

Terry Pratchett

Ruh Müziği

Deli Dolu

Terry Pratchett

Ruh Müziği

BİR DİSKDÜNYA® ROMANI

Deli Dolu

"Sözcükler, dünyayı değiştirme gücüne sahiptir."

Terry Pratchett

1948 yılında İngiltere'de doğan Sör Terry Pratchett, çağdaş fantezi ve mizah edebiyatının önde gelen isimlerinden biri. Hayalgücü, Büyük A'Tuin'in zihni kadar geniş; kalemi ise Rincewind'in cesareti kadar bükülgen olan Terry Pratchett'ın yarattığı DiskDünya evrenine ait, 41 roman ve irili ufaklı yan kitaplar var. Bunlar dışında; *2010 İngiliz Yazarlar Ödülü* sahibi *Ulus* ile, çocuklara yönelik yazdığı *Johnny Maxwell* serisi de yazarın külliyatını süslüyor. Ayrıca DiskDünya'ya ait *Muhteşem Maurice ve Değişmiş Fareleri* ile 2001 yılında, İngiltere'nin en saygın çocuk edebiyatı ödülü olan *Carnegie Madalyası*'nı da kazandı.

Kendisine dünya çapında şöhret getiren ve devasa bir hayran kitlesi kazandıran DiskDünya serisi, film ve dizilere; tiyatro, radyo ve bilgisayar oyunlarına uyarlandı. Pratchett'ın eserleriyle sayısız ödül kazanmış olması yetmezmiş gibi, adına verilen bir de "ilk kitap ödülü" var.

Pterry, 2015 yılında ne yazık ki boyut değiştirerek hayranlarını ve yarattığı dünyayı öksüz bıraktı. Fakat bugün hâlâ aramızda dolaştığını rivayet edenler de az değil. Büyünün gücüyle tabii.

Terry Pratchett, halen İngiltere'de 'kitabı raflardan en çok araklanan yazarlar listesi'nde başı çekiyor.

www.terrypratchett.co.uk

RUH MÜZİĞİ

© 2017, Tudem Yayın Grubu
1476/1 Sok. No:10/51 Alsancak-Konak/İZMİR

metin hakları © 1994, Terry and Lyn Pratchett

İlk baskı 1994 yılında, İngiltere'de *Soul Music* adı ile
Victor Gollancz Ltd tarafından gerçekleştirilmiştir.

Bu kitabın telif hakları Victor Gollancz Ltd/Orion Publishing Group ile anlaşmalı olarak AnatoliaLit Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

YAZAR: Terry Pratchett
TÜRKÇELEŞTİREN: Niran Elçi
EDİTÖR: Ümit Mutlu
DİZİ EDİTÖRÜ: Burhan Düzçay
KAPAK GÖRSELİ: Josh Kirby
KAPAK TASARIMI: Burak Tuna
GRAFİK UYGULAMA: Aynur Sarıbüyük

BASKI VE CİLT: Ertem Basım Yayın Dağıtım San. Tic. Ltd. Şti.
Eskişehir Yolu 40. Km. Başkent OSB 22. Cadde No:6 Malıköy/Ankara
Tel: 0 312 284 18 14

Birinci Baskı: Aralık 2018 (2000 adet)

ISBN: **978-605-2349-19-9**
Yayınevi sertifika no: **11945**
Matbaa sertifika no: **16031**

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin önceden yazılı izni olmaksızın tekrar üretilemez, bir erişim sisteminde tutulamaz, herhangi bir biçimde elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt ya da diğer yollarla iletilemez.

DELİDOLU, Tudem Eğitim Hizmetleri San. Tic. A.Ş.'nin tescilli markasıdır.

www.delidolu.com.tr

Terry Pratchett

RUH MÜZİĞİ

BİR DİSKDÜNYA® ROMANI - 16

Deli

TARİH

Bu, hafıza hakkında bir hikâye. Ve şu kadarı hatırlanabilir:

Diskdünya'nın Ölüm'ü, kendine has sebeplerden dolayı bir kız bebeği kurtardı ve boyutların arasındaki evine götürdü. Çocuğun büyüyüp on altı yaşına gelmesine izin verdi; çünkü yaşça büyük çocuklarla baş etmenin, küçük çocuklarla baş etmekten daha kolay olduğuna inanıyordu. (Ki bu, ölüm kavramının insan suretindeki ölümsüz kişileştirmesi bile olsanız, yine de, tabiri caizse *ölümcül ölçüde* yanılabileceğiniz anlamına geliyor.)

Daha sonra, Mortimer adlı, kısaca Mort denilen bir çırak buldu kendine. Mort ile Ysabell ilk görüşte birbirlerinden nefret ettiler; ki uzun vadede bunun ne anlama geldiğini herkes bilir. Fakat Mort, Tırpanlı Adam'ın yerini aldığında olağanüstü derecede başarısız oldu ve yarattığı sorunlar gerçekliği sarstı. Ölüm'le arasındaki savaşı da kaybetti.

Ve yine kendine has sebeplerden dolayı Ölüm, onun hayatını bağışladı; sonra da onu, Ysabell'le birlikte dünyaya geri yolladı.

Ölüm'ün, uzun süre birlikte çalıştığı insanlara neden bu kadar ilgi duyduğunu kimse bilmiyor. Muhtemelen, yalnızca merak yüzünden. En etkili fare avcısı bile eninde sonunda

farelere ilgi duymaya başlar; bir labirentin içinde koşmanın nasıl bir şey olduğunu şahsen bilmese bile farelerin nasıl yaşayıp nasıl öldüğünü izler ve fare yaşamının her ayrıntısını inceler.

Ama eğer, gözlem yapmanın gözlemlenen şeyi değiştirdiği doğruysa,* gözlemleyeni değiştirdiği daha da doğrudur.

Mort ile Ysabell evlendi.

Ve bir çocukları oldu.

Bu aynı zamanda seks, uyuşturucu ve *içinde taşlar olan müzik*[1] hakkında da bir hikâye.

Ve... eh...

...üçte bir, hiç de fena değil.[2]

Aslında, yalnızca yüzde otuz üç ediyor. Ama daha kötüsü de olabilirdi.

* Elbette kuantum yüzünden.
Ve bu kitap da, içinde *rock müzik* olan bir kitap. O yüzden, muhtelif yerlerdeki sayıları gördükçe, 424. sayfadaki Çalma Listesine bir göz atabilirsiniz. [E.N.]

Nerede bitirmeli?

Karanlık, fırtınalı bir gece. Atları kaçıp gitmiş bir at arabası, faydasız, dingildek bir çiti yıkıp geçiyor ve ötesindeki derin vadiye yuvarlanıyor. Bir kaya çıkıntısına bile çarpmadan düşüyor, çok aşağıdaki kurumuş nehir yatağına çarpıyor ve patlarcasına dağılarak paramparça oluyor...

Bayan Butts, kâğıtları tedirginlikle karıştırdı.

Kızın, altı yaşındayken yazdıklarını buldu:

Bayramda Naptık: Ben bayramda dedemde kaldım dedemin kocaman beyaz bi atı var ve bahcesi de simsiyah. Kızarmış pattesle yumurta yedik.

...Sonra, arabanın fenerlerindeki gazyağı tutuşuyor, ikinci bir patlama oluyor ve bu patlamanın içinden –trajedilerde bile bazı geleneklere uymak gerektiğinden– alev alev yanan bir tekerlek çıkıyor ve yuvarlanarak uzaklaşıyor...

Bir başka kâğıt. Yedi yaşındayken çizdiği resim. Simsiyah... Bayan Butts burnunu çekti. Hayır, kızın yalnızca *siyah* mum

boyası olduğundan değil. Quirm Genç Hanımlar Koleji'nin her renkten, oldukça pahalı mum boyaları olduğu, bilinen bir gerçekti.

Ve kalan son köz parçası da cızırdayıp çıtırdayarak söndükten sonra, sessizlik çöküyor.

İzleyen biri var.

Kafasını çeviriyor ve karanlıktaki birine şöyle diyor:

EVET. BİR ŞEYLER YAPABİLİRDİM.

Sonra da dönüp uzaklaşıyor.

Bayan Butts, kâğıtları karıştırmaya devam etti. Dalgın ve tedirgindi; kızla ilgilenen herkesin hissettiği ortak duygulardı bunlar. Normalde kâğıt, kendisini daha iyi hissetmesini sağlardı. Güvenilir bir malzemeydi.

Ama işte... şu kaza meselesi...

Bayan Butts daha önce de bu tür haberler vermişti. Büyük bir yatılı okul yönetirken bu tür şeyler kaçınılmaz oluyordu. Pek çok kızın anne babası iş için yurtdışına gidiyordu ve maalesef bazen bu işler, büyük kâr etme olasılığının, kızgın adamlarla karşılaşma riski ile el ele yürüdüğü türden işler oluyordu.

Bayan Butts bu tür durumları nasıl idare edeceğini bilirdi. Acı verici olurdu ama doğal bir süreçte, neredeyse kendi kendine ilerlerdi. Şok ve gözyaşları gelirdi ve sonra, zamanla, her şey geride kalırdı. İnsanların, bununla başa çıkmak için yolları vardı. İnsanın zihnindeki içkin bir yetenekti bu. Hayat devam ederdi.

Ama çocuk, oracıkta oturmakla yetinmişti. Bayan Butts'ın ödünü koparan şey, *nezaketiydi*. Eğitim sobasının üzerinde yavaş yavaş kuruyarak geçen bir ömre rağmen, Bayan Butts kötü

kalpli bir kadın değildi; vicdanlıydı, görgü kurallarına sadıktı, bu tür olayların nasıl gitmesi gerektiğini bilirdi... ve o şekilde gitmediği için şimdi bir parça sinirlenmişti.

"Şey... eğer yalnız kalmak ve biraz ağlamak istersen..." diye teşvik etmeye çalışmıştı, olayı doğru yola sokmak amacıyla.

"İyi gelir mi?" demişti Susan.

Bayan Butts'a iyi gelirdi, evet.

Aklına gelen, söyleyebildiği tek şey şu olmuştu kadının: "Sana anlattıklarımı tam olarak kavrayabildin mi acaba?"

Çocuk, zor bir cebir problemi çözmeye çalışıyormuş gibi tavana bakmış, sonra da şöyle demişti: "Kavrarım herhâlde."

Âdeta, zaten bildiği için haberle başa çıkmayı bir şekilde başarmış gibi. Bayan Butts, öğretmenlerden, Susan'ı dikkatle izlemelerini rica etmişti. Öğretmenler ise bunun zor olduğunu söylemişlerdi, çünkü...

Bayan Butts'ın çalışma odasının kapısı, çalan kişi sesin işitilmemesini tercih ediyormuşçasına, usulca çalındı. Bayan Butts şimdiye döndü.

"Gir," dedi.

Kapı açıldı.

Susan asla ses çıkarmazdı. Tüm öğretmenleri söylüyordu bunu. *Tekinsiz*, diyorlardı. Hiç beklemediğiniz bir anda Susan'ı karşınıza buluveriyordunuz.

"Ah, Susan," dedi Bayan Butts. Gergin bir gülümseme, endişeli bir koyunun derisindeki seğirme gibi gelip geçti suratından. "Otur lütfen."

"Elbette Bayan Butts."

Bayan Butts kâğıtları karıştırdı.

"Susan..."

"Evet Bayan Butts?"

"Üzgünüm ama, derste yokmuşsun yine."

"Anlayamadım, Bayan Butts?"

Müdire öne doğru eğildi. Bu yüzden kendi kendine sinirleniyordu ama... Bu çocukta gerçekten de hiç sevilesi olmayan bir taraf *vardı*. Sevdiği konularda akademik olarak parlıyordu elbette; fakat... o kadar. Ve parladığında da bir elmas gibi parlıyordu: tamamen keskin kenarlarla ve buz gibi.

"Sen... yine mi yaptın?" dedi kadın. "Bu aptallığa bir son vereceğini söylemiştin."

"Bayan Butts?"

"Yine görünmez oldun, değil mi?"

Susan kızardı. Ve onun kadar pembeleşmese de, Bayan Butts da öyle. Bu, diye düşündü, bu tamamen *saçmalık*. Sağduyuya aykırı. Bu... Ah, hayır...

Başını çevirdi ve gözlerini yumdu.

"Efendim, Bayan Butts?" dedi Susan; Bayan Butts, "Susan?" demeden hemen önce.

Bayan Butts ürperdi. Öğretmenlerin bahsettiği bir başka şey de buydu. Susan bazen, soruları sorulmadan yanıtlıyordu...

Kadın kendini topladı. "Hâlâ orada oturuyorsun, değil mi?"

"Elbette Bayan Butts."

Saçmalık...

Bu görünmezlik değil, dedi kendi kendine. Yalnızca, bir şekilde, *göze çarpmamayı* başarıyor. O... kim...

Odaklandı. Bu olasılığa karşı, kendine küçük bir not yazıp dosyaya iğnelemişti.

Notta şöyle yazıyordu:

Sto Helit'li Susan ile görüşüyorsun. Bunu unutmamaya çalış.

"Susan?" diye denedi tekrar.

"Efendim, Bayan Butts?"

Bayan Butts, iyice odaklanırsa, önünde oturmakta olan Susan'ı görebiliyordu. Çaba gösterirse, sesini duyabiliyordu. Yalnız olduğuna inanma eğilimi güçlüydü ve bu eğilimle mücadele etmesi yeterliydi.

"Maalesef Bayan Cumber ve Bayan Greggs seni yine şikâyet etti," demeyi başardı.

"Ben her zaman sınıftayım Bayan Butts."

"Eminim öylesindir. Bayan Traitor ve Bayan Stamp seni her zaman gördüklerini söylüyor." Öğretmenler odasında bu konuda büyük bir tartışma çıkmıştı. "Bu, Mantık ve Matematik derslerini *sevdiğin* ama Dil ve Tarih derslerini *sevmediğin* için mi?"

Bayan Butts odaklandı. Çocuğun odadan çıkmış olması imkânsızdı. Beynini gerçekten zorlayarak, bir sesin, "Bilmiyorum Bayan Butts," dediğini duyar gibi oldu.

"Susan, bu *gerçekten* rahatsız edici. Sen..."

Bayan Butts duraksadı. Etrafına bakındı. Sonra, önündeki kâğıtlara iğnelenmiş nota baktı. Onu okudu, bir saniyeliğine şaşırmış göründü ve sonra kâğıdı buruşturup çöpe attı. Eline bir kalem aldı, bir an boşluğa bakarak düşündü, ardından da dikkatini okulun muhasebe defterlerine çevirdi.

Susan bir süre nazikçe bekledi ve sonra elinden geldiğince sessiz bir biçimde kalkıp çıktı.

Belli şeyler olmadan önce, başka şeylerin olması gerekir. Tanrılar, insanların kaderleriyle oyunlar *oynar;* ama önce, tüm parçaları tahtaya dizmeleri ve zarları bulmak için dört dönmeleri gerekir.

Küçük ve dağlık Llamedos ülkesinde yağmur yağıyordu. Llamedos'ta hep yağmur yağardı. Yağmur, ülkenin başlıca ihracat kalemiydi. Ülkede yağmur madenleri bile vardı.

Ozan Imp, yağmurdan korunma umudundan ziyade alışkanlık gereği, yeşil bir ağacın altında oturmuştu. İğne yaprakların arasından damlayan su, dallarda dereler oluşturarak aşağı akıyordu; yani ağaç daha çok, yağmuru toplamaya yarıyordu. Zaman zaman kafasına şap diye yağmur *kütleleri* düşüyordu.

Imp on sekiz yaşındaydı, son derece yetenekliydi ve şu anda hayatından hiç memnun değildi.

Arpını, *güzelim yeni arpını* akort etti ve yağmuru seyretti. Gözlerinden akan yaşlar yağmur damlalarına karışıyordu.

Tanrılar bu tür kişileri *sever*.

Derler ki; tanrılar, her kimi mahvetmek istiyorlarsa, onu önce delirtirler.

Ama aslında tanrılar, mahvetmek istedikleri kişinin eline, üzerinde "ACME DİNAMİT A.Ş." yazılı ve fitili yanmakta olan bir dinamit lokumu tutuştururlar. Böylesi hem daha ilginçtir hem de kişinin mahvolması için fazla beklemeleri gerekmez.

Susan, dezenfektan kokan koridorlarda dolanıyordu. Bayan Butts'ın ne düşüneceği konusunda endişelenmiyordu pek. Gerçi zaten o, kimin ne düşündüğü konusunda hiçbir zaman pek endişelenmezdi. Unutulmak istediğinde insanların onu neden unuttuğunu bilmiyordu fakat bir şekilde hepsi, daha sonra konuyu açmaya *kendileri* utanıyormuş gibi görünüyordu.

Bazen bazı öğretmenleri onu görmekte güçlük çekiyordu. Bu da pek sorun değildi. Genelde, sınıfa giderken yanında bir

kitap götürür, başkaları Klatch'ın Ana İhracat Kalemleri ile uğraşırken o sakin sakin onu okurdu.

Kuşkusuz, çok güzel bir arptı bu. Bir zanaatkâr, bir şeyi, geliştirilmesi gereken herhangi bir özellik bırakmadan bu kadar kusursuzca *nadiren* yapabilirdi. Sağına soluna süsleme eklemeye falan da hiç zahmet etmemişti. Bu, elinden çıkan esere hakaret olurdu.

Ayrıca *yeniydi;* ki Llamedos için çok sıradışı bir şeydi bu. Buradaki arpların çoğu genellikle çok eskiydi. Yıpranıp giden şeyler değildi arplar. Bazen yeni bir çerçeveye, sapa ya da tellere ihtiyaç duyarlardı ama arpın *kendisi,* yaşamaya devam ederdi. Yaşlı ozanlar, arpların eskidikçe iyileştiğini söylerlerdi... Gerçi yaşlı adamlar, gündelik deneyimleri göz ardı ederek sık sık böyle şeyler söyler.

Imp bir teli çekti. Nota havada asılı kaldı, sonra soldu. Arp tazeydi, parlaktı ve şimdiden çan gibi çınlıyordu. Kimbilir yüz sene sonra nasıl olacaktı...

Babası bunun saçmalık olduğunu söylemişti. Oğlunun geleceğinin notalara değil, taşlara kazındığını belirtmişti. Ve bu, kavgalarının yalnızca başlangıcıydı. Sonra o bir şey söylemişti, sonra beriki başka bir şey söylemişti ve aniden dünya yepyeni, nahoş bir yere dönüşmüştü. Çünkü laf ağızdan bir kez çıkar.

Imp demişti ki: "Sen ne bilirsin ki? Sen yalnızca aptal bir moruksun! Ben hayatımı müziğe adayacağım! Bir gün *herkes,* benim dünyadaki en büyük müzisyen olduğumu söyleyecek!"

Aptalca sözler. Sanki ozanlar, tüm yaşamlarını müzik dinlemeyi öğrenmeye adamış diğer ozanlar dışındaki herhangi birilerinin görüşüne aldırış edermiş gibi...

Ama... heyhat. Söylemişti işte. Ve bu tür sözler, doğru tutkuyla söylenmişse ve o sırada tanrıların da canı sıkılıyorsa, bazen evreni bile kendi etraflarında yeniden biçimlendirebilir. Çünkü sözcükler, dünyayı değiştirme gücüne sahiptir.

Ne dilediğinize dikkat edin. Kimin dinlediğini asla bilemezsiniz.

Ya da, *neyin* dinlediğini.

Zira belki, bir *şey*, o an evrenler arasında süzülüyormuştur ve doğru anda yanlış kişinin ağzından çıkan birkaç sözcük, o şeyin yolundan sapmasına sebep olmuştur...

Çok uzaklarda, cıvıl cıvıl Ankh-Morpork şehrinde, çıplak bir duvarda bir anlığına kıvılcımlar gezindi. Ve sonra...

...bir dükkân belirdi. Eski bir müzik enstrümanı dükkânıydı. Dükkânın belirmesi hakkında kimse bir yorum yapmadı. Dükkân, belirir belirmez, ezelden beri orada olmuştu.

Ölüm oturmuş, çene kemiğini ellerine dayamış, hiçliğe bakıyordu.

Albert büyük dikkatle yaklaşıyordu.

Ölüm, düşünceli anlarında, ki bu da onlardan biriydi, uşağının yaklaşırken neden hep aynı rotayı izlediğini düşünürdü.

YANİ, diye düşündü, ŞU ODANIN BÜYÜKLÜĞÜNE BİR BAK. ŞU KOCA ODA...

...sonsuzluğa uzanıyordu. Ya da sonsuzluğa o kadar yakındı ki fark etmiyordu. Aslında yaklaşık olarak bir buçuk kilometre uzunluğundaydı ve bu, bir oda için büyük bir uzunluktu, evet; buna karşılık, sonsuzluğu *göremezsiniz* bile.

Ölüm, evi yaratırken epey şaşkınlık yaşamıştı. Onun için zaman ve uzam itaat edilen değil, kullanılan şeylerdi. Evin iç bo-

yutları biraz fazla cömertti; dışını içinden daha büyük yapmayı unutmuştu... Bahçede de sorun yaşamıştı. Bu tür şeylerle biraz daha fazla ilgilenmeye başladığında, insanların, renklerin belli kavramlarda (örneğin güllerde) *rol oynadığını* düşündüğünü fark etmişti. Oysa o, gülleri siyah yapmıştı. Siyahı severdi. Siyah her şeyle giderdi. Ve eninde sonunda da her şey siyaha giderdi.

Tanıdığı insanlar, ki *epey* insan tanımıştı, odaların bu imkânsız boyutlarına tuhaf bir tepki veriyorlardı: Onları basitçe, görmezden geliyorlardı. Örneğin Albert. Koca kapı açılmıştı, Albert tabağının üzerindeki fincanı dikkatle dengeleyerek içeri girmişti...

...ve bir an sonra, odanın gayet içindeydi; Ölüm'ün masasını çevreleyen, görece küçük halının kenarında. Ölüm, Albert'ın aradaki mesafeyi nasıl aştığını merak etmeyi, uşağı için "aradaki mesafe" diye bir şey *olmadığını* fark ettiğinde bırakmıştı...

"Size papatya çayı getirdim efendim," dedi Albert.

HMM?

"Efendim?"

PARDON. DÜŞÜNÜYORDUM. NE DEMİŞTİN?

"Papatya çayı?"

BEN PAPATYAYI BİR SABUN TÜRÜ SANIYORDUM.

"Sabuna da koyabiliyorsunuz, çaya da efendim," dedi Albert. Endişelenmişti. Ölüm bir şeyler hakkında düşünmeye başladığında Albert hep endişelenirdi. Bir şeyler hakkında düşünmek için yanlış meslekti bu. Üstelik Efendisi, onlar hakkında hep *yanlış* düşünüyordu.

NE KADAR DA FAYDALI. HEM İÇTEN, HEM DIŞTAN TEMİZLİYOR.

Ölüm çenesini yine ellerine dayadı.

"Efendim?" dedi Albert bir süre sonra.

HMM?

"İçmezseniz soğuyacak."

ALBERT...

"Efendim, Efendim?"

MERAK EDİYORDUM DA...

"Efendim?"

BÜTÜN BUNLARIN ANLAMI NE? YANİ, GERÇEKTEN? İŞİN ÖZÜNE İNERSEN?

"Ah. Ee... şey... gerçekten bilemiyorum Efendim."

YAPMAK İSTEMEMİŞTİM ALBERT. BUNU BİLİYORSUN. ONUN NE DEMEK İSTEDİĞİNİ ARTIK ANLIYORUM. HEM DİZLERİM HAKKINDAKİNİ, HEM DE... DİĞER HER ŞEYİ.

"Kimin, Efendim?"

Yanıt gelmedi.

Albert kapıya ulaştığında arkasına baktı. Ölüm, gözlerini hiçliğe dikmişti yine. Kimse bakışlarını onun gibi dikemezdi.

Görülmemek büyük sorun değildi. Asıl endişe verici olan, *gördüğü* şeylerdi.

Rüyalar vardı mesela. Yalnızca rüyaydılar elbette. Susan, modern teoriye göre rüyaların, beynin günün olaylarını dosyalarken ortaya attığı imgeler olduğunu biliyordu. Ama işte, günün olayları uçan beyaz atlar, engin karanlık odalar ve bir sürü kafatası içeriyor olsa Susan kendini çok daha iyi hissederdi...

Yine de en azından onlar yalnızca rüyaydı. *Başka* şeyler de görmüştü Susan. Örneğin, Rebecca Snell'in, yastığının altına bir diş koyduğu gece, yatakhanede beliren yabancı kadından kimseye bahsetmemişti. Susan izlerken kadın açık pencereden

içeri girmiş ve yatağın yanında durmuştu. Sütçü kadına benziyordu biraz. Ve mobilyaların *içinden* geçmesine rağmen hiç korkutucu değildi. Madeni paraların şıngırtısı duyulmuştu. Ertesi sabah diş gitmişti ve Rebecca elli peni zenginleşmişti.

Susan bu tür şeylerden nefret ediyordu. Akılları pek yerinde olmayan insanların çocuklara Diş Perisi'nden bahsettiğini biliyordu ama bu, Diş Perisi'nin var olması için yeterli sebep değildi. Kafa karışıklığı yaratıyordu. Susan kafa karışıklığından hoşlanmazdı. Hem zaten, Bayan Butts'ın yönetiminde kafa karışıklığı, büyük kabahatti.

Bununla beraber, çok da kötü bir yönetim değildi bu. Bayan Eulalie Butts ve meslektaşı Bayan Delcross, koleji hayret verici bir fikir temelinde kurmuştu: Kızlar, biri onlarla evlenene kadar boş boş oturduklarına göre, bu arada bir şeyler öğrenmekle meşgul olsalar fena da olmaz.

Dünyada bir sürü okul vardı ama hepsi ya muhtelif kiliseler ya da loncalar tarafından yönetiliyordu. Bayan Butts kiliselere mantıken karşıydı ve kızları eğitilmeye değer gören yegâne loncaların Hırsız ve Terzi Loncaları olmasından da nefret ediyordu. Ama orada, dışarıda, büyük ve tehlikeli bir dünya vardı ve bir kızın o dünyayla, korsesinin altında sağlam bir geometri ve astronomi bilgisiyle yüzleşmesi, çok daha iyiydi. Çünkü Bayan Butts, kızlarla oğlanlar arasında temelde hiçbir farklılık olmadığına içtenlikle inanıyordu.

En azından, bahse değer bir farklılık olmadığına.

Yani en azından, Bayan Butts'ın bahsedeceği türden bir farklılık olmadığına.

Bu yüzden, sorumluluğu altındaki genç kadınlara, mantıksal düşünce ile sağlıklı bir merak aşılamaya çalışıyordu; ve bu,

bilgelik açısından değerlendirilirse, yağmurlu mevsimde karton kayık kullanarak timsah avına gitmeye denk bir hareket tarzıydı.

Örneğin, öğrencileri topluyor ve sivri çenesini titrete titrete, şehirde karşılaşabilecekleri tehlikeler hakkında onlara söylev çekiyordu; buna karşılık üç yüz adet sağlıklı ve meraklı zihin, 1) bu tehlikelerin ilk fırsatta denenmesi gerektiğine karar veriyordu ve 2) sadece mantıksal düşünce süreçlerini kullanarak Bayan Butts'ın onlardan *nasıl* haberdar olduğunu merak ediyordu. Ve elbette, trigonometri bilen genç dimağlara ve eskrim, jimnastik ve soğuk banyolarla zindeleşmiş sağlıklı bedenlere sahip kızlara, kolejin etrafındaki, tepesinde sivri kazıklar bulunan yüksek duvarlar, aşılması pek kolay duvarlarmış gibi görünüyordu. Bayan Butts, tehlikeyi *gerçekten* ilginç kılabiliyordu.

Her neyse. Gece yarısı ziyaretçisi olayı buydu işte. Bir süre sonra Susan, hayal görmüş olması gerektiğine karar vermişti. Tek mantıklı açıklama buydu. Ve Susan, mantıklı açıklamalar konusunda iyiydi.

Herkesin bir şey aradığını söylerler.

Imp, gidecek bir yer arıyordu.

En son bindiği yük arabası, tarlaların arasında gürleyerek uzaklaşmaktaydı.

Yol tabelasına baktı. Bir kol Quirm, diğer kol Ankh-Morpork yolunu gösteriyordu. Hakkındaki kıt bilgisine dayanarak, Ankh-Morpork'un büyük bir şehir olduğunun ama balçık üzerine kurulduğundan ve içinde hiç taş bulunmadığından ailesindeki druidleri* ilgilendirmediğinin farkındaydı. Üç Ankh-

* Antik Kelt kültüründeki yüksek mertebeli rahipler. Taşları ve taş halkalarını severlerdi. [E.N.]

Morpork Doları ve biraz da bozukluk vardı üzerinde. Muhtemelen Ankh-Morpork'ta fazla değeri olmazdı bunların.

Quirm hakkında ise, kıyıda olduğu dışında hiçbir şey bilmiyordu.

Quirm yolu pek aşınmış görünmüyordu. Buna karşılık Ankh-Morpork yolunda derin tekerlek izleri vardı.

Quirm'e gitmek ve şehir yaşamı hakkında bir fikir edinmek mantıklı olurdu. Dünyadaki en büyük şehir olduğu söylenen Ankh-Morpork'a gitmeden önce, şehir insanlarının nasıl düşündüğü konusunda bir şeyler öğrenmek mantıklı olurdu. Quirm'de iş bulup biraz para biriktirmek mantıklı olurdu. Koşmaya başlamadan önce yürümeyi öğrenmek mantıklı olurdu.

Sağduyusu Imp'e bütün bunları net bir şekilde söylüyordu ve bu yüzden Imp, kararlılıkla, Ankh-Morpork'a doğru yürümeye başladı.

Görüntü açısından Susan, insanlara her zaman, saati söylemek üzere olan bir karahindibayı andırırdı. Kolej üniforması, boyundan ayak bileklerine kadar uzanan bol, lacivert, yünlü bir elbiseydi; pratik, sağlıklı ve ancak bir kereste kadar çekici bir tarzdaydı yani. Elbisenin beli, diz hizasında bir yerdeydi. Fakat Bayan Delcross'un zaman zaman Biyoloji ve Hijyen derslerinde tereddütle ima ettiği kadim kurallar uyarınca, Susan elbiseyi doldurmaya başlamıştı. Kızlar, Bayan Delcross'un derslerinden, bir tavşanla evlenmeleri gerektiği gibi muğlak bir hisle çıkarlardı. (Susan ise, köşedeki çengele asılı karton iskeletin, *tanıdığı birine benzediği* hissiyle çıkmıştı...)

Herkesin durup durup onu izlemesine sebep olan yeriyse saçlarıydı. Susan'ın saçları, bir tutam siyah kısım dışında,

tamamen bembeyazdı. Okul kurallarına göre onları iki örgüyle toplaması gerekiyordu fakat saçlarının, sürekli çözülmek ve kendi tercih ettikleri o Medusa yılanları şekline geri dönmek gibi, tekinsiz bir eğilimi vardı.*

Sonra bir de doğum izi vardı; tabii eğer gerçekten bir doğum iziyse. Yanağında, yalnızca yüzü kızardığında ortaya çıkan üç soluk çizgi, tokat yemiş gibi görünmesine sebep oluyordu. Öfkelendiği zamansa –ki Susan, dünyanın aptallığı karşısında sık sık öfkeleniyordu– iyiden iyiye parlıyorlardı.

Teorik olarak, edebiyat dersindeydi şimdi. Susan edebiyat dersinden nefret ediyordu. Ders yerine iyi bir kitap okumayı tercih ederdi. Şu anda sırasının üzerinde Wold'un *Mantık ve Paradoks* isimli kitabı açıktı ve Susan, çenesini ellerine almış, okumaktaydı. Yarım kulakla da sınıfın geri kalanının ne yaptığını dinliyordu.

Nergisler hakkındaki bir şiiri işliyorlardı.

Görünüşe göre şair, nergisleri çok seviyordu.

Susan bu konuda oldukça hoşgörülüydü. Özgür bir ülkedelerdi ne de olsa. İsteyen, nergisleri istediği kadar sevebilirdi. Yalnız, Susan'ın çok kesin ve çok titiz fikrine göre, bunu en fazla bir sayfada söyleyip bitirmeliydi.

Susan kendi eğitimine devam etti. Onun fikrine göre, okul bu sürece müdahale edip duruyordu.

Etrafında, şairin bakış açısı, acemi araçlarla ince ince dilimlenip inceleniyordu.

* Medusa'nın yılanlarının *nerede* olduğu, nadiren sorulan bir sorudur. Koltukaltı kılları, eğer deodorant şişesinin tepesini ısırıp duruyorlarsa, çok daha utanç verici bir sorun hâline gelebilir.

Mutfak da evin geri kalanı kadar muazzam boyutlara sahipti. Bir aşçı ordusu bile içinde kaybolabilirdi. Uzak duvarlar gölgeler arasında yitiyor; belli aralıklarla dizilmiş kurum kaplı zincirlerin ve yağlı halatların taşıdığı soba borusu ise yerden dört yüz metre kadar yukarıda bir yerde, loşluğun içinde kayboluyordu. Yani en azından, dışarlıklı birinin gözlerine göre.

Albert tüm zamanını, dolap, masa ve kuzinenin kapladığı, seramik döşeli küçük alanda geçiriyordu. Bir de sallanan sandalye vardı orada.

"Eğer bir adam, 'Bütün bunların anlamı ne, işin özüne inersen?' falan diyorsa, hâli harap demektir," dedi, bir sigara sararak. "*O* söylediğinde ise ne anlama geldiğini hiç bilmiyorum. Her zamanki gibi, bir şeye heves etmiş işte."

Odadaki tek diğer kişi başını salladı. Ağzı doluydu.

"Hep o kızı yüzünden," dedi Albert. "Yani, düşünsene... Ölüm'ün kızı mı olur yahu! Sonra bir gün de *çıraklık* diye bir şey duyuyor... hop! Hemen gidip kendine bir çırak buluyor! Hah! Başımıza sadece bela açtı o iş. Aslına bakarsan... yani, sen de..." diye ekledi kiminle konuştuğunu hatırlayarak, "sen de onun heveslerinden birisin. Alınmaca gücenmece yok. Sen işe yaradın gerçi. İyi iş çıkarıyorsun."

Diğeri yine başını salladı.

"Hep yanlış anlıyor," dedi Albert. "Asıl sorun bu. Domuz Nöbeti Gecesi'ni duyduğu zamanki gibi. Hatırlıyor musun? Her şeyin eksiksiz olması gerekiyordu; saksıda meşe ağacı, sosisler, domuz etinden yemek... O ise orada, kafasında 'BU NEŞELİ Mİ?' yazan bir kâğıt şapkayla oturmuştu. Ben onun için küçük bir masa süsü yapmıştım, o da bana bir tuğla vermişti."

Albert sigarayı dudaklarına götürdü. Sigara ustaca sarılmıştı; ancak bir uzman, bu kadar ince ama bu kadar ıslak bir sigara sarabilirdi.

"İyi bir tuğlaydı gerçi. Hâlâ bir yerlerde saklıyorum."

CIYK, dedi Sıçanların Ölümü.

"İyi konuya parmak bastın," dedi Albert. "Yani... doğru düzgün bir parmağın olsaydı iyi konuya parmak basmış olacaktın. Heves ettiği şeyin tam olarak ne anlama geldiğini hep kaçırıyor. Ne bileyim... Boş vermeyi bilmiyor. *Unutamıyor*."

El sarması sefil sigarayı, gözleri yaşarana kadar emdi.

"*Bütün bunların anlamı ne, işin özüne inersen...*" dedi Albert tekrar, kendi kendine. "Ah, eyvah eyvah!.."

İnsanlara özgü bir alışkanlık gereği mutfak saatine baktı. Satın aldığından beri saat hiç çalışmamıştı.

"Bu saatte gelir normalde," dedi. "Tepsisini hazırlasam iyi olacak. Niye gecikti bilmem."

Kutsal adam, kutsal ağacın altında bağdaş kurmuş, ellerini dizlerine dayamış, oturmaktaydı. Sonsuzluğa daha iyi odaklanabilmek için gözlerini yummuştu. Ve diskevî meselelere duyduğu küçümsemeyi göstermek amacıyla, belindeki peştamal dışında hiçbir şey giymemişti.

Önünde tahta bir çanak vardı.

Bir süre sonra, izlendiğinin farkına vardı. Tek gözünü açtı.

Biraz ötede, belirsiz bir şekil oturuyordu. Ardından, biraz düşündükten sonra, şeklin... *biri* olduğunu bildiğini fark etti. Nasıl biri olduğunu tarif edemezdi ama oturan kişinin bir tarifi olduğundan emindi. Yaklaşık olarak... şu boylarda ve böyle... kesinlikle...

AFFEDERSİN.

"Evet oğlum?" dedi adam, alnını kırıştırarak. "Erkeksin, değil mi?"

SENİ BULMAK ZOR OLDU. FAKAT BEN, BULMAKTA İYİYİMDİR.

"Öyle mi?"

HER ŞEYİ BİLDİĞİNİ SÖYLÜYORLAR?

Kutsal adam diğer gözünü de açtı.

"Varoluşun sırrı; diskevî bağları küçümsemek, maddî değer denen canavardan kaçınmak ve sonsuzluk ile *bir* olmaya çalışmaktır," dedi adam. "Bir de... o hırsız ellerini dilenci çanağımdan uzak tut."

Soru soranın görüntüsü onu rahatsız ediyordu.

BEN SONSUZLUĞU GÖRDÜM, dedi yabancı. BİR NUMARASI YOK.

Kutsal adam etrafına bakındı.

"Saçmalama," dedi. "Sonsuzluğu *göremezsin*. Çünkü *sonsuzdur*."

BEN GÖRDÜM.

"Ya? Nasıldı peki?"

MAVİ.

Kutsal adam huzursuzluk içinde kıpırdandı. Bu görüşmenin bu şekilde gitmemesi gerekiyordu; kısa bir sonsuzluk patlaması, ardından da dilenci çanağına doğru anlamlı bir teşvik biçiminde falan gitmesi gerekiyordu.

"Siyah olması lazımdı ama?" diye mırıldandı.

DEĞİL, dedi yabancı. DIŞARIDAN BAKILDIĞINDA MAVİ. GECE GÖĞÜ SİYAH; AMA O DA, BİLDİĞİN UZAY. SONSUZLUK, MAVİ.

"El çırpan tek elin nasıl bir ses çıkardığını da bilirsin herhâlde?" dedi kutsal adam aksi aksi.

EVET. *ÇI.* DİĞER EL DE *RP* YAPIYOR.

"Ah-*ha!* Hayır! Orada yanılıyorsun işte!" dedi kutsal adam. Bildiği konuya gelmişlerdi şimdi.

Sıska elini salladı. "Bak, ses çıkmadı, gördün mü?"

O BİR EL ÇIRPMA DEĞİLDİ. YALNIZCA ELİNİ SALLADIN.

"Hayır, çırptım. Ama iki elimi birden kullanmadan. Hem, nasıl bir maviymiş?"

EL SALLADIN, O KADAR. BU HİÇ DE FELSEFİ DEĞİLDİ. CAMGÖBEĞİ.

Kutsal adam dağdan aşağı baktı. Bir sürü insan yaklaşıyordu. Saçlarına çiçekler takmışlardı ve ellerinde, bir çanak pirince çok benzeyen bir şey taşıyorlardı.

YA DA BELKİ, TURKUAZ.

"Bak oğlum," dedi kutsal adam telaşla, "tam olarak ne istiyorsun benden? O kadar zamanım yok."

HAYIR, VAR. İNAN BANA.

"Ne *istiyorsun?*"

NEDEN HER ŞEY BU ŞEKİLDE OLMAK ZORUNDA?

"Şey..."

BİLMİYORSUN, DEĞİL Mİ?

"*Tam olarak* değil. Her şeyin bir... bir gizem olması gerekiyor, anlıyor musun?"

Yabancı, kutsal adama öyle uzun baktı ki, adam kafasının saydamlaştığını sandı.

O ZAMAN, SANA DAHA BASİT BİR SORU SORACAĞIM: İNSANLAR NASIL UNUTUYOR?

"Neyi unutuyor?"

HERHANGİ BİR ŞEYİ. HER ŞEYİ.

"Bu... ee... kendiliğinden oluyor." Müstakbel müritleri dağ patikasındaki dönemeci dönmüştü. Kutsal adam telaşla dilenci çanağını aldı.

"Diyelim ki bu çanak senin hafızan," dedi, elindeki çanağı sallayarak. "Ancak belli bir miktar alabilir, anlıyor musun? Yeni şeyler koyarsan, öncekilerin taşıp gitmesi lazım..."

HAYIR. BEN HER ŞEYİ HATIRLIYORUM. HER ŞEYİ. KAPI TOKMAKLARINI, SAÇLARDA OYNAŞAN GÜNEŞ IŞIĞINI, KAHKAHA SESİNİ, AYAK SESLERİNİ... EN UFAK AYRINTISINA KADAR, HER ŞEYİ. HEM DE DAHA DÜNMÜŞ GİBİ. YA DA YARIN OLMUŞ GİBİ. *HER ŞEYİ.* ANLIYOR MUSUN?[3]

Kutsal adam, parıl parıl parlayan kel kafasını kaşıdı.

"Geleneksel olarak," dedi, "unutmak isteyen kişiler ya Klatch Yabancılar Lejyonu'na katılırlar ya da büyülü bir nehrin suyundan içerler, ki bu nehrin nerede olduğunu kimse bilmiyor. Ya da... eh, muazzam miktarda alkol alırlar."

AH, EVET.

"Ama alkol, bedeni aciz düşürür ve ruhu zehirler."

BANA UYAR.

"Üstat?"

Kutsal adam sinirle başını kaldırdı. Müritler gelmişti.

"Bir dakika, bu adamla konuşu..."

Yabancı gitmişti.

"Ey üstadım! Biz seninle konuşmak için çok uzaklard..." diye başladı mürit.

"Bir dakika sesini kes lütfen!"

Kutsal adam elini dik tutarak önüne uzattı ve birkaç kere salladı. Kendi kendine bir şeyler mırıldandı.

Müritler bakıştı. Bunu beklememişlerdi. Sonunda, önderleri cesaretini biraz topladı ve söze girdi:

"Üstat..."

Kutsal adam hışımla döndü ve adamın kulağına bir tane patlattı. Çıkan ses, kesinlikle bir *çırpma* sesiydi.

"Ah, anladım!" dedi kutsal adam. "Şimdi... sizin için ne yapa..."

Beyni kulaklarına yetişince durdu.

"*İnsanlar* derken neyi kastetti?"

Ölüm tepede düşünceler içinde yürüdü ve büyük beyaz bir atın sakin sakin manzarayı seyretmekte olduğu yere vardı.

GİT, dedi.

At ihtiyatla baktı ona. Çoğu attan çok daha zekiydi ama bu pek de büyük bir başarı değildi zaten. Yine de, Efendisinin ruh hâlinin pek normal olmadığının farkındaydı.

BEN BİRAZ GECİKEBİLİRİM, dedi Ölüm.

Ve yola koyuldu.

Ankh-Morpork'ta yağmur yağmıyordu ve Imp buna çok şaşırdı.

Onu şaşırtan bir başka şey de parasının ne kadar da hızlı tükendiğiydi. Şimdiye dek üç dolar yirmi yedi peni kaybetmişti bile.

Ve o parayı kaybetmişti, çünkü tıpkı bir avcının ördekleri çekmek için maket ördekler yerleştirmesi gibi, o da arpını çalarken önündeki çanağa biraz para koymuştu. Başını bir daha eğdiğinde ise paranın uçmuş olduğunu görmüştü.

İnsanlar Ankh-Morpork'a servet aramak için gelirdi. Ama ne yazık ki onu başkaları da arıyordu.

Ve kimse bir ozan istiyor gibi değildi; söz konusu ozan, Llamedos'un en büyük *Eisteddfod*'unda* ökseotu ödülünü ve asırlık arpı kazanmış dahi olsa.

Büyük meydanlardan birinde kendine yer bulmuş, arpını akort etmiş ve çalmıştı. Telaşla geçip giderken, onu kenara itmek (ve görünüşe göre, çanağını yürütmek) dışında kimse ona dikkat etmemişti. Tam buraya gelmekle doğru mu yaptığını merak etmeye başlamıştı ki, iki bekçi yaklaştı.

"Adam arp çalıyor Nobby," dedi biri, Imp'i bir süre izledikten sonra.

"Hırsıza benzemiyor bence."

"Hayır, benim kastettiğim..." Şişman bekçi kaşlarını çattı ve başını eğdi. "Hayatın boyunca bu anı bekledin, değil mi Nobby? Bahse girerim, doğduğundan beri, bir gün birinin gelip, 'Biri arp çalıyor,' demesini bekledin ki sen de 'hırsıza benzemiyor' deyip cinas yapabilesin. Eh, aferin. Ha-ha."

Imp, çalmayı bıraktı. Bu koşullar altında çalmaya devam etmek imkânsızdı.

"Aslllında, *gerçekten de* kazandım onu," dedi. "Ödülll olarak..."

"Ah, sen Llamedoslusun, değil mi?" dedi şişman bekçi. "Aksanından anladım. Çok müzisyen bir halktır bu Llamedoslular."

"*Bana* sorarsan, çakıl taşlarıyla gargara yapıyormuş gibi konuşuyor," dedi, Nobby olduğu anlaşılan bekçi.

"Lisansın var mı ahbap?"

"Llisans?" dedi Imp.

---

* Kökenleri on ikinci yüzyıla dek uzanan, Galler kültürüne has bir geleneksel müzik, edebiyat ve folk festivali. [E.N.]

"Müzisyenler Loncası lisanslara çok önem verir," dedi Nobby. "Seni lisanssız müzik çalarken yakalarlarsa, aletini alırlar ve doğruca..."

"Bak şimdi!.." dedi diğer bekçi. "Korkutmasana çocuğu!"

"Şöyle diyelim," dedi Nobby, "pikolo çalıyorsan, pek eğlenceli olmuyor."

"Ama müzik bedava ollmallı; havanın bedava, gökyüzünün bedava oldluğu gibi," dedi Imp.

"Buralarda değil. Aklın varsa lafımı dinle dostum," dedi Nobby.

"Müzisyenler Lloncası diye bir şey duymadım hiç," dedi Imp.

"Teneke Kapak Geçidi'nde," dedi Nobby. "Müzisyen olmak istiyorsan loncaya üye olman lazım."

Imp kurallara itaat eden biri olarak yetiştirilmişti. Llamedoslular kanuna çok saygılıdır.

"Hemen oraya gidiyorum," dedi.

Bekçiler, uzaklaşan genci izlediler.

"Entari giymiş?" dedi Onbaşı Nobbs.

"Ozan cübbesi o," dedi Çavuş Colon, birlikte ağır ağır yürümeye başladıklarında. "Çok ozandır bu Llamedoslular."

"Çavuş? Ne kadar zaman veriyorsun çocuğa?"

Colon, sağlam bir tahmin yürütenlerin hep yaptığı gibi, elini dümdüz uzatıp iki yana salladı.

"İki-üç gün," dedi.

Görünmez Üniversite'nin devasa cüssesinin etrafından dolandılar ve sallana sallana Arkalar'a girdiler. Arkalar, pek az trafik ve sokak satıcısı gören, küçük, tozlu bir sokak ve bekçilerin, gözlerden uzakta durup bir sigara içmek ve zihinlerinin enginliğini keşfetmek için tercih ettikleri bir yerdi.

"Somonu bilir misin Çavuş?" dedi Nobby.

"Bildiğim bir balıktır, evet."

"Teneke konservelerde dilimler hâlinde satıyorlar, bilirsin..."

"Öyle anlıyorum, evet."

"Eh... peki o zaman, nasıl oluyor da bütün konserveler aynı büyüklükte oluyor? Somon her iki uçta inceliyor çünkü."

"İlginç bir konuya temas ettin Nobby. Bence..."

Çavuş Colon durdu ve sokağın karşısına baktı. Onbaşı Nobbs da onun baktığı yere döndü.

"Şu dükkân..." dedi Çavuş Colon. "Şuradaki dükkân... Dün var mıydı?"

Nobby, dökülmeye başlamış boyaya, kir kaplı küçük pencereye ve dingildek kapıya baktı.

"Elbette vardı," dedi. "O dükkân *hep* vardı. *Senelerdir* orada."

Colon sokağı geçti ve camdaki kir tabakasını eliyle sildi. Loşluğun içinde, belli belirsiz şekiller vardı.

"Evet, doğru," diye mırıldandı. "Yalnızca... yani... *dün de* senelerdir orada mıydı?"

"Sen iyi misin Çavuş?"

"Gidelim buradan Nobby," dedi Colon, becerebildiğince hızla uzaklaşarak.

"Çavuş, nereye!?"

"Burası olmasın da neresi olursa olsun."

Ticari mal yığınlarının arasındaki karanlıkta bir şey, onların gidişini hissetti.

Imp lonca binalarını hayran hayran seyretmişti; Suikastçılar Loncası'nın görkemli ön cephesi, Hırsızlar Loncası'nın muhteşem sütunları ve düne kadar Simyacılar Loncası'nın bulunduğu,

şimdiyse dumanları tüten o etkileyici çukur... Bu yüzden, sonunda bulduğunda, Müzisyenler Loncası'nın bir bina bile olmadığını görmek onu hayal kırıklığına uğrattı. Lonca, bir berber dükkânının üzerindeki iki küçük odadan ibaretti.

Imp kahverengi duvarlı bekleme odasında oturdu ve bekledi. Karşı duvarda bir tabela vardı, üstünde şöyle yazıyordu: "Kendi rahatınız için TÜTÜN İÇMEYECEKSİNİZ." Imp hayatı boyunca tütün içmemişti; Llamedos'ta her şey, içilemeyecek kadar ıslak olurdu. Ama aniden, içinde bir deneme dürtüsü hissetti...

Odada ondan başka yalnızca bir trol ve bir cüce vardı. Imp onların yanında kendisini rahat hissetmiyordu. İkisi de dönüp dönüp ona bakıyordu.

Sonunda cüce, "Sen elf misin?" dedi.

"Ben mi? Hayır!"

"Saçların biraz... *elfsi* de..."

"Değil! *Elfis* fallan değil! Ben kesinllikle ellf değillim. Gerçekten."

"Nerelisin peki?" diye sordu trol.

"Llamedos," dedi Imp. Gözlerini yumdu. Trollerin ve cücelerin, elf olduğundan kuşkulandıkları kişilere geleneksel olarak neler yaptıklarını biliyordu. Müzisyenler Loncası bile onlardan ders alabilirdi.

"Elindeki ne?" dedi trol. Trolün gözlerinin önünde, tel çerçevelere oturtulmuş, kare şeklinde, koyu renk iki cam parçası vardı ve çerçeveden uzanan teller trolün kulaklarının arkasına kıvrılıyordu.

"Bu bir arp."

"Onu mu çalıyon?"

"Evet."

"Sen druid misin?"

"Hayır!"

Trol düşüncelerini toparlarken bir sessizlik daha oldu.

"O entari içinde druide *benziyon* ama," diye gürledi bir süre sonra.

Imp'in öteki tarafındaki cüce alayla kıkırdamaya başladı.

Troller druidleri de sevmezdi. Zamanının çoğunu kaya gibi sabit durarak geçiren zeki bir yaşam formu, kendilerini tekerlekler üzerinde yüz kilometre öteye nakleden ve sonra da dizlerine dek toprağa gömerek bir taş halkasına dâhil eden diğer türlerden hoşlanmaz. Sevmemekte haklı olduğunu bile düşünür.

"Llamedos'ta herkes böyle giyinir," dedi Imp. "Ama ben bir ozanım! Druid değillim. Ve taşllardan nefret ederim!"

"Eyvah," dedi cüce usulca.

Trol, yavaşça ve dikkatle, Imp'i tepeden tırnağa süzdü. Sonra, içinde en ufak tehdit olmayan bir sesle, "Bu şehre geleli çok olmadı, di mi?" dedi.

"Yeni gellldim," dedi Imp. Kapıya bile ulaşamam, diye düşündü, beni ezip llapaya çevirecek...

"Benden sana, bedava bi öğüt," dedi trol. "Karşılıksız olarak bedelsiz veriyom bu beleş öğütü. Bu şehirde 'taş' veya 'kaya' sözcüğü, trolleri anlatmak için de kullanılır. Aptal insanların trolleri anlatmak için kullandığı kötü sözcükler bunlar. Bi trole 'taş' dersen, sonrasında kellenin nereye yuvarlandığını bulmaya çalışmaya da hazırlıklı olman lazım. Özellikle de kulakların elf kulağına benziyosa. Sırf ozan olduğun ve benim gibi müzikle uğraştın için veriyom bu bedava beleş öğütü."

"Tamam! Teşekkür ederim! Evet!" dedi Imp, rahat bir nefes alarak.

Arpını eline aldı ve birkaç nota çaldı. Bu, ortamı biraz hafifletti sanki. Elflerin müzik yapamadığını herkes bilirdi.

"Kireç Mavitaş," dedi trol, üzerinde parmaklar olan devasa bir şey uzatarak.

"Imp y Celyn," dedi Imp. "Ve taşlları oradan oraya taşımaklla hiç illlgim yok!"

Diğer yanından, daha küçük, daha boğum boğum bir el Imp'e doğru uzatıldı. Imp, ilgili kolu boylu boyunca takip ettiği zaman, bir cüceye ait olduğunu gördü. Cüce, bir cüce için bile ufak tefek biriydi. Dizlerinin üzerine kocaman, tunç bir borazan yatırmıştı.

"Atlın Atlınoğlu," dedi cüce. "Sadece arp mı çalıyorsun?"

"Her tür tellli çallgıyı çallarım," dedi Imp. "Ama arp, enstrümanlların kralliçesidir."

"Ben de ağzıma aldığım her şeyi inletirim," dedi Atlın.

"Gerçekten mi?" dedi Imp. Söyleyecek nazik bir şey aradı. "Eh... bu seni çok... popüller kıllıyor olmallı."

Trol büyük, deri bir çuvalı kaldırdı yerden.

"Ben de *bunu* çalıyom," dedi. Yere birkaç iri, yuvarlak taş yuvarlandı. Kireç, bir tanesini eline aldı ve parmağıyla bir fiske attı. Taş *bam!* yaptı.

"Taşlllardan yapılan müzik?" dedi Imp. "Adı ne?"

"Biz troller, *Ggroohauga* diyoz," dedi Kireç. "Anlamı, taşlardan yapılan müzik."

Taşlar boy boydu. Üzerlerine oyulmuş ufak çukurlar marifetiyle, dikkatle akort edilmişlerdi.

"Deneyebillir miyim?" dedi Imp.

"Buyur."

Imp küçük bir taş seçti ve bir fiske attı. Taş *bop!* yaptı. Daha küçük bir tanesi ise *bing!* diye ses çıkardı.

"Onlarlla ne yapıyorsun?"

"Onları birbirine çarpıyom."

"Sonra ne olluyor?"

"Ne demek ne oluyo?"

"Onlları birbirine çarptıktan sonra ne yapıyorsun?"

"Onları bir daha birbirine çarpıyom," dedi, doğuştan davulcu Kireç.

İç odanın kapısı açıldı ve sivri burunlu bir adam, kapının ardından onlara baktı.

"Siz beraber misiniz?" diye sordu aksi aksi.

Efsanelere göre, bir damlasını içen kişinin hafızasını tamamen silen bir nehir gerçekten de vardı.

Pek çok kişi bu nehrin Ankh Nehri olduğunu varsayıyordu. Ankh Nehri'nin sularını içebilir, hatta kesip çiğneyebilirdiniz. Ve Ankh'tan alınan bir damla, kişinin hafızasını gerçekten kesinlikle yok ederdi de. Ya da en azından, başına kesinlikle hatırlamak istemeyeceği şeylerin gelmesine sebep olurdu.

Ama aslında bu işi yapan nehir, başka bir nehirdi.* Ve elbette, işin içinde bir açmaz vardı: Nehrin nerede olduğunu kimse bilmiyordu, çünkü nehri bulduklarında hepsi çok susamış oluyordu.

Ölüm, dikkatini bir başka yöne çevirdi.

* Lethe Nehri. Yunan Mitolojisinde, yeraltı dünyasında akan dört nehirden biri. Suyundan içenlerin, ölümlü yaşamlarına dair her şeyi unutmalarını sağlarmış. [E.N.]

"Yetmiş beş dollllar mı?" dedi Imp. "Sırf müzik çallmak için, yetmiş beş dollar mı!?"

"Yirmi beş dolar kayıt ücreti, kazancın yüzde yirmisi ve on beş dolar da Gönüllü Zorunlu Emeklilik Fonu Senelik Aidatı," dedi lonca sekreteri Bay Clete.

"Ama bizim o kadar paramız yok!"

Adam, dünyada pek çok sorun olsa da bunun ona ait olmayanlardan biri olduğunu ima eden bir şekilde omuzlarını silkti.

"Ama biraz para kazandıktan sonra ödeyebillliriz belki," dedi Imp zayıfça. "Siz yallnızca bize... ne billleyim... birkaç hafta verseniz..."

"Lonca üyesi olmadan hiçbir yerde çalmanıza izin veremeyiz," dedi Bay Clete.

"Ama çalmazsak da lonca üyesi olamayız?" dedi Atlın.

"Doğru," dedi Bay Clete neşeyle. "Hıh. Hıh. Hıh."

Tuhaf bir kahkahaydı; tamamen neşeden yoksun ve bir parça da kuşsu. Tıpkı sahibi gibi. Kehribarın içindeki o fosilleşmiş genetik malzemeyi çıkarsanız ve üstüne bir takım elbise giydirseniz, aynı böyle görünürdü.

Ankh-Morpork Ataerki Lord Vetinari, loncaların büyümesini teşvik etmişti. Loncalar, iyi düzenlenmiş bir şehir mekanizmasındaki büyük çarklardı. Oraya bir damla yağ, buraya sokulan bir çomak elbette, vesaire... ve tüm mekanizma, genellikle, *tıkır tıkır* işliyordu.

Ve nasıl ki bir gübre yığınında solucanlar ürerse, şehir mekanizması da kendi içinde Bay Clete gibi kişiler üretiyordu. Bay Clete, standart tanımlara göre kötü bir adam değildi; tıpkı tarafsız bir bakış açısıyla bakıldığında veba taşıyan bir sıçanın da kötü bir hayvan olmaması gibi.

Bay Clete herkesin iyiliği için çok çalışırdı. Tüm hayatını buna adamıştı. Çünkü dünyada, kimsenin yapmak istemediği ve kendileri yerine yaptığı için Bay Clete'e minnettar olduğu pek çok iş vardı. Toplantı tutanaklarını tutmak mesela. Ya da üye listesinin güncel olduğundan emin olmak. Dosyalamak. *Düzenlemek.*

Bay Clete, bir hırsız olmadığı hâlde –ya da en azından, normalde kastedildiği anlamıyla bir hırsız olmadığı hâlde– Hırsızlar Loncası için çok sıkı çalışmıştı. Sonra, Soytarılar Loncası'nda hayli üst düzey bir pozisyon açılmıştı ama Bay Clete soytarı da değildi. Son olarak karşısına, müzisyenlerin sekreterliğini yapma fırsatı çıkmıştı.

Elbette burada çalışmak için teknik olarak bir müzisyen olması gerekiyordu; o da bu yüzden kendine bir tarak ile bir kâğıt parçası satın almıştı. Ve o zamana dek lonca gerçek müzisyenler tarafından yönetildiğinden, dolayısıyla üye listesi karman çorman olduğundan, dolayısıyla son zamanlarda kimse üyelik aidatını ödemediğinden ve dolayısıyla lonca, trol Krizopras'a yüksek faizle binlerce dolar borçlu olduğundan, Clete'in çaldığı müziği dinlemeye zahmet bile etmemişlerdi.

Bay Clete ilk önce dağınık defteri açmıştı... ve oradaki düzensizliği gördüğünde, içinde derin ve harika bir duygu doğmuştu. O günden bu yana da geriye dönüp bakmamıştı. Bunca zamanı yalnızca önüne, defterlere bakarak geçirmişti. Ve loncanın bir başkanı ve bir yönetim kurulu olsa da aynı zamanda bir Bay Clete'i de vardı ve kendi kendine çok sessizce gülümseyerek toplantı tutanaklarını tutan ve her şeyin pürüzsüzce işlemesini sağlayan, oydu. Tuhaf ve olmazsa olmaz bir gerçektir: Ne zaman tiranların boyunduruğundan kurtulan ve kendi

kendini yönetmeye başlayan bir insan grubu ortaya çıksa, tıpkı yağmurdan sonra bitiveren mantarlar gibi, Bay Clete gibi kişiler de ortaya çıkar.

Hıh. Hıh. Hıh. Bay Clete, her şeye, durumdaki komiklikle ters orantılı bir şekilde gülerdi.

"Ama bu saçmalık!"

"Lonca ekonomisinin harika dünyasına hoş geldiniz," dedi Bay Clete. "Hıh. Hıh. Hıh."

"Llonca'ya katılmadan çallarsak ne olur peki?" diye sordu Imp. "Allletllerimize ell koyar mısınız?"

"Önce öyle yapıyoruz," dedi Clete. "Ama sonra onları geri veriyoruz. *Bir anlamda.* Hıh. Hıh. Hıh. Bu arada, acaba tesadüfen... sen bir elf değilsin, değil mi? Çok elfsi görünüyorsun."

"Yetmiş beş dolllar ya! *Soygun* bu!" dedi Imp, akşam sokaklarında yürürlerken.

"Soygundan da beter," dedi Atlın. "Duyduğuma göre Hırsızlar Loncası yalnızca belli bir yüzde alıyormuş."

"Üstelik doğru düzgün lonca üyeliği falan da veriyolarmış," diye gürledi Kireç. "Bi de emekli maaşı. Ve her sene, günübirlik Quirm gezisine ve pikniğe gidiyolarmış."

"Müzik *bedava* olmallı," dedi Imp.

"Ee? Şimdi naapçaz?" dedi Kireç.

"Parası olan var mı?" dedi Atlın.

"Benim bi dolarım var," dedi Kireç.

"Bende de birkaç peni var," dedi Imp.

"O zaman, doğru düzgün bir yemek yiyeceğiz," dedi Atlın. "İşte, burası."

Bir tabelayı gösterdi.

"Burgu'nun Bol Kepçe Lokantası?" dedi Kireç. "Burgu? Cüce galiba. Haşaratlı makarna falan?"

"Artık trol yemekleri de yapıyor. Daha fazla para kazanmak uğruna etnik anlaşmazlıkları bir kenara koymaya karar verdi. Beş ayrı tür kömür, yedi tür kok ve kül var. Ve öyle tortular servis ediyor ki ağzının suyu akar. Beğeneceksin."

"Cüce ekmeği de var mı?" dedi Imp.

"Cüce ekmeği sever misin?" dedi Atlın.

"Bayıllırım," dedi Imp.

"Yani doğru düzgün, *hakiki* cüce ekmeği mi?" dedi Atlın. "*Emin misin?*"

"Evet. Çok hoş ve çıtır çıtır olluyorllar."

Atlın omuzlarını silkti.

"İşte bu *kesin* olarak kanıtlıyor," dedi. "Cüce ekmeği seven biri, kesinlikle elf olamaz."

Mekân hemen hemen boştu. Koltukaltlarına kadar gelen bir önlük takmış bir cüce, tezgâhın tepesinden onları izliyordu.

"Kızarmış sıçan var mı?" dedi Atlın.

"Şehirdeki en iyi kızarmış sıçan," dedi Burgu.

"Tamam. Bana dört kızarmış sıçan."

"Biraz da cüce ekmeği," dedi Imp.

"Biraz da kok," dedi Kireç sabırla.

"Sıçan kafası mı, yoksa sıçan bacağı mı?"

"Hayır hayır. Dört kızarmış sıçan."

"Biraz da kok."

"Sıçanların üzerine ketçap ister misiniz?"

"Hayır."

"*Emin misiniz?*"

"Ketçapsız."

"Biraz da kok."

"İki tane de llop yumurta," dedi Imp.

Diğerleri tuhaf tuhaf ona baktı.

"Ne var? Ben llop yumurta severim," dedi Imp.

"Biraz da kok."

"Ve iki lop yumurta."

"Biraz da kok."

"Yetmiş beş dolar," dedi Atlın, sonunda oturduklarında. "Üç çarpı yetmiş beş dolar, ne eder?"

"Çok dolar," dedi Kireç.

"İki yüz dolllardan fazla ediyor," dedi Imp.

"Ben iki yüz doları bir arada *görmedim* bile," dedi Atlın. "En azından, uyanıkken."

"Para bulalım?" dedi Kireç.

"Müzisyen olarak para bulamayız," dedi Imp. "Llonca kurallları. Seni yakallarlarsa, enstrümanını alıp..." Durdu. "Yani, pikollo çalan biri için çok da eğllenceli değill, diyellim," diye ekledi hafızasından.

"Tromboncunun da pek mutlu olacağını sanmıyorum," dedi Atlın, sıçanına biber ekerek.

"Ben eve dönemem," dedi Imp. "Ben... ben dedim ki... Yok, henüz eve dönemem. Dönebillsem bille, tıpkı kardeşllerim gibi sürekli taş dikmem falan gerekir. Taş halllkalar dikmekten başka hiçbir şeylle ilgilenmiyorlar..."

"*Ben* geri dönersem," dedi Kireç, "druid sopalarım."

İkisi, büyük dikkatle, birbirlerinden biraz daha uzaklaştı.

* Sinema tarihinin en özgün müzikallerinden *Cazcı Kardeşler*'in, lokantadaki absürt sipariş sahnesinden. Ama elbette burada, Aretha Franklin'in ansızın bir şarkıya başlaması pek mümkün görünmüyor. [E.N.]

"Loncanın bizi bulamayacağı bir yerde çalalım madem?" dedi Atlın neşeyle. "Bir baltaya sap olmamız lazım..."

"Bende sopa var," dedi Kireç gururla. "Hem de *çivili*."

"Yok yahu, gece kulübü gibi bir yerde çalalım demek istedim," dedi Atlın.

"Gece de sopam var."

"Şans eseri," dedi Atlın konuyu değiştirerek, "loncanın belirlediği ücretleri ödemekten hoşlanmayan bir sürü yer olduğunu biliyorum. Birkaç gösteri yaparız ve para kazanırız. *Hiç* sorun olmaz."

"Üçümüz birden mi?" dedi Imp. "Yani, aynı anda mı?"

"Elbette."

"Ama biz cüce müziği, insan müziği ve trolll müziği çallıyoruz," dedi Imp. "Birbirlllerine uyduğundan emin değillim. Yani, cüceler cüce müziği dinlller, insanllar insan müziği dinlller, trollller trolll müziği dinlller. Hepsini birbirine karıştırırsak ne ollur? Korkunç olllur."

"Biz iyi anlaşıyoz," dedi Kireç. Ayağa kalkıp tezgâhtan tuzu aldı.

"Biz *müzisyeniz*," dedi Atlın. "Gerçek kişilerden farklıyız."

"İyi dedin," dedi trol.

Oturdu.

Bir çatırtı oldu.

Kalktı.

"Ah," dedi.

Imp uzandı. Yavaşça ve büyük özenle, arpının kalıntılarını banktan aldı.

"Ah," dedi Kireç tekrar.

Bir tel, küçük ve hüzünlü bir tınlamayla kıvrıldı.

Bir kedi yavrusunun ölümünü izlemek gibiydi.

"Bunu Eisteddfod'da kazanmıştım..." dedi Imp.

"Yapıştırabilir misin?" dedi Atlın bir süre sonra.

Imp başını iki yana salladı. "Llamedos'ta bunun nasıl yapılacağını bilen kimse kallmadı."

"Ama Kurnaz Esnaf Sokağı'nda..."

"Gerçekten üzgünüm. Gerçekten gerçekten üzgünüm. Oraya nası geldi bilmiyom."

"Senin hatan değilldi..."

Imp, iki parçayı birbirine beceriksizce uydurmaya çalıştı. Fakat bir müzik aletini onaramazdınız. Eski ozanların böyle dediğini hatırlıyordu. Enstrümanların bir *ruhu* olurdu. Tüm enstrümanların bir ruhu vardı. Kırılırlarsa, içlerindeki ruh kaçar, kuş gibi uçar giderdi. Yeniden bir araya getirilen şey yalnızca bir nesne olurdu; tahta ve telden yapılmış bir *nesne*. Onu çalabilirdiniz, hatta sıradan bir dinleyiciyi kandırabilirdiniz bile ama... Kırılmış bir enstrümanı birleştirmek, birini uçurumdan aşağı ittikten sonra onu iğne iplikle dikip toparlamak ve canlanmasını beklemekten farksızdı.

"Ee... belki de sana yeni bir tane alabiliriz?" dedi Atlın. "Arkalar'da küçük, güzel bir müzik dükkânı var. Ve..."

Sustu. Arkalar'da küçük, güzel bir müzik dükkânı *elbette* vardı. Öteden beri oradaydı.

"Arkalar'da," diye tekrarladı, kendinden emin olmak için. "Evet. Orada var. Arkalar'da. Evet. Senelerdir orada."

"Ama *bunllardan* bir tane yoktur," dedi Imp. "Bizim orallarda bir zanaatkâr, enstrümanı yapacağı ahşaba dokunmadan önce, bir çağlllayanın ardındaki mağarada boğa postuna sarınarak iki hafta oturmallıdır."

"Neden?"

"Billmiyorum. Gelllenek işte. Zihnini başka her şeyden arındırmallıdır fallan."

"Ama başka bir şey vardır mutlaka," dedi Atlın. "Bir şey alırız. Enstrümanın olmadan müzik yapamazsın."

"Ama hiç param da yok," dedi Imp.

Atlın onun sırtına bir şaplak attı.

"Fark etmez!" dedi. "Dostların var! Biz sana yardım ederiz! O kadarını da yaparız artık."

"Ama tüm paramızı bu yemekllere harcadık. Başka para kalllmadı," dedi Imp.

"Kötümser bakıyorsun olaya," dedi Atlın.

"Eh, evet. Ama, hani paramız yok, anllarsın?"

"Ben bir şeyler ayarlarım," dedi Atlın. "Ben bir cüceyim. Biz cüceler, paradan çok iyi anlarız. Paradan çok iyi anlamak, benim göbek adım."

"*Uzun* bir göbek adıymış."

Görünmez Üniversite'nin yüksek duvarının tam karşısındaki dükkâna vardıklarında hava hemen hemen kararmıştı. Burası, aynı zamanda rehinci dükkânı görevi gören türden bir müzik mağazasına benziyordu; çünkü yemek yemek ve bir çatı altında uyumak isteyen her müzisyen, hayatının bir döneminde, enstrümanını rehin bırakmıştır.

"Burdan bi şey aldın mı hiç?" dedi Kireç.

"Hayır... hatırladığım kadarıyla almadım," dedi Atlın.

"Kapalı," dedi Kireç.

Atlın kapıyı dövdü. Bir süre sonra kapı aralandı ve yaşlı bir kadına ait bir yüzün incecik bir dilimi göründü.

"Bir enstrüman alllmak istiyoruz hanımefendi," dedi Imp.

Bir göz ve bir ağız dilimi, onu tepeden tırnağa süzdü.

"Sen insan mısın?"

"Evet hanımefendi."

"Tamam o zaman."

Dükkân birkaç mumla aydınlatılmıştı. Yaşlı kadın tezgâhın güvenliğine çekildi ve kendisini yatağında öldürmeleri ihtimalini inceleyerek, oradan onları pürdikkat izledi.

Üçlü, enstrümanların arasında dikkatle dolaştı. Dükkânın koleksiyonu, yüzyıllar içinde biriken, rehin bırakılmış ama geri alınamamış enstrümanlardan oluşuyor gibiydi. Müzisyenler sık sık parasız kalırdı; müzisyenliğin tanımıydı bu. Etrafta savaş borazanları vardı, utlar vardı, davullar vardı...

"Çöp bunllar," dedi Imp alçak sesle.

Atlın bir baston-flütün tozunu üfledi, dudaklarına götürdü ve kuru fasulye yemeğinin hayaletine benzeyen bir ses çıkardı.

"Bunun içinde ölü bir fare var sanırım," dedi, flütün derinliklerine bakarak.

"Sen üflemeden önce bir şey yoktu," diye terslendi kadın.

Dükkânın diğer ucundan bir perküsyon çığı yükseldi.

"Pardon," diye seslendi Kireç.

Atlın, Imp'in daha önce hiç görmediği bir enstrümanın kapağını açtı. Bir dizi tuş ortaya çıktı. Atlın güdük parmaklarını tuşların üzerinde dolaştırarak bir dizi hüzünlü, tenekemsi nota çıkardı.

"O ne?" diye fısıldadı Imp.

"Klavsen," dedi cüce.

"İşimize yarar mı?"

"Sanmam."

Imp doğruldu. İzlendiğini hissetmişti. Yaşlı kadın *izliyordu*, evet; ama izleyen başka bir şey daha vardı sanki...

"İşe yaramaz. Burada hiçbir şey yok," dedi yüksek sesle.

"Hey, o da neydi?" dedi Atlın.

"Dedim ki, burada..."

"Bir şey duydum."

"Ne?"

"İşte, yine."

Kireç, eski nota sehpaları yığının arasından bir kontrbas kurtarıp onun sivri ucuna üflemeye çalışırken, bir dizi çatırtı ve gümleme çıktı.

"Sen konuşurken tuhaf bir ses çıktı," dedi Atlın. "Bir şey desene."

Imp, hayatları boyunca normal şekilde konuştuktan sonra ansızın "bir şey desene" denen kişilerin hep yaptığı gibi, duraksadı.

"Eee..." dedi.

VAUM-Aum-aum...

"Şuradan geli..."

UAA-Uaa-uaa...

Atlın, bir deste çok eski nota kâğıdını kaldırdı, kâğıtların altında bir müzik mezarlığı buldu. Aralarında derisiz bir davul, zurnaları olmayan bir Lancre gaydası ve muhtemelen bir Zen Flamenko dansçısının kullanabileceği tek bir marakas vardı.

Ve bir şey daha.

Cüce o şeyi çekip çıkardı. Küt bir taş keskiyle, çok eski bir tahta parçasından yontulmuş bir gitara benziyordu. Kural olarak cüceler telli çalgılar çalmasa da Atlın gitar gördüğünde tanırdı. Gitarların kadın şeklinde olduğu söylenirdi; tabii,

kadınların bacaksız, çok uzun boyunlu ve çok fazla kulaklı olduğunu düşünüyorsanız.

"Imp?" dedi.

"Evet?"

Uauauaum...

Seste testere gibi, telaşlı bir tını vardı. Gitar on iki telliydi. Normalden daha ince yapılmış gövdesi masif ahşaptandı ama içi boş değildi. Yalnızca, telleri tutmak için oyulmuş bir şekle benziyordu.

"Sesini yankıladı," dedi Atlın.

"Evet ama, nas..."

Uaum-ua...

Atlın elini tellerin üzerine kapattı ve arkadaşlarını iyice yakınına çağırdı.

"Burada, Üniversite'nin hemen yanındayız," diye fısıldadı. "Üniversite'den sürekli sihir sızıyor. Bunu herkes bilir. O yüzden olabilir yani. Ya da belki... belki bunu bir *sihirbaz* bırakmıştır rehine. Neyse ne. Hediye sıçanın dişleri sayılmaz. Gitar çalabilir misin?"

Imp'in rengi attı.

"Kastettiğin... folllk müzik gibi mi?"

Aleti eline aldı. Llamedos'ta folk müzik onaylanmazdı. Folk şarkıları söylenmesi asla teşvik edilmezdi. Çünkü bir mayıs sabahında güzel bir genç kız görenlerin, biri bu konuda birkaç satır şarkı yazmadan önce, uygun bulduğu şekilde hareket edebilmesi gerektiği düşünülürdü. Gitarlar da beğenilmezdi, çünkü... eh, gitarlar çok kolaydı.

Imp bir akor çaldı. Daha önce duyduğu hiçbir şeye benzemeyen bir ses çıktı. Titreşimler ve tuhaf yankılar hızla kaçışıp

enstrüman yığınlarının arasına saklandı, fazladan armoniler topladı ve sonra yine sıçradı. Sesler, Imp'in belkemiğinin karıncalanmasına sebep oldu. Ama işte, *bir tür* enstrümanınız olmadan, dünyanın *en kötü* müzisyeni bile olamazdınız...

"Tamam," dedi Atlın sessizce.

Yaşlı kadına döndü.

"Sen buna enstrüman mı diyorsun?" diye sordu. "Şuna bak, yarısı yok bile."

"Atlın, bence bunu almaya..." diye başladı Imp. Elinin altındaki teller titredi.

Yaşlı kadın alete baktı.

"On dolar," dedi.

"On dolar mı? *On* dolar mı?" dedi Atlın. "İki dolar bile etmez bu!"

"Haklısın," dedi kadın. Hiçbir bedelden kaçınılmayacak bir savaşın başlamasını dört gözle beklermiş gibi, tatsız tatsız sırıttı.

"Ve çok da eski," dedi Atlın.

"*Antika.*"

"Şunun çıkardığı sese bakar mısın? Mahvolmuş bu."

"*Olgunlaşmış.* Bugünlerde böyle zanaatkârlık yok artık."

"Deneyimlerinden ders almışlar da ondan!"

Imp elindeki şeye tekrar baktı. Teller kendi kendilerine tınlıyorlardı. Mavimsiydiler ve titreşmeyi hiç bırakmıyorlarmış gibi, hafifçe bulanık görünüyorlardı.

Imp, gitarı ağzına yaklaştırdı ve, "Imp," diye fısıldadı. Teller yine uğuldadı.

Sonra, gitarın üstündeki tebeşir izini fark etti. Neredeyse solmuştu ve artık yalnızca bir lekeden ibaretti. Yalnızca, tebeşirle atılmış, düz bir çizik...

Atlın kendini kaptırmıştı. Cücelerin para pazarlığında çok başarılı olduğu söylenirdi ama beceri ve arsızlık konusunda onları yalnızca ufak tefek yaşlı hanımlar geçebilirdi. Imp, konuşulanlara odaklanmaya çalıştı.

"Tamam o zaman," dedi Atlın, "anlaştık mı?"

"Anlaştık," dedi ufak tefek yaşlı hanım. "Yalnız, el sıkışmadan önce eline tükürmeye kalkma. Hiç hijyenik değil."

Atlın, Imp'e döndü.

"Bence bunu çok iyi hallettim," dedi.

"Güzell. Bak, dinlle; bu çok..."

"On iki doların var mı?"

"Ne?"

"Bence bayağı kelepir."

Arkalarından bir gümleme duyuldu. Kireç, çok büyük bir davulu yuvarlayarak ve kolunun altına sıkıştırdığı iki zili düşürmemeye çalışarak yürüyordu.

"Hiç param yok dedim ya!" diye fısıldadı Imp.

"Evet ama... Eh, *herkes* hiç parası olmadığını söyler. Mantıklı bir şey. Paran olduğunu söyleyerek dolaşmak istemezsin ortalıklarda. Yani, *gerçekten* mi hiç paran yok?"

"Yok!"

"On iki doların bile mi yok?"

"Hayır!"

Kireç davulu, zilleri ve bir deste nota kâğıdını tezgâha bıraktı.

"Hepsi kaça?" dedi.

"On beş dolar," dedi yaşlı kadın.

Kireç içini çekti ve doğruldu. Bir anlığına gözleri daldı. Sonra, kendi çenesine sağlam bir yumruk attı. Bir parmağını ağzının içinde dolaştırdı, ardından da ağzından...

Imp bakakaldı.

"Hey, ver de şuna bir bakayım," dedi Atlın. Nesneyi Kireç'in uysal parmaklarından kaptı ve dikkatle inceledi. "Vay be! Bu en az elli karat!"

"*Onu* almam ben," dedi yaşlı kadın. "Bir trolün ağzından çıktı!"

"Ama yumurta yiyorsun, değil mi?" dedi Atlın. "Hem, trollerin dişlerinin saf elmastan olduğunu herkes bilir."

Yaşlı kadın dişi aldı ve mum ışığında inceledi.

"Bunu Yoköylebiryer Sokağı'ndaki kuyumculardan birine götürsem, iki yüz dolar ettiğini söyler," dedi Atlın.

"Eh... ben de sana, burada on beş dolar ettiğini söylüyorum," dedi yaşlı kadın. Elmas sihirli bir şekilde, yaşlı hanımın elbisesinin bir yerine girip kayboldu. Kadın, müşterilerine parlak ve taze bir gülümseme bahşetti.

"*Neden* zorla elinden alamıyormuşuz ki?" dedi Atlın, dışarı çıktıklarında.

"Çünkü o yaşlllı, savunmasız bir kadın da ondan," dedi Imp.

"Ee! Ben de onu diyorum işte!"

Atlın başını kaldırıp Kireç'e baktı.

"Onlardan bir ağız dolusu var sende, öyle mi?"

"Evet."

"Şey, ev sahibime iki aylık kira borcum var da..."

"Aklına bile getirme," dedi trol sakin sakin.

Kapı, arkalarından çarpılarak kapandı.

"Her neyse, neşelenin artık," dedi Atlın. "Yarın bizim için bir gösteri ayarlarım. Hiç endişelenmeyin. Ben bu şehirdeki herkesi tanırım. Üçümüz, bir... *müzik grubu* olduk."

"Birllikte doğru düzgün prova yapmadık bile," dedi Imp.

"Çalarken prova yapmış oluruz," dedi Atlın. "Profesyonel müzisyenlik dünyasına hoş geldin."

Susan pek tarih bilmezdi. Tarih ona her zaman epey sıkıcı bir konu gibi gelmişti. Sıkıcı insanlar sürekli aynı aptalca şeyleri yapıyorlardı. Anlamı neydi ki? Bir kral, tüm diğer krallara benziyordu, vesaire... Sınıfın geri kalanı şimdi bir tür isyanı öğrenmekteydi. Birtakım köylüler, köylü olmayı bırakmak istemişti fakat savaşı soylular kazandığından, köylü olmayı *gerçekten de çok çabuk* bırakmışlardı. Oysa okuma yazma öğrenmeye ve birkaç tarih kitabı okumaya zahmet etselerdi, arbaletler ve enli kılıçlar karşısında tırpan ve yaba gibi aletlerin son derece başarısız olacağını da öğrenirlerdi.

Susan bir süre gönülsüzce dinledi. Sonra canı sıkıldı, bir kitap aldı ve dünyanın gözlerinden soldu.

CİYK!

Susan yana baktı.

Sırasının yanında, yerde, minik bir şekil vardı. Elinde çok küçük bir tırpan tutan, siyah cübbe giymiş bir sıçan iskeletine çok benziyordu.

Susan kitabına döndü. Bu tür şeyler *yoktu*. Bundan çok emindi.

CİYK!

Susan yine yere baktı. İmge hâlâ oradaydı. Dün gece yatmadan önce, kızarmış ekmek üzerine peynir koyup yemişti. En azından kitaplara göre, bu türden gece yarısı yemeklerinden sonra benzer şeyler beklemek gerekirdi...

"Sen *yoksun*," dedi. "Sen yalnızca, bir parça peynirsin."

CİYK?

Yaratık, Susan'ın dikkatini çektiğinden emin olunca, gümüş bir zincire bağlı, minik bir kum saati çıkardı ve telaşla onu gösterdi.

Susan, mantığı tamamen göz ardı ederek eğildi ve avucunu açtı. Yaratık eline tırmandı –ayakları iğneden yapılmış gibiydi– ve beklenti içinde kıza baktı.

Susan onu göz hizasına kaldırdı. Tamam, belki de *gerçekten* kendi düş gücünün bir ürünüydü ve o yüzden de onu ciddiye alması *gerekirdi*.

"'*Ah benim sevgili patilerim, ah bıyıklarım*,'* gibi şeyler söylemeyeceksin, değil mi?" dedi usulca. "Söylersen, seni götürüp tuvalete atarım."

Sıçan başını iki yana salladı.

"Sen gerçek misin?"

CİYK. CİYKCİYKCİYK...

"Bak, seni anlamıyorum," dedi Susan sabırla. "Kemirgence bilmiyorum. Modern Diller dersinde yalnızca Klatchça öğreniyoruz ve ben de yalnızca, 'Bay ve Bayan Klatchlı, serap görmeye gitti' demeyi biliyorum. Ve... eh, eğer hayali bir varlıksan, biraz daha... şey olmayı deneyebilirsin... *sevilesi*."

Bir iskelet, çok küçük bir iskelet bile olsa, doğal olarak sevilesi bir nesne değildir; açık bir yüz ifadesi olsa ve sürekli sırıtsa bile. Fakat Susan'ın içine doğan his... Hayır, bu bir his değil, bir anıydı; fark ediyordu şimdi. Bu *anı*, bunun yalnızca gerçek değil, aynı zamanda dost bir yaratık olduğu fikrini dolduruyordu zihnine. Ve işte *bu*, yabancı bir kavramdı, çünkü Susan'ın dostları, normalde, yalnızca Susan'dan ibaretti.

* *Alice Harikalar Diyarında*'daki Beyaz Tavşan'ın sözleri. [E.N.]

Merhum sıçan bir an için Susan'a baktı. Sonra tek bir hareketle minik tırpanını dişlerinin arasına sıkıştırdı, Susan'ın elinden atladı, sınıf zeminine kondu ve sıraların arasında koştu.

"Patilerin ve bıyıkların da yok zaten," dedi Susan. "En azından, doğru düzgün patilerin ve bıyıkların..."

İskelet sıçan duvardan geçti.

Susan kitabına döndü ve kendini hırsla okumaya verdi. Bahaneyok'un *Bölünürlük Paradoksu*'nu okuyordu. Paradoks, bir kütükten düşmenin imkânsızlığını anlatıyordu.

O gece, Atlın'ın takıntı ölçüsünde derli toplu odasında prova yaptılar. Oda Phedre Sokağı'nda, bir tabakhanenin arkasındaydı ve Müzisyenler Loncası'nın meraklı kulaklarına karşı muhtemelen güvenliydi. Yeni boyanmış ve iyice ovulmuştu; minik oda âdeta parlıyordu. Bir cüce evinde asla hamamböceği, sıçan veya başka herhangi bir haşerat göremezdiniz; en azından, sahibinin eli kızartma tavası tutabildiği sürece.

Atlın ve Imp, Kireç'in taşlara vuruşunu izledi.

"Ne düşünüyonuz?" dedi Kireç, bitirdiği zaman.

"Bir tek bunu mu yapıyorsun?" dedi Imp bir süre sonra.

"Bunlar *taş*," dedi trol sabırla. "Yalnızca bunu yapabilirsin. Bop, bop, bop."

"Hmm. Ben de bir deneyebilir miyim?" dedi Atlın.

Taş sırasının arkasına oturdu ve bir süre onlara baktı. Sonra birkaçının yerini değiştirdi, alet kutusundan iki çekiç çıkardı ve sınarcasına bir taşa vurdu.

"Şimdi, bakalım..." dedi.

Bambaba BAM!

Imp'in yanındaki gitarın telleri uğuldadı.

"On para VER!" dedi Atlın.

"Ne?" dedi Imp.

"Tuttuğun tempoyu anlatmak için saçma bir söz," dedi Atlın. "*On para ver, on para ver, on para yoksa beş para ver!*"

"Pardon?"

Bambaba BAM, bambaba BAM, Bambaba bambam bambaba BAM!

"On para iyi para," dedi Kireç.

Imp dikkatle taşlara baktı. Llamedos'ta perküsyona da hoş gözle bakılmazdı. Ozanlar, bir taşa veya içi boş bir kütüğe *herkesin* vurabileceğini söylerdi; *müzik* falan değildi o. Dahası, perküsyon denen şey –burada seslerini alçaltırlardı– çok *hayvaniydi*.

Gitar uğuldadı. Sesleri yakalıyor gibiydi.

Imp'in içine aniden, perküsyonla çok şey yapılabileceği gibi, ısrarlı bir his doğdu.

"Ben de deneyebilir miyim?"

Çekiçleri eline aldı. Başladı. Gitardan çok hafif bir tını çıktı.

Kırk beş saniye sonra çekiçleri bıraktı. Yankılar soldu.

"Neden en sonda miğferime vurdun?" dedi Atlın, büyük dikkatle.

"Özür dillerim," dedi Imp. "Kendimi kaptırdım sanırım. Seni zil sandım."

"Bu çok... sıradışıydı," dedi trol.

"Bu müzik... taşlarda," dedi Imp. "Taşların içinde. Onu dışarı salmak yeterli. Bulmayı başarırsan, her şeyde müzik vardır."

"O parçayı ben de deneyebilir miyim?" dedi Kireç. Çekiçleri eline aldı ve ayak sürüye sürüye taşların ardına geçti yine.

A-bam-bop-a-re-bop-a-bim-bam-boom.[4]

"*Ne* yaptın bunlara?" dedi. "Sesleri... vahşice çıkıyor."

"Bana güzel geldi," dedi Atlın. "Çok daha iyi bir ses...

Geceleyin Imp, Atlın'ın çok küçük yatağı ile Kireç'in devasa cüssesi arasına sıkışarak uyudu. Bir süre sonra horlamaya başladı.

Yanındaki gitarın telleri, hafifçe tınlayarak horlamaya eşlik etti.

Ve Imp, tellerden çıkan belli belirsiz uğultunun yatıştırıcı etkisiyle, arpı tamamen unuttu.

Susan uyandı. Kulağını bir şey çekiştiriyordu.

Gözlerini açtı.

CİYK?

"Ah, *olamaz*..."

Yatağında doğrulup oturdu. Diğer tüm kızlar uyuyordu. Okul temiz hava alınmasını cesaretlendirdiğinden, pencere açıktı. Temiz hava bedavaya bol bol alınabilen bir şeydi ne de olsa.

İskelet sıçan pencere pervazına sıçradı. Sonra, Susan'ın izlediğinden emin olunca, gecenin karanlığına atladı.

Susan'ın bakış açısına göre dünya ona iki seçenek sunuyordu şimdi: ya yatağa dönecekti ya da sıçanı takip edecekti.

Sıçanı takip etmek aptalca olurdu. Kitaplardaki duygusal tipler yapardı bu tür şeyleri. Yaparlardı; sonra da kendilerini, içinde goblinler ve konuşabilen ama gerizekâlı olan hayvanların dolandığı, saçma sapan bir diyarda bulurlardı. Öyle hüzünlü, öyle aptal kızlardı ki onlar... Başlarına bir şeyler gelmesine *izin verirlerdi* sürekli; hem de *en ufak çaba göstermeden*. Sonra da, "Vay başıma gelenler!" gibi şeyler söyleyerek ortalarda dolanırlardı. Hâlbuki aklı başında bir insanın, diyarı gerektiği gibi düzene sokacağı çok açıktı.

Tabii aslında, bu şekilde düşününce, baştan çıkarıcıydı da... Dünyada çok fazla yumuşak düşünce vardı. Susan her zaman, işleri düzene sokmanın ancak Susan gibi kişilere düştüğünü söylerdi kendi kendine. Keşke onun gibi başkaları da olsaydı...

Sabahlığını üzerine geçirdi, pencere pervazına tırmandı, son âna kadar tutundu ve sonra da kendini çiçek tarhına bıraktı.

Sıçan, ay ışığının aydınlattığı çimenlikte koşan minik bir şekilden ibaretti. Susan onu izleyerek ahırların arkasına dolandı. Sıçan gölgelerin arasında kayboldu.

Susan, birazcık üşüyerek ve kendini epeyce aptal gibi hissederek orada dikilirken, sıçan, kendisinden çok büyük bir nesne sürükleyerek geri döndü. Eski paçavralardan oluşmuş kara bir bohçaya benziyordu.

İskelet sıçan bohçanın yanına dolandı ve sağlam bir tekme salladı.

"Tamam, *tamam!*"

Bohça tek gözünü açtı. Göz çılgınca dönüp Susan'a dikildi.

"Seni uyarıyorum," dedi bohça, "ben, sürekli 'hiçbir zaman' diyen o tiplerden değilim."

"Pardon?" dedi Susan.

Bohça yuvarlandı, sendeleyerek doğruldu ve hırpanileşmiş iki kanat uzattı. Sıçan onu tekmelemeyi bıraktı.

"Ben bir kuzgunum, tamam mı?" dedi kuzgun. "Konuşabilen birkaç kuş türünden biriyim. Ama herkesin ilk söylediği, 'Ah, sen kuzgunsun! Hadi, *hiçbir zaman* de,' oluyor... Bunun olduğu her sefer için bir peni verseler, şimdiye..."

CIYK.

"Tamam, *tamam!*" Kuzgun tüylerini kabarttı. "Bu karşındaki şey, Sıçanların Ölümü. Tırpan ve başlıklı pelerin zaten

dikkatini çekmiştir, değil mi? Sıçanların Ölümü. Sıçan dünyasında çok mühim bir şahsiyettir."

Sıçanların Ölümü reverans yaptı.

"Ambarların altında ve fare zehri karıştırılmış bir tabak ekmek bırakılan yerlerde çokça zaman geçirir," dedi kuzgun. "Çok da vicdanlıdır."

CİYK.

"Pekâlâ. Ama benden ne istiyor?" dedi Susan. "Ben sıçan değilim."

"Çok kavrayışlısın," dedi kuzgun. "Bak, bunu yapmayı ben istemedim, tamam mı? Kafatasımın üstünde sakin sakin uyuyordum, sonra bir bakmışım ki, bu! Bacağımı yakalamış. Dediğim gibi, kuzgun olduğum için doğal olarak gizemli bir kuşum ve..."

"Affedersin," dedi Susan, "bütün bunların o tür rüyalardan biri olduğunu biliyorum, bu yüzden anladığımdan emin olmak istiyorum: Sen... *kafatasının* üzerinde uyuduğunu mu söyledin?"

"Ah, bizzat *benim* kafatasım değil," dedi kuzgun. "Bir başkasının kafatası."

"Kimin?"

Kuzgunun gözleri çılgınca döndü. İki gözünü birden aynı yere doğrultmayı bir türlü başaramıyordu. Susan, gözleri takip ederek sürekli önlerinde durma dürtüsüyle savaşmak zorunda kalıyordu.

"Ben nereden bileyim? Üzerine etiket koymuyorlar ki," dedi kuzgun. "Kafatası işte. Bak... ben bir sihirbaz için çalışıyorum, tamam mı? Kasabada yaşıyor. Bütün gün bu kafatasının üzerinde oturuyorum ve gelip geçene *gak!* diyorum..."

"Neden?"

"*Çünkü*, bir kafatasının üzerinde oturup gaklayan bir kuzgun, sihirbazların çalışma tarzının bir parçasıdır. Tıpkı akmış iri mumlar ve tavandan sarkan içi doldurulmuş timsahlar gibi. Hiç mi bir şey bilmezsin sen? Herhangi bir şey bilen herkesin bunu bildiğini sanırdım. Kafatası üzerinde oturup gaklayan bir kuzgunu olmayan bir sihirbazın, kaynayan yeşil sıvılarla dolu şişeleri de olmasa olur..."

CİYK.

"Bak dostum, *insanlar* söz konusu olduğunda, alıştıra alıştıra söylemen lazım," dedi kuzgun bıkkınlıkla. Tek gözü yine Susan'a odaklandı. "Pek incelikli biri değil. Sıçanlar, öldükleri zaman felsefi sorularla ilgilenmez. Her neyse... Buralarda onun tanıdığı, konuşmayı bilen tek kişi benim..."

"*Insanlar* da konuşabilir," dedi Susan.

"Ah, evet," dedi kuzgun, "ama insanların başlıca özelliği, ki en önemli fark budur diyebilirim, acilen çevirmene ihtiyaç duyan iskelet bir sıçan tarafından gecenin bir yarısı uyandırılmaya pek de hoşgörü göstermemeleridir. Hem zaten, insanlar onu göremez."

"Ben görüyorum."

"Ah. Tam üzerine, merkezine, işin özüne parmak bastın," dedi kuzgun. "Hatta parmağını, kemiğin iliğine soktun."

"Bak," dedi Susan, "bilmeni isterim ki, bunların hiçbirine inanmıyorum. Elinde tırpan taşıyan, başlıklı pelerin giymiş bir Sıçanların Ölümü olduğuna falan da inanmıyorum."

"Tam önünde duruyor."

"Ve bu, inanmak için yeterli sebep değil."

"*Doğru düzgün* bir eğitim aldığını görebiliyorum," dedi kuzgun ekşi ekşi.

Susan, Sıçanların Ölümü'ne baktı. Gözyuvalarının derinliklerinde mavi bir parıltı vardı.

CİYK.

"Mesele şu ki," dedi kuzgun, "bizimki yine gitti."

"Kim?"

"Senin... büyükbaban."

"Lezek dede mi? Nasıl yine gitmiş olabilir ki? Çoktan öldü zaten."

"Senin... ee... *diğer* büyükbaban," dedi kuzgun.

"Benim başka büyükbabam y..."

Ansızın, zihninin dibindeki çamurlardan imgeler yükseldi: Bir at hakkında bir şeyler vardı... fısıltılarla dolu bir oda vardı... ve konuyla bir şekilde ilgili gibi görünen bir banyo küveti vardı. Buğday tarlaları da vardı.

"İnsanlar çocuklarına bir şeyler anlatmak yerine onları *eğitmeye* çalışırlarsa böyle olur işte," dedi kuzgun.

"Ben diğer dedemin de... Onun da öldüğünü sanıyordum," dedi Susan.

CİYK.

"Sıçan diyor ki, onunla gitmen gerekiyormuş. Çok önemliymiş."

Bayan Butts'ın imgesi, Susan'ın zihninde bir valkür* gibi yükseldi. *Aptallıktı* bu.

"Ah, hayır," dedi Susan. "Gece yarısı olmuştur bile. Yarın Coğrafya sınavımız var."

Kuzgun hayretler içinde gagasını açtı.

"Bunu söylemiş olamazsın," dedi.

"Gerçekten de benim, bir... bir... kemikli bir sıçanla konu-

* İskandinav Mitolojisinde, Odi 'in yardımcılığını yapan savaşçı bakireler. [E.N.]

şan bir kuzgundan talimat almamı mı bekliyorsun? Ben geri dönüyorum!"

"Hayır, dönmüyorsun," dedi kuzgun. "Damarlarında kan akan hiç kimse bu noktada geri dönmez. Şimdi geri dönersen, neler olduğunu asla öğrenemezsin. Olsa olsa... eh, eğitim görürsün."

"Ama *zamanım* yok," diye feryat etti Susan.

"Ah, *zaman*," dedi kuzgun. "Zaman, daha çok bir alışkanlıktır. Ve *senin* için, hiçbir zaman, olguların önemli bir parçası değildir."

"İyi de, böyle bir şey nasıl..."

"Bunu kendin öğrenmen gerekecek, değil mi?"

CİYK.

Kuzgun heyecanla hoplayıp zıpladı.

"Söyleyebilir miyim? Lütfen ben söyleyeyim, lütfen!" diye gakladı.

Gözlerini Susan'a çevirdi.

"Senin büyükbaban," dedi, "senin büyükbabaaaan... da da da *daaaaa!*.. Tırpanlı..."

CİYK!

"Eninde sonunda öğrenecek nasıl olsa!" dedi kuzgun.

"Tırpanlı mı? Dedem *çiftçi* mi?" dedi Susan. "Gecenin bir yarısı beni buraya zirai konular hakkında konuşmak için mi çağırdınız?"

"Ne çiftçisi be! Çiftçi demedim. Dedim ki, senin büyükbabaaan... da da da *daaaa!*.. Tır..."

CİYK!

"Tamam, *tamam!* Ne hâlin varsa gör!"

İkisi tartışırken Susan geriledi.

Sonra da sabahlığının eteklerini kaldırıp koşmaya başladı. Avludan çıktı, ıslak çimenleri aştı. Pencere hâlâ açıktı. Bir alt katın pencere pervazına çıkarak üst katın pervazını yakalamayı ve kendini yukarı çekip yatakhaneye girmeyi başardı. Yatağına yattı, örtüleri başının üzerine çekti...

Durdu.

Bir süre sonra, bunun akıllıca bir tepki olmadığını fark etti. Ama yine de onları, oldukları yerde bıraktı.

Rüyasında atlar, at arabaları ve akrep-yelkovansız bir saat gördü.

"Bu işi daha iyi idare edebilir miydik sence?"

CİYK? "Da da da *daaaa!*" CİYK?

"*Sen* nasıl anlatmamı isterdin peki? 'Senin büyükbaban Tırpanlı Adam. Senin büyükbaban Ölüm.' Öyle mi deseydim? Büyük olay duygusu nerede? Kreşendo nerede? İnsanlar gösterişten hoşlanır."

CİYK, diye işaret etti Sıçanların Ölümü.

"Tamam, sıçanlar farklı."

CİYK.

"Benim için bu gecelik bu kadar," dedi kuzgun. "Kuzgunlar gece hayvanı değildir, biliyorsun." Ayağıyla gagasını kaşıdı. "Bu arada, bir şey sorayım... Sen yalnızca sıçanlarla mı ilgileniyorsun, yoksa fareler, hamsterler, sansarlar falan da ilgi alanına giriyor mu?"

CİYK.

"Gerbiller? Gerbillerle de ilgileniyor musun?"

CİYK.

"Bak sen şu işe... Bunu hiç bilmiyordum. Demek aynı za-

manda gerbillerin de ölümüsün. O döner çarklarda onları nasıl yakalıyorsun, hayret doğrusu. Oysa ben..."

CİYK.

"Ne hâlin varsa gör."

Gündüz insanları vardır, bir de gecenin yaratıkları vardır.

Ve gecenin yaratıklarının, bunun onları havalı ve ilginç gösterdiğini düşündükleri için, geç saate kalmış gündüz insanları *olmadığını* hatırlamak önemlidir. İkisi arasındaki sınırı aşmak için, bol bol siyah maskara ve bembeyaz bir tenden çok daha fazlası gereklidir.

Kalıtımın da faydası olur elbette.

Kuzgun uzakta, Ankh-Morpork'ta; Görünmez Üniversite'ye tepeden bakan Sanat Kulesi'nin, sarmaşıklarla kaplı, her daim ufalanmakta olan duvarlarında büyümüştü. Kuzgunlar doğaları gereği zeki kuşlardı zaten ve işin geri kalanını da Üniversite'den sızan bir miktar sihir halletmişti. Sihir her şeyi abartır.

Kuzgunun bir ismi yoktu. Hayvanlar normalde isimlerle falan uğraşmaz.

Onun sahibi olduğunu zanneden sihirbaz, ona "Dedi Ki Kuzgun" diye hitap ediyordu; ve bunun tek sebebi, bir mizah anlayışına sahip olmamasıydı. Ama elbette adam, mizah anlayışı olmayan çoğu kişi gibi, sahip olmadığı mizah anlayışıyla gurur duyuyordu.*

Kuzgun, sihirbazın evine geri uçtu, açık pencereden içeri süzüldü ve kafatasının üzerine tünedi.

"Zavallı çocuk..." dedi.

---

* Edgar Allan Poe hariç tabii. Hele de *Kuzgun* isimli ünlü şiirinde de "Dedi ki kuzgun, *hiçbir zaman*," diye bir dize olduğu düşünülürse. [E.N.]

"Kader işte," dedi kafatası.

"Normal olmaya çalıştığı için onu suçlayamam. Hele de, aslında kim olduğu düşünülürse..."

"Evet," dedi kafatası. "*Başı* çekerken bırakmalısın, ben hep öyle derim."

Ankh-Morpork'taki tahıl ambarının sahibi haşeratla mücadeleye başlamıştı. Sıçanların Ölümü, teriyerlerin uzak havlamalarını duyabiliyordu. Meşgul bir gece olacaktı.

Sıçanların Ölümü'nün düşünce süreçlerini tarif etmek zordu. Aslında, herhangi bir düşünce sürecine sahip olduğundan emin olmak bile zordu. Kuzgunu işe karıştırmaması gerektiğini düşünüyordu ama insanlar *sözcüklere* önem veriyordu.

Sıçanlar ileriyi pek düşünmezdi. Belki biraz, genel olarak. Genel olarak, Sıçanların Ölümü çok ama çok endişeliydi. Eğitimle karşı karşıya kalmayı beklememişti.

Susan ertesi sabahı, orada olmama numarasına başvurmadan atlatmayı başardı. Coğrafya sınavında yalnızca Sto Ovaları'nın bitki örtüsü,* Sto Ovaları'nın başlıca ihracat kalemleri** ve Sto Ovaları'nda görülen hayvan türleri*** soruldu. Ortak paydayı öğrendikten sonra, kolay işti. Kızların bir de harita boyaması gerekmişti. Bol bol yeşil kullanmışlardı. Öğle yemeğinde Ölü Adam Parmağı ve Gözyuvarı Pudingi vardı; akşam dersinden, yani Beden Eğitiminden önce sağlıklı bir öğün.

Beden Eğitimine Demir Lily giriyordu. Demir Lily'nin sık sık tıraş olduğu ve dişleriyle ağırlık kaldırabildiği söylentisi

* Lahana.
** Lahana.
***Lahanayla beslenen ve arkadaşsız kalmaya aldırış etmeyen her şey.

vardı. Maçlar sırasında, taç çizgisi boyunca ileri geri koşarak, "Topu tutsanıza, sizi yumuşak nonoşlar!" gibi şeyler bağırırdı.

Bayan Butts ile Bayan Delcross maç günlerinde pencerelerini açmazlardı. Bayan Butts hırsla mantık kitapları okurdu. Bayan Delcross ise, kendisinin toga olduğunu düşündüğü bir kıyafet içinde, jimnastik salonunda ritmik jimnastik çalışırdı.

Susan'ın spor alanındaki başarıları herkesi şaşırtmıştı. En azından, *bazı* spor dallarındaki başarıları. Hokey, lakros ve özellikle de beysbolda son derece iyiydi. Eline bir sopa tutuşturulup sallaması istenen her spor dalı onun için kesin başarıydı. Susan'ın, kafasında olasılıkları tartarak kaleye yaklaştığını gören her kaleci, koruyucu kıyafetine duyduğu inancı kaybeder, top uğuldayarak bel hizasından geçerken kendini yere atardı.

İnsanlığın geri kalanının ise, genel aptallığın kanıtı olduğunu düşünüyordu Susan: Okuldaki apaçık en iyi oyunculardan biri olmasına rağmen takımlar seçilirken kimse onu tercih etmiyordu. Sivilceli şişman kızları bile ondan önce seçiyorlardı. Durumdaki mantıksızlık onu öyle öfkelendiriyordu ki!.. Neden öyle yaptıklarını hiç anlamıyordu.

Ne kadar başarılı olduğunu diğer kızlara açıklamıştı, yeteneğini göstermişti ve onu seçmeyerek ne büyük aptallık ettiklerine de işaret etmişti. Ama çileden çıkarıcıydı yine de, çünkü hiç etkili olmamıştı.

Bunun yerine, bu akşam resmî olarak yürüyüşe çıkmıştı Susan. Birkaç kız birlikte gittiği sürece, kabul edilen bir alternatifti bu. Genelde şehre iner, Üç Gül Sokağı'ndaki kötü kokan bir dükkândan bayat kızarmış balık ve patates alırlardı. Bayan Butts kızarmış yemekleri sağlıksız buluyordu; bu yüzden de kızlar, okuldan çıktıkları her fırsatta bunlardan alıyorlardı.

Kızların en az üç kişilik gruplar hâlinde çıkması gerekiyordu. Bayan Butts'ın farazi deneyimlerine göre, en az üç kişiden oluşan grupların başına tehlikeli şeyler gelmezdi.

Bununla beraber, Prenses Yeşim'in ve Gloria Thogkızı'nın dâhil olduğu bir grubun başına *asla* bir şey gelmezdi.

Bir *trolü* kabul etmek, okulun sahiplerini biraz rahatsız etmişti. Fakat Yeşim'in babası koskoca bir dağın kralıydı ve öğrenciler arasında soyluların bulunması iyi bir görüntü sunardı. Dahası, Bayan Butts'ın Bayan Delcross'a söylediği gibi: "*Gerçek* kişiler olmak istiyorlarsa onları teşvik etmek bizim *görevimiz* ve şu kral, aslında çok *hoş* biri ve en son ne zaman birini yediğini *hatırlamıyor* bile." Yeşim'in gözleri iyi görmüyordu, gereksiz yere güneş ışığına maruz kalmaması gerekiyordu ve el işi dersinde de zincir zırh örüyordu.

Buna karşılık, Beden Eğitimi dersi Gloria'ya yasaklanmıştı; çünkü kızın, baltasını tehditkâr bir biçimde sallamak gibi bir eğilimi vardı. Bayan Butts, *baltanın hiç de hanımefendilere yakışan bir silah olmadığını* söylemişti; söz konusu hanımefendi bir *cüce* bile olsa. Gloria ise, tam tersine, baltasının ona ninesinden kaldığını, ninesinin hayatı boyunca bu baltayı taşıdığını ve bütün hafta kullanmamış olsa bile her cumartesi mutlaka cilaladığını söylemişti. Baltayı kavrama tarzında öyle bir şey vardı ki kızın, sonunda Bayan Butts bile pes etmek zorunda kalmıştı. Gloria bir tek, kurallara uyma arzusunun işareti olarak miğferini takmaktan vazgeçmişti. Sakalını da... eh, tıraş etmese bile en azından örüyordu ve ucuna da okulun resmî renklerinde kurdeleler bağlıyordu. (Kızların otuz santim uzunluğunda sakalları olamayacağını söyleyen bir kural yoktu gerçi.)

Susan onların yanında tuhaf ölçüde rahat hissediyordu kendini. Ve bu durum Bayan Butts'tan tedbirli övgüler almasına sebep olmuştu. Böyle canciğer kuzu sarmaları gibi takılmalarının çok hoş olduğunu söylemişti kadın. Susan buna şaşırmıştı; zira birinin, *canciğer kuzu sarmaları* gibi bir tanımlamayı gerçekten *kullanabileceği* hiç aklına gelmemişti.

Üçü, oyun sahasının yanındaki kayın ağaçlı yolda geri dönüyordu.

"Spor denen şeyi hiç anlamıyorum," dedi Gloria, sahada nefes nefese koşan genç kadınları izleyerek.

"Bi trol oyunu var," dedi Yeşim. "Adı *aargrooha*."

"Nasıl oynanıyor?" dedi Susan.

"Şey... bi insanın kafasını koparıyosun ve obsidiyenden yapılmış özel ayakkabılarla tekmeleye tekmeleye dolaştırıyosun. Biri gol atana veya kafa patlayana kadar oyun devam ediyo. Bugünlerde pek oynanmıyo elbette," diye ekledi çabucak.

"Oynanmıyordur herhâlde," dedi Susan.

"Özel ayakkabıların nasıl yapıldığını kimse bilmediğindendir," dedi Gloria.

"Şimdi oynansa, Demir Lily gibi biri taç çizgisinin kenarında ileri geri koşar, 'Kafasını tutsanıza, sizi yumuşak nonoşlar!' diye bağırırdı," dedi Yeşim.

Bir süre sessizlik içinde yürüdüler.

"Bence," dedi Gloria ihtiyatla, "muhtemelen böyle demezdi aslında."

"Bir şey diyeceğim," dedi Susan. "Siz ikiniz, son zamanlarda... tuhaf bir şey fark etmediniz, değil mi?"

"Nasıl tuhaf?" dedi Gloria.

"Şey... sıçanlar gibi?"

"Ben okulda sıçan görmedim," dedi Gloria. "Çok da aradım üstelik."

"Yok, benim kastettiğim... tuhaf sıçanlar," dedi Susan.

Ahırın yanına gelmişlerdi. Normalde burada, okul arabasını çeken iki at bulunurdu ve atlarından ayrılmak istemeyen kızlara ait birkaç at da dönem boyunca burada barındırılırdı.

Bıçak tehdidiyle bile odasını temizlemeyen fakat tüm gününü bir ahırdaki at pisliğini küreyerek geçirme ayrıcalığı için *savaşan* bir kız türü vardır. Bu, Susan'a bulaşmamış bir sihirdi. Atlara karşı değildi ama bütün o gemler, koşum takımları ya da nallar meselesini anlamıyordu. Ve güzelce iş gören son derece makul santimetreler varken, atların neden "el" ile ölçüldüğünü bilemiyordu. Gerçi, ahırlarda koşuşturan poturlu kızları izledikten sonra, bunun, cetvel gibi "karmaşık" makineleri anlamadıkları için olduğuna karar vermişti. Bu düşüncesini onlara söylemişti de.

"Tamam," dedi Susan. "Kuzgun gördünüz mü peki?"

Kulağına bir şey üfledi.

Susan döndü.

Beyaz at, avlunun ortasında, kötü bir özel efekt gibi dikiliyordu. Fazla parlaktı, ışıldıyordu. Solgun şekillerle dolu bir dünyadaki tek gerçek şeymiş gibi görünüyordu. Ve at bölmelerini dolduran tombul atlarla karşılaştırıldığında, devasaydı.

Poturlu birkaç kız, atın etrafında dört dönüyordu. Susan, Cassandra Fox ve Leydi Sara Grateful'u tanıdı. Bu ikisi, birbirlerinin neredeyse tıpatıp aynısıydı. Dört bacaklı olan ve kişneyen her şeye bayılır, diğer her şeyi ise küçümserlerdi; ayrıca dünyaya *dişleriyle* bakmak gibi bir yeteneğe sahiplerdi ve hecelere sesli harfler eklemek konusunda da uzmanlardı.

Beyaz at, Susan'a doğru hafifçe kişnedi ve burnunu onun eline sürttü.

Sen Binky'sin, diye düşündü Susan. *Seni tanıyorum. Sana bindim. Sen... benimsin. Sanırım.*

"Bakar mısın?" dedi Leydi Sara. "Senin atın mı buu?"

Susan dönüp ona baktı.

"Ne? Bana mı dedin?" dedi. "Şey, evet. Benim sanırım."

"Yaaa? Browny'nin yanındaki bölmedeydiee. Orada senin atın olduğunu bilmiyoodoom. Bayan Butts'dan izin alman gerekiyor, biliyosoon."

"Hediye geldi," dedi Susan. "Şeyden... birinden..."

Hatırlama hipopotamı, zihninin çamurlu sularında debelendi. Susan neden böyle söylediğini merak etti. Büyükbabası senelerdir aklına bile gelmemişti. Dün geceye kadar...

Ahırı hatırlıyorum, diye düşündü. *O kadar büyüktü ki duvarları görünmüyordu. Ve sana bir kez binmiştim. Düşmeyeyim diye biri tutuyordu beni. Ama... senin üstünden zaten düşülmez ki. Sen istemediğin sürece...*

"Yaaa? At bindiğini bilmiyoodoom."

"Eskiden... eskiden binerdim."

"Ek ücret var, biliyoosoon. Atını barındırmak içiiin," dedi Leydi Sara.

Susan yanıt vermedi. Gereken ücretin ödendiğini tahmin ediyordu.

"Üstelik koşom takımın da yook," dedi Leydi Sara.

Susan *bu* yoruma yanıt verme ihtiyacı hissetti.

"İhtiyacım yok da ondan," dedi.

"Yaaa, *eyersiz* biniyosoon," dedi Leydi Sara. "Kulaklarını tutarak mı yönetiyosun atıı?"

"Muhtemelen *dağ başında* olduklarından, paraları yetmiyodoor," dedi Cassandra Fox. "Hem, şu cüceye söyle, atıma ööle bakmayı bıraksaaan. Midillime *bakıyo!*"

"Yalnızca bakıyorum," dedi Gloria.

"Ama salyaların akıyoo," dedi Cassandra.

Parke taşları üzerinde bir pıtırtı duyuldu. Susan atın sırtına tırmanmıştı.

Hayretle izleyen kızlara baktı ve sonra ahırların ötesindeki padoka döndü. Orada, fıçıların üzerine konulmuş direklerden ibaret birkaç engel vardı.

Ve Susan tek bir kasını dahi oynatmadan at döndü, padoka koştu ve en yüksek engele yöneldi.

Birikmiş bir enerji hissi oldu; at bir anlığına hızlandı ve *engel onun altından geçti...*

Binky döndü ve durdu. Toynak değiştirerek bekledi.

Kızlar izliyordu. Dördü de hayretler içinde kalmıştı.

"Bu normal mi?" dedi Yeşim.

"Ne var?" dedi Susan. "Hiç mi sıçrayan at görmediniz?"

"Gördüm ama..." diye başladı Gloria, evrenin paramparça olmasını istemeyenlerin kullandığı o yavaş, dikkatli ses tonuyla, "ilginç olan şu ki, normalde, sıçradıktan sonra yere yine *inerler*."

Susan baktı.

At havada duruyordu.

Bir atın yerle temas etmesini sağlamak için nasıl bir komut gerekirdi ki? O âna dek binicilik âleminin ihtiyaç duymadığı bir komuttu bu belli ki.

Neyse ki at, onun düşüncelerini anlamışçasına, birkaç adım atarak yere indi. Bir anlığına, zemin sanki sis kadar yumuşak-

mış gibi, toynakları yerin *altına* battı. Ama sonra Binky yer hizasının nerede olduğunu *anlamış* ve onun üzerinde durmaya *karar vermiş* göründü.

Konuşmayı ilk başaran Leydi Sara oldu.

"Seni Bayan Butts'a *söyliiceeez*," diyebildi.

Susan, hiç aşina olmadığı bir korku duygusuyla şaşalamıştı ama Sara'nın ses tonundaki alçaklık, bir tokat gibi çarparak onu kendine getirdi.

"Ah, öyle mi?" dedi. "Peki ona *ne* diyeceksin?"

"Sen atı sıçrattıaan, soora daa..." Kız, ağzından çıkmak üzere olan sözcüklerin farkına vararak sustu.

"Kesinlikle," dedi Susan. "Atların havada durduğunu görmek aptalcadır herhâlde, sence de öyle değil mi?"

Atın sırtından atladı ve izleyenlere parlak bir gülümseme bahşetti.

"Zaten okul kurallarını ihlal ediyodu," diye mırıldandı Leydi Sara.

Susan beyaz atı ahıra geri götürdü, terini sildi ve onu yedek bölmeye yerleştirdi.

Bir anlığına samanlıktan bir hışırtı geldi. Susan, fildişi kadar beyaz kemikler gördüğünü sandı...

"Şu *sefil* sıçanlar," dedi Cassandra, gerçekliğe geri dönmeye çabalayarak. "Bayan Butts'ın, bahçıvana zehir koymasını söylediğini duydoom."

"Yazık olacak hep..." dedi Gloria.

Leydi Sara'nın aklını kurcalayan bir şey var gibiydi.

"Baksana," dedi, "o at gerçekten de havada durmadı, değil mie? Atlar bunu yapamaz kii!"

"O zaman, yapmamıştır," dedi Susan.

"Havada kalma süresi," dedi Gloria. "Olan şey buydu. Havada kalma süresi. Basketboldaki gibi.* Öyle bir şey olması lazım."

"Evet."

"Hepsi bu."

"Evet."

İnsan zihninin olağanüstü bir iyileştirme yeteneği vardır. Trol ve cüce zihinlerinin de. Susan, dürüst bir hayretle onlara baktı. Atın havada durduğunu *hepsi* görmüştü. Ve buna rağmen, bu olayı zihinlerinin köşesindeki bir kilere dikkatle itmişler ve kapının anahtarını da kilidin içindeyken kırmışlardı.

"Sırf meraktan soruyorum," dedi sonunda Susan, samanlığı gözetleyerek, "bu kasabada nerede sihirbaz bulabilirim? Bileniniz yoktur, değil mi?"

"Çalacak bir yer buldum bize!" dedi Atlın.

"Nerde?" dedi Kireç.

Atlın söyledi.

"*Yamalı Davul* mu?" dedi Kireç. "Orda herkese *balta* atıyolar!"

"Orada güvende oluruz. Lonca üyeleri orada çalmaz," dedi Atlın.

"Eh, evet. Orda üye kaybediyolar çünkü," dedi Kireç. "Hatta, üyeleri de bazı *üyelerini* kaybediyo."

"Ama beş dolar verecekler," dedi Atlın.

Trol duraksadı.

"Beş dolara olur," diye kabullendi.

* Talihsiz bir balta kazasına kadar Gloria okulun basketbol takımının kaptanıydı. Cüceler uzun boylu değildir ama *iyi* hızlanırlar. Pek çok konuk takım oyuncusu, Gloria derinliklerden dikey olarak yükselirken, hayatlarının şokunu yaşamıştı...

"Beş doların üçte biri," dedi Atlın.

Kireç alnını kırıştırdı.

"Bu, beş dolardan az mı çok mu?" dedi.

"Bak, kendimizi göstermiş olacağız," dedi Atlın.

"Ben kendimi Davul'da göstermek istemiyom," dedi Kireç. "Davul'da istediğim son şey kendimi göstermek. Ben Davul'da, arkasına *saklancak* bi şey isterim."

"Tek yapmamız gereken, bir şeyler çalmak," dedi Atlın. "Ne olursa. Davul'un yeni sahibi, meyhane eğlencesi düzenlemeye çok hevesli biri."

"Orda bi tane tek kollu canavar yok muydu zaten?"

"Evet ama canavar avcıları onu tutuklamış."

Quirm'de bir çiçek saati vardır. Tam bir turist cazibesidir.

Ama turistlerin beklediği gibi çıkmaz.

Çokluevrenin her yerinde, hayal gücünden yoksun belediye başkanları çiçek saatleri yaptırmıştır hep. Bunlar, bir parktaki çiçek tarhının altına gömülmüş büyük bir saat mekanizmasından, bahçe bitkileriyle oluşturulmuş bir kadrandan ve rakamlardan oluşur.*

Quirm'deki saat ise yuvarlak bir çiçek tarhından ibaretti. Bu tarh yirmi dört ayrı çiçek türüyle doldurulmuştu ve bu çiçekler, taç yapraklarının düzenli olarak açılıp kapanma zamanlarına göre dikkatle seçilmişti.

Susan koşarak geçerken morgündüzsefası açıyor, döneraşk kapanıyordu. Bu, saat on buçuk civarı demekti.

* Ya da, gezegenine göre, metan kristallerinden. Ya da deniz anemonlarından. Fark etmez. İlke her zaman aynıdır. Fakat ne olursa olsun hepsi, kısa zamanda, hazır yemek paketlerinin ve boş bira kutularının yerel dengiyle kaplanır.

Sokaklar boştu. Quirm, gece yaşayan bir şehir değildi. Eğlenmek için Quirm'e gelen insanlar başka yere giderdi. Quirm o kadar saygın bir yerdi ki tuvaletini yapmadan önce köpekler bile izin isterdi.

Ya da daha doğrusu, sokaklar *hemen hemen* boştu. Zira Susan, bir şey tarafından hızla, pıtır pıtır izlendiğini hissediyordu. Şey, taşların üzerinde o kadar hızlı hareket ediyor ve o kadar hızlı yer değiştiriyordu ki, bir şeklin *izleniminden* daha fazlası değildi.

Üç Gül Sokağı'na varınca Susan yavaşladı.

"Üç Gül'deki balık-patates dükkânının yakınında bir yerde" demişti Gloria. Kızların sihirbazlardan haberdar olması cesaretlendirilmezdi. Bayan Butts'ın evreninde, sihirbazlar rol oynamazdı.

O tanıdık sokak, karanlıkta çok yabancı geliyordu. Uzaktaki duvarda bir meşale yanıyordu ama o da gölgeleri daha da karartmaktan başka işe yaramıyordu.

Loşluğun ortasında, duvara dayanmış bir merdiven ile bu merdivene tırmanmaya hazırlanan bir genç kız vardı. Kız fena hâlde tanıdık gibiydi...

Susan yaklaşırken kız dönüp baktı ve onu gördüğüne çok memnun olmuş göründü.

"Selam," dedi. "Bir dolar bozukluğun var mı küçükhanım?"

"Pardon?"

"İki yarım dolar. Bakır bozukluk da alırım. Aslında, ne varsa alırım."

"Şey. Üzgünüm ama olmaz. Zaten haftada yalnızca elli peni harçlığım var."

"Kahretsin. Ah, pekâlâ. Yapacak bir şey yok..."

Ekmeğini sokaklarda kazanan türden bir kıza benzemiyordu. Temiz ve gürbüzdü. Daha çok, zaman zaman kafası karışan ve bir yatak örtüsü olduğunu iddia eden türden hastalara bakan doktorların hemşirelerine benziyordu.

Ve feci tanıdık geliyordu...

Kız, elbisesinin cebinden bir kerpeten çıkardı, merdivene tırmandı ve üst kat penceresinden içeri girdi.

Susan duraksadı. Kız belli bir iş yapıyormuş gibi görünüyordu ama Susan'ın kısıtlı deneyimlerine göre, geceleri merdivenlere tırmanıp evlere giren kişiler *kötü kişilerdi* ve *yiğit kızlar* bu tür kişileri *yakalamalıydı*. En azından gidip bir bekçi falan bulabilirdi... Fakat o düşünürken, geçidin ilerisinde bir kapı açıldı.

İki adam, kol kola ve sendeleyerek dışarı çıktı ve mutluluk içinde zikzaklar çizerek ana yola yürüdü. Susan geriledi. Fark edilmek istemediğinde kimse onu rahatsız etmezdi.

Adamlar, merdivenin içinden geçti.

Ya adamlar tam olarak katı değildi –ki kesinlikle yeterince katı görünüyorlardı– ya da merdivende yanlış bir şeyler vardı. Ama o kız ona tırmanmıştı...

...ve şimdi de, cebine bir şey koyarak aşağı iniyordu.

"Küçük melek, uyanmadı bile," dedi.

"Pardon?" dedi Susan.

"Üzerimde elli peni yoktu," dedi kız, merdiveni kolayca omzuna atarak, "o yüzden bir diş daha almam gerekti. Kural kuraldır."

"Pardon?"

"Her şey denetleniyor, bilirsin işte. Dolarlar ve dişler denkleşmezse başım ciddi belaya girer. Nasıl olduğunu en iyi *sen* bilirsin."

"Bilir miyim?"

"Ama bütün gece burada durup seninle sohbet edemem. Altmış tane daha yapmam lazım."

"Neden *ben* biliyorum? *Neyi* yapacaksın? Ve kime?" dedi Susan.

"Çocuklara elbette. Onları hayal kırıklığına uğratamam, değil mi? Küçük yastıklarını kaldırdıklarında küçük yüzlerinin alacağı şekli düşün... Tanrılar onları kutsasın..."

Merdiven. Kerpeten. Diş. Para. Yastık.

"Diş Perisi olduğuna inanmamı beklemiyorsun, değil mi?" dedi Susan kuşkuyla. Merdivene dokundu. Eline yeterince katı geliyordu.

"Diş Perisi değil," dedi kız. "Diş Perilerinden *biri*. Bunu bilmemene şaşırdım."

Kız kasıla kasıla köşeyi dolanırken Susan arkasından seslendi: "Neden *ben*?"

"Seni tanıdı da ondan," dedi yan tarafından bir ses. "Benzer, benzeri tanır."

Susan döndü. Kuzgun küçük, açık bir pencerede oturuyordu.

"İçeri girsen iyi olacak," dedi kuş. "Her çeşit varlıkla karşılaşabilirsin o sokakta."

"Karşılaştım zaten."

Kapının yanında, duvara pirinç bir plaka çakılmıştı. Plaka şöyle diyordu:

"C.V. Cheesewaller, Sih. Dr. (Görünmez) Tmblm. Mzn., Akş. Mzn."

Susan daha önce, konuşan bir metal görmemişti.

"Basit numara," dedi kuzgun önemsemezce. "Ona baktığını hissediyor. Kapıyı..."

"C.V Cheesewaller, Sih. Dr. (Görünmez) Tmblm. Mzn. Akş. Mzn."

"*Kes sesini.* Kapıyı itiver."

"Kilitli."

Kuzgun başını yana eğerek, boncuk gözüyle ona baktı. "Bu seni durduruyor mu yani?" dedi sonra. "Ah, pekâlâ. Anahtarı getireyim."

Bir an sonra tekrar belirdi ve kocaman, metal bir anahtarı parke taşlarının üzerine bıraktı.

"Sihirbaz evde değil mi?"

"Evde. Uyuyor. Horlamaktan kafası kopacak."

"Sihirbazların bütün gece çalıştığını sanırdım."

"Bu öyle değil. Saat dokuz civarı bir fincan kakao içer, beş dakika sonra da kütük gibi uyur."

"Ama öylece evine giremem!"

"Neden giremezmişsin? Sen *beni* görmeye geldin. Bu işletmenin beyni benim zaten. O yalnızca komik bir şapka takıyor ve ellerini sallama işini yapıyor."

Susan anahtarı çevirdi.

İçerisi sıcaktı. Her zamanki sihirbaz alet edevatları vardı etrafta: bir demirci ocağı, üzerine şişeler ve demetler saçılmış bir çalışma tezgâhı, gelişigüzel kitaplar tıkıştırılmış bir kitaplık, tavandan sarkan doldurulmuş bir timsah, lav gibi akmış çok büyük mumlar ve kafatası üzerinde oturan bir kuzgun.

"Kataloglardan ısmarlıyorlar bunların hepsini," dedi kuzgun. "İnan bana. Hepsi kocaman bir kutuda geliyor. Sen o mumların, kendi kendilerine mi bu şekilde aktığını sanıyorsun? Böyle bir mum, yetenekli bir mum akıtıcısının üç gününü alıyor."

"Bütün bunları uyduruyorsun," dedi Susan. "Hem öyle, siparişle kafatası falan satın alamazsın."

"Eğitimli biri olduğuna göre, en iyisini sen bilirsin eminim," dedi kuzgun.

"Dün gece bana ne anlatmaya çalışıyordun?"

"Anlatmak?" dedi kuzgun, gagasında suçlu bir ifadeyle.

"Bütün o 'da-da-da-*daaaa*' meselesi?"

Kuzgun kafasını kaşıdı.

"Sana söylememem gerektiğini söyledi. Yalnızca at hakkında uyaracaktım. Kendimi kaptırdım. Geldi, değil mi?"

"Evet!"

"Bin ona."

"Bindim zaten. Ama... gerçek olamaz ki! Gerçek atlar, yerin nerede olduğunu bilir."

"Küçükhanım, ondan daha gerçek bir at bulamazsın."

"Adını biliyorum! Ona daha önce de bindim!"

Kuzgun içini çekti... ya da en azından bir tür ıslık sesi çıkardı. Ki bir gagadan çıkan, iç çekişe en yakın ses budur.

"Ata bin ve git. O seni seçti."

"Nereye?"

"Bu, benim bilmemem, seninse öğrenmen gereken bir şey."

"Tamam. Diyelim ki ben o ata binecek kadar aptalım. O durumda ne olacağını da mı ima edemezsin?"

"Eh... belli kitaplar okuduğunu görüyorum. Uzak, sihirli bir krallığa gidip goblinlerle falan maceralar yaşayan çocuklar hakkında hiç kitap okudun mu?"

"Evet, elbette!" dedi Susan sertçe.

"O yönde düşünürsen en iyisi olur muhtemelen," dedi kuzgun.

Susan bir bitki demeti aldı ve onunla oynamaya başladı.

"Dışarıda, Diş Perisi olduğunu iddia eden biri var," dedi.

"Yok, Diş Perisi olamaz," dedi kuzgun. "Diş Perilerinden *biri* olabilir ancak. En az üç taneler."

"Ya, öyle biri yok demek istiyorum! Yani... emin değilim. Bilemiyorum. Ben bunun yalnızca bir... hikâye olduğunu sanıyordum. Kum Adam veya Domuz Baba gibi."*

"Ah," dedi kuzgun. "Ton değiştiriyoruz ha? O eski, vurgulu kararlılık yok ha? Biraz daha az 'öyle bir şey yok' ve biraz daha fazla 'bilemiyorum'... *Ha?*"

"Bak, bunu herkes bilir. Yani... Domuz Nöbeti Gecesi'nde herkese sosis ve kokoreç dağıtan sakallı, yaşlı bir adam olması hiç mantıklı değil, değil mi?"

"Ben mantık falan bilmem. Hiç öğrenmedim mantık," dedi kuzgun. "Bir kafatasının üzerinde yaşamak da tam olarak mantıklı sayılmaz zaten. Ama ben öyle yapıyorum."

"Ve ortalarda dolaşıp çocukların gözlerine kum atan bir Kum Adam da olamaz," dedi Susan, biraz kararsız bir sesle.

---

* Domuz Baba, köy efsanelerine göre –ya da en azından domuzların, aile ekonomisinin yaşamsal bir parçası olduğu yerlerde– bir kış mitolojisi figürüdür. Domuz Nöbeti Gecesi'nde koca dişli dört yabandomuzunun çektiği kaba bir kızakla dörtnala evden eve gider ve uslu çocuklara sosis, siyah puding, kızarmış domuz derisi ve jambon gibi hediyeler dağıtır. Bol bol "Ho ho ho!" falan der. Yaramaz çocuklar ise, ala ala kanlı kemiklerle dolu bir torba alır. (Bunun bir çocuk hikâyesi olduğunu bu tür küçük ayrıntılardan anlayabilirsiniz.) Domuz Baba hakkında bir şarkı da vardır. *Aman dikkat* diye başlar...
Domuz Baba efsanesinin kökeninde şunun yattığına inanılır: Yerel bir kral, bir kış gecesi, tesadüfen üç genç kadının evinin önünden geçiyormuş (oradan *tesadüfen* geçtiğini kendisi söylemiş tabii). O sırada da kadınların, kış ortası ziyafeti düzenleyecek yemekleri olmadığı için ağladıklarını duymuş. Kral onlara acımış ve pencerelerinden içeri bir paket sosis atmış.*

* Ve bu yüzden, içlerinden birinin çok fena bir beyin sarsıntısı geçirmesine sebep olmuş ama... iyi bir efsanenin tadını kaçırmaya hiç gerek yok şimdi.

"Her şeyden önce... bir çuvala asla o kadar çok kum sığdıramazsın."

"Olabilir. Olabilir."

"Ben gitsem iyi olacak," dedi Susan. "Bayan Butts gece yarısı yatakhaneleri kontrol eder."

"Kaç yatakhane var?"

"Otuz kadar sanırım."

"Bayan Butts'ın her gece *hepsini* kontrol ettiğine inanıyorsun, ama Domuz Baba'ya inanmıyorsun, öyle mi?"

"Yine de gitsem iyi olacak," dedi Susan. "Şey... teşekkür ederim."

"Kapıyı kilitle ve anahtarı pencereden içeri fırlat," dedi kuzgun.

Susan gittikten sonra, ocakta yerleşen kömürlerin çıtırtısı dışında bir sessizlik çöktü odaya.

Sonra kafatası, "Zamane çocukları..." dedi.

"Ben aldıkları eğitimi suçluyorum," dedi kuzgun.

"Fazla bilgi, tehlikeli bir şeydir," dedi kafatası. "*Birazcık* bilgiden çok daha tehlikelidir. Yaşarken hep öyle derdim."

"Hakikaten, tam olarak ne zamandı o?"

"Hatırlayamıyorum. Ama oldukça bilgili biriydim sanırım. Muhtemelen öğretmen, filozof ya da ona benzer bir şeydim. Ve şimdi... Ah, şimdiyse bir kuş tüneğiyim ve lanet kuş kafama pisleyip duruyor."

"Vay, oldukça mecazi bir tanım," dedi kuzgun.

Kimse Susan'a inancın gücünü öğretmemişti; özellikle de, *Diskdünya'da var olan yüksek büyü potansiyeli ve istikrarsız gerçeklikle ilişkili olarak,* inancın gücünü...

İnanç bir boşluk yaratır. Ve bir şeyin *her zaman* o boşluğa akması ve onu doldurması gerekir.

İnancın mantığı inkâr ettiği anlamına gelmez bu. Örneğin, Kum Adam'ın yalnızca küçücük bir çuvala ihtiyaç duyduğu, oldukça açıktır.

Fakat Diskdünya'da, ilk önce kumu çıkarmaya zahmet etmez.

Neredeyse gece yarısı olmuştu.

Susan sessizce ahıra süzüldü. O, hiçbir gizemi çözmeden bırakamayan kişilerdendi.

Atlar, Binky'nin varlığı yüzünden sessizdi. Binky karanlıkta parlıyordu.

Susan eyer rafından bir eyer aldı ama sonra vazgeçti. Attan düşecekse düşecekti; eyerin zaten bir faydası olmazdı. Ve dizginler de ancak bir kayaya takılmış dümen yekesi kadar işe yarardı.

Atın bulunduğu bölmenin kapısını açtı. Çoğu at, gönüllü olarak geri geri yürümez; çünkü onlar için, göremedikleri şey, yoktur da. Fakat Binky bölmeden kendi kendine çıktı, binek taşına doğru yürüdü ve oraya vardığında da dönüp beklenti içinde Susan'a baktı.

Susan onun sırtına tırmandı. Bir masada oturmak gibiydi.

"Tamam," diye fısıldadı. "Ama bunların hiçbirine inanmak zorunda değilim, hatırlatırım."

Binky başını eğip kişnedi. Sonra avluya çıktı ve çayıra döndü. Kapıya vardığında eşkin koşmaya başladı ve çite yöneldi.

Susan gözlerini yumdu. Kadife derisinin altında Binky'nin kaslarının toplandığını hissetti.

Ve sonra at yükselmeye başladı, çiti aştı ve çayırın üzerinde, yükselmeye devam etti. Arkasında bıraktığı çimenlerde, alev alev iki nal izi birkaç saniye daha yandı.

Okulun üzerinden geçerlerken Susan pencerelerin birinde bir ışık titreştiğini gördü. Bayan Butts yatakhaneleri dolaşıyordu.

"Başım derde girecek," dedi kendi kendine.

Ama sonra düşündü: Otuz metre yüksekte uçan bir atın sırtındayım ve gizemli bir yere götürülüyorum; goblinler ve konuşan hayvanların bulunduğu sihirli diyar gibi bir yere. Başım daha ne kadar derde girebilir ki? Dahası, uçan bir ata binmek okul kurallarına aykırı mı? Eminim hiçbir yerde böyle bir kural yazmıyordur.

Quirm, arkasında yavaşça gözden kayboldu ve dünya, gümüşi ay ışığından ve karanlıktan ibaret bir desen hâlinde, önünde açıldı. Ay ışığıyla parlayan tarlalar yama yorgan gibi serilmişti altına; zaman zaman, hiçliğin ortasındaki yalnız bir çiftliğin ışıkları parlıyordu. Lime lime bulutlar hızla geçip gidiyordu.

Uzakta, solunda, soğuk ve beyaz bir duvarı andıran Koçbaşı Dağları yükseliyordu. Sağında ise Kenar Okyanusu'ndan Ay'a kadar uzanan bir yakamoz görünüyordu. Rüzgâr yoktu, hatta hız duygusu bile yoktu; yalnızca hızla geçip giden yeryüzü ve Binky'nin uzun adımları vardı.

Sonra biri, geceye sanki altın serpti: Bulutlar önünde aralandı ve Bayan Butts'ın bile hayal edebileceğinden daha fazla tehlike içeren şehir, Ankh-Morpork, aşağıda yayıldı.

Meşale ışıkları tarafından hatları çizilen o sokaklarda, Quirm yalnızca kaybolup gitmekle kalmaz, aynı zamanda gaspa uğrar ve nehre atılırdı.

Binky çatıların üzerinde rahatça koşuyordu. Susan sokakların gürültüsünü, hatta bireysel sesleri bile duyabiliyordu ama aynı zamanda etrafta, bir böcek sürüsünün vızıldaması gibi, şehrin genel uğultusu da vardı. Mum ışığıyla parlayan üst kat pencereleri, yanlarından geçip gitti.

At, dumanlı havada alçaldı ve düzgünce tırıs giderek boş bir sokağa indi. Sokakta yalnızca kapalı bir kapı, bir tabela ve tabelanın üzerinde de bir meşale vardı.

Susan okudu:

BAHARAT BAHÇESİ

Muffak Gilişi - Uzak Dulun. Size Diyolum.

Binky bir şey bekliyormuş gibiydi.

Susan ise daha egzotik bir yere gitmeyi beklemişti.

Baharatlı yiyeceklerden haberdardı. Okulda, Sümüklü Pirinç adını verdikleri bir yahni yiyorlardı. Sarıydı. İçinde süngersi kuru üzümler ve bezelyeler vardı.

Binky kişnedi ve bir ayağını yere vurdu.

Kapıda bir kapak açıldı. Susan bir anlığına, mutfağın alev alev atmosferinin içinde bir yüz gördü.

"Aaarhh, rraayırrr! *Binkorrr!*"

Kapak *güm* diye kapandı.

Açık ki, bir şey olması gerekiyordu.

Duvara çivilenmiş menüye baktı Susan. Yanlış yazılmış sözcüklerle doluydu elbette. Halka hitap eden türden bir lokantanın menüsünde dilbilgisi hataları her zaman olmalıydı ki, müşterileri sahte bir üstünlük duygusuna kapılabilsin. Susan yemek adlarının çoğunu bilmiyordu. Aralarında şunlar vardı:

Zebzeli Baharatlı Yahni: 8 peni
Tatlı Eşki Domuz Köfteli Baharatlı Yahni: 10 peni
Tatli Ekşi Balık Köfteli Baharatlı Yahni: 10 peni
Etli Baharatlı Yahni: 10 peni
Ne İdüğü Belirli Etli Baharatlı Yahni: 15 peni
Ekistra Baharatlı Yahni: 5 peni
Baharatlı Çıtırdak Domus: 4 peni

Burada Ye Veya,
Paket Servis

Kapak yine sertçe açıldı ve önündeki küçük çıkıntıya, sözde su geçirmez ama aslında hayli geçirgen olan büyük, kahverengi bir torba bırakıldı. Sonra kapak yine kapandı.

Susan dikkatle uzandı. Torbadan yükselen kokuda, metal çatal bıçak takımı kullanılmaması gerektiğini düşündüren bir termik kesici niteliği vardı. Ama yemek yiyeli de çok olmuştu.

Üzerinde hiç para olmadığını hatırladı Susan. Diğer yandan, kimse ondan para da istememişti. Fakat insanlar sorumluluklarını bilmezse, dünya yıkılır giderdi.

Susan uzandı ve kapıyı çaldı.

"Affedersiniz? Hiçbir şey istemiyor musunuz?"

İçeriden, yarım düzine kişi aynı masanın altına girmeye çalışıyormuş gibi bağırışlar ve bir çatırtı geldi.

"Ah. Ne güzel. Teşekkür ederim. Çok teşekkür ederim," dedi Susan nazikçe.

Binky yavaşça uzaklaştı. Toparlanmış bir kas gücü hissiyatı olmadı bu sefer; hayvan, geçmişte bir gün bir şeyi döktüğü için azar yemiş gibi, nazikçe tırıs koşarak havalandı.

Susan akıp geçen manzaranın yüzlerce metre üzerinde yahniyi denedi ve sonra, elinden geldiğince nazik bir biçimde fırlatıp attı.

"Bu çok... sıradışıydı," dedi. "Bu kadar mı yani? Bunca yolu hazıryemek için mi geldik?"

Yer daha hızlı akıp geçmeye başladı. Atın şimdi çok daha süratle koştuğunu fark etti Susan. Rahat bir eşkinle değil, dörtnala gidiyordu. Kasları kasıldı...

...ve sonra, ilerideki gökyüzü, bir anlığına mavi bir patlamaya dönüştü.

Arkasındaki ışık utancından kıpkırmızı kesilmiş ve neler olup bittiğini kendi kendine sormakla meşgul olduğundan görülemese de, bir çift nal izi havada bir anlığına parladı...

Uzayda asılı duran bir kır manzarasıydı bu.

Alçak, küçük bir ev ile etrafını çevreleyen bir bahçe vardı. Çayırlar ve uzak dağlar vardı. Binky yavaşlarken Susan onlara baktı.

Derinlik yoktu ama. At inmek için dönerken manzaranın yalnızca bir yüzey olduğu ortaya çıktı; hiçliğe dayatılmış, biçim verilmiş, ince bir... varoluş tabakası.

Binky yere konarken Susan zeminin yırtılmasını bekledi ama yalnızca hafif bir çıtırtı duyuldu. Etrafa çakıl taşları saçıldı. Sonra at, evin arkasındaki ahır avlusuna dolandı ve orada durup bekledi. Susan dikkatle indi. Ayaklarının altındaki yer, katı gibiydi. Eğildi ve çakılları kazdı; altında daha fazla çakıl vardı.

Diş Perisi'nin diş topladığını duymuştu. Mantıklı düşünürse, beden parçaları toplayan yegâne diğer kişiler, bunu çok

kuşkulu sebeplerden ötürü yapardı ve bu sebepler genellikle, başkalarına zarar vermek veya onları kontrolleri altına almak olurdu. Diş Perileri, dünyadaki çocukların yarısını kontrol altına almış olmalıydı.

Ve bu, o türden birinin evine benzemiyordu.

Anlaşıldığı kadarıyla Domuz Baba, dağlarda yaşıyordu; sosislerle ve siyah pudinglerle süslenmiş, dehşet verici bir kan kırmızısına boyanmış, bir tür korkunç mezbahada. Bu, tarz demekti. Pis bir tarz ama yine de en azından bir tür tarz.

Bu mekânda ise en ufak tarz duygusu yoktu.

Bildiği kadarıyla Ruh Keki Salısı Ördeği'nin ise belli bir yuvası yoktu. Ve yine bildiği kadarıyla, Belalı İhtiyar ya da Kum Adam'ın da.

Bir kulübeden daha büyük görünmeyen evin önüne dolandı. Evet, kesinlikle... Burada her kim yaşıyorsa, çok zevksiz biriydi.

Ön kapıyı buldu. Siyahtı ve omega biçiminde bir tokmağı vardı.

Susan tokmağa uzandı ama kapı kendiliğinden açıldı.

Önünde uzanan hol, evin dışının kapsayamayacağı kadar büyüktü. Susan, çok uzaklarda, bir müzikalin finalindeki toplu dansı barındırabilecek kadar geniş bir merdiveni seçebiliyordu.

Perspektifte yanlış bir şey daha vardı. Çok uzaklarda bir duvar olduğu belliydi ama duvar aynı zamanda, yalnızca beş metre kadar uzakta, havaya resmedilmiş gibi de görünüyordu. Mesafeler... seçime bağlıydı sanki.

Bir duvarın dibinde büyük bir saat vardı. Ağır tıkırtısı, muazzam mekânı dolduruyordu. *Bir oda var*, diye düşündü Susan. *Fısıltılar odasını hatırlıyorum.*

Koridorda uzun aralıklarla kapılar dizilmişti. Veya başka bir açıdan bakarsanız, kısa aralıklarla.

En yakındakine yürümeye çalıştı fakat çılgın ve sarsak birkaç adımdan sonra pes etti. Sonunda, nişan alarak ve sonra da gözlerini yumarak, kapıya ulaşmayı başardı.

Kapı *aynı anda* hem insan boyutundaydı, hem de devasa. Kafatası ve kemik desenleriyle aşırı şekilde süslenmiş bir çerçevesi vardı.

Susan kapıyı itip açtı.

Bu oda, küçük bir kasabayı bile barındırabilirdi.

Ortasında, olsa olsa bir hektar genişliğinde, küçük bir halı vardı. Susan'ın halının kenarına ulaşması dakikalar aldı.

Oda içinde bir oda daha var gibiydi. Yükseltilmiş bir platformun üzerinde, geniş ve ağır görünüşlü bir çalışma masası ile arkasında duran deri kaplı bir döner koltuk vardı. Kenarda, bir kaplumbağanın sırtında duran dört fil biçiminde yapılmış bir süsün üzerinde, büyük bir Diskdünya modeli duruyordu. Pek çok kitaplık vardı. Kitaplar, kitapları kullanmakla aşırı derecede meşgul olduklarından onları doğru düzgün düzenleyemeye bir türlü fırsat bulamayan kişilerin hep yaptığı gibi, kitaplıklara gelişigüzel yığılmıştı. Odada, yerden biraz yukarıda, *havada* duran bir pencere bile vardı.

Fakat bu iç odanın hiç duvarı yoktu. Halının kenarıyla büyük odanın duvarları arasında, yer haricinde hiçbir şey yoktu; ki "yer" bile, olanı tanımlamak için fazla kesin bir sözcüktü. Taşa benzemiyordu ve kesinlikle ahşap da değildi. Susan üzerinde yürürken hiç ses çıkmadı örneğin. Yalnızca, tamamen geometrik anlamda, bir tür yüzeydi işte.

Halı, kafatası ve kemik desenliydi.

Ve siyahtı. Zaten her şey ya siyah ya da gri tonlarındaydı. Orada burada, nadiren, çok koyu mor veya okyanus derinlikleri mavisini düşündüren tonlar görülebiliyordu.

Uzakta, büyük odanın (ya da meta-odanın ya da işte her neyse onun) duvarlarına yakın bir yerde, bir şey... bir şeyin... *ihtimali* var gibiydi. Bir şey, etrafa karmaşık gölgeler düşürüyordu ama görülemeyecek kadar da uzaktaydı.

Susan platforma çıktı.

Etrafındaki nesnelerde bir tuhaflık vardı. Etrafındaki her şey her açıdan tuhaftı elbette ama o yalnızca, doğalarındaki muazzam, büyük tuhaflıktı. Susan bunu görmezden gelebilirdi. Fakat burada, insani düzeyde bir tuhaflık vardı. Her şey, o şeyin amacını tam olarak kavrayamayan biri tarafından yapılmış gibi, hafifçe yanlıştı.

Aşırı geniş masada bir sumen vardı mesela ama aslında masanın bir *parçasıydı*; yüzeyle birdi. Çekmeceler de ahşap kabartılardan ibaretti ve açılmıyordu. Bu masayı her kim yapmışsa belli ki pek çok masa *görmüştü* fakat masaların masalıklarını anlayamamıştı.

Bir tür masa süsü bile vardı. Süs, bir kurşun levha, bir yanından sarkan bir iplik ve ipliğin ucundaki parlak metal bir küreden ibaretti. Küreyi kaldırırsanız, aşağı savrulup kurşun levhaya bir kez vuruyordu.

Susan döner koltuğa oturmaya kalkışmadı. Oturma yerinin derisinde derin bir çukur vardı; biri orada *uzun süre* oturmuş gibiydi.

Kitapların sırtlarına baktı. Bilmediği bir dilde yazılmışlardı.

Uzaktaki kapıya geri yürüdü, koridora çıktı ve bir sonraki kapıyı denedi. Zihninde bir kuşku belirmeye başlamıştı.

Kapı bir başka devasa odaya açıldı. Burası, bulutlarla kaplı uzak tavandan ta yere kadar raflarla doluydu. Ve her rafa kum saatleri dizilmişti.

Oda, geçmişten geleceğe akan kumların sesi sayesinde, dalgaların sesine benzer bir sesle doluydu; bir milyar minik sesten oluşmuş tek bir ses, diğer her şeye hâkimdi.

Susan rafların arasında yürüdü. Kalabalık bir güruhun içinde olmak gibiydi.

Gözü, yakındaki bir rafta bir hareket*sizlik* yakaladı. Kum saatlerinin çoğundaki kumlar gümüş bir çizgi hâlinde sürekli akıyordu ama... bu hariç. Sonra, Susan izlerken çizgi yok oldu, son kum tanesi de alt yarıya yuvarlandı...

...ve kum saati, küçük bir *pop!* sesi eşliğinde yok oldu.

Bir an sonra, hafif bir *ping!* sesiyle yeni bir tanesi belirdi. Susan'ın gözlerinin önünde, saatin içinde kum akmaya başladı.

Susan, odanın her yerinde aynı şeyin olduğunun farkındaydı. Eski kum saatleri yok oluyor, yerlerini yenilerine bırakıyordu.

Susun bunu da biliyordu.

Uzandı, bir kum saati aldı, düşünceli düşünceli dudağını ısırdı ve saati ters çevirecek oldu...

CİYK!

Hızla döndü. Sıçanların Ölümü, hemen arkasındaki raftaydı. Kemikli parmağını paylarcasına kaldırdı.

"Tamam," dedi Susan. Kum saatini yerine koydu.

CİYK.

"Hayır, bakıyorum hâlâ."

Susan kapıya yöneldi, sıçan da peşinden yere atladı.

Üçüncü oda ise...

...banyo çıktı.

Susan duraksadı. Tamam. Böyle bir yerde kum saatleri bulmayı *beklerdiniz*. Kafatası ve kemik desenlerini de beklerdiniz. Ama podyumunun üzerinde bir taht gibi duran, kocaman pirinç muslukları olan ve üstünde –tıkaç zincirini tutan şeyin hemen üzerinde, soluk mavi harflerle– "C.H. Tuvalet ve Mahdumları, Mollymog Sk., Ankh-Morpork" yazan devasa bir porselen küvet bulmayı *beklemezdiniz*.

Kauçuk ördek de beklemezdiniz. Sarı renkli.

Sabun beklemezdiniz. Sabun gayet uygun bir şekilde kemik beyazıydı ama hiç kullanılmamış gibi görünüyordu. Yanında ise kesinlikle *kullanılmış* olan, turuncu bir sabun vardı. Cücük gibi kalmıştı. Okulda kullandıkları o pis sabunlar gibi kokuyordu.

Küvet, devasa da olsa, insani bir şeydi. Giderin etrafında kahverengi çatlaklar ile musluktan damlayan suyun lekeleri vardı. Fakat geri kalan hemen her şey, tıpkı masa olgusunu anlamadığı gibi temizlik bilimini de anlamadığı ortaya çıkan o kişi tarafından tasarlanmıştı.

Koskoca bir atletizm takımının tüm bir idman için kullanabileceği kadar büyük bir havlu askılığı vardı kenarda. Üzerindeki siyah havlular askılığa yapışıktı ve çok sertti. Banyoyu her kim *kullanmışsa*, bu havlularla değil de, muhtemelen üzerine "G E İ I-T-B-S-I-O-K D, A.M." harfleri işlenmiş olan, iyice yıpranmış bir havluyla kurulanmıştı.

Bir tuvalet bile vardı; C.H. Tuvalet'in porselen sanatının bir başka güzel örneği. Rezervuar, yeşil-mavi çiçek kabartmalarıyla süslenmişti. Ve tıpkı küvet ile sabun örneğinde olduğu gibi, sanki biri banyoyu yaratmıştı da sonradan *başka* biri gelip ona

küçük ayrıntılar eklemişti. Örneğin, su tesisatı hakkında daha bilgili olan biri. Havluların yumuşak olması ve kurulaması, sabunun ise köpürmesi gerektiğini anlayan biri. *Gerçekten* anlayan biri.

Görene kadar bütün bunları beklememişti Susan. Ama gördükten sonra, *tekrar* görmüş gibi olmuştu...

Havları dökülmüş havlu askıdan düştü, yerde kaydı ve sonra açıldı. Altından, Sıçanların Ölümü çıktı.

CİYK?

"Ah, tamam," dedi Susan. "Şimdi nereye gitmemi istiyorsun?"

Sıçan açık kapıya koştu ve koridorda gözden kayboldu.

Susan onun peşinden bir başka odaya gitti, bir başka kapı kolunu çevirdi.

Burada da bir oda-içinde-oda vardı. Karanlığın ortasında, aydınlatılmış küçük bir alan seçiliyordu. Alan seramik kaplıydı. Uzakta bir masa, birkaç sandalye, bir mutfak dolabı...

...ve bir adam vardı. Kamburunu çıkarmış, masada oturuyordu. Susan, ihtiyatla yaklaşırken, tabağa çarpan çatal bıçağın seslerini duydu.

Yaşlı adam gürültülü gürültülü yemek yemekteydi. Lokmaların arasında, dolu ağızla, kendi kendine konuşuyordu. Kendi kendine görgüsüzlük yapıyordu bir anlamda.

"Hiç de benim hatam değildi! [püskürt] Ben en baştan karşı çıktım ama... Ah, hayır, ille gidecek! [uçup giden sosisi masadan al] İşe karışırsan, dedim ona, bir daha asla karışmamışsın gibi olmaz. [niteliği belirsiz kızarmış nesneye çatalı sapla] Ah, hayır, âdeti değil ki! [püskürt, çatalı havada salla] Bir kez o şekilde işe karışırsan, dedim, bundan sonra nasıl bırakacaksın?

Sen bana onu söyle! [kısa ömürlü bir yumurtalı ketçaplı sandviç yap ve yut] Ama *yoook!*.."

Susan halının etrafında yürüdü. Adam dikkat etmedi.

Sıçanların Ölümü masanın bacağına tırmandı ve bir kızarmış ekmek diliminin üzerine çıktı.

"Ah, sen miydin..."

CİYK.

Yaşlı adam dönüp baktı.

"Nerede? *Nerede?*"

Susan halıya çıktı. Adam o kadar çabuk doğruldu ki sandalyesi devrildi.

"Sen de kimsin?"

"O keskin pastırma dilimini bana doğrultmasan olur mu?"

"Sana bir soru sordum küçükhanım!"

"Ben Susan." Bu yeterli gelmemiş gibiydi. "Sto Helit Düşesi," diye ekledi.

Bunu kavramaya çalışırken adamın kırışık yüzü daha da kırıştı. Sonra arkasını döndü ve ellerini havaya fırlattı.

"Ah, evet!" diye bağırdı, genel olarak tüm odaya. "İşte bu da üzerine tüy dikti!"

Parmağını Sıçanların Ölümü'ne doğru salladı; sıçan geriye doğru eğildi.

"Seni düzenbaz küçük kemirgen! Ah, evet! Kötü kokular geliyor burnuma!"

CİYK?

Sallanan parmak aniden durdu. Adam hızla döndü.

"Duvardan geçmeyi nasıl başardın?"

"Anlamadım?" dedi Susan, gerileyerek. "Etrafta duvar göremedim."

"Bu ne o zaman?" dedi adam, havaya bir şaplak atarak. "Kabak gibi ortada işte!"

Hafıza hipopotamı kıpırdandı...

"...Albert..." dedi Susan, "değil mi?"

Albert bu kez alnına bir şaplak attı.

"Giderek kötüleşiyor, giderek! Neler anlattın ona?"

"Bana CİYK dışında hiçbir şey demedi ve bunun da anlamını bilmiyorum zaten," dedi Susan. "Ama... bak, burada duvar falan yok. Yalnızca..."

Albert bir çekmeceyi çekip açtı.

"İzle," dedi sertçe. "İşte çekiç, işte çivi. Tamam mı? Bak."

Çiviyi, seramik zeminin bir buçuk metre kadar üzerine, havaya çaktı. Çivi çakıldığı yerde kaldı.

"İşte duvar," dedi Albert.

Susan çekinerek uzandı ve çiviye dokundu. Eline yapış yapış geldi. Biraz, statik elektrik gibiydi.

"Eh, bana duvarmış gibi gelmiyor," demeyi başardı.

CİYK.

Albert çekici masaya bıraktı.

Susan onun ufak tefek bir adam olmadığını fark etti. Aslında oldukça uzun boyluydu ama Igor zihniyetli laboratuvar asistanları ile bağdaştırılan türden, çarpık bir kamburla yürüyordu.

"Pes ediyorum," dedi Albert, parmağını yine Susan'a doğru sallayarak. "*Dedim* ben ona, bu işin sonu iyi değil *dedim*. İşe böyle karışmaya başlarsan, sonunda bir bakmışsın, parmak kadar bir kız... Hey, nereye gittin?"

Albert ellerini havada sallayarak onu bulmaya çalışırken Susan masaya yaklaştı.

Masada bir peynir tepsisi ve enfiye kutusu vardı. Bir dizi de sosis. Hiç taze sebze yoktu. Bayan Butts, Gündelik Sağlık adını verdiği şey için, kızarmış yemeklerden kaçınmayı ve bol bol taze sebze yemeyi salık veriyordu. Pek çok sorunu, Gündelik Sağlık eksikliğine bağlıyordu. Ve Albert, havayı yakalamaya çalışarak mutfakta koşuştururken, bütün o sorunların cisimleşmiş hâli gibi görünüyordu...

Adam dans ederek geçerken Susan sandalyeye oturdu.

Bir süre sonra Albert dolanmayı bıraktı. Elini tek gözünün üzerine kapattı; ardından da büyük bir dikkatle, kendi ekseni etrafında dönmeye başladı. Açıktaki gözünü, çılgın bir odaklanma çabasıyla iyice kısmıştı.

Gösterdiği çabayla gözleri yaşararak sandalyeye baktı.

"Bu bayağı iyiydi," dedi usulca. "Pekâlâ. Buradasın. Ve seni sıçanla at getirdi. Lanet olası aptallar. Yapılacak doğru şeyin bu olduğunu sanıyorlar."

"Yapılacak *hangi* doğru şeyin?" dedi Susan. "Ve ben... parmak kadar kız değilim."

Albert ona baktı.

"Bunu Efendim de yapabiliyor," dedi sonunda. "İşinin bir parçası. Demek, nasıl yapabileceğini sen de uzun zaman önce öğrendin ha? Fark edilmek istemediğinde fark edilmemek..."

CİYK, dedi Sıçanların Ölümü.

"Ne?" dedi Albert.

CİYK.

"Sana demeliymişim ki," dedi Albert bıkkınlıkla, "parmak kadar kız demek, genç kız demek. Beni yanlış anlamış olabileceğini düşünüyor."

Susan sandalyede büzüldü.

Albert bir başka sandalye çekip oturdu.

"Kaç yaşındasın?"

"On altı."

"Vay be." Albert gözlerini devirdi. "Ne kadar zamandır on altı yaşındasın?"

"On beş yaşımı bitirdiğimden beri elbette. Aptal mısın nesin?"

"Vay canına... Zaman nasıl da geçip gidiyor," dedi Albert. "Neden burada olduğunu biliyor musun?"

"Hayır. Ama..." Susan duraksadı. "Ama... şeyle ilgili bir şey... şey gibi... başkalarının görmediği şeyler görüyorum ve... aslında yalnızca bir masal karakteri olması gereken biriyle tanıştım ve buraya daha önce de geldiğimi *biliyorum*. Bütün o kafatasları ve kemikler..."

Albert, fasulye sırığı gibi şekliyle kızın tepesine akbaba gibi dikildi.

"Kakao ister misin?" dedi.

Okuldaki kakaodan çok farklıydı. Okuldaki, sıcak ve kahverengi su gibiydi. Albert'ın kakaosunun yüzeyinde ise yağ yüzüyordu. Fincanı başaşağı çevirseniz, akmaya başlaması zaman alırdı.

"Annenle baban..." dedi Albert, Susan yaşına hiç yakışmayan, çikolatadan bir bıyık edindikten sonra, "onlar sana... hiç... herhangi bir şey anlattı mı?"

"Bayan Delcross, Biyoloji dersinde anlatmıştı," dedi Susan. "Ama tüm olayı yanlış biliyor," diye ekledi.

"Hayır! Büyükbaban hakkında yani," dedi Albert.

"Ha. Bir şeyler hatırlıyorum," dedi Susan. "Ama ancak, gördükten sonra hatırlıyorum. Banyo gibi. *Sen* gibi."

"Annenle baban, tüm bunları unutmanın en iyisi olacağını düşündü," dedi Albert. "Hah! İliklerine işlemiş senin! Onlar da tam olarak böyle olacağından korkuyorlardı ve oldu da! *Miras* aldın. *Kalıtım*."

"Ah, onu da biliyorum," dedi Susan. "Fareler ve fasulyeler falan hakkında bir şeyler."

Albert boş boş baktı ona.

"Bak, olabildiğince nazikçe açıklamaya çalışacağım," dedi.

Susan ona nazikçe baktı.

"Senin büyükbaban, Ölüm," dedi Albert. "Hani var ya... Siyah cübbeli iskelet? Onun atına binip geldin ve burası onun evi. Yalnız... o gitti. Düşünmek için. Ya da öyle bir şey. Sanırım sen de bu yüzden buraya çekildin. İliklerinde var. Artık yeterince büyüksün. Şu an bir boşluk var ve o boşluk, senin *doğru şekle* sahip olduğunu düşünüyor. Ve inan bana, bu durumdan ben de hiç hoşnut değilim."

"Ölüm ha..." dedi Susan ifadesizce. "Eh, kuşkulanmadığımı söyleyemem. Tıpkı Domuz Baba, Kum Adam ve Diş Perisi gibi, değil mi?"

"Evet."

CİYK.

"Buna inanmamı gerçekten bekliyorsun, değil mi?" dedi Susan, en kavurucu küçümsemesini toparlamaya çalışarak.

Ama Albert, tüm kavrulma işini uzun zaman önce yapıp bitirmiş gibi, ona dik dik baktı.

"Neye inanıp neye inanmadığın umurumda değil hanımefendi," dedi.

"Yani gerçekten de, tırpanı falan olan şu uzun boylu adamdan mı bahsediyorsun?"

"Evet."

"Bak Albert," dedi Susan, saftirik insanların karşısında kullanılan ihtiyatlı ve alaycı ses tonuyla, "öyle bir 'Ölüm' olsa bile, ki dürüst olmak gerekirse basit bir doğal işlevi insanlaştırmak çok saçma, hiç kimse ondan *hiçbir şey* miras alamaz. Kalıtım nasıl işler bilirim. Kızıl saçlara sahip olmakla falan ilgili bir şey bu. İnsanlar, insanlardan miras alır; mitlerden ve efsanelerden değil."

Sıçanların Ölümü peynir tepsisinin başına gelmişti, tırpanını kullanarak bir parça peynir kesiyordu.

Albert arkasına yaslandı.

"Buraya getirildiğin zamanı hatırlıyorum..." dedi. "Çok ısrar etmişti. Seni merak ediyordu. Çocukları sever. Yani, pek çok çocuk görüyor aslında ama... tanımak için değil. Anla işte... Annenle baban seni getirmeyi hiç istemedi. Fakat sonunda pes ettiler ve sırf artık ısrarı bıraksın diye bir gün seni buraya getirdiler. Senin korkacağını, çığlıklarınla evi başımıza yıkacağını düşünüyorlardı. Oysa sen... sen, çığlık atmadın. Kahkaha attın! Babanın ödünü patlattı bu. Sonradan, yine çok ısrar ettiğinde seni birkaç kere daha getirdiler ama sonra, neler olabileceğinden korkmaya başladılar. Baban yumruğunu masaya indirdi ve ziyaretlere bir son verdi. Efendime karşı çıkabilen tek kişiydi baban. Sanırım o sıralar sen dört yaşındaydın."

Susan düşünceli düşünceli elini kaldırdı ve yanağındaki soluk izlere dokundu.

"Efendim, seni 'modern' yöntemlerle yetiştirdiklerini söyledi bana," dedi Albert, alayla gülerek. "Mantık, eski şeyleri aptalca bulmak falan... Bilmiyorum. Sanırım seni... bu tür fikirlerden uzak tutmak istiyorlardı."

"Ata bindiğimi hatırlıyorum," dedi Susan, onu duymazdan gelerek. "Ve o büyük banyoda yıkanmıştım..."

"Her yer sabun olmuştu," dedi Albert. Yüzü, gülümsemeye benzer bir ifadeyle çarpıldı. "Efendimin kahkahalarını ta buradan duyabiliyordum. Sana salıncak da yaptı. Yani. En azından denedi. Hem de büyü falan kullanmadan ha! Kendi elleriyle."

Susan otururken anıları uyandı, esnedi ve kafasında açıldı.

"O banyoyu *hatırlıyorum* artık," dedi. "Hatıralar geri gelmeye başladı."

"Hayır. Hiç gitmediler ki. Yalnızca üzerleri örtüldü."

"Tesisat konusunda hiç iyi değildi, değil mi? 'G E İ I-T-B-S-I-O-K D, A.M.' ne demek?"

"Genç Erkekler İçin Ichor Tanrısı Bel Shamharoth'un Islah Olmuş Kültistleri Derneği, Ankh-Morpork," dedi Albert. "Bir şeyler almak için geri döndüğümde orada kalıyorum. Sabun falan..."

"Ama sen... *genç* bir erkek değilsin ki," dedi Susan, kendini tutamadan.

"Onu biz de biliyoruz," diye terslendi Albert. Susan, bunun muhtemelen doğru olduğunu düşündü. Albert'ta bir tür haşin güç vardı. Adamın tüm bedeni, sıkılı bir yumruktu sanki.

"Aslında hemen her şeyi yapabiliyor ama," dedi Susan, yarı kendi kendine, "bazı şeyleri de anlamıyor işte. Su tesisatı da onlardan biri."

"Doğru," dedi Albert. "Ankh-Morpork'tan tesisatçı getirmek zorunda kaldık; ve adam bize... Hah! Haftaya perşembe anca biter dedi. Efendime bu tür şeyler söyleyemezsin. İnan bana, başka kimsenin o kadar hızlı çalıştığını görmemiştim. Tabii sonra, Efendim onun *unutmasını* sağladı. Herkesin unut-

masını sağlayabiliyor. Bu konuda bir tek kendine..." Durdu ve alnını kırıştırdı. "Her neyse. Sanırım tahammül etmem gerekecek. Senin buna *hakkın* varmış gibi görünüyor. Yorulmuşsundur herhâlde. Burada kalabilirsin. Bir sürü oda var."

"Olmaz, geri dönmem gerek! Sabah okulda olmazsam başım büyük belaya girer."

"Burada, insanların yanlarında getirdiği dışında Zaman yoktur. Yalnızca... olaylar birbiri ardına *olur*. Yani eğer dilersen, Binky seni okuldan ayrıldığın zamana geri götürebilir. Ama burada biraz kalman gerekecek."

"Bir boşluk olduğunu ve benim o boşluğa çekildiğimi söylemiştin. Bu ne demek?"

"Uyuduktan sonra kendini çok daha iyi hissedersin," dedi Albert.

Burada gerçek gündüz ve gece yoktu. Buna alışmak Albert'a başta çok zor gelmişti. Yalnızca parlak bir manzara vardı ve üstünde de siyah, yıldızlı bir gökyüzü. Ölüm, gece ve gündüzü de kavrayamamıştı bir türlü. Evdeki insanlar, 26 saate uzanan günler yaşıyorlardı. Normalde insanlar, kendi hâllerine bırakıldıklarında, 24 saatlik günlük ritimden daha uzun bir düzen tuttururlar ve gün doğumu geldiğinde, küçük saatler gibi yeniden ayarlanırlar. İnsanlar Zamana *tahammül ederler*. Fakat gün, kişisel bir seçimdir.

Albert, yatağa girdiğinde hatırlamıştı.

Ve şimdi mum ışığında oturmuş, boşluğa bakıyordu.

"Banyoyu hatırladı," diye mırıldandı kendi kendine. "Ve görmüş olamayacağı şeyleri biliyor. Biri ona söylemiş olamaz. *Onun* hafızasını almış. Ondan *miras almış*..."

CİYK, dedi Sıçanların Ölümü. Geceleri ateşin önünde oturmayı tercih ediyordu.

"En son gittiğinde, insanlar ölmeyi bırakmıştı," dedi Albert. "Ama bu sefer öyle olmadı, ölümler devam ediyor. Ve at da doğruca kıza gitti. Boşluğu *kız* dolduruyor."

Albert karanlığa dik dik baktı. Sinirlendiğinde, sinirini, unutulmuş bir yemek artığını dişlerinin derinliklerinden çıkarmaya çalışıyormuş gibi, amansız bir çiğneme ve emme aktivitesiyle gösteriyordu. Ve şimdi, bir kuaför lavabosunun u-borusu gibi sesler çıkarıyordu.

Genç olduğu zamanları hatırlayamıyordu artık. Üzerinden binlerce sene geçmiş olmalıydı. Şu anda yetmiş dokuz yaşındaydı. Fakat Ölüm'ün evinde Zaman, geridönüşümlü bir kaynaktı.

Yine de, ergen olmanın zorluğunun belli belirsiz farkındaydı hâlâ; özellikle de son aşamalarındayken. Bir sürü sivilce sorunu ve daha da fenası, bedeninizdeki *bazı* parçaların kendi bildiklerini okuması meselesi vardı. Yani bunların yanında bir de Ölüm'ün idari kolu olmak, kesinlikle fazladan bir sorun *yaratırdı*.

Fakat, asıl mesele şuydu ki, korkunç ve kaçınılmaz olan hakiki mesele şuydu ki, *birinin bunu yapması gerekiyordu*.

Çünkü daha önce de belirtildiği gibi Ölüm, tıpkı bir monarşi gibiydi; ayrıntılarla değil, genellerle işlerdi.

Bir monarşiye tabiyseniz, hükümdar size hükmeder. Her zaman. Uyurken ve uyanıkken. Siz –veya o– ne yapıyor olursanız olun.

Durumun genel koşullarının bir parçasıdır bu. Kraliçenin ille de evinize gelmesi, koltuğunuza ve televizyonun kumandasına el koyması ve bir fincan da çay istemesi gerekmez. Monar-

şi, tıpkı yerçekimi gibi *kendiliğinden* olur ve yerçekiminden tek farkı, en tepede birinin bulunması gerekliliğidir. En tepedeki kişinin pek bir şey yapması da gerekmez. Orada olması yeterlidir. *Olması* yeterlidir.

CİYK?

"Kız mı?" dedi Albert.

CİYK.

"Ama kısa sürede mahvolur," dedi Albert. "Ah, hem de nasıl mahvolur... Aynı anda hem ölümlü hem ölümsüz olamazsın. Seni ikiye böler. Onun için üzüleceğim neredeyse..."

CİYK, diye onayladı Sıçanların Ölümü.

"En kötüsü bu da değil," dedi Albert. "Hafızası *gerçekten* geri dönene kadar bekle bak..."

CİYK.

"Sen beni dinle," dedi Albert. "Büyük biraderini *bir an önce* aramaya başlasan iyi olacak."

Susan uyandı. Saatin kaç olduğuna dair en ufak fikri yoktu.

Yatağının yanında bir saat vardı gerçi; çünkü Ölüm, yatakların yanında saat olması gerektiğini biliyordu. Üzerinde kafatasları, kemikler ve omega işaretleri olan bir saatti ve elbette çalışmıyordu. Evde çalışan tek saat, holdeki özel saatti. Tüm diğerleri, ya zamanla depresyona girip durmuştu ya da zembereklerini tek seferde boşaltıp susmuştu.

Susan'ın odası, biri daha dün buradan taşınmış gibi görünüyordu. Makyaj masasında saç fırçaları ve birkaç makyaj malzemesi vardı. Kapının arkasında bir sabahlık bile asılıydı. Sabahlığın cep kısmında bir tavşan işlemesi de vardı. Bir iskelet-tavşan olmasa daha neşeli bir hava verebilirdi gerçi.

Susan çekmeceleri karıştırdı. Burası büyük ihtimalle annesinin odasıydı. Bol bol pembe kullanılmıştı. Susan bir parça pembeye karşı değildi ama... *bu kadar* pembe...

Yine kendi okul üniformasını giydi.

Önemli olan, diye karar verdi, *sakinliğini korumak*. Her zaman her şey için mantıklı bir açıklama bulunabilirdi; söz konusu mantıklı açıklamayı kendiniz uydurmak zorunda kalsanız bile.

CİYFFK.

Sıçanların Ölümü makyaj masasına kondu ve kaymamak için masanın üstünü tırmaladı. Ağzındaki minik tırpanı çıkardı.

"Sanırım," dedi Susan dikkatle, "artık eve dönmek istiyorum, teşekkür ederim."

Küçük sıçan başını salladı ve sıçradı.

Pembe halının kenarına kondu ve ötedeki karanlık zeminde koşarak uzaklaştı.

Susan halının ötesine adım attığında sıçan durdu ve onayla ona baktı. Susan bir kez daha, bir tür sınavı geçtiğini hissetti.

Sıçanın peşinden koridora çıktı, sonra da dumanlı bir mağaraya benzeyen mutfağa gitti. Albert ocağın üzerine eğilmişti.

"Günaydın," dedi yaşlı adam, günün hangi zamanı olduğuna aldırmaktan ziyade alışkanlık gereği. "Sosisinle birlikte kızarmış ekmek ister misin? Ardından da yulaf lapası var."

Susan devasa kızartma tavasında cızırdayan yığına baktı. Boş mideyle görülecek bir manzara değildi ve görülmesi de muhtemelen boş bir mideyle sonuçlanabilirdi. Albert, bir yumurtanın, hiç yumurtlanmamış olmayı dilemesine sebep olabilirdi.

"Müsli var mı?" dedi Susan.

"Bu kadarı yetmez mi?" dedi Albert, parmak kadar kızların yiyebileceği miktarı kafasında yeniden tartma gereği hissederek.

"Misli değil, müsli dedim," dedi Susan.

"O ne? Bir tür sosis mi?"

"Hayır, tahıl ve kuruyemişten oluşur."

"Yağ var mı içinde?"

"Sanmıyorum."

"O zaman nasıl kızartacaksın?"

"Kızartmıyorsun ki."

"Sen ona *kahvaltı* mı diyorsun?"

"Kahvaltı olması için kızarması gerekmiyor," dedi Susan. "Yani... Yulaf lapası da dedin, yulaf lapasını kızartıyor musun?"

"Kızartmayıp ne yapacağız?"

"Ya haşlanmış yumurta?"

"Hah, haşlamak asla yetmez. Bütün mikropları öldürmez. Kızartmak lazım."

"ALBERT, BANA BİR YUMURTA HAŞLA."

Yankılar oradan oraya seker ve solarken, Susan sesin nereden geldiğini merak edip bakındı.

Albert'ın elindeki kepçe yer seramiklerinin üzerine düşerek tıngırdadı.

"Lütfen?" dedi Susan.

"Sen... *sesi* yaptın," dedi Albert.

"Of, boş ver yumurtayı!" dedi Susan. Ses çenesini ağrıtmıştı. Ayrıca onu, Albert'tan daha fazla endişelendirmişti. Kendi ağzıydı ne de olsa. "Ben eve gitmek istiyorum!"

"Evdesin zaten!" dedi Albert.

"Burası mı? Burası benim evim değil!"

"Öyle mi? Büyük saatin üzerinde ne yazıyor?"

"'Çok Geç'," dedi Susan hiç düşünmeden.

"Arı kovanları nerede?"

"Meyve bahçesinde."

"Kaç tabağımız var?"

"Yedi..." Susan ağzını sıkıca kapadı.

"Gördün mü? Ev, senin bir parçan," dedi Albert.

"Bak... Albert," dedi Susan, bu sefer daha çok işe yaraması ihtimaline karşı sağduyulu bir ses tonu deneyerek, "belki... belki her şeyi idare eden... böyle... biri vardır. Ama ben özel biri değilim gerçekten... Yani..."

"Öyle mi? Nasıl oluyor da at seni tanıyor o zaman?"

"Tamam, ama ben *gerçekten* sıradan bir kızım..."

"Sıradan kızlara üçüncü doğum günlerinde *Benim Küçük Binky'm* seti verilmez!" diye terslendi Albert. "Gerçi baban onu senden aldı. Efendim de buna gerçekten kızdı. Elinden geleni yapıyordu o..."

"Ama... ben sıradan bir kızım işte!"

"Dinle! Sıradan çocuklara oyuncak ksilofon alınır. Çünkü sıradan çocuklar, ksilofon yerine dedelerinin kaburgalarını çalmaz!"

"Ya!.. Ama benim elimde değil ki! Benim suçum değil! Haksızlık bu!"

"Gerçekten mi? Ah, neden öyle demedin?" dedi Albert aksi aksi. "Bu çok işe yarar gerçekten. Bence sen hemen git ve evrene bunun haksızlık olduğunu söyle. Eminim evren de sana, 'Ah, tamam o zaman, çok zahmet verdim, affedersin,' der ve seni kendi hâline bırakır."

"Alay etme benimle! Benimle bu şekilde konuşamazsın! Sen yalnızca bir hizmetkârsın!"

"Çok haklısın. Ama *sen* de öylesin. Bu yüzden, yerinde olsam işe koyulurdum. Sıçan sana yardım eder. O daha çok sıçanlarla ilgileniyor ama sonuçta kural aynı kural."

Susan, ağzı bir karış açık, oturakaldı.

"Ben dışarı çıkıyorum!" diye terslendi.

"Seni durduran yok!"

Susan hışımla arka kapıdan çıktı, engin arka holü aştı, avludaki bileyi taşının yanından geçti ve bahçeye girdi.

"Hah," dedi.

Biri Susan'a, Ölüm'ün bir evi olduğunu söylese, Susan ona "deli", hatta daha da kötüsü "aptal" derdi. Fakat Ölüm'ün evini *hayal etmesi* gerekse, gayet mantıklı bir şekilde bol bol siyah mum boya kullanır ve gotik stilde surları olan yüksek bir malikâne çizerdi. Görkemli olurdu. Hiddetli olurdu. Sonu -li ekiyle biten başka bir sürü şey olurdu. Kasvetli, dehşetli... Binlerce penceresi de olurdu. Gökyüzüne yarasalar çizerdi. Etkileyici olurdu.

Basit bir kulübeden ibaret olmazdı yani. Feci zevksiz bir bahçesi olmazdı. Hele de kapısının önünde, üstünde "Hoş Geldiniz" yazan bir paspası hiç olmazdı.

Susan ezelden beri, sarsılmaz mantık duvarlarına sahipti ve şimdi bu duvarlar, ıslak rüzgâra maruz kalmış tuz gibi erimeye başlamıştı.

Ve bu durum onu *kızdırıyordu.*

Lezek dedesi geldi aklına. Adam o kadar fakirdi ki çiftliğindeki serçeler bile yemek yemek için yere çökmek zorunda kalıyordu. Susan'ın hatırlayabildiği kadarıyla iyi, yaşlı bir adamdı

Lezek dede. Ve şimdi düşününce, adam hep bir parça mahcup davranıyordu; özellikle de babası geldiğinde.

Annesi ise Susan'a, kendi babasının...

Bunu *şimdi* düşününce, annesinin ona neler anlattığından tam olarak emin olamıyordu. Ebeveynler, bol bol sözcük kullansalar da size bir şeyleri *anlatmamak* konusunda epey başarılıdır. Susan yalnızca, dedesinin yakınlarda yaşamadığı izlenimini edinmişti.

Şimdiyse ona, onun *her zaman yakında olmakla* ünlü olduğu söyleniyordu.

Ticaretle uğraşan bir akrabaya sahip olmak gibiydi...

Bir tür tanrı olsa... Ah, tanrı olsa farklı olurdu. Beşinci sınıftaki sınıf arkadaşı Leydi Odile Flume, büyük-büyük-büyükannesinin bir seferinde papatya dolu bir vazo kılığına girmiş olan büyük tanrı Kör Io tarafından baştan çıkarıldığını anlatarak övünüp dururdu her zaman. Görünüşe göre bu durum onu bir tür yarı-yarı-yarı tanrıça yapıyordu. Restoranlarda annesinin masa bulmasını kolaylaştırdığını söylerdi.

Ölüm'ün yakın akrabası olduğunu söylemek ise muhtemelen aynı etkiyi yaratmazdı. Muhtemelen, mutfağın yanında bile bir masa bulamazdı.

Ve tüm bunlar bir tür rüyaysa, Susan uyanacakmış gibi görünmüyordu. Zaten o tür şeylere inanmazdı ve zaten böyle rüya olmazdı.

İleride bir patika vardı. Ahır avlusundan bostana uzanıyor, sonra da hafifçe yokuş aşağı inerek siyah yapraklı ağaçlarla dolu bir meyve bahçesine giriyordu. Ağaçlardan parlak siyah elmalar sarkıyordu. Bir tarafta da bembeyaz arı kovanları vardı.

Ve Susan, tüm bunları daha önce de gördüğünü *biliyordu*.

Diğerlerinden çok ama çok farklı bir elma ağacı vardı bahçede.

Anılar kafasına doluşurken Susan durdu ve o ağaca baktı.

Bütün bu fikrin mantıken ne kadar aptalca olduğunu anlayacak yaşa geldiği zamanı hatırladı bir anda. O ise orada durmuş, torununun ne yapacağını görmek için endişe içinde beklemişti...

Susan'ın bir zamanlar emin olduğu şeylerin hepsi akıp gitti. Yerlerini, *şimdi* emin olduğu şeyler aldı.

Kimin torunu olduğunu artık anlamıştı.

Yamalı Davul, geleneksel olarak... eh, geleneksel meyhane oyunları oynatırdı; örneğin domino, dart ya da Birilerini Sırtından Bıçaklayıp Tüm Parasını Almak gibi oyunlar. Yeni sahibi ise biraz sınıf yükseltmeye karar vermişti. Zaten Davul, bulunduğu yerden ancak *yükselebilirdi*.

Bir Bilgi Yarışması Makinesi vardı şimdi: Leonard da Quirm'in yeni keşfedilmiş bir tasarımına dayalı, suyla çalışan, üç tonluk bir alet. Kötü bir fikirdi ama. Bekçi Teşkilatı'nın başı, yani açık ve güleç yüzünün altında ustura gibi bir zihni olan Yüzbaşı Havuç, alete gizlice bir dizi yeni soru eklemişti. Örneğin: *Ayın 15'i gecesi Vortin'in Elmas Deposu'nun yakınlarında mıydın?* Ve: *Geçen hafta Ayıkucaklayan Damıtımevi'ni soyan Üçüncü Adam kimdi?* Bu gibi sorular sayesinde, durum anlaşılmadan, üç müşteriyi tutuklamıştı bile.

Meyhaneci yeni bir makine sözü vermişti. Meyhanenin düzenli müşterilerinden olan Kütüphaneci, hazırlık olarak peni biriktiriyordu.

Barın bir ucunda küçük bir sahne de vardı. Meyhaneci öğle yemeği vaktinde striptizci çıkarmayı denemişti ama... yalnızca bir kez. En ön sırada, kocaman masum bir sırıtış, büyük bir peni torbası ve kocaman bir muzla oturan kocaman orangutanı görünce, zavallı kız kaçmıştı. Loncanın Davul'da yasakladığı eğlencelerden bir başkası olmuştu bu da.

Yeni meyhanecinin adı Hibiscus Dunelm idi. Bu onun suçu değildi. Gerçekten de Davul'u eğlenceli bir yer yapmak istediğini söylemişti. Dışarıya çizgili şemsiyeler koymayı bile düşünmüştü.

Atlın'a baktı.

"Yalnızca üç kişi misiniz?" dedi.

"Evet."

"*Büyük* bir grubun olduğunu söylediğin için kabul etmiştim beş dolar ödemeyi."

"Kireç'e merhaba de."

"Vay vay, *gerçekten de* büyük bir grupmuş." Dunelm geriledi. "Diyorum ki," dedi, "herkesin bildiği birkaç parça çalsanız yeter. Ambiyans olsun işte."

"Ambiyans," dedi Imp, etrafa göz gezdirerek. Sözcüğü biliyordu elbette. Ama sözcük, böyle bir yerde, tamamen yalnız ve meyus kalıyordu. Akşamın bu erken saatlerinde sadece üç-dört müşteri vardı ve onlar da sahneye hiç dikkat etmiyorlardı.

Sahnenin arkasındaki duvar kesinlikle biraz aksiyon görmüştü. Kireç sabırla taşlarını yığarken Imp duvarı inceledi.

"Aman, yalnızca birkaç parça meyve ve bayat yumurta," dedi Atlın. "Müşteriler biraz şamata yapmış muhtemelen. Endişelenecek bir şey yok."

"Ben o konuda endişellenmiyorum," dedi Imp.

"Ben de endişeleneceğini düşünmemiştim zaten."

"Beni endişellendiren, balllta izleri ve ok delllikleri. Atllın, doğru düzgün prova bile yapmadık!"

"Gitarını çalabiliyorsun, değil mi?"

"Eh, evet. Sanırım..."

Denedi. Çalmak *kolaydı*. Aslında, kötü çalmak neredeyse imkânsızdı. Tellere nasıl dokunduğu önemli değil gibiydi; nasıl dokunursa dokunsun onun aklındaki ezgiyi çalıyorlardı. Enstrüman çalmaya ilk başladığınızda hayal ettiğiniz enstrümanın elle tutulur hâliydi bu: hiç öğrenmeden ve uğraşmadan çalabildiğiniz bir enstrüman. Imp, eline ilk arpını aldığında, yaşlı adamların çıkardığı berrak notaları çıkarmayı bekleyerek telleri güvenle çekiştirdiğini hatırlıyordu... ve elbette yalnızca, ahenksiz bir gürültü çıkmıştı. Fakat işte, hayal ettiği enstrüman *buydu*...

"Herkesin bildiği parçaları çalacağız," dedi cüce. "*Sihirbazın Asası* ve *Yayla Muzu Toplarken* falan. Meyhane müşterileri, kıkırdayarak eşlik edebilecekleri şarkıları sever."

Imp meyhaneye baktı. Yavaş yavaş dolmaya başlamıştı. Ama onun dikkatini çeken asıl şey, büyük bir orangutandı. Sandalyesini sahnenin hemen önüne çekmiş, eline de bir torba meyve almıştı.

"Atlın, bir orangutan bizi izlliyor."

"Ee?" dedi Atlın, bir file torbayı açarak.

"Bir *orangutan*."

"Burası Ankh-Morpork. Burada işler böyle yürür." Atlın miğferini çıkardı ve içinden bir şey aldı.

"Fillle torbayı ne yapacaksın?" dedi Imp.

"Meyve meyvedir. Sakla samanı gelir zamanı. Yumurta atarlarsa yakalamaya çalış."

Imp gitarı omzuna astı. Cüceye anlatmaya çalışmıştı ama... ne deseydi ki? "Bunu çalmak da *fazla* kolay" mı deseydi?

Müzisyenler için de bir tanrı olduğunu umuyordu...

Ki vardır da. Hem de çok vardır. Hemen her müzik türü için bir tane bulunur. *Hemen* her müzik türü için. O gece Imp'e göz kulak olması gereken tanrı ise Reg'di; kulüp müzisyenlerinin tanrısı. Fakat, o gece fazla dikkat edemeyecekti, çünkü kendisinin de üç ayrı yerde ekstrası vardı.

"Hazır mıyız?" dedi Kireç, çekiçlerini eline alarak.

Diğerleri başlarını salladı.

"O zaman, *Sihirbazın Asası*'yla başlayalım," dedi Atlın. "Havayı yumuşatır her zaman."

"Tamam," dedi trol. Parmaklarıyla saydı. "Bir, kii... bir, kii, çok, *bissürü*."

Yaklaşık yedi saniye sonra ilk elma fırlatıldı. Atlın tek notayı bile kaçırmadan yakaladı onu. Ama ilk muz pis bir kavis çizerek geldi ve kulağında patladı.

"Çalmaya devam!" diye tısladı.

Imp, bir portakal yaylımından kaçınarak çaldı.

Ön sıradaki orangutan torbasını açtı ve içinden çok büyük bir kavun çıkardı.

"Armut var mı?" dedi Atlın, hızlı bir nefes alarak. "Armut severim."

"Fırllatma ballltası olan bir adam var!"

"Değerli mi balta?"

Bir ok, Kireç'in kafasının yanında duvara saplanarak titredi.

Sabahın üçüydü. Çavuş Colon ve Onbaşı Nobbs, Ankh-Morpork'u işgal etmeye niyetlenen biri varsa bile bunu *şimdi*

yapmayacağı sonucuna varmak üzereydi. Üstelik Karakol'da gürül gürül, sıcacık bir ateş yanıyor olmalıydı.

"Not bırakabiliriz," dedi Nobby, parmaklarına hohlayarak. "Olmaz mı? 'Yarın uğrayın' gibi bir şey yazarız?"

Başını kaldırıp baktı. Kapı kemerinin altından bir at geçiyordu; siyahlara bürünmüş kasvetli bir binicisi olan, beyaz bir at.

"Dur, kim var orada" falan diye sormanın anlamı yoktu. Gece Bekçileri her zaman tuhaf saatlerde sokaklarda dolaşırlardı; yani normalde ölümlülerin görmedikleri şeyleri görmeye alışkınlardı.

Çavuş Colon saygıyla miğferine dokundu.

"İyi geceler beyfendi," dedi.

"EE... İYİ GECELER."

Bekçiler, uzaklaşarak gözden kaybolan atı izledi.

"Demek, bir zavallının daha işi bitti..." dedi Çavuş Colon.

"Yalnız, hakkını vermem lazım, bu adam kendini işine adamış biri," dedi Nobby. "Saatin kaç olduğuna hiç aldırmıyor. İnsanlara ayıracak zamanı hep var."

"Doğru dedin."

Bekçiler kadifemsi karanlığa baktı. Çavuş Colon, *tam olarak doğru olmayan bir şeyler var*, diye düşündü.

"Adı ne?" dedi Nobby.

Biraz daha baktılar. Sonra, ortadaki soruna hâlâ parmak basamamış olan Çavuş Colon sordu:

"Ne demek adı ne?"

"İlk adı ne?"

"Ölüm," dedi Colon. "*Ölüm* işte. Tüm adı bu. Yani... ne demek istiyorsun ya?.. Mesela... '*Keith* Ölüm' gibi bir şey mi olsundu?"

"Neden olmasın?"

"O yalnızca Ölüm değil mi?"

"Hayır. Ölüm olmak, işi. Arkadaşları falan ne diyor ki ona?"

"Ne demek *arkadaşları falan*?"

"Aman be. Turp sıktın muhabbete."

"Karakol'a gidip sıcak bir rom içelim."

"Bence... *Leonard* adlı birine benziyor."

Çavuş Colon sesi hatırladı. Evet, işte buydu. Sanki... bir anlığına...

"Yaşlanıyorum sanırım," dedi, "ama sanki bir anlığına, *Susan* adlı biri gibi konuştuğunu düşündüm..."

"Gördüler galiba beni," diye fısıldadı Susan, at köşeyi dolanırken.

Sıçanların Ölümü başını onun cebinden çıkardı.

CİYK.

"O kuzguna ihtiyacımız olacak sanırım," dedi Susan. "Yani tamam, seni anlıyorum sanırım ama... Ne dediğini bilmiyorum."

Binky büyük bir evin önünde durdu. Ev sokaktan biraz geride kalıyordu. Gereğinden fazla beşikçatıya ve tirize sahip, gösterişçi bir malikâneydi; ve bu, kökenine dair ipucu veriyordu: Sonradan saygınlık kazanan zengin bir tüccarın, ganimeti ile bir şeyler yapmak istediği zaman kendisi için inşa ettirdiği türden bir evdi burası.

"Bunu hiç sevmedim," dedi Susan. "Bu işe *yarayamaz*. Ben insanım. Tuvalete falan gitmem gerekir. İnsanların evlerine girip onları öldüremem!"

CİYK.

"Tamam, anladım. Öldürmüyorum. Ama nereden bakarsan bak, görgü kurallarına aykırı."

Kapıdaki tabelada, "Esnaflar Arka Kapıya" yazıyordu.

"Ben de esnaf sayılmaz mıy..."

CİYK!

Aslında bunu sormak, normalde Susan'ın aklına bile gelmezdi. O kendini her zaman, hayatın ön kapılarından geçen biri olarak görmüştü.

Sıçanların Ölümü koşarak eve yaklaştı ve kapıdan geçti.

"Dur bir dakika! *Ben* kapıdan nasıl..."

Durdu ve tahtaya baktı. Geçebilirdi. *Elbette* geçebilirdi. Gözlerinin önünde başka hatıralar canlandı. Ne de olsa, yalnızca tahtaydı bu. Taş çatlasın birkaç yüz sene sonra çürüyecekti. Sonsuzlukla karşılaştırıldığında o tahta *var* bile sayılmazdı. Aslında, çokluevrenin ömrü açısından bakıldığında, ortalama olarak çoğu şey var sayılmazdı.

Bir adım attı. Kalın meşeden yapılmış kapı, ancak bir gölge kadar direnebildi kızın onun içinden geçmesine.

Yaslı akrabalar yatağın etrafına toplanmıştı. Yatakta, yastıkların arasında neredeyse kaybolmuş, yaşlı, buruşuk bir adam vardı. Çok büyük ve çok şişman bir sarman kedi, etrafındaki ağıtlara hiç aldırış etmeden yatağın ayakucunda yatıyordu.

CİYK.

Susan kum saatine baktı. Son birkaç kum tanesi, saatin boğazından aşağı yuvarlandı.

Sıçanların Ölümü, abartılı bir ihtiyatla, uyuyan kedinin arkasından dolandı ve kediye sıkı bir tekme salladı. Kedi uyandı, döndü, kulaklarını dehşetle yatırdı ve yorgandan aşağı atladı.

SNH, SNH, SNH, diye kıkırdadı Sıçanların Ölümü.

Yas tutanlardan biri, sıska suratlı bir adam, başını kaldırıp baktı. Uyuyan ihtiyarı inceledi.

"Sonunda bitti," dedi. "Öldü."

"Bütün gün burada oturacağımızı sandım," dedi yanındaki kadın, ayağa kalkarak. "O sefil yaşlı kedinin ne yaptığını gördün mü? Hayvanlar gerçekten anlıyor. Altıncı hisleri falan var."

SNH, SNH, SNH.

"Eh, hadi madem," dedi ceset. "Burada bir yerde olduğunu biliyorum." Doğrulup oturdu.

Susan hayalet fikrine aşinaydı ama böyle olmasını da beklememişti. Hayaletlerin, canlı hâlleriyle aynı olmasını beklememişti. Gerçi yatakta yatan ceset, doğrulup oturan yaşlı adamla karşılaştırıldığında, soluk bir eskizden ibaretti. Yaşlı adam yeterince katı görünüyordu fakat etrafında mavi bir parıltı vardı.

"Yüz yedi senelik bir ömür ha?" diyerek güldü yaşlı adam, çatlak bir sesle. "Seni biraz endişelendirdim herhâlde. Neredesin?"

"Şey... BURADAYIM," dedi Susan.

"Kadınsın?" dedi yaşlı adam. "Vay vay vay."

Hayalet, gecelik entarisini savurarak yataktan aşağı kaydı ve bir zincirin sonuna gelmiş gibi aniden durdu. Aslında gerçekten de bir zincir sayılırdı: İnce mavi bir ışık tarafından, merhum bedenine bağlıydı.

Sıçanların Ölümü, yastığın üzerinde hoplayıp zıplayarak ve durmadan tırpanını savurarak, telaşlı kesme hareketleri yaptı.

"Ah, pardon," dedi Susan ve kesti. Mavi ışık, billursu, tiz bir tınlamayla koptu.

Yas tutanlar etraflarında dolaşıyor, bazen içlerinden geçiyordu. Yaşlı adam öldükten sonra yas tutma işi hemen sona ermiş gibiydi. Sıska suratlı adam şimdi şiltenin altını karıştırıyordu.

"Şunlara bak," dedi yaşlı adam pis pis. "*Zavallı büyük dedeciğim, hıçk hıçk, seni çok özleyeceğiz, senin gibisi bir daha dünyaya gelmez...* Hemen sonra ise, *bu ihtiyar herif vasiyetnamesini nereye bıraktı?* Şu var ya şu... Benim en küçük oğlan. Tabii, senede bir defa, Domuz Nöbeti Gecesi'nde gelen bir kartpostala *oğul* diyebilirsen. Karısını gördün mü? Gülümsemesi, yalaktaki bir dalgaya benziyor. En kötüsü o da değil. Akrabalara bak! Akbabalar! Hepsi senin olsun. Sırf onlara inat olsun diye ölmemiştim zaten."

İki kişi yatağın altını keşfediyordu. Komik bir porselen tangırtısı geldi. Yaşlı adam, el kol sallayarak arkalarında horon tepti.

"Hiç şansınız yok!" dedi gülerek. "Heh heh he! Hepsi kedinin sepetinde! Tüm parayı kediye bıraktım!"

Susan dönüp baktı. Kedi, lavabo masasının yanından endişeyle onları izlemekteydi.

Bir şeyler söylemesi gerektiğini hissetti.

"Şey... çok... çok hoş bir hareket," dedi.

"Hah! Uyuz şey! On üç sene boyunca uyumak, pislemek ve bir sonraki öğünü beklemekten başka ne yaptı? Koca şişman hayatında yarım saat bile koşmamıştır. Yani, en azından onlar vasiyetnameyi bulana kadar öyle olacak. Sonrasında ise dünyadaki en zengin ve en *hızlı* kedi olacak. Sonra da..."

Ses soldu. Sahibi de öyle.

"Ne korkunç bir ihtiyardı," dedi Susan.

Sıçanların Ölümü'ne baktı. Sıçan, kediye nanik yapmaya çalışmakla meşguldü.

"Adama ne olacak?"

CİYK.

"Ha."

Arkalarında, biraz önce yas tutanlardan biri, bir çekmecenin içindekileri yere döktü. Kedi titremeye başlamıştı.

Susan duvardan geçti.

Dumanlar Binky'nin arkasında dümen suyu gibi kıvrılıyordu.

"Çok da kötü değildi aslında. Yani, ne bileyim... Kan falan yoktu. Hem, adam da çok yaşlı ve aksi biriydi."

"O zaman sorun yok yani?" Kuzgun, Susan'ın omzuna kondu.

"Sen de nereden çıktın?"

"Sıçanların Ölümü beni götürebileceğinizi söyledi. Randevum var da."

CİYK.

Sıçanların Ölümü heybeden burnunu çıkardı.

"Taksi miyiz biz?" dedi Susan, soğuk bir sesle.

Sıçan omuzlarını silkti ve kızın eline bir can saati tutuşturdu.

Susan cama kazınmış ismi okudu.

"Volf Volfoğluoğluoğluoğlu mu? Merkezyöreli biri galiba."

CİYK.

Sıçanların Ölümü, Binky'nin yelesine tırmandı ve minik cübbesi rüzgârda dalgalanırken atın kulaklarının arasına yerleşti.

Binky bir savaş meydanının üzerinde eşkin koşuyordu. Büyük bir savaş değildi; kabileler arasındaki bir çatışmaydı yalnızca. Aşikâr ordular da yoktu. Sanki, tesadüfen aynı tarafta olan ve bazıları atlı bireylerden oluşan iki ayrı grup, büyük bir kavgaya tutuşmuş gibiydi. Susan, dostu düşmandan nasıl ayırdıklarını merak etti. Herkes aynı türden kürklere ve heyecan verici deri giysilere bürünmüştü ve herkes durmadan bağırarak, devasa kılıçlarını ve savaş baltalarını gelişigüzel sallıyordu. En azından, öyle görünüyordu. Diğer yandan, vurmayı başardıkları biri ânında bir düşmana *dönüşüyordu;* bu yüzden uzun vadede işin o kısmı halloluyordu. Asıl mesele, insanların ölüyor ve inanılmaz ölçüde aptalca kahramanlıklar yapıyor olmasıydı.

CİYK.

Sıçanların Ölümü telaşla aşağıyı gösterdi.

"Vay canına... Hadi, iniyoruz."

Binky küçük bir tümseğin üzerine kondu.

"Şey... tamam," dedi Susan. Tırpanı kınından çekti. Tırpanın bıçağı açıldı.

Ölülerin ruhunu bulmak zor değildi: Dost düşman fark etmeksizin kola kola giriyorlar, savaş meydanından güle oynaya ayrılıyorlar ve ileride bir yerde toplanıyorlardı.

Susan attan indi. Ve odaklandı.

"Ee..." dedi, "BURADA, ÖLDÜRÜLEN VE ADI VOLF OLAN BİRİ VAR MI?"

Sıçanların Ölümü, tek eliyle gözyuvalarını kapattı.

"Ee... SELAM?"

Kimse ona aldırış etmedi. Savaşçılar yanından geçip gidiyor, savaş meydanının kenarında sıra oluyorlardı. Hepsi bir şey bekliyor gibiydi.

Susan'ın hepsini birden... yapması gerekmiyordu. Albert açıklamaya çalışmıştı ama zihninde bir anı belirmişti zaten. Zamanlamaya veya tarihi önemine bakarak *bazılarını* yapması yeterliydi; bu, tüm diğerlerini de yaptığı anlamına gelecekti. Momentumunu koruması yeterliydi.

"Daha iddialı olmalısın," dedi, bir taşın üzerine konmuş olan kuzgun. "Meslek sahibi kadınların sorunu bu işte. Yeterince iddialı değilsiniz."

"Neden buraya geldin ki?" dedi Susan.

"Bu bir savaş meydanı, değil mi?" dedi kuzgun sabırla. "Savaşın sonunda kuzgunlar olması lazım." Serbestçe dolaşan gözleri kafasında döndü. "Neyse... tabiri caizse, sen kendi *leşine* bak."

"Herkes size lokma mı oluyor yani?"

"Doğanın mucizesi..." dedi kuzgun.

"Bu korkunç!" dedi Susan. Gökyüzünde kara kuşlar dönmeye başlamıştı bile.

"Korkunç değil aslında," dedi kuzgun. "Renkler ve zevkler de diyebilirsin."

Bir taraf, eğer taraf olarak nitelendirilebilirse tabii, savaş meydanından kaçıyordu ve geri kalanlar da onları kovalıyordu.

Kuşların, erken kahvaltılarının başına çökmeye başladığını dehşetle fark etti Susan. Rafadan kısımları gagalamaya girişmişlerdi bile.

"Gidip senin delikanlıyı arasan iyi olacak," dedi kuzgun. "Yoksa seferi kaçıracak."

"Hangi seferi?"

Gözler yine döndü.

"Mitolojiden hiç mi haberin yok?" dedi kuzgun.

"Hayır. Bayan Butts mitleri sevmiyor. Onların, pek az edebi içeriği olan uyduruk hikâyeler olduğunu söylüyor."

"Ha. Bak şu işe. Buna izin veremeyiz, değil mi? Ah, pekâlâ... Birazdan görürsün. Benim acele etmem lazım." Kuzgun havaya sıçradı. "Genelde kafaya yakın bir koltuk bulmaya çalışırım kendime."

"Ben ne yapa..."

Sonra, biri şarkı söylemeye başladı. Ses ani bir rüzgâr gibi gökyüzünde savruldu. Oldukça iyi bir mezzosopranonun sesiydi...

"*Hay-yo-to! Ho! Hay-yo-to! Ho!*"*

Ve ardından, neredeyse Binky kadar güzel bir atın sırtında bir kadın belirdi. Kesinlikle belirdi. Atın üstünde bol bol kadın vardı. Azami *bir* kadını tek bir mekâna azami ölçüde yerleştirebileceğiniz kadar bir... kadın. Kadının üstünde zincir zırh ile parlak bir 105D kup göğüs plakası; başında ise boynuzlu bir miğfer vardı.

At eşkin koşarak inerken, toplanmış ölüler tezahürat yaptı. Kadının arkasında, şarkı söyleyerek gökyüzünden inen altı kadın süvari daha vardı.

"Hep aynı oluyor, değil mi?" dedi kuzgun, uçarak uzaklaşırken. "Saatlerce bir tane bile gelmiyor, sonra yedisi birden geliyor..."

Her süvari bir ölü savaşçı alıp dörtnala gökyüzüne yükselirken Susan hayretler içinde izledi. Birkaç yüz metre yüksekte aniden gözden kayboluyorlar, ardından da neredeyse hemen yeniden belirip yeni bir yolcu almak için geri dönüyorlardı. Kısa sürede, yerle gökyüzü arasında yoğun bir trafik oluşmuştu.

* Wagner'in *Valkürler* operası ın "Valkürlerin Şahlanışı" isimli bölümünden. [E.N.]

Birkaç dakika sonra kadınlardan biri, atının sırtında Susan'a yaklaştı ve göğüs plakasından bir parşömen rulosu çıkardı.

"Baksana buraya, yo ho! Burada Volf diyo!" dedi, atlı insanların sıradan yayalara karşı kullandıkları sert sesle. "Şanslı Volf...?"

"Ee... bilmiyorum... YANİ, ONUN HANGİSİ OLDUĞUNU BİLMİYORUM," dedi Susan çaresizlik içinde.

Miğferli kadın öne eğildi. Susan'a tanıdık geliyordu.

"Sen yeni misin?" dedi.

"Evet. Şey... EVET."

"Eh, ürkek tavuk gibi durma orada. Hadi bakayım, git de getir onu, aferin sana."

Susan çılgınca etrafına bakındı ve sonunda onu gördü. Çok uzakta değildi. Genç adam ölülerin arasında, titrek mavi bir parıltıyla çevrili hâlde, öylece duruyordu.

Susan tırpanını hazırlayarak o tarafa seyirtti. Mavi bir çizgi, savaşçıyı merhum bedenine bağlamıştı.

CİYK! diye bağırdı Sıçanların Ölümü, hoplayıp zıplayarak ve imalı jestler yaparak.

"Sol el başparmağı yukarı, sağ el bilekten bükülmüş; biraz kuvvetli savur!" diye bağırdı boynuzlu kadın.

Susan tırpanı savurdu. Bağlantı koptu.

"Neler oldu?" dedi Volf. Başını eğip baktı. "Yerdeki şu adam *benim*, değil mi?" Yavaşça döndü. "Ve *şuradaki* de. Ve... *şuradaki* de... ah..." Boynuzlu kadın savaşçıyı görünce neşelendi. "Io aşkına!" dedi. "Doğru mu? Valkürler beni Kör Io'nun evine taşıyacak ve orada sonsuza dek yiyip içeceğim, öyle mi?"

"Bana... ee... BANA SORMA," dedi Susan.

Valkür aşağı uzandı ve savaşçıyı eyere çekti.

"Dilini tut yeter, aferin sana," dedi. Düşünceli düşünceli Susan'a baktı. "Sen soprano musun?"

"Pardon?"

"Şarkı söyleyebiliyor musun kızım? Bir sopranomuz daha olsa iyi olurdu. Bugünlerde çok fazla mezzosoprano var."

"Müzik yeteneğim pek yok. Üzgünüm."

"Ah, neyse. Aklıma geldi yalnızca. Biz gidelim." Başını arkaya attı. Kudretli göğüs plakası kabardı. "Hay-yo-to! Hoo!.."

At şahlandı ve gökyüzüne doğru dörtnala atıldı. Bulutlara varmadan önce küçülerek parlak bir noktaya dönüştü ve sonra o da söndü.

"Bu," dedi Susan, "da neydi?"

Kanat sesleri duyuldu. Kuzgun, merhum Volf'un kafasına kondu.

"Eh, bu adamlar savaşta ölürlerse, iri yarı, şişman, şarkı söyleyen, boynuzlu kadınların onları bir tür devasa ziyafet salonuna götüreceğine ve orada sonsuza dek, patlayasıya kadar yiyip içeceklerine inanıyorlar," dedi kuzgun. Nazik nazik geğirdi. "Çok aptalca bir fikir aslında."

"Ama az önce *gerçekleşti!*"

"Yine de kaçıkça bir fikir." Kuzgun, şimdi yalnızca ölüler ve kuzgunlarla kaplı olan savaş meydanına baktı. "Ne yazık," diye ekledi. "Yani... baksana şunlara. Korkunç bir israf..."

"Evet!"

"Yok, yani ben patlamacasına doydum ve daha yüzlercesi, hiç dokunulmamış hâlde yatıyor. Dur bakayım birazını yanımda götürebiliyor muyum."

"Onlar ceset!"

"Doğru."

"Sen *ne* yiyorsun?"

"Sorun değil," dedi kuzgun gerileyerek. "Herkese yetecek kadar var."

"İğrençsin!"

"Onları ben öldürmedim," dedi kuzgun.

Susan pes etti.

"O kadın, Demir Lily'ye çok benziyordu," dedi, sabırla bekleyen ata doğru yürürlerken. "Beden öğretmenimize. Sesi de onunkine benziyordu." Şarkılar söyleyerek gökyüzünde dörtnala uçan valkürleri hayal etti. *Savaşçıyı tutsanıza, sizi solgun çiçekler...*

"Yakınsak evrim," dedi kuzgun. "Sık sık olur. Bir seferinde, sıradan ahtapot gözünün insan gözüyle neredeyse tıpatıp aynı olduğunu okumuştum. Tek farkı... *gaak!*"

"'Tek farkı, tadı' gibi bir şey söyleyecektin, değil mi?" dedi Susan.

"Hif aflıma vile gelmebi," dedi kuzgun, anlaşılmaz bir biçimde.

"Emin misin?"

"Gagamı bırafır mıfın müffen?"

Susan kuzgunun gagasını bıraktı.

"Korkunç..." dedi. "Büyükbabam bütün bunları mı yapıyordu? Hiç mi seçim şansım yok?"

CİYK.

"Ama... ya ölmeyi hak etmiyorlarsa?"

CİYK.

Sıçanların Ölümü, oldukça etkili bir jestle, bu durumda evrene başvurup söz konusu kişinin ölmeyi hak etmediğini işaret edebileceklerini; ve bu durumda da evrenin, "Ya, öyle mi? Ah,

pekâlâ, tamam o zaman, yaşamaya devam etsin madem" diyebileceği gibi, bunun tam aksini de söyleyebileceğini belirtti. Oldukça veciz bir jestti.

"Demek... demek benim büyükbabam Ölüm'dü ve doğanın bildiğini okumasına izin veriyordu, öyle mi? Hem de iyilik yapabilecek bir pozisyondayken? Bu *aptalca*..."

Sıçanların Ölümü kafatasını iki yana salladı.

"Peki, Volf *doğru* tarafta mıydı?" dedi Susan.

"Bilmek zor," dedi kuzgun. "O bir Vasungdu. Diğer taraf ise Bergundlardı. Anlaşılan, her şey, bir Bergund birkaç yüz sene önce Vasunglardan bir kadını kaçırınca başlamış. Ya da belki tam tersidir. Her neyse, diğer taraf diğer tarafın köyünü istila etmiş. Küçük bir katliam yaşanmış. Ve sonra da *diğer* taraf *diğer* köye gitmiş ve onlar da bir katliam yapmış. Bunun ardından, düşmanlık hissi kalıcı olmuş diyebilirsin."

"Peki madem," dedi Susan. "Sırada kim var?"

CİYK.

Sıçanların Ölümü eyere atladı. Eğildi ve büyük zahmetle, heybeden bir kum saati daha çıkardı. Susan etiketi okudu:

Imp y Celyn

Susan geri geri düşermiş gibi hissetti.

"Bu adı *biliyorum*," dedi.

CİYK?

"Ben... bu adı bir yerlerden hatırlıyorum. Önemli. O... önemli biri..."

Ay, Klatch çölünün üzerinde, küre şeklindeki dev bir kaya gibi asılı duruyordu. Aslında bu kadar etkileyici bir ayı hak edecek bir çöl değildi burası. Büyük Nef ile Kuru Okyanus'u kuşatan,

gittikçe daha sıcak ve kuru bir bölgeye dönüşen çöller kuşağının bir parçasıydı yalnızca. Müzisyenler Loncası'ndaki Bay Clete gibi birileri gelip haritasını çizmese ve çölün bu kısmına Klatch ile Hersheba arasındaki sınırı belirleyen küçük masum bir noktalı çizgi koymasa, kimse bu çöle fazla dikkat etmezdi.

O zamana dek, neşeli ve savaşkan bir göçebe kabileler topluluğu olan D'regler, çölde serbestçe dolaşıyordu. Fakat bir çizgi çizildikten sonra, dolaşıp dururlarken, bazen Klatchlı D'reglere bazen de Hershebalı D'reglere dönüşmeye başladılar; ve bu iki ülkenin vatandaşlarının tüm haklarına nail oldular. Özellikle de iliklerine kadar vergi ödeme ve adlarını bile bilmedikleri halklara karşı savaşmak üzere askere alınma haklarına. Böylece, o noktalı çizgi yüzünden, Klatch artık Hersheba ve D'regler ile savaş hâlindeydi, Hersheba da D'regler ve Klatch ile savaş hâlindeydi. D'regler ise herkesle ve kendileriyle savaş hâlindelerdi ve bütün bunlar onları çok eğlendiriyordu, çünkü D'regcede "yabancı" anlamına gelen sözcük, aynı zamanda "hedef" anlamına da gelir.

Kale, noktalı çizginin miraslarından biriydi.

Ama gümüş rengi sıcak kumlardaki karanlık bir dikdörtgenden ibaretti artık. Dikdörtgenden, acılı olduğu söylenebilecek akordeon notaları yükseliyordu; biri bir ezgi çalmaya çalışıyormuş ama birkaç ölçü sonra, bir tür güçlükle karşılaşıyormuş gibiydi.

Biri kapıyı çaldı.

Bir süre sonra diğer taraftan sürtünme sesleri geldi ve küçük bir kapak açıldı.

"Evet offendi?"

KLATCH YABANCILAR LEJYONU BURASI MI?

Kapının öbür tarafındaki ufak tefek adamın yüzü ifadesizleşti.

"Ah," dedi, "bilmediğim yerden sordun. Dur bir dakika." Kapak kapandı. Kapının arkasında fısıltılı bir tartışma yaşandı. Kapak açıldı.

"Evet, anlaşılan biz... şeymişiz... ne demiştin? Hah, evet... Klatch Yabancılar Lejyonu. Evet. Ne istemiştin?"

KATILMAK İSTİYORUM.

"Katılmak mı? Neye katılmak?"

KLATCH YABANCILAR LEJYONU'NA.

"Orası neresi?"

Biraz daha fısıldaşma oldu.

"Ah. Tamam. Pardon. Evet. O biziz işte."

Kapı açıldı. Konuk içeri girdi. Kolunda onbaşı şeritleri olan bir lejyoner ona yaklaştı.

"Şeye başvurman lazım..." dedi. Gözleri biraz daldı. "Bilirsin... iri yarı adam, üç şeritli... dilimin ucundaydı..."

ÇAVUŞ MU?

"Evet," dedi onbaşı, rahatlayarak. "Adın nedir asker?"

ŞEY...

"Aslında söylemen gerekmiyor. Şeyde kural budur... şeyde..."

KLATCH YABANCILAR LEJYONU'NDA.

"...işte onda, kural budur. Herkes buraya şey için gelir... şey... zihninle yaparsın hani, vardır ya... daha doğrusu bir türlü yapamazsın... olan şeyleri..."

UNUTMAK MI?

"Evet. Ben..." Adamın yüzü ifadesizleşti. "Bir saniye..." Kol yenine baktı. "Onbaşı..." Endişeli bir ifadeyle duraksadı. Sonra

aklına bir fikir geldi, yeleğinin yakasını çekti, önüne çevirdi ve gözlerini kısarak etiketi güçlükle okudu.

"Onbaşı... *Orta Boy* mu? Oldu mu sence?"

SANMIYORUM.

"Onbaşı... *Yalnızca Elde Yıkayınız?*"

MUHTEMELEN DEĞİL.

"Onbaşı... *Pamuk?*"

OLABİLİR.

"Tamam. Eh, şeye hoş geldin... şeye..."

KLATCH YABANCILAR LEJYONU'NA...

"Evet. Maaş haftada üç dolar ve yiyebildiğin kadar kum. Umarım kum seviyorsundur."

GÖRÜYORUM Kİ KUMU HATIRLAYABİLİYORSUN.

"Inan bana, kumu unutamazsın," dedi onbaşı acı acı.

BEN *ASLA* UNUTMAM.

"Adın ne demiştin?"

Yabancı sessiz kaldı.

"Önemli olduğundan değil," dedi Onbaşı Pamuk. "Şeyde..."

KLATCH YABANCILAR LEJYONU'NDA...

"...evet. Orada sana *yeni* bir isim veririz. Hayatında temiz bir sayfa açarsın."

Başka bir adamı çağırdı.

"Lejyoner... ee... şey..."

"Evet efendim... Lejyoner... şey... ee... 38 Beden, efendim."

"Tamam. Bu... adamı al ve ona bir şey ver..." Sinirle parmaklarını şıklattı. "Şey... vardır ya... hani... giysiler, herkes giyer ya... kum rengi..."

ÜNİFORMA?

Onbaşı gözlerini kırpıştırdı. Açıklanamaz bir sebepten do-

layı "kemik" sözcüğü, o eriyik, akışkan bilinç yığınını dürtükleyip duruyordu.

"Evet," dedi. "Şey. Görev süren yirmi dört sene, lejyoner. Umarım tamamlayacak kadar erkeksindir."

ŞİMDİDEN SEVDİM, dedi Ölüm.

"Alkol satılan yerlere girmem yasaldır herhâlde?" dedi Susan, Ankh-Morpork yine ufukta belirirken.

CİYK.

Şehir yine altlarından kayıp geçti. Geniş sokaklarda ve meydanlarda bireysel figürler seçebiliyordu. *Hah!* diye düşündü Susan, *benim burada olduğumu bilselerdi!..* Ve her şeye rağmen, onlara karşı bir üstünlük duygusu hissetmekten alamadı kendini. Orada, aşağıdaki herkes, yalnızca... eh, yer hizasında olan şeyler hakkında düşünmek zorundaydı. Sıradan şeyler hakkında.

Karıncalara bakmak gibiydi.

Susan farklı olduğunu öteden beri biliyordu. Çoğu kişi gözlerini yumarak ve beyinlerini "için için kaynama" ayarına sabitleyerek yaşarken, o dünyanın *farkındaydı*. Ve, gerçekten farklı olduğunu bilmek, bir açıdan rahatlatıcıydı. Duygu onu bir palto gibi sarıyordu.

Binky yağlı bir iskeleye kondu. İskelenin bir yanında nehir, tahta direkleri yalıyordu.

Susan attan aşağı kaydı, tırpanı aldı ve Yamalı Davul'a girdi.

İçeride isyan vardı.[5] Davul'un müşterileri saldırganlık konusunda demokratikti, herkesin biraz nasiplenmesini isterlerdi. Bu yüzden, sahnedeki üçlünün berbat müzisyenler olduğu ve dolayısıyla uygun bir hedef oluşturdukları konusunda seyirciler arasında bir uzlaşma bulunsa da, doğru düzgün

nişanlanmamış atışların hedefi olan, bütün gün kavga etmeyen ya da yalnızca kapıya ulaşmaya çalışan müşteriler de muhtelif kavgalara tutuşmuştu.

Susan, Imp y Celyn'i kolayca buldu. Sahnenin ön kısmında, dehşet dolu bir ifadeyle dikiliyordu. Arkasında bir trol ve onun da arkasında, onun arkasına saklanmaya çalışan bir cüce vardı.

Susan kum saatine baktı. Birkaç saniye daha...

Aslında oldukça çekici biriydi. Esmer ve kıvırcık saçlıydı. *Elfsi* bir havası vardı.

Ve tanıdıktı.

Susan, Volf için de üzülmüştü ama en azından o bir savaş meydanındaydı. Imp ise sahnedeydi. Sahnedeyken ölmeyi beklemezdiniz...

Elimde bir tırpan ve kum saatiyle dikilmiş, birinin ölmesini bekliyorum. Benden çok da yaşlı değil. Ve benim, bu konuda hiçbir şey yapmamam gerekiyor. Aptalca. Ve onu... onu sanki... daha önce gördüğüme eminim...

Aslında Davul'da kimse müzisyenleri *öldürmeye* çalışmıyordu. Baltalar iyi huylulukla atılıyor, arbalet okları aldırışsızca fırlatılıyordu. Nişan alma yeteneğine sahip olsa bile kimse gerçekten nişan almıyordu. Müşterilerin fırlatılanlardan kaçınmaya çalışmasını izlemek daha eğlenceliydi.

İri yarı, kızıl sakallı bir adam Kireç'e sırıttı ve palaskasından küçük bir fırlatma baltası seçti. Trollere fırlatma baltası fırlatmak sorun olmuyordu, sekip gidiyorlardı zaten.

Susan her şeyi görebiliyordu: Balta sekecek ve Imp'e çarpacaktı. Kimsenin hatası olmayacaktı aslında. Bundan daha kötüsü de olmuştu büyük ihtimalle. Ankh-Morpork'ta bundan daha kötüsü hep olurdu, hem de peş peşe.

Adam onu öldürmeyi düşünmüyor *bile. Ne kadar baştan savma... Bu şekilde olmaması gerekiyor.*

Biri, bir şeyler yapmalı...

Baltanın sapını yakalamak için uzandı.

CİYK!

"Kes sesini!"

Susan elini uzattı ve tam adamın baltasına müdahale etmek üzereyken...

Vauummmm!..

Imp, çaldığı güçlü akor gürültü dolu mekânı doldururken, *disk atan atlet heykeli* gibi durdu.

Ses, gecenin bir yarısı kütüphane zeminine düşürülmüş demir bir çubuk gibi çınladı.

Yankılar mekânın köşelerinden sekti. Her biri kendi armonilerini taşıyordu.

Ses patlaması, Domuz Nöbeti Gecesi'nde fırlatılan ve her kıvılcımının tekrar tekrar alev aldığı bir havai fişeğe benziyordu...

Imp üç-dört akor daha basarak telleri okşadı. Baltayı fırlatacak olan adam baltasını indirdi.

Bu, kaçmakla yetinmeyen, kaçarken bir de banka soyan müzikti. Kol yenlerini kıvırıp yakasının düğmesini açan, şapkasını kaldıran ve sırıtarak gümüşleri çalan müzikti. Bu müzik, Bay Beyin'e uğramadan leğen kemiklerinden geçen ve doğruca ayaklara akan müzikti.

Trol, çekiçlerini eline aldı, taşlarına boş boş baktı ve sonra bir ritim tutturdu.

Cüce, derin bir nefes aldı ve borazanından derin, zonklayan bir ses çıkarmaya başladı.

Müşteriler parmaklarını masa kenarlarında tıkırdatarak tempo tutuyordu. Orangutan, yüzünde muzunu ağzına enine sokmuşçasına geniş, kendinden geçmiş bir sırıtışla oturuyordu.

Susan, Imp y Celyn etiketli kum saatine baktı.

Üst yarıda hiç kum kalmamıştı ama onun yerine, mavi bir şey titreşiyordu orada.

İğneler kadar sivri, minik pençelerin sırtına tırmandığını ve omzuna tutunduğunu hissetti Susan.

Sıçanların Ölümü kum saatine baktı.

CİYK, dedi usulca.

Susan'ın Sıçancası hâlâ iyi değildi ama yine de "eyvah" sözcüğünü duyup anladığını düşündü.

Imp'in parmakları tellerin üzerindeki dansını sürdürüyordu; çıkan sesin arp veya ut tınılarıyla ise alakası yoktu. Gitar, neden yanlış tarafta olduğunu yeni fark etmiş bir melek gibi haykırıyordu. Tellerde kıvılcımlar çakıyordu.

Imp gözlerini yummuş, mızrak tutan bir asker gibi enstrümanını göğsüne bastırmıştı. Kimin kimi çaldığını bilmek zordu.

Ve müzik, akmaya devam ediyordu.

Kütüphaneci'nin bedenindeki tüm tüyler dimdik olmuştu. Uçları çıtırdıyordu.

Müzik, duvarları tekmeleyip yıkmak, ateşten basamaklara tırmanarak gökyüzüne çıkmak istemenize sebep oluyordu. Tüm anahtarları sökmek, tüm kolları atmak ve sırf ne olacağını görmek için parmaklarınızı evrenin elektrik prizlerine sokmanızı salık veriyordu. Odanızın duvarlarını ve kapısını siyaha boyamayı[6] ve posterlerle kaplamayı düşündürüyordu...

Müzik içlerinden geçip topraklanırken, Kütüphaneci'nin muhtelif kasları çılgın tempoyla seğirmeye başlamıştı.

Köşede küçük bir sihirbaz grubu vardı. Ağızları bir karış açık, gösteriyi izliyorlardı.

Ve tempo, hiç durmadan yayılmaya devam etti; parmakları şıklatarak ve dudakları bükerek, zihinden zihine sıçradı.

Canlı müzikti bu.

İçinde taşlar olan müzik, başıboş yayılıyordu...

Ve sonunda özgür kalmıştı işte! Kafadan kafaya atlıyor, çıtırdayarak kulaklardan içeri doluyor, beynin arkasına yöneliyordu. Bazıları, diğerlerinden daha açıktı onun etkisine... tempoya daha yatkınlardı...

Bir saat sonrasıydı.

Kütüphaneci, gece yarısı yağmuru altında, kafası müzikle patlayarak, yumruklarına dayana dayana ilerliyordu.

Görünmez Üniversite'nin çimenliğine vardı ve dengesini kurabilmek için ellerini çılgınca havada sallayarak Büyük Salon'a koştu.

Durdu.

Büyük pencerelerden içeri süzülen ay ışığı, Rektör'ün her zaman "bizim devasa organımız" şeklinde bahsederek öğretim kadrosunun geri kalanını utançtan utanca sürüklediği orgu aydınlatıyordu.

Koca bir duvarı kaplayan sıra sıra boru bu loşlukta *sütunlara* benziyordu; ya da belki devasa, kadim bir mağaradaki dikitlere. Üç büyük klavyesi ve özel ses efektleri için yüz düğmesiyle, orgcu taburesi boruların arasında neredeyse kaybolmuştu.

Org, zaman zaman düzenlenen toplantılar veya "Sihirbazların Affedersin"i dışında pek az kullanılıyordu.*

Ama Kütüphaneci, zaman zaman heyecanla "Uuuk" diyerek ve enerjik hareketlerle körük çekerek, orguyla bundan çok daha fazlasını yapabileceğini hissediyordu.

Orga hava pompalamaya başladı.

Yetişkin bir erkek orangutan, sevimli bir eski halı yığınına benzeyebilir; fakat gücüyle, benzer ağırlıkta bir insana bol bol halı da yedirebilir. Kütüphaneci ancak, kol aşırı ısındığında ve hava depoları perçinlendikleri yerlerden pırtlamaya, ıslık çalmaya başladığında durdu.

Sonra orgcu taburesine atladı.

Birikmiş basıncın altında tüm yapı usul usul mırıldanıyordu.

Parmaklarını birbirlerine kenetleyerek kütletti. Bir orangutan kadar çok parmak boğumunuz varsa, bu her zaman etkileyici bir hareketti.

Ellerini kaldırdı.

Duraksadı.

Ellerini indirdi ve sırasıyla Vox humana ve Vox diabolica düğmelerine bastı.**

Orgun inleyişi daha telaşlı bir tını kazandı.

Ellerini tekrar kaldırdı.

Tekrar duraksadı.

---

* Sihirbazlar balo düzenlemezdi. Ama her sene geleneksel bir Affedersin düzenlerlerdi. Bu herkese açık bir dans partisiydi ve Ankh-Morpork sosyal takviminin en önemli olaylarından biriydi. Bilhassa Kütüphaneci o günü hevesle beklerdi ve *hayret verici* miktarda saç kremi kullanırdı.

** "İnsan sesi" anlamına gelen *Vox humana*, kilise orglarında bulunan bir tuştu ve insan sesini andırdığı için bu ismi almıştı. "Şeytanın sesi" anlamındaki *Vox diabolica*'ya ise henüz hiçbir orgda rastlanmadı. [E.N.]

Ellerini tekrar indirdi ve bu kez, geri kalan *tüm* düğmelere bastı; ki aralarında, "?"yle işaretlenmiş on iki düğme ile, pek çok dilde yazılmış soluk harflerle "ne olursa olsun asla ama asla dokunulmaması" gerektiğini belirten iki düğme de vardı.

Ellerini yeniden kaldırdı.

Bu kez ayaklarını da kaldırdı ve tehlikeli pedalların üzerine yaklaştırdı.

Gözlerini yumdu.

Bir an, *Melodi* adlı bir yıldızgemisinde zarfı yırtıp açmaya hazırlanan bir test pilotu gibi, düşünceli bir sessizlik içinde oturdu.

Meyhanedeki müziğin iniltili anısını kafasında canlandırdı. Müzik kollarına aktı, parmaklarını doldurdu...

Kütüphaneci ellerini indirdi.

"*Ne* yaptık biz? Ne *yaptık*?" dedi Imp. Heyecan, belkemiğinde yukarı aşağı, yalınayak koşuşturuyordu.

Meyhanenin arkasındaki minik, sıkışık odada oturuyorlardı.

Atlın miğferini çıkardı ve içini sildi.

"Ölçü başına dört vuruş, iki dörtlük ölçek, melodi başı çekiyor ve melodide bas temposu önde desem inanır mısın?"

"O ne demek?" dedi Kireç. "Bütün o sözcükler ne anlama geliyo?"

"Sen müzisyensin, değil mi?" dedi Atlın. "Ne yapıyorsun sence?"

"Taşlara çekiçle vuruyom," dedi, doğuştan davulcu Kireç.

"Ama, hani o kısım..." dedi Imp, "vardı ya... ortada... bilirsin, *bam-ba bam-ba bambamBA*... O kısmı nasıl yapacağını nereden biliyordun?"

"Yalnızca, orda çalınması gereken kısım oydu," dedi Kireç.

Imp masadaki gitara baktı. Tıpkı mırıldanan bir kedi gibi, kendi kendine tınlıyordu hâlâ.

"Normall bir enstrüman değil o," dedi, parmağını gitara doğru sallayarak. "Ben orada duruyordum yalnızca ve o kendi kendine çalmaya başlladı!"

"Dediğim gibi, eskiden bir sihirbaza aitti muhtemelen," dedi Atlın.

"Yok," dedi Kireç. "Müzikten anlayan sihirbaz duymadım. Müzik ve sihir bi arada olmuyo."

Gitara baktılar.

Imp kendi kendine çalan enstrüman duymamıştı hiç. Bir tek, Parabo Rçlu'nun, tehdit yaklaşırken şarkı söyleyen o efsanevi arpı vardı ama o da çok eskilerde, Diskdünya'da hâlâ ejderhaların olduğu günlerdeydi. Şarkı söyleyen arplar ile ejderhalar birbirine uyardı. Loncalar falan barındıran bir şehirde ise yersiz kaçarlardı.

Kapı açıldı.

"Bu... bu... muhteşemdi çocuklar!" dedi Hibiscus Dunelm. "Hiç böylesini duymamıştım! Yarın gece yine gelebilir misiniz? Alın, beş dolarınız da burada."

Atlın paraları saydı.

"Tam dört kere bis yaptık," dedi karanlık bir sesle.

"Loncaya şikâyet edin isterseniz," dedi Hibiscus.

Üçlü paralara baktı. Son yemeğini yirmi dört saat önce yemiş kişilere çok etkileyici gelen miktarda bir paraydı. Evet, loncanın belirlediği ücret değildi ama, diğer yandan, çok uzun bir yirmi dört saat olmuştu...

"Yarın yine gelirseniz," dedi Hibiscus, "size... altı dolar veririm. Ne dersiniz?"

"Ah, vay canına!" dedi Atlın.

Görünmez Üniversite Rektörü Mustrum Ridcully, yatağında dimdik oturdu. Çünkü yatağı nazikçe titreşerek kayıyordu.

Demek sonunda olmuştu!

Onu öldürmeye gelmişlerdi!

Üniversite'de terfi, geleneksel olarak, ölen adamın ayakkabılarını doldurma yoluyla olurdu. Fakat, ilk önce o ayakkabıların içindeki adamın ölmesini sağlama kısmı son zamanlarda pek uygulanmıyordu ve bunun da sebebi, bizatihi Ridcully'ydi. Ridcully iri yarı bir adamdı ve üç rektör adayının üç farklı gece yarısı bizzat deneyimlediği gibi, zindeliğini korumaya özen gösterirdi. Kulakları da çok keskindi. Adayların biri ayak bileklerinden tutularak pencereden sarkıtılmış, biri kürekle vurularak bayıltılmış, sonuncusununsa kolları iki yerden kırılmıştı. Dahası, Ridcully'nin, kurulmuş hâlde iki arbaletle uyuduğu bilinirdi. Neyse ki iyi kalpli bir adamdı o; muhtemelen sizi *iki kulağınızdan birden* vurmazdı.

Dolayısıyla, bu faktörler, daha sabırlı sihirbazlar üretiyordu. Ne de olsa herkes eninde sonunda ölürdü ve bu yüzden, bekleyebilirlerdi.

Ridcully durumu değerlendirdi ve edindiği ilk izlenimin yanlış olduğunu anladı.

Cinai bir büyü yoktu ortada. Yalnızca, odayı tıka basa doldurmuş bir *müzik* vardı.

Ridcully terliklerini ayaklarına geçirdi ve koridora çıktı. Diğer öğretim görevlileri de ortalarda dolaşıyor, uykulu gözlerle

birbirlerine ne haltlar döndüğünü soruyorlardı. Tavandan, sabit bir sis hâlinde alçı tozu yağıyordu.

"Bu şamatayı koparan kim?" diye bağırdı Ridcully.

İşitilemeyen bir yanıtlar korosu yükseldi ve omuzlar silkildi.

"Eh, o zaman *ben* öğrenirim!" diye hırladı Rektör ve merdivene yöneldi. Diğerleri de peşine takıldı.

Mustrum Ridcully, sinirleri tepesinde dobra bir adamın kesin işareti olarak, dizlerini ve dirseklerini fazla bükmeden yürüyordu.

Davul'dan çıkana kadar hiçbir şey söylemediler. Burgu'nun şarküterisine varana kadar hiçbir şey söylemediler. Sırada beklerken de hiçbir şey söylemediler. Ve sonra da tek söyledikleri, "Şey... tamam... Dört kemirgen, ekstra semenderli, acı biber istemez; bir çifte salamlı Acılı Klatch; bir de Dörtlü Katmankaya, uranititsiz," oldu.

Oturup beklediler. Gitar, dört notalık küçük bir ezgi çaldı. Gitar hakkında düşünmemeye çalıştılar. Başka şeyler hakkında düşünmeye çalıştılar.

"Sanırım ben adımı değiştircem," dedi Kireç bir süre sonra. "Yani... Kireç ne ya! Müzik işinde iyi bi isim değil."

"Ne yapacaksın?" dedi Atlın.

"Düşündüm ki... gülmeyin ama... şey düşündüm... Cliff?" dedi Kireç.

"*Cliff mi?*"

"İyi bi trol ismi. Çok taşsı. Kayamsı. *Yamaç* anlamına gelen bi isimde, yanlış bi taraf yok," dedi eski-Kireç-yeni-Cliff, kendini savunurcasına.

"Şey... evet ama... bilemiyorum. Yani... eh... Cliff? *Cliff* gibi bir adı olan birinin bu sektörde çok uzun süre tutunabileceğini sanmıyorum."*

"Atlın'dan iyidir."

"Ben adımı değiştirmiyorum," dedi Atlın. "Imp de 'Imp' adını kullanmaya devam edecek, değil mi Imp?"

Imp gitara baktı. *Bu doğru değil*, diye düşündü. *Ona neredeyse hiç dokunmadım bile. Ben yalnızca... ah... Kendimi çok yorgun hissediyorum... Ben...*

"Emin değilim," dedi perişan hâlde. "Imp'in... bu... bu müzik için doğru isim olduğundan emin değilim." Sesi soldu gitti. Esnedi.

"Imp?" dedi Atlın bir süre sonra.

"Hmm?" dedi Imp.

Sahnedeyken, birinin onu *izlediğini* hissetmişti. Bu saçmaydı elbette. "Sahnedeydim ve sanki biri beni izliyordu" diyemezdiniz kimseye. "Gerçekten mi? Bak sen şu işe, gerçekten çok enteresan" derlerdi.

"Imp?" dedi Atlın tekrar, "neden öyle parmaklarını şıklatıyorsun?"

Imp başını eğdi.

"Parmaklarımı mı şıklatıyordum?"

"Evet."

"Yalnızca, düşünüyordum. Ben... Evet. Benim adım da bu müzik için doğru değil."

"*Gerçek* dilde ne anlama geliyor?" dedi Atlın.

"Eh, tüm ailem, *y Celyn*'dir," dedi Imp, cücenin, kadim lisanlarına ettiği hakareti duymazdan gelerek. "Anllamı, 'çoban-

* 1958'den beri sahnelerden inmeyen İngiliz müzisyen Cliff Richard hariç. [E.N.]

püskülünden'. Llamedos'ta yetişen tek bitkidir çünkü, anllarsın. Diğer her şey çürür."

"Söylemicektim ama," dedi Cliff, "Imp adı da bana biraz... *elfsi* bi ad gibi geliyodu."

"Imp de 'küçük filliz' demek," dedi Imp. "Bilirsin. Gonca ya da cücük gibi."

"Cücük Çobanpüskülü?" dedi Atlın. "Cliff'ten bile kötü bence. Ama dur biraz; bunun bizdeki karşılığı, 'Bud y Holly' oluyor."

"*Bud y* ha? Yani kısaca *Buddy*," dedi Imp. "Fena olmadı sanki?"

"Bence berbat bir isim, tutmaz bu," dedi Atlın.* Omuzlarını silkti ve cebinden bir avuç para çıkardı. "Hâlâ dört dolardan fazla paramız var ve bununla ne yapmamız gerektiğini biliyorum."

"Lonca üyeliği için biriktirmeliyiz," dedi eski-Imp-yeni-Buddy.

Atlın gözlerini boşluğa dikti.

"Hayır," dedi. "Müziğimizi henüz tam olarak oturtamadık. Yani tamam; çok iyiydi, çok... *yeniydi*... ama..." Imp'ten dönme Buddy'ye dik dik baktı. "Ama hâlâ eksik bir şeyler var."

Cüce, Buddy'ye delici bir bakış daha fırlattı.

"Tepeden tırnağa titrediğinin farkında mısın?" dedi. "Pantolonuna karınca dolmuş gibi kıpırdanıp duruyorsun."[7]

"Elimde değil," dedi Buddy. Uyumak istiyordu ama ritim kafasının içinde yankılanıp duruyordu.

"Ben de gördüm," dedi Cliff. "Buraya yürürken sıçrayıp duruyodun." Masanın altına baktı. "Ayaklarını da tıpırdatıyosun."

---

* 50'li yılların rock ikonu, çok erken yaşta hayatını kaybeden Buddy Holly'nin adının aksine tabii. [E.N.]

"Ve parmaklarını da *hâlâ* şıklatıyorsun," dedi Atlın.

"Müziği düşünmeden edemiyorum," dedi Buddy. "Haklısın. Bizim..." Parmaklarını masada tıkırdattı. "Bizim şöyle bir tarza ihtiyacımız var: *peng peng peng PENG Peng*..."

"Klavye mi demek istiyorsun?" dedi Atlın.

"Öyle mi demek istiyorum?"

"Nehrin karşı yakasındaki opera binasında, şu yeni piyanolardan bir tane var," dedi Atlın.

"Evet ama o tür şeyler bizim müziğimize göre diil," dedi Cliff. "O tür şeyler, pudralanmış perukları olan iri yarı şişman adamlar için."

"Bence," dedi Atlın, yan yan Buddy'ye bakmaya devam ederek, "onu Im... Buddy'nin yakınına koyarsak, kısa sürede bizim müziğimize göre olur. Bu yüzden, git ve bir tane al."

"Dört yüz dolar olduğunu duydum," dedi Cliff. "Kimsenin o kadar çok dişi yoktur."

"*Satın* al demedim," dedi Atlın. "Yalnızca... bir süreliğine ödünç al."

"Hırsızlık mı yapayım?" dedi Cliff.

"Hırsızlık değil bu," dedi cüce.

"Ama çal dedin?"

"Hayır, ödünç al dedim. İşimiz bittiğinde geri vereceğiz."

"Ha. Tamam o zaman."

Buddy ne bir davulcuydu ne de trol; fakat Atlın'ın savındaki teknik hatayı görebiliyordu. Birkaç hafta öncesi olsa bunu dile getirirdi de. Ama o zamanlar, vadilerde yaşayan, hiçbir taş halkası toplantısını kaçırmayan, ağzına içki koymayan, küfretmeyen ve her druid kurban töreninde arp çalan, iyi bir delikanlıydı.

Oysa şimdi, o piyanoya *ihtiyaçları vardı*. Grubun tarzı *neredeyse* doğruydu.

Parmaklarını şıklatarak düşüncelerine tempo tutuyordu.

"Ama çalcak kimsemiz yok," dedi Cliff. "Yani, çalcak derken..."

"Tamam tamam, anladım," dedi Atlın. "Sen piyanoyu al, çalacak kişiyi ben bulurum."

Tüm bu süre boyunca, üçü de gözünü gitardan ayırmamıştı.

Sihirbazlar hep birlikte orga doğru ilerliyordu. Orgun etrafındaki hava, aşırı ısınmışçasına titreşiyordu.

"Ne berbat bir gürültü!" diye bağırdı Çağdaş Rünler Okutmanı.

"Ah, bilemiyorum!" diye haykırdı Dekan. "Bence oldukça akılda kalıcı!"

Orgun boruları arasında mavi kıvılcımlar çıtırdıyordu. Titreyen yapının içinde, Kütüphaneci zar zor seçilebiliyordu.

"Körüğü kim çekiyor?" diye haykırdı Kıdemli Seyis.

Ridcully orgun kenarına baktı. Körüğün sapı kendi kendine kalkıp iniyor gibiydi.

"Buna izin veremem," diye mırıldandı, "*benim* kahrolası üniversitemde olmaz! Bu, *öğrencilerden* de kötü!"

Arbaletini kaldırdı ve ana körüğe ateş etti. Upuzun bir fa inlemesi oldu ve sonra org patladı.

Sonraki saniyelerde gerçekleşenlere dair kayıtlar, sihirbazlar hemen ardından sert bir içki –veya Veznedar'ın durumunda, bir bardak sıcak süt– için Öğretmeyenler Odası'nda toplandıklarında anlatılanlardan derlenmiştir:

Çağdaş Rünler Okutmanı, yirmi metrelik Gravissima bo-

rusunun, bir alev sütunu hâlinde gökyüzüne uçtuğuna yemin etti.

Muğlak Çalışmalar Bölümü Başkanı ve Kıdemli Seyis, Kütüphaneci'yi Üniversite'nin önündeki Sator Meydanı'nın çeşmeli havuzlarından birinde başaşağı bulduklarında, Kütüphaneci'nin kendi kendine sırıtarak "Uuuk uuuk" dediğini anlattılar.

Veznedar, yatağında bir düzine çıplak genç kadının hoplayıp zıpladığını söyledi ama Veznedar bu tür şeyleri sık sık söylerdi zaten; özellikle de uzun süre havasız kaldıktan sonra.

Dekan hiçbir şey söylemedi.

Dekan'ın gözleri dalmıştı.

Saçlarında kıvılcımlar çıtırdıyordu.

İçten içe, odasını siyaha boyamasına izin verip vermeyeceklerini merak ediyordu.

...ve ritim devam ediyordu...

Imp'in can saati, devasa masanın ortasında duruyordu. Sıçanların Ölümü kendi kendine ciykleyerek saatin etrafında dolanıyordu.

Susan da saate bakıyordu. Tüm kumun alt yarıda olduğu kesindi ama üst yarıyı başka bir şey doldurmuştu. Ve şimdi, saatin boğazından aşağı o şey akıyordu. Açık maviydi ve heyecanlı bir duman gibi çılgınca kıvrılıyordu.

"Hiç böyle bir şey gördün mü?" dedi Susan.

CİYK.

"Ben de görmedim."

Susan ayağa kalktı. Duvarlardaki gölgeler, onları görmeye alıştıktan sonra, *bir şeylerin gölgesi* gibi görünmeye başlamıştı;

tam olarak bir mekanizmanın değil ama tam olarak mobilyaların da değil. Kolejdeki çimenlikte bir gezegen sistemi modeli vardı ve Susan, bu gölgeleri ona benzetiyordu. Fakat hangi karanlık yörüngede giden hangi yıldızları ölçtüğünü gerçekten bilemiyordu. Bu tuhaf boyut için bile fazla tuhaf olan şeylerin yansıması gibiydi bunlar.

Imp'in hayatını kurtarmak istemişti ve bu *doğruydu*. Adını görür görmez... eh, önemliydi işte. Ölüm'ün hafızasının bir kısmını miras *almıştı* ne de olsa; yani oğlanla daha önce karşılaşmış olmasa da... yani... belki *Ölüm* onunla karşılaşmıştı? Oğlanın ismi ve yüzü Susan'ın zihnine öyle kazınmıştı ki, düşüncelerinin geri kalanı onların etrafından dolanmak zorunda kalıyordu.

Ve onu Susan'dan önce, başka bir şey kurtarmıştı.

Susan can saatini yine kulağına tuttu, tutar tutmaz da ayağıyla istemsizce tempo tuttuğunu hissetti.

Ve uzak gölgelerin hareket ettiğini fark etti.

Hızla koştu; gerçek, hakiki yerde; halının sınırlarının ötesindeki yerde.

Gölgeler, elle tutulur olsa matematiğin görüneceği gibiydi. Bir... şeyin... engin kıvrımları vardı. Akrep-yelkovana benzeyen ama ağaçlardan bile uzun olan göstergeler, havada yavaşça kayıyordu.

Sıçanların Ölümü, Susan'ın omzuna tırmandı.

"Neler olduğunu bilmiyorsundur herhâlde?"

CİYK.

Susan başını salladı. Sıçanlar, ölmeleri gerektiğinde basitçe ölüyorlardı herhâlde? Hile yapmaya, ölümden dönmeye falan çalışmıyorlardı. "Zombi sıçan" diye bir şey yoktu mesela. Ne zaman pes etmeleri gerektiğini gayet iyi biliyorlardı.

Yine kum saatine baktı. Çocuk (bu sözcüğü, kızların kendilerinden yaşça büyük genç erkekler için kullandığı anlamıyla kullanıyordu), gitarda bir akor (ya da işte her ne deniyorsa ondan) çalmıştı ve tarih *bükülmüştü*. Ya da bir şeyi atlamıştı. Ya da öyle bir şey.

Onun ölmesini istemeyen, Susan'dan başka biri dah... bir *şey* daha vardı.

Saat sabahın ikisiydi ve yağmur yağıyordu. Ankh-Morpork Şehir Bekçileri'nden Onbaşı Kayağantaş, opera binasında nöbet tutmaktaydı. Çavuş Colon'dan öğrendiği bir koruma yaklaşımıydı bu: Yağmurlu bir gecenin ortasında kendini yapayalnız bulursan, hemen gidip kullanışlı çatı saçakları olan büyük bir şey bul kendine ve onu koru. Colon senelerdir bu politikayı yürütüyordu ve sonuç olarak hiçbir önemli anıt çalınmamıştı.*

Olaysız bir geceydi. Yaklaşık olarak bir saat önce gökyüzünden yirmi metrelik bir org borusu düşmüştü. Kayağantaş gidip krateri incelemişti. Gökyüzünden boru düşmesinin bir *suç* teşkil ettiğinden emin değildi gerçi. Dahası, kimbilir... Belki de org boruları bu şekilde temin ediliyordu?

Son beş dakikadır ise opera binasının içinden boğuk gümlemeler ve muhtelif tangırtılar geliyordu. Kayağantaş bunu not etmişti ama aptal gibi görünmek de istemiyordu; zira opera binasına hiç girmemişti ve normalde gecenin ikisinde buranın ne tür sesler çıkardığını bilmiyordu.

Ön kapının kanatları açıldı ve büyük, tuhaf şekilli, yassı bir kutu tereddütle dışarı çıktı. Garip bir biçimde ilerliyordu:

* Eh... Görünmez Üniversite hariç. Üniversite bir kez çalınmıştı ama o da yalnızca, öğrencilerin yaptığı bir eşek şakasıydı.

birkaç adım ileri, birkaç adım geri. Ve aynı zamanda, kendi kendine durmaksızın konuşuyordu.

Kayağantaş bakışlarını indirdi. Oradaki... Duraksadı. Muhtelif boy ve ebatlarda... en az... yedi bacağı vardı ve bunların yalnızca dördü ayakla bitiyordu.

Sallana sallana kutuya yaklaştı ve yan tarafına vurdu.

"Vay vay vay. Fuku... ee... vukuğat mı var?" dedi, cümleyi doğru söylemeye odaklanarak.

Kutu durdu.

"Piyanoyuz biz," dedi.

Kayağantaş bunu düşündü. Piyanonun ne olduğundan emin değildi.

"Piyano dediğin, ortalarda bööle dolanır mı?" dedi.

"Bunun... şey, *bizim* bacaklarımız var," dedi piyano.

Kayağantaş bunun doğru olduğunu kabul etti.

"Ama saat gecenin bi yarısı?" dedi.

"Piyanolar da mola verir," dedi piyano.

Kayağantaş kafasını kaşıdı. Bu her şeyi açıklıyordu.

"Eh... tamam," dedi.

Piyanonun sallanıp sarsılarak mermer merdivenden inişini ve köşeyi dolanışını izledi.

Piyano kendi kendine konuşmaya devam ediyordu:

"Sence ne kadar zamanımız var?"

"Köprüye ulaşırız. Davulcu olcak kadar akıllı bi trol diil."

"Ama o bir bekçi."

"Ee?"

"Cliff?"

"He?"

"Yakalanabiliriz."

"Hayır, bizi yakalayamaz. Biz Atlın adına görev yapıyoz."

"Evet..."

Piyano, su birikintilerinin arasında sallanarak bir süre daha ilerledi ve sonra kendi kendine sordu:

"Buddy?"

"Efendim?"

"Neden ööle dedim ben az önce?"

"Ne dedin?"

"Bizim... şey, Atlın adına görev yaptımızı?"

"Eh, çünkü cüce bize, gidip piyano alın dedi ve adı da Atlın; bu yüzden..."

"Evet. Evet. Dooru. Ama... o bekçi bizi yakalayabilirdi? Yani, bi cücenin adına görev yapıyo olmamızda özel bi taraf yok ki."

"Belki de yalnızca biraz yorgunsundur."

"Belki de öyle," dedi piyano minnetle.

"Neyse ne. Sonuçta biz gerçekten de Atlın adına görev yapıyoruz."

"Evet..."

Atlın, odasında oturmuş, gitarı izliyordu.

Gitar, Buddy çıktıktan sonra çalmayı bırakmıştı ama Atlın, kulağını tellere yaklaştırırsa, hâlâ hafif bir uğultu duyabildiğini sanıyordu.

Büyük dikkatle uzandı ve ona dokundu...

---

* Yine *Cazcı Kardeşler*'e, zekâ dolu bir atıf. Filmde Jake ve Elwood Blues, yetiştikleri kilise yetimhanesini kurtarmak için çabalamaktadır ve bu yüzden, konuştukları herkese "Biz Tanrı adına görev yapıyoruz" demektedir. Tabii bu atıf, Atlın'ın İngilizcesi olan *Glod* ile "Tanrı" anlamına gelen *God* arasında tek bir harf fark olduğu düşünülünce anlam kazanıyor. [E.N.]

Çıkan ani şaklamaya "ahenksiz" demek az gelirdi.

Seste bir hırlama vardı, pençeler vardı.

Atlın geri çekildi. Tamam. Tamam. Bu, Buddy'nin enstrümanıydı. Seneler boyunca aynı kişinin çaldığı enstrüman o kişiye alışırdı fakat Atlın'ın deneyimlerine göre, bir başkasını ısıracak kadar da değil. Üstelik, Buddy gitarı çalmaya başlayalı henüz bir gün bile olmamıştı ama... Belki aynı ilke yine söz konusuydu.

Ünlü "Furgle'ın Borusu" hakkında eski bir cüce efsanesi vardı. Boru, yakında tehlike olduğunda çalıyordu. Bir de, bir sebepten, yakında yabanturpu varsa.

Hatta bir de Ankh-Morpork efsanesi vardı sanki, değil mi; Saray'da falan bulunan eski bir davulun, düşman bir filo Ankh Nehri'nden yukarı gelirse çaldığını söyleyen bir efsane?.. Son yüzyıllar içinde unutulup gitmişti gerçi; kısmen, artık Mantık Çağı'nda yaşadıklarından, kısmen de düşman bir filonun, kürreklerle önden giden adamları olmadan Ankh'tan yukarı gelemeyeceği gerçeği yüzünden.

Bir trol hikâyesi ise diyordu ki, kırağılı gecelerde bazı taşlar...

Yani mesele şuydu ki, sihirli enstrümanlar sık sık gündeme geliyordu.

Atlın yine uzandı.

JAAD-Adad-adad-dah...

"Tamam tamam..."

O eski müzik dükkânı, Üniversite'nin tam karşısındaydı ne de olsa; ve sihirbazlar, konuşan sıçanların ve yürüyen ağaçların yalnızca istatistiki istisnalar olduğunu söylese de, büyü gerçekten sızıyordu. Fakat bu gitar büyü hissi vermiyordu. Ondan çok daha eski bir his veriyordu. *Müzik* hissi veriyordu.

Atlın, Im... Buddy'yi, gitarı dükkâna geri götürüp, yerine doğru düzgün bir gitar almaya ikna etse daha mı iyi olacağını merak etti.

Diğer yandan, altı dolar altı dolardı. En az.

Bir şey kapıyı dövdü.

"Kim o?" dedi Atlın, başını kaldırıp bakarak.

Dışarıdaki duraksama, tahmin yürütmesi için yeterliydi. Yardımcı olmaya karar verdi.

"Cliff?" dedi.

"Evet. Piyano burda."

"İçeri getirin."

"Bacaklarını, kapaanı ve bikaç parçasını daha kırmak zorunda kaldık. Ama temel olarak hâlâ sağlam."

"İyi, getirin madem."

"Kapı fazla dar."

"Bekle, geliyorum."

Trolün arkasından merdiveni tırmanan Buddy, tahta çatırtıları ve konuşmalar duydu:

"Şimdi dene bakayım?"

"Hah, bu sefer tam oldu..."

Buddy baktı ve... bakakaldı. Kapının etrafında piyano şeklinde bir delik vardı. Atlın, elinde baltası, deliğin yanında duruyordu. Buddy merdiven sahanlığında bir enkaz yattığını gördü.

"Ne halt ediyorsunuz?" dedi. "O başkasının duvarı!"

"Ee? Buda başkasının piyanosu zaten."

"Evet ama... canınız her çektiğinde duvar kırıp delikler açamazsınız..."

"Hangisi daha önemli? Birinin duvarı mı, yoksa doğru tarzı yakalamak mı?" dedi Atlın.

Buddy duraksadı. Bir parçası düşündü: *Bu çok saçma. Alt tarafı müzik yapıyoruz.* Bir başka parçası ise, daha sertçe, şöyle düşündü: *Bu çok saçma. Alt tarafı bir duvar kırıyoruz.* Tamamı ise şöyle dedi:

"Ah. Madem öyle diyorsun... Ama piyanoyu kim çalacak?"

"Sana söyledim, onu nerede bulacağımı biliyorum," dedi Atlın.

Atlın'ın minik bir parçası hayretler içindeydi: *Kendi duvarımı kırıp delik açtım yahu! O duvar kâğıdını doğru düzgün yapıştırmak günlerimi almıştı!..*

Albert bir kürek ve el arabasıyla ahırdaydı.

"İyi gitti mi?" dedi, yarım kapının üzerinde Susan'ın gölgesi belirdiğinde.

"Şey, evet... sanırım."

"Ne mutlu sana," dedi Albert başını kaldırmadan. Kürek el arabasına çarptı.

"Yalnız... bir şey oldu... ve muhtemelen normal değil..."

"İyi."

Albert el arabasını kaldırdı ve bahçeye doğru sürdü.

Susan ne yapması gerektiğini biliyordu. Özür dilemesi gerekiyordu. O zaman o ihtiyar haşin Albert'ın altın yürekli biri olduğu ortaya çıkacaktı, dost olacaklardı ve Albert ona yardım edecek, bilmesi gerekenleri anlatacaktı ve...

...Susan da, durumla başa çıkamayan aptal kız olacaktı.

Hayır.

Ahıra geri döndü. Binky bir kovanın içindekileri incelemekteydi.

Quirm Genç Hanımlar Koleji, kendi kendine güvenmeyi ve

mantıklı düşünceyi teşvik ederdi. Annesiyle babasının Susan'ı oraya göndermesinin bir *sebebi* vardı.

Onu dünyanın yumuşak kenarlarından korumanın, yapılacak en güvenli şey olduğunu düşünmüşlerdi. Ve bu koşullar altında bu, kimsenin saldırmamasını sağlamak için birine özsavunmadan hiç bahsetmemekten farksızdı.

Görünmez Üniversite, öğretim görevlilerin eksantrik kişiler olmasına alışıktı. Ne de olsa insanlar, normal biri olmanın ne demek olduğunu etraflarındaki diğer insanlara bakarak anlarlar ve o diğer insanlar *sihirbazlarsa*, gidilecek tek yol, yokuş aşağıdır. Kütüphaneci bir orangutandı ve bu kimseye tuhaf gelmiyordu. Ezoterik Çalışmalar Okutmanı, Veznedar'ın "en küçük oda"* adını verdiği yerde kitap okuyarak o kadar çok zaman geçiriyordu ki resmî belgelerde bile unvanı "Tuvalet Okuru" olarak geçiyordu. Veznedar zaten, normal bir toplumda yaşıyor olsa, sağanak yağmur altında kalmış elden düşme bir pul kadar akıllı sayılırdı. Dekan ise "Erken Şaşkın Dönemdeki Havalanma Büyülerinde 'ENK' Hecesinin Kullanımları" konulu bir tez yazmak için on yedi senesini harcamıştı. Büyük Salon'un üzerindeki uzun galeriyi düzenli olarak okçuluk idmanı için kullanan ve iki kez kazayla Veznedar'ı vuran Rektör, tüm öğretim üyesi kadrosunun kaçık olduğunu düşünüyordu.

---

* Aslında Görünmez Üniversite'deki en küçük oda, dördüncü kattaki süpürge dolabıdır ama Veznedar gerçekten de tuvaleti kastediyordu. Okutman'ın bir teorisine göre, bir binadaki en iyi kitaplar –en azından, en komik› olanlar– tuvalette bir yığın hâlinde birikir fakat kimsenin hepsini okumaya zamanı yoktur ve *hatta oraya nasıl geldikleri de bilinmez.* Okutman'ın bu konudaki araştırmaları, aşırı kabızlığa ve her sabah kapının önünde uzun kuyruklara yol açıyordu.

› İnekler ve köpekler hakkında karikatürleri olanlar. Bir de, "Ördeği görür görmez Elmer kötü bir gün geçireceğini anlamıştı," gibi altyazıları bulunanlar.

Sürekli, "Yeterince temiz hava almamaktan!" diyordu. "İçeride çok fazla oturuyorlar. Adamın beynini çürütür bu!" diyordu. Bir de sık sık, "Eğilin!" diyordu.

Ridcully ve Kütüphaneci dışında kimse erken kalkmazdı. Kahvaltılarını, eğer kahvaltıya kalkarlarsa tabii, kuşluk vakti civarında ederlerdi. Sihirbazlar açık büfenin önünde sıra olur, servis tabaklarının büyük gümüş kapaklarını kaldırır ve her tangırtı ile irkilirlerdi. Ridcully büyük, yağlı kahvaltılardan hoşlanırdı; özellikle de içinde, bir tür bitki olduğunu umduğunuz yeşil benekleri olan hafifçe saydam sosislerden de varsa. Menüyü seçmek Rektör'ün ayrıcalığı olduğundan midesi zayıf sihirbazlar kahvaltı etmeyi tamamen bırakmışlardı ve günü yalnızca öğle yemeği, beş çayı, akşam yemeği, yatsı yemeği ve atıştırmalıklarla geçiriyorlardı.

Bu yüzden bu sabah Büyük Salon'da yine fazla sihirbaz yoktu. Dahası, içerisi biraz cereyanlıydı. İşçiler çatıyı onarıyordu.

Ridcully çatalını indirdi.

"Tamam, kim yapıyor bunu?" dedi. "Kim yapıyorsa söylesin!"

"Neyi kim yapıyor Rektörüm?" dedi Kıdemli Seyis.

"Biri ayağını tıpırdatıyor."

Sihirbazlar masa boyunca baktı.

Dekan, gözlerini mutluluk içinde boşluğa dikmişti.

"Dekan?" dedi Kıdemli Seyis.

Dekan'ın sol eli, ağzına yakın bir yerde duruyordu. Diğeri ise böbreklerinin civarında bir bölgede ritmik kaşıma jestleri yapıyordu.

"Ne yaptığını sandığını bilmiyorum," dedi Ridcully, "ama bana hiç de hijyenik gelmedi."

"Sanırım görünmez bir cümbüş çaldığını sanıyor Rektörüm," dedi Çağdaş Rünler Okutmanı.

"Eh, her ne yapıyorsa, en azından sessizce yapıyor," dedi Ridcully. Çatıdaki deliğe baktı; delikten, hiç alışık olmadıkları şekilde gün ışığı doluyordu. "Kütüphaneci'yi gören oldu mu?"

Orangutan meşguldü.

Kütüphane mahzenlerinden birine kapanmıştı. Bugünlerde genel atölye ve kitap hastanesi olarak kullandığı bir yerdi burası. Muhtelif mengeneler ve giyotinler, kendi cilt tutkalını ürettiği tezgâhta iğrenç maddelerle dolu tenekeler ve edebiyatın ilham perisine ait pek çok başka kozmetik malzemesi vardı.

Yanında bir kitap getirmişti. Onu bulmak, Kütüphaneci'nin bile saatlerini almıştı.

Kütüphanede, raflara zincirlenmiş çok tehlikeli büyü kitapları bulunmazdı yalnızca; sıradan mürekkeple sıradan kâğıda basılmış son derece sıradan kitaplar da bulunurdu. Ve sırf, okuduğunuzda gökyüzünde havai fişekler patlamıyor diye onların tehlikesiz olduğunu düşünmek, büyük hata olur. Zira sıradan kitapları okumak bazen çok daha tehlikeli bir numara yapar: okuyanın *beyninde* havai fişekler patlamasına sebep olur.

Örneğin, Kütüphaneci'nin önünde açık duran büyük kitapta, Leonard da Quirm'in bazı çizimleri derlenmişti. Leonard, yetenekli bir ressam ve lisanslı dâhiydi; ve aklı bazen öyle uzaklara giderdi ki hediyelik eşyalarla geri dönerdi.

Leonard'ın tüm defterleri eskizlerle doluydu: kedi yavruları, suyun akma tarzları, nüfuzlu Ankh-Morpork tacirlerinin eşleri... Bu portreler sayesinde geçiniyordu. Ama Leonard gerçekten bir dâhiydi ve dünyanın harikalarına karşı son derece

hassastı; bu yüzden, defterlerinin kenarları, o anda aklını her ne meşgul ediyorsa onunla ilgili ayrıntılı çizimlerle dolardı: şehrin duvarlarını düşmanın başına yıkmak için kullanılabilecek suyla çalışan kocaman makineler, düşmanın üzerine alev alev yağ pompalamak için kullanılabilecek yeni kuşatma silahı türleri, düşmanın üzerine yanan fosfor yağdırmak için kullanılabilecek barut roketleri ve Mantık Çağı'nın bir dolu başka icadı...

Orada bir şey daha vardı. Kütüphaneci bir seferinde, kitabı karıştırırken fark etmişti onu ve çizim onu biraz şaşırtmıştı. Biraz... yersiz kaçıyordu.*

Kıllı eliyle sayfaları karıştırdı.

Ah... işte buradaydı.

Evet. Ah, *EVET.*

..Çizim onunla, Ritim dilinde konuştu...

Rektör bilardo masasının başına rahatça kuruldu.

Resmî masasını uzun süre önce bırakmıştı. Bilardo masasını tercih ediyordu. Eşyalar masanın kenarından aşağı düşmüyordu, şeker falan koymak için kullanışlı cepleri vardı ve sıkıldığı zaman belgeleri masadan süpürüp birkaç zorlu atış deneyebiliyordu.** Daha sonra belgeleri masaya geri toplamaya falan da hiç zahmet etmiyordu. Onun deneyimlerine göre, *gerçekten* önemli şeyler asla yazıya dökülmezdi, çünkü o sırada ilgili insanlar bağırıp çağırmakla fazla meşgul olurdu.

Kalemini eline aldı ve yazmaya başladı.

---

* Çünkü düşmanlara hiçbir şey yapmıyormuş gibi görünüyordu.

** O bir sihirbazdı. Bir sihirbaz içi zorlu atış, alışık olduğunuz, "topa masada üç tur attıran" türden atışlar değildir. Rektör'ün en iyi atışı; yastıktan, bir martıdan, dışarıdaki koridorda *geçen salı* yürüyen Veznedar'ın ensesinden (orada küçük bir zamansal dönüş yakalamıştı) ve son olarak da tavandan seken bir atıştı. Top cebi kıl payı farkla ıskalamıştı ama... yine de oldukça zorlu bir atıştı.

Anılarını yazıyordu. Kitabın başlığına kadar gelebilmişti: *Ankh Boyunda: Bir Yay, Olta ve Ucu Topuz Olan Bir Asayla.*

"Çok kişi bilmez ama," diye yazdı, "Ankh Nehri, geniş ve pek çeşitli bir pifsin nüfusu barındırır..."*

Gürültüyü duyunca kalemi masaya fırlattı ve hışımla koridordan geçerek Dekan'ın çalışma odasına daldı.

"*O halt da ne!?*" diye bağırdı.

Dekan yerinden fırladı.

"Bu, bu... bu bir gitar Rektörüm," dedi Dekan, Ridcully yaklaşırken telaşla gerileyerek. "Yeni aldım."

"Onu *görebiliyorum. Duyabiliyorum* da. Ama ne *yapmaya* çalışıyorsun?"

"Ben, şey... birkaç akor çalışıyordum," dedi Dekan. Kötü basılmış bir ahşap baskı sayfayı, kendini savunurcasına Ridcully'nin yüzünün önünde salladı.

Rektör kâğıdı kaptı.

"*Blert Wheedown'ın Gitar Hocası*," diye okudu. "*Üç Kolay Ders ve On Sekiz Zor Dersle Başarıya Doğru Çalın.* Ee? Gitarlara, hoş havalara ve mayıs sabahlarında genç kızları dikizlemeye falan karşı değilim ama senin yaptığın *çalmak* değildi. Seninki yalnızca *gürültüydü.* Yani, ne çaldığını sanıyordun ki sen?"

"Gelip geçici bir nota olarak majör yedilik kullanarak pentatonik mi gamına dayalı bir akor?" dedi Dekan.

Rektör açık sayfaya baktı. "Ama *burada,* 'Birinci Ders: Peri Adımları' diyor?"

* Bu doğruydu. Doğa hemen her şeye uyum sağlayabilir ve Ankh Nehri'nde bile yaşamak üzere evrimleşmiş balıklar *gerçekten* vardı. Yumuşak kabuklu yengeç ile sanayi tip elektrikli süpürge arası bir şeye benziyorlardı ve temiz suya konuldukları zaman patlıyorlardı. Onları yakalamak için gereken yem türü kimseyi ilgilendirmezdi ama yine de *balıktılar* ve Ridcully gibi sportmen adamlar, avlarının tadının neye benzediğiyle hiç ilgilenmezdi.

"Ee... şey, ben biraz sabırsızlandım da."

"Sende hiçbir zaman müzik yeteneği olmamıştır Dekan!" dedi Ridcully. "Ve bu senin *iyi* taraflarından biridir. Bu ani ilgi de nereden çık... *Ayaklarının* üzerindeki ne?"

Dekan yere baktı.

"Biraz boy atmışsın gibi gelmişti zaten," dedi Ridcully. "İkişer kereste üzerinde duruyorsun, öyle mi?"

"Hayır, bunlar yalnızca, kalın ayakkabı tabanları," dedi Dekan. "Şey... sanırım cücelerin icat ettiği bir şey... bilmiyorum. Dolabımda buldum. Bahçıvan Modo, kauçuk olduğunu düşünüyor."

"Kaçık demek Modo'ya yakışmıyor ama haklı bence."

"Hayır... yani bir tür esnek malzeme," dedi Dekan kasvetle.

"Ee... affedersiniz Rektörüm..."

Veznedar kapıda duruyordu. Arkasındaki iri yarı, kırmızı suratlı adam, boynunu uzatarak odaya bakmaya çalışıyordu.

"Ne var be adam?"

"Şey, bu beyefendi de bir..."

"Sizin maymun hakkında," dedi adam.

Ridcully neşelendi.

"Ah. Evet?"

"Görünüşe göre Rektörüm, şey... bu beyefendinin arabasındaki tekerlekleri çal... *sōkmüş*," dedi Veznedar. Zihinsel döngüsünün depresif dönemindeydi.

"Kütüphaneci mi yapmış? Emin misin?" dedi Rektör.

"Şişman, kızıl saçlı ve bol bol 'uuuk' diyormuş?"

"Bu o. Eyvah eyvah. Bunu neden yaptı acaba?" dedi Ridcully. "Yine de ne derler bilirsin... iki yüz elli kiloluk bir goril, nerede isterse orada uyur."

"Ama yüz elli kiloluk bir maymun, kahrolası tekerleklerimi bana geri verebilir!" dedi adam, hiç etkilenmeden. "Tekerleklerim geri gelmezse sorun çıkacak."

"Sorun?" dedi Ridcully.

"Evet. Ve beni korkutabileceğinizi sanmayın. Ben sihirbazlardan korkmam. Sivillere karşı sihir kullanamayacağınızı söyleyen bir kural olduğunu herkes biliyor." Adam yüzünü Ridcully'ninkine yaklaştırdı ve yumruğunu kaldırdı.

Ridcully parmaklarını şıklattı.

Bir esinti oldu ve bir vraklama çıktı.

"Ben o kuralı her zaman... daha ziyade bir *öneri* olarak görmüşümdür," dedi Ridcully tatlı tatlı. "Veznedar, git de bu kurbağayı çiçek tarhına koy. Eski hâline döndüğünde de on dolar ver gitsin. On dolar yeter, değil mi?"

"Vrak," dedi kurbağa telaşla.

"Güzel. *Şimdi,* biri bana neler olduğunu söyleyebilir mi?"

Aşağı kattan bir dizi tangırtı geldi.

"Neden," dedi Ridcully, genel olarak tüm dünyaya, "yanıtın bu *olmayacağını* düşünüyorum?"

Aşağı indiklerinde, hizmetkârlar öğle yemeği sofrasını kuruyordu. Genelde bu bir hayli sürerdi. Sihirbazlar yemeklerini ciddiye aldıklarından ve geride bol bol dağınıklık bıraktıklarından, sofralar sürekli kurulma, temizlenme veya kullanılma hâlinde olurdu. Sırf servis takımlarını yerleştirmek bile aşırı zaman alıyordu. Her sihirbaz dokuz bıçak, on üç çatal, on iki kaşık ve bir tokmak isterdi. Sonra bir de onca şarap kadehi vardı... Sihirbazlar, öğünden epey önce gelip yerleşirlerdi masaya. Aslında o kadar önce yerleşirlerdi ki, bir önceki öğünden kalanları ikinci defa yiyebilirlerdi.

Şu anda orada bir sihirbaz oturuyordu.

"Çağdaş Rünler Okutmanı değil mi o?" dedi Ridcully.

Adamın iki elinde birer bıçak vardı ve önüne tuzluğu, biberliği ve hardal şişesini dizmişti. Bir de kek tepsisini. Ve iki sahan kapağını. Okutman, bıçakları kullanarak, şevkle bunlara vurmaktaydı.

"Bunu neden yapıyor?" dedi Ridcully. "Dekan, ayaklarınla tempo tutmayı bırakır mısın?"

"Eh, akılda kalıcı ama," dedi Dekan.

"Hayır, *bulaşıcı*," dedi Ridcully.

Çağdaş Rünler Okutmanı kaşlarını çatmış, tamamen konsantre olmuştu. Masadaki çatallar tıngırdıyordu. Bir kaşık darbe yedi, döne döne havaya uçtu ve gidip Veznedar'ın kulağına çarptı.

"Ne halt ettiğini sanıyor bu!?"

"Acıdı yahu!"

Sihirbazlar Okutman'ın etrafına toplandı. Ama o onlara dikkat bile etmedi. Sakalından aşağı terler akıyordu.

"Al işte, baharat ve sos tepsisini kırdı," dedi Rektör.

"Ve *saatlerce* acıyacak."

"Ah, evet. Çaldığı şey, hardal kadar keskin," dedi Dekan.

"Bence tuz kadar sıradan," dedi Kıdemli Seyis.

Ridcully sırtını dikleştirdi. Bir elini kaldırdı.

"Şimdi de biriniz, 'Yenilemek *tuzlu* olacak,' diyecek, değil mi?" dedi. "Ya da 'Bu da bu işin tuzu biberi olsun.' Hatta eminim hepiniz, ketçap konusunda söyleyecek aptalca bir şey arıyorsunuzdur. Benim bilmek istediğimse şu: Bu üniversitenin öğretim üyeleri ile bir avuç bezelye beyinli ahmak arasında, tam olarak ne fark var?"

"Hahaha!" dedi Veznedar sinirli sinirli, kulağını ovmaya devam ederek.

"Espri yapmıyordum." Ridcully. Çağdaş Rünler Okutmanı'nın elindeki bıçakları kaptı. Adam bir süre daha havayı dövmeye devam etti. Sonra uyandı.

"Ah, selam Rektörüm. Bir sorun mu var?"

"Ne yapıyordun? "

Okutman masaya baktı.

"*Senkopluyordu*," dedi Dekan.

"Hiç de öyle bir şey yapmıyordum!"

Ridcully kaşlarını çattı. Ancak bir balyoz kadar incelik ve ancak bir balyoz kadar mizah anlayışı olan, kalın derili, sabit fikirli bir adamdı ama aptal değildi. Sihirbazların bir tür rüzgârgülü, ya da madencilerin grizu ceplerini bulmak için kullandığı kanaryalar gibi olduğunu biliyordu. Sihir frekanslarını, doğaları gereği hissedebiliyorlardı. Eğer *tuhaf* bir şeyler oluyorsa, ilk önce sihirbazlara olurdu. Yani tabiri caizse rüzgâra doğru dönerlerdi.

Ya da tüneklerinden düşüp ölürlerdi.

"Neden aniden herkes müzik yeteneği kazandı?" dedi. "Yetenek derken... sözcüğü en gevşek anlamında kullanıyorum elbette." Toplanmış sihirbazlara baktı. Sonra yere baktı. "*Hepinizin* ayakkabılarında *kaçık* var be!"

Sihirbazlar şaşkınlıkla ayaklarına baktı.

"Vay canına, biraz boy attığımı *fark etmiştim* zaten," dedi Kıdemli Seyis. "Kereviz sapı diyetime bağlamıştım bunu."*

* Kıdemli Seyis'in teorisine göre fasulye, kereviz sapı ve ravent gibi *uzun* besinler, İmza Doktrini gereği, sizi daha uzun boylu yapıyordu. Daha *sıska* yaptıkları kesindi ama.

"Bir sihirbaz, doğru düzgün sivri uçlu ayakkabılar veya iyi, sağlam botlar giymelidir," dedi Ridcully. "Ayakkabınız kaçıklaşmışsa, yanlış bir şeyler vardır."

"Kaçık değil, kauçuk," dedi Dekan. "Anlamı da..."

Ridcully derin bir nefes aldı.

"*Botlarınız kendi kendilerine değişiyorsa...*" diye hırladı.

"...sihir, ayaklanmış demektir?"

"Haha! İyi espri Kıdemli Seyis," dedi Dekan.

"Neler olduğunu bilmek istiyorum," dedi Ridcully alçak ve ifadesiz bir sesle, "ve hepiniz sesinizi kesmezseniz, sorun çıkacak."

Cübbesinin ceplerini karıştırdı ve birkaç sonuçsuz denemeden sonra bir cep sihirmetresi çıkarıp havaya kaldırdı. Üniversite'deki ortam sihri her zaman yüksek çıkardı ama küçük iğne şimdi "normal" işaretinin üzerindeydi. En azından, ortalama olarak. Zira tıpkı bir metronom iğnesi gibi tıkırdayarak ileri geri gidiyordu.

Ridcully herkesin görebilmesi için sihirmetreyi iyice kaldırdı.

"Bu ne?" dedi.

"Dört dörtlük ölçü?" dedi Dekan.

"Müzik sihir değildir," dedi Ridcully. "Saçmalama. Müzik yalnızca tangırtı ve bağırtı ve..."

Durdu.

"Aranızda, bana bir şeyler söylemek isteyen biri var mı?"

Sihirbazlar mavi süet ayakkabılarını sinirli sinirli yere sürttüler.

"Şey," dedi Kıdemli Seyis, "aslında dün gece, ee... ben... yani bazılarımız, tesadüfen Yamalı Davul'un önünden geçiyorduk ve...

"İyi Niyetli Yolcular olarak," dedi Çağdaş Rünler Okutmanı. "İyi Niyetli Yolcuların, Gece veya Gündüz Herhangi Bir Saatte Ruhsatlı Mekânlarda Bir İçki İçmesine izin var. Şehir tüzüğünde yazıyor."

"*Yolcular* ha?" dedi Ridcully. "*Nereden* geliyordunuz madem?"

"Üzüm Salkımı'ndan."

"Hemen köşeyi dönünce."

"Evet. Ama biz... yorulmuştuk."

"Tamam, tamam," dedi Ridcully, ipliği biraz daha çekerse tüm kazağın sökülmeye başlayacağını bilen bir adamın sesiyle. "Kütüphaneci yanınızda mıydı?"

"Ah, evet."

"Ee?"

"Şey... bu müzik vardı... ve..."

"Böyle, tempolu..." dedi Kıdemli Seyis.

"Melodisi çok..." dedi Dekan.

"...biraz..."

"...şey gibi..."

"...bir açıdan...

"...insanın içine işliyordu ve başını döndürüyordu," dedi Dekan. "Bu arada, siyah duvar boyası olan var mı? Her yere baktım."

"İçine işliyor ha..." diye mırıldandı Ridcully, çenesini kaşıyarak. "Ah, eyvah. *Şunlardan* biri yani. Demek, evrene yine bir şeyler sızıyor... Dışarıdan etkiler... Bay Hong, Dagon Sokak'taki eski tapınağın olduğu yere salyangoz tezgâhı açtığında neler olduğunu hatırlıyor musunuz? Sonra bir de şu *hareketli resimler* şeysi vardı. Ben onlara ta en başından karşı çıkmıştım!

Sonra şu... tekerlekli tel sepetler... Bu kahrolası evren, Quirm peynirinden bile daha delik deşik. Eh..."

"Ee... *Lancre* peyniri," dedi Kıdemli Seyis yardımseverce. "Delik deşik olan o. Quirm peyniri, mavi damarları olan..."

Ridcully ona bir bakış fırlattı.

"Ama aslında... sihir *hissi* vermiyor," dedi Dekan. İçini çekti. Yetmiş iki yaşındaydı. Müzik, kendini yine on yedi yaşında gibi hissetmesine sebep olmuştu. On yedi yaşında olduğu zamanları hatırlayamıyordu gerçi; o meşgulken olup bitmiş olmalılardı. Ama on yedi yaşındayken hissettiğini sandığı gibi hissetmesine sebep *olmuştu;* yani derisinin altında sürekli kor kızıl bir yelek varmış gibi.

Tekrar dinlemek istiyordu.

"Sanırım bu gece yine çalacaklar," diye araya karışmaya cesaret etti. "Biz... şey, gidip dinleyebiliriz. Hakkında daha fazla bilgi edinmek için yani. Topluma karşı tehdit oluşturabilirler mi diye," diye ekledi erdemle.

"Çok doğru diyorsun Dekan," dedi Çağdaş Rünler Okutmanı. "Halka karşı *görevimiz* bu. Biz, şehrin doğaüstü savunma hattıyız. Ya havada korkunç yaratıklar belirmeye başlarsa yine?"

"Ne olmuş?" dedi Muğlak Çalışmalar Bölümü Başkanı.

"Eh, biz de orada oluruz işte."

"Öyle mi? Bu iyi bir şey mi?"

Ridcully sihirbazlara dik dik baktı. İkisi de ayaklarıyla gizlice tempo tutuyordu. Diğer pek çok sihirbaz da hafif hafif seğiriyor gibiydi. Veznedar *sürekli* hafif hafif seğirirdi elbette ama... eh, bu onun âdetiydi.

Kanaryalar gibi, diye düşündü Ridcully. Ya da *yıldırımsavar.*

"Tamam," dedi gönülsüzce. "Gidelim. Ama dikkatleri üzerimize çekmeyeceğiz."

"Kesinlikle Rektörüm."

"Ve herkes kendi içkisinin parasını kendisi ödeyecek."

"Ah."

Onbaşı (muhtemelen) Pamuk, kalenin çavuşunun önünde selam durdu. Çavuş tıraş olmaya çalışıyordu.

"Yeni bir acemi geldi efendim," dedi, "ve emirlere itaat etmiyor."

Çavuş başını salladı, sonra da elindeki şeye boş boş baktı.

"Ustura, efendim," dedi onbaşı yardımseverce. "Adam yalnızca, HÂLÂ OLMUYOR gibi şeyler söylüyor."

"Onu boynuna dek kumlara gömmeyi denediniz mi? Genelde işe yarar."

"Bu biraz... ee... şey... şey değil mi... insanlar için kötü olan bir şey hani... daha şimdi aklımdaydı..." Onbaşı parmaklarını şıklattı. "Hah, zalimce. İşte bu. Bugünlerde kimseyi... çukura... gömmüyoruz."

"Burası..." çavuş sol elinin avucuna baktı. Orada birkaç satır yazı vardı. "Yabancılar Lejyonu."

"Evet efendim. Tamam efendim. Tuhaf biri yalnız. Sürekli öylece oturuyor. Ona 'Aylak İskelet' diyoruz efendim."

Çavuş şaşkın şaşkın aynaya baktı.

"O sizin *yüzünüz*, efendim," dedi onbaşı.

Susan kendini eleştirel gözle inceledi.

Susan... iyi bir isim değildi, değil mi? Tam anlamıyla *kötü* bir isim de değildi; örneğin, dördüncü sınıftaki zavallı İyot gibi

değildi. Nigella gibi de değildi. Nigella, "tüh, biz aslında oğlan istemiştik" anlamına gelirdi. Ama sıkıcıydı işte Susan. Sue. *Bizim Sue işte.* Sandviç yapan, zor durumlarda sakinliğini kaybetmeyen, başkalarının çocuklarına bakabilen, güvenilir Sue...

Hiçbir yerdeki hiçbir kraliçe veya tanrıçanın kullanmadığı bir isimdi.

Ve yazılış şekliyle de pek bir şey yapamazdınız. *Suzi*'ye çevirebilirdiniz ve ânında, geçinmek için masaların üzerinde dans eden biri gibi olurdunuz. *Suzanne* yapabilirdiniz; ama o zaman da üstüne kat çıkılmış bir isim gibi görünürdü. Sonuna H'den koltuk değneği konulsun diye ağlayan *Sara* kadar kötüydü.

Eh, en azından görünüşü hakkında bir şeyler yapabilirdi ama. Cübbe sorun çıkarıyordu. Gelenekseldi belki, evet... fakat *Susan* geleneksel değildi. Cübbenin alternatifi ise ya okul üniforması ya da annesinin pembe tasarımlarından biriydi. Quirm Genç Hanımlar Koleji'nin bol elbisesi, gururlu ve –en azından Bayan Butts'a göre– her tür tensel kışkırtmaya karşı korunaklı bir elbiseydi. Fakat elbette, Nihai Gerçeklik'in kostümü olma açısından belli bir tarzdan yoksundu. Pembe ise... akla bile getirilmemeliydi.

Evrenin tarihinde ilk defa, bir Ölüm, üstüne ne giyeceğini düşündü.

"Dur bir dakika," dedi Susan yansımasına. "Ben... *burada* bir şeyler yaratabilirim, değil mi?"

Elini uzattı ve *fincan*, diye düşündü. Bir fincan belirdi. Kenarı boyunca kafatası ve kemik deseni uzanıyordu.

"Ah," dedi Susan. "Gül deseni söz konusu değildir herhâlde? Ambiyansa uymaz sanırım."

Fincanı masaya koydu ve tıklattı. Fincan son derece katı bir biçimde *pling!* etti.

"Peki o zaman," dedi. "Duygusal ve gösterişli bir şey istemiyorum. Aptalca siyah danteller de. Ya da odalarında şiir yazan, vampir gibi giyinen ama aslında vejetaryen olan ahmakların giydiği şeyler de yok."

Yansımasında giysi imgeleri geldi ve geçti. Tek seçeneğin siyah olduğu açıktı ama Susan pratik ve fırfırsız bir şey üzerinde karar kıldı.

Başını yana eğerek, eleştirel gözle inceledi.

"Eh, belki *birazcık* dantel," dedi. "Ve belki birazcık daha... göğüs."

Aynadaki yansımasına baktı. Hiçbir Susan'ın giymeyeceği türden bir elbiseydi bu kesinlikle. Fakat Susan, kendi temel Susanlığının zamanla elbiseye işleyeceğini tahmin ediyordu...

"İyi ki buradasın," dedi kendi kendine, "yoksa tamamen aklımı kaçırırdım. Haha."

Sonra da ded... Ölüm'ü görmeye gitti.

Olmak *zorunda* olduğu bir yer *vardı*.

Atlın Üniversite Kütüphanesi'ne sessizce girdi. Cüceler eğitime saygı duyardı, yeter ki kendi başlarına gelmesin.

Oradan geçmekte olan genç bir sihirbazın cübbesini çekiştirdi.

"Burayı bir maymun işletiyor, değil mi?" dedi. "İri yarı, şişman, kıllı bir maymun? Elleri iki oktav genişliğinde?"

Solgun suratlı bir yüksek lisans öğrencisi olan sihirbaz, belli bir tür insanın cüceler için ayırdığı küçümser ifadeyle baktı Atlın'a.

Görünmez Üniversite'de öğrenci olmak pek eğlenceli değildi. Eğlencenizi kendiniz yaratmak zorunda kalıyordunuz.

Sihirbaz kocaman, geniş, masum bir sırıtışla sırıttı.

"Eh, evet," dedi. "Sanırım şu anda bodrum kattaki çalışma odasında. Ama ona nasıl hitap edeceğine çok dikkat etmelisin."

"Öyle mi?" dedi Atlın.

"Öyle," dedi öğrenci sihirbaz. "Mutlaka şöyle de: 'Biraz fıstık ister misiniz Bay Maymun?'" İki arkadaşına el etti. "Öyle değil mi? *Bay* Maymun demesi gerekiyor, değil mi?"

"Ah, kesinlikle öyle," dedi bir öğrenci. "Aslında, sana sinirlenmesini istemiyorsan, işini sağlama al ve kendi koltukaltlarını kaşı. Bu onu çok rahatlatır."

"Bir de, ug-ug-ug diye sesler çıkar," dedi üçüncü öğrenci. "Bunu da çok sever."

"Çok teşekkür ederim," dedi Atlın. "Ne taraftan gidiliyor?"

"Biz gösteririz," dedi ilk öğrenci.

"Çok naziksiniz."

"Hiç önemli değil. Yardımcı olabildiğimiz için çok memnunuz."

Üç sihirbaz, Atlın'ı bir merdivenden indirdi ve bir tünelden geçirdi. Üst kattaki yeşil camlı seyrek pencerelerden aşağı ışık süzülüyordu. Atlın, arkasında sık sık kıkırtılar duyuyordu.

Kütüphaneci, yüksek tavanlı uzun bir mahzende, yerde bağdaş kurmuş oturuyordu. Önündeki zemine muhtelif şeyler saçılmıştı: bir araba tekerleği, tuhaf tahtalar ve kemikler, çeşitli borular, çubuklar ve tel parçaları. Belli ki, şehrin birçok yerindeki şehir sakinleri, kırılan tulumbalarına veya delinen çitlerine şaşmakla meşguldü. Kütüphaneci, bir boru parçasının ucunu kemirerek, dikkatle yığına bakıyordu.

"İşte ta kendisi," dedi sihirbazlardan biri, Atlın'ı öne iterek.

Cüce ayak sürüyerek yaklaştı. Arkasından yine boğuk kıkırtılar yükseldi.

Atlın, Kütüphaneci'nin omzuna dokundu.

"Affedersin..."

"Uuuk?"

"Şu adamlar biraz önce sana maymun dedi," dedi Atlın, başparmağını kapıya doğru bükerek. "Senin yerinde olsam, özür diletirdim."

Bir gıcırtı ve metalik bir ses duyuldu; hemen ardından da, kaçma çabasıyla birbirini ezen sihirbazların itişmesi.

Kütüphaneci, görünüşte en ufak çaba göstermeden, boruyu U biçiminde bükmüştü.

Atlın kapıya gitti ve dışarı baktı. Parke taşlarının üzerinde, dümdüz olmuş sivri tepeli bir şapka vardı.

"Eğlendim ha," dedi kendi kendine. "Yalnızca 'Kütüphaneci nerede' diye sorsaydım, 'yaylan git be, cüce herif' derlerdi. Bu oyunda, insanları nasıl idare edeceğini bilmen lazım..."

Geri döndü ve Kütüphaneci'nin yanına oturdu. Orangutan, boruda daha küçük bir kıvrım yaptı.

"Ne yapıyorsun?" dedi Atlın.

"Uuuk-uuk-UUK!"

"Kuzenim Modo buranın bahçıvanı," dedi Atlın. "Senin *dehşet* bir klavyeci olduğunu söyledi." Boru bükmekle meşgul ellere baktı. İriydiler ve elbette dört taneydiler. "Kısmen haklıymış kesinlikle," diye ekledi.

Orangutan bir parça döküntü tahta aldı ve tadına baktı.

"Bu gece Davul'da bizimle piyano çalmak isteyebileceğini düşündük," dedi Atlın. "Ben, Cliff ve Buddy'yle."

Kütüphaneci kahverengi gözünü ona doğru devirdi, sonra bir tahta parçası aldı, bir ucunu kavradı ve diğer eliyle tırmaladı.

"Uuk?"

"Evet," dedi Atlın. "Gitarlı çocuk."

"Iiik."

Kütüphaneci geriye doğru parende attı.

"Uuuk*uuuk*-uuka-uuka-UUUka-UUK!"

"Görüyorum ki havaya girmişsin bile," dedi Atlın.

Susan atı eyerledi ve bindi.

Ölüm'ün bahçesinin ötesinde mısır tarlaları vardı. Mısırların altın rengi, siyahlar ve griler dışında manzaradaki tek renkti. Ölüm, çimenler (siyah) ve elma ağaçları (siyah üzerine parlak siyah) konusunda başarılı olmayabilirdi ama başka yerlere koymadığı tüm renk derinliğini tarlalara koymuştu. Mısırlar, rüzgâra tutulmuş gibi dalgalanıyordu. Ama elbette ortada rüzgâr falan yoktu.

Susan, Ölüm'ün neden böyle bir şey yapmış olduğunu anlayamadı.

Bir de patika vardı. Tarlaların arasında sekiz yüz metre kadar uzanıyordu ve sonra aniden bitiyordu; sanki biri zaman zaman orada yürüyormuş da sonra durup etrafına bakınıyormuş gibi...

Binky patikayı takip etti ve bittiği yerde durdu. Sonra, tek bir mısır koçanını rahatsız etmeden döndü.

"Bunu nasıl yaptığını bilmiyorum," diye fısıldadı Susan, "ama yapabiliyor olmalısın. Ve nereye gitmek istediğimi *biliyorsun*."

At, başını sallarmış gibi göründü. Albert, Binky'nin gerçek, etten ve kemikten bir at olduğunu söylemişti ama belki de hayvan, Ölüm'ü yüzlerce sene taşıdıktan sonra bir şeyler öğrenmişti... Zira daha en baştan beri zeki bir at gibi görünüyordu.

Binky tırıs kalktı, sonra eşkine geçti ve sonunda dörtnala koşmaya başladı.

Gökyüzü, yalnızca bir kez kıvılcımlandı.

Susan bundan daha fazlasını beklemişti. Çakan yıldızlar, gökkuşağı renkleri patlaması... yalnızca tek bir kıvılcımlanma değil. Hemen hemen on yedi sene geriye gitmek için, oldukça gösterişsiz bir yoldu...

Mısır tarlaları yok oldu ama bahçe hemen hemen aynıydı. Tuhaf şekillerde biçimlendirilmiş süs çalıları ve iskelet balıklarla dolu bir havuz vardı. Ölümlülerin bahçelerinde bahçe cücelerinin yaptığı işi yaparak neşeli el arabaları iten ve minik tırpanlar taşıyan siyah cübbeli, küçük, şen iskeletler vardı. Belli ki bazı şeyler hiç değişmiyordu...

Ama ahır biraz farklıydı. İçinde Binky vardı mesela.

Susan onu kendi kendisinin yanındaki boş bölmeye götürürken at usulca kişnedi.

"Eminim siz ikiniz birbirinizi tanıyorsunuzdur," dedi Susan. Bunun işe yaramasını beklememişti ama... yaramak zorundaydı, değil mi? Zaman, başkalarının başına gelen bir şeydi, değil mi?

Sessizce eve girdi.

HAYIR. KİMSE BANA EMİR VEREMEZ. KİMSE BENİ ZORLAYAMAZ. BEN YALNIZCA, DOĞRU OLDUĞUNU BİLDİĞİM ŞEKİLDE DAVRANIRIM...

Susan can saatleriyle dolu rafların arkasına süzüldü. Onu kimse fark etmedi. Ölüm'ün kavga edişini izlerken, arkadaki gölgeleri fark etmezdiniz.

Ona bunu hiç anlatmamışlardı.

Ebeveynler asla anlatmaz. Babanız Ölüm'ün çırağı, annenizse Ölüm'ün evlatlığı olabilir ama ebeveyn olduğunuzda bunlar yalnızca küçük ayrıntılar hâline gelir. Ebeveynler asla genç olmaz. Onlar yalnızca, *ebeveyn olmayı bekleyen* kişilerdir.

Susan rafların sonuna ulaştı.

Ölüm, babasının... yani, *gelecekte* babası olacak oğlanın tepesine dikilmişti.

Ölüm'ün attığı tokat, çocuğun yanağında üç kırmızı iz bırakmıştı. Susan istemsizce, elini kendi yüzündeki soluk izlere götürdü.

Ama kalıtım böyle işlemezdi.

En azından, normal kalıtım.

Annesi... şey, *gelecekte* annesi olacak kız, sırtını bir sütuna vermişti. Yaşlanmak annesine yaramıştı belli ki. Giyim zevki kesinlikle gelişmişti. Susan zihinsel olarak silkelendi. Moda yorumları mı? *Şu anda mı?*

Ölüm, bir elinde kılıcı, diğerinde Mort'un can saati, delikanlının tepesine dikilmişti.

BUNUN BENİ NE KADAR ÜZDÜĞÜNÜ BİLEMEZSİN, dedi.

"Biliyor olabilirim," dedi Mort.

Ölüm başını kaldırdı ve doğrudan Susan'a baktı. Gözyuvaları bir anlığına mavi mavi parladı. Susan gölgelere karışmaya çalıştı.

Sonra Ölüm, önce Mort'a, ardından da Ysabell'e baktı. Sonra yine Susan'a döndü ve tekrar Mort'a baktı. Bir kahkaha attı.

Ve kum saatini başaşağı çevirdi.

Ve parmaklarını şıklattı.

Mort, boşluğa vakumlanan havanın çıkardığı *pop!* sesi eşliğinde yok oldu. Ysabell ve diğerleri de...

Aniden ortalık çok sessizleşmişti.

Ölüm kum saatini büyük dikkatle masaya bıraktı ve bir süre tavana baktı.

ALBERT? dedi.

Albert bir sütunun ardından çıktı.

BANA BİR FİNCAN ÇAY YAPAR MISIN LÜTFEN.

"Elbette Efendim. Hehe, ona haddini bildirdiniz..."

TEŞEKKÜR EDERİM.

Albert mutfağa doğru uzaklaştı.

Bir kez daha, can saatleriyle dolu bir odada sessizliğe ne kadar yaklaşılabiliyorsa o kadar sessizlik oldu.

ORADAN ÇIKSAN İYİ OLUR.

Susan denileni yaptı ve Nihai Gerçeklik'in önünde durdu.

Ölüm'ün boyu iki metreden fazlaydı ama şimdi daha da uzun görünüyordu. Susan'ın, birinin onu omuzlarına alıp kocaman karanlık odalarda gezdirdiğine dair muğlak anıları vardı; fakat anılarında bu kişi bir *insandı*. Çok kemikli bir insandı belki ama yine de, tam olarak tanımlayamadığı ama emin olduğu bir şekilde, insandı.

Karşısındaki ise insan değildi. Uzun boyluydu, kibirliydi ve dehşet vericiydi. Kuralları esnetecek kadar esneklik gösterebilir, diye düşündü Susan, ama bu onu insan yapmaz. Bu, dünyanın kapısının nöbetçisi. Tanımı gereği ölümsüz. Her şeyin sonu.

O benim *büyükbabam*.

En azından, gelecekte. Şimdi de öyle. Öyle idi.

Ama... elma ağacı meselesi de vardı? Aklı oraya kayıp duruyordu. Karşınızdaki şekle bakıyordunuz, *sonra* ağacı düşünüyordunuz. İki imgeyi zihinde aynı anda barındırmak neredeyse imkânsızdı.

VAY VAY VAY. ANNENE ÇOK BENZİYORSUN, dedi Ölüm. BABANA DA.

"Kim olduğumu nasıl anladın?" dedi Susan.

EŞSİZ BİR HAFIZAM VARDIR.

"Beni *nasıl* hatırlayabilirsin ki? Daha rahme bile düşmedim!"

EŞSİZ DEDİM, DEĞİL Mİ? VE ADIN DA...

"Susan, ama..."

SUSAN MI? dedi Ölüm acı acı. İŞİ *GERÇEKTEN* SAĞLAMA ALMAK İSTEMİŞLER, DEĞİL Mİ...

Sandalyesine oturdu, parmaklarını birbirlerine dayayarak önünde kaldırdı ve üstlerinden Susan'a baktı.

Susan çekinmeden onun bakışlarına karşılık verdi.

SÖYLESENE, dedi Ölüm bir süre sonra, BEN... İYİ BİR BÜYÜKBABA MIYDIM... YANİ, ÖYLE Mİ OLACA... İYİ BİR BÜYÜKBABA MIYIM BEN?

Susan düşünceli düşünceli dudağını ısırdı.

"Sana söylersem, bu bir paradoks olmayacak mı?"

BİZİM İÇİN DEĞİL.

"Eh... dizlerin çok kemikli."

Ölüm ona bakakaldı.

DİZLERİM Mİ KEMİKLİ?

"Özür dilerim ama evet."

BURAYA BUNU SÖYLEMEK İÇİN Mİ GELDİN?

"Sen ortadan kayboldun... yani, kaybolacaksın. Ve yerini *benim* doldurmam gerekiyor. Albert çok endişeli. Ben... neler olduğunu öğrenmek için geldim buraya. Babamın senin için çalıştığını bilmiyordum."

ÇOK BAŞARISIZDI.

"Ona ne yaptın?"

ŞİMDİLİK GÜVENDELER. HER ŞEY SONA ERDİĞİ İÇİN MEMNUNUM. ETRAFIMDA İNSANLARIN OLMASI, MUHAKEME YETENEĞİMİ ETKİLEMEYE BAŞLAMIŞTI. AH, ALBERT...

Albert çay tepsisiyle halının kenarında belirmişti.

BİR FİNCAN DAHA GETİRMEN MÜMKÜN MÜ?

Albert etrafına bakındı ama Susan'ı göremedi. Bayan Butts'a bile görünmez olabiliyorsanız, diğer herkes çok kolaydı.

"Siz öyle diyorsanız, Efendim..."

DEMEK ÖYLE, dedi Ölüm, Albert uzaklaşırken. DEMEK KAYBOLDUM... VE SEN, AİLE İŞİNİ DEVRALDIĞINI DÜŞÜNÜYORSUN, ÖYLE Mİ?

"Ben istemedim! At ve sıçan bana geldi!"

SIÇAN?

"Şey... sanırım bu, gelecekte olacak bir şey."

AH, EVET. HATIRLADIM. HMM. BENİM İŞİMİ BİR *İNSAN* YAPIYOR, ÖYLE Mİ? TEKNİK OLARAK MÜMKÜN ELBETTE... LÂKİN... NEDEN?

"Sanırım Albert bir şeyler biliyor. Ama konuyu değiştirip duruyor."

Albert, bir fincan ve bir fincan tabağı taşıyarak geri döndü. Onları, eziyet edilen birinin mağdur havasıyla, anlamlı anlamlı, *güm* diye Ölüm'ün masasının üzerine bıraktı.

"Hepsi bu kadar mı Efendim?" dedi.

TEŞEKKÜR EDERİM ALBERT. EVET.

Albert yine uzaklaştı ama her zamankinden daha yavaş bir biçimde. Dönüp dönüp arkasına bakıyordu.

"Adam hiç değişmiyor, değil mi?" dedi Susan. "Elbette bu mekânın amacı da bu zaten ama..."

KEDİLER HAKKINDA NE DÜŞÜNÜYORSUN?

"Pardon?"

KEDİLER. KEDİ SEVER MİSİN?

"Kediler..." Susan duraksadı. "Ne bileyim. İyidir. Alt tarafı kedi."

YA ÇİKOLATA? dedi Ölüm. ÇİKOLATA SEVER MİSİN?

"'Çok fazla çikolata' diye bir şey kesinlikle *var* bence," dedi Susan.

YSABELL'E ÇEKMEDİĞİN ÇOK BARİZ.

Susan başını salladı. Annesinin en sevdiği yemek Çikolata Soykırımıydı.

YA HAFIZAN? İYİ BİR HAFIZAN VAR MI?

"Ah, evet. Ben... bir şeyler hatırlıyorum. Ölüm olmak hakkında. Her şeyin nasıl işlemesi gerektiği hakkında. Bak, biraz önce sıçanı *hatırladığını* söyledin ama bu daha gerçekleşmedi bile. Yani, nasıl oluyo..."

Ölüm ayağa kalktı ve Diskdünya modeline doğru yürüdü.

MORFİK YANKILAR, dedi Susan'a bakmadan. LANET OLSUN. İNSANLAR, ANLAYABİLMENİN *YANINDAN* BİLE GEÇEMİYOR. RUH HARMONİLERİ. PEK ÇOK ŞEYDEN ONLAR SORUMLUDUR.

Susan, Imp'in can saatini çıkardı. O mavi duman boğaz kısmından aşağı akıyordu hâlâ.

"Bu konuda yardımcı olabilir misin bana?" dedi.

Ölüm hızla ona döndü.

ANNENİ ASLA EVLAT EDİNMEMELİYDİM...

"Neden evlat edindin?"

Ölüm omuzlarını silkti.

ELİNDEKİ NE?

Buddy'nin can saatini Susan'dan aldı ve kaldırdı.

AH. İLGİNÇ.

"Bunun ne anlama geldiğini biliyor musun dede?"

DAHA ÖNCE HİÇ KARŞIMA ÇIKMADI. AMA MÜMKÜN SANIRIM. BELLİ KOŞULLAR ALTINDA. ANLAMI... BİR ŞEKİLDE... ADAMIN RUHUNDA RİTİM OLDUĞU... *DEDE* Mİ?

"Ah, hayır. Bu doğru olamaz ki. Bu yalnızca bir tabir. Hem, dede dememde ne yanlış var?"

BÜYÜKBABA DEMENİ KABUL EDEBİLİRİM. AMA... *DEDE?* MORUK DEMENDEN YALNIZCA BİR ADIM UZAKTA BENCE. HER NEYSE... BEN SENİN MANTIĞA İNANDIĞINI SANIYORDUM. BİR ŞEYE TABİR DEMEK, ONUN GERÇEK OLMADIĞI ANLAMINA GELMEZ.

Ölüm, elindeki kum saatini belli belirsiz salladı.

ÖRNEĞİN, dedi, UCUNDA ÖLÜM YOK YA, DERLER. BU DEYİMİ HİÇ ANLAMADIM. HER ŞEYİN UCUNDA ÖLÜM VARDIR KUŞKUSUZ... Duraksadı. AH, *İŞTE YİNE YAPTIM!* SEFİL BİR DEYİMİN ANLAMI, NEDEN BENİM UMURUMDA OLSUN Kİ? YA DA BANA NASIL HİTAP ETTİĞİN NEDEN UMURUMDA OLSUN? ÖNEMSİZ! İNSANLARA BULAŞMAK, DÜŞÜNCELERİ BULANDIRIR. SANA SÖYLÜYORUM BAK. SAKIN ONLARA BULAŞMA.

"Ama *ben* insanım."

KOLAY OLACAĞINI SÖYLEMEDİM, DEĞİL Mİ? DÜŞÜNME. *HİSSETME.*

"Sanırım bu konuda uzmansın," dedi Susan hararetle.

YAKIN GEÇMİŞTE, MİNİCİK BİR PARÇA DUYGU HİSSETMEME İZİN VERMİŞ OLABİLİRİM, dedi Ölüm. AMA İSTEDİĞİM AN BIRAKIRIM.

Kum saatini yine kaldırdı.

İLGİNÇ BİR GERÇEKTİR, dedi. MÜZİK, DOĞASI GEREĞİ ÖLÜMSÜZ OLDUĞUNDAN, BAZEN ONUNLA YAKİNEN İLGİLENENLERİN ÖMÜRLERİNİ UZATABİLİR. ÖZELLİKLE ÜNLÜ BESTECİLERİN UZUN SÜRE YAŞADIĞINI FARK ETTİM ÖRNEĞİN. SONUNDA YANLARINA GİTTİĞİMDE DUVAR KADAR SAĞIR OLUYORLAR GENELDE. BİR YERLERDEKİ BİR TANRI, BUNU PEK EĞLENCELİ BULUYOR OLMALI. Küçümsermiş gibi bakmaya çalıştı. TAM DA ONLARIN YAPACAĞI TÜRDEN BİR ŞAKA...*

Kum saatini bıraktı ve kemikten parmağıyla bir fiske attı. Saat *uauuummmmiii-çida-çida-çida* yaptı.

ADAMIN ÖMRÜ YOK. SADECE MÜZİĞİ VAR.

"Müzik onu ele mi geçirmiş?"

ÖYLE DE DİYEBİLİRSİN.

"Ve ömrünü uzatıyor?"

ÖMÜR UZATILABİLİR. ZAMAN ZAMAN İNSANLAR ARASINDA OLUR. ÇOK SIK DEĞİL AMA. VE GENELLİKLE TRAJİK BİR BİÇİMDE, TEATRAL BİR TARZDA OLUR. FAKAT BURADAKİ, BİR İNSANIN İŞİ DEĞİL. BİZATİHİ MÜZİĞİN İŞİ.

* Ve elbette, aynı zamanda boşa da giden bir şaka. Sağırlık, bestecilerin müziği duymalarını engellemez. Aksine, dikkat dağıtıcı gürültüleri duymalarını engeller.

"Gitara benzeyen bir tür telli enstrümanda bir şeyler çaldı..."

Ölüm döndü.

GERÇEKTEN Mİ? VAY VAY VAY...

"Bu önemli mi?"

BU... İLGİNÇ.

"Bilmem gereken bir şey mi?"

ÖNEMLİ BİR ŞEY DEĞİL. O ŞEY YALNIZCA, BİR PARÇA MİTOLOJİK KALINTI. HER ŞEY KENDİLİĞİNDEN YOLA GİRECEK, BUNA GÜVENEBİLİRSİN.

"Kendiliğinden yoluna girecek derken..."

OĞLAN MUHTEMELEN BİRKAÇ GÜNE ÖLECEK.

Susan can saatine baktı.

"Olamaz!"

BU GENÇ ADAMLA ARANDA ROMANTİK BİR BAĞLANTI MI VAR?

"Ne? Hayır! Onu yalnızca bir kez gördüm!"

KALABALIK BİR ODADA BAŞKA KİŞİLERİN ARASINDAN UZAKTAN GÖZ GÖZE GELDİNİZ Mİ, YA DA BUNA BENZER BİR ŞEY OLDU MU?

"Hayır! Elbette olmadı."

O ZAMAN NEDEN UMURSUYORSUN?

"Çünkü o önem... çünkü o bir insan. İşte bu yüzden," dedi Susan, kendi kendine şaşarak. "Neden insanlarla bu şekilde uğraşılsın, hiç bilmiyorum," diye ekledi zayıfça. "Hepsi bu. Ah... bilemiyorum..."

Ölüm eğildi ve kafatasını kızın yüzüyle aynı hizaya getirdi.

ÇOĞU İNSAN BİR HAYLİ APTALDIR VE HAYATLARINI BOŞA GEÇİRİR. BUNU HİÇ GÖRMEDİN Mİ? ATIN SIRTIN-

DAYKEN AŞAĞIDAKİ BİR ŞEHRE BAKIP, BİR KARINCA YUVASINA NE KADAR BENZEDİĞİNİ HİÇ DÜŞÜNMEDİN Mİ? KÜÇÜK, SIRADAN DÜNYALARININ GERÇEK OLDUĞUNU SANAN KÖR YARATIKLARLA DOLU BİR YUVAYA BENZETMEDİN Mİ? IŞIKLI PENCERELERİ GÖRÜYORSUN VE O PENCERELERİN ARDINDA PEK ÇOK İLGİNÇ HİKÂYE OLDUĞUNU DÜŞÜNMEK İSTİYORSUN; FAKAT ASLINDA ORADA YALNIZCA SIKICI, *ÇOK* SIKICI RUHLAR OLDUĞUNU BİLİYORSUN. HEPSİ, BESİN TÜKETİCİLERİNDEN İBARET, İÇGÜDÜLERİNİN DUYGU OLDUĞUNU ZANNEDEN VE MİNİK YAŞAMLARININ, RÜZGÂRIN FISILTISINDAN DAHA ÖNEMLİ OLDUĞUNA İNANAN YARATIKLAR.

Gözlerdeki mavi parıltı dipsizdi. Susan'ın kendi düşüncelerini zihninden emiyor gibiydi.

"Hayır," diye fısıldadı Susan, "hayır. Hiç o şekilde düşünmedim."

Ölüm aniden doğruldu ve sırtını döndü.

BU ŞEKİLDE DÜŞÜNMEYİ FAYDALI BULABİLİRSİN, dedi.

"Ama bütün bunlar yalnızca *kaos!*" dedi Susan. "İnsanların ölümünde hiçbir mantık yok. Hiçbir adalet yok!"

HAH!

"*Sen de* karışıyorsun?" diye ısrar etti Susan. "Biraz önce babamı kurtardın!"

VE APTALLIK ETTİM. BİR BİREYİN KADERİNİ DEĞİŞTİRMEK, TÜM DÜNYAYI DEĞİŞTİRMEKTİR. BUNU UNUTMUYORUM. SEN DE UNUTMAMALISIN.

Ölüm hâlâ ona dönmemişti.

"Dünyayı daha iyi bir yere dönüştürecekse neden bir şeyleri değiştirmememiz gerektiğini anlamıyorum," dedi Susan.

HAH.

"Dünyayı değiştirmeye *korkuyor musun?*"

Ölüm döndü. Yüz ifadesi karşısında Susan geriledi.

Ölüm yavaşça ona doğru ilerledi. Sesi bir tıslamadan ibaretti.

BUNU BANA *SEN* SÖYLÜYORSUN, ÖYLE Mİ? CİCİ ELBİSEN İÇİNDE ORADA DURUYORSUN VE BUNU BANA SÖYLÜYORSUN. SEN. DÜNYAYI DEĞİŞTİRMEK HAKKINDA BİR ŞEYLER GEVELİYORSUN, ÖYLE Mİ? SEN BUNU KABUL ETME CESARETİNİ BULABİLDİN Mİ? NE YAPILMASI *GEREKTİĞİNİ* BİLME VE YAPMA CESARETİNİ? NE PAHASINA OLURSA OLSUN? DÜNYANIN HERHANGİ BİR YERİNDE, GÖREVİN *NE ANLAMA GELDİĞİNİ* BİLEN TEK BİR İNSAN VAR MI?

Yumruklarını sıktı ve açtı.

UNUTMAMAN GEREKTİĞİNİ SÖYLEDİM... BİZİM İÇİN ZAMAN, YALNIZCA BİR *YER*DİR. TAMAMEN YAYILMIŞTIR. ŞU AN VE GELECEK AYNI ANDA VARDIR. BUNU DEĞİŞTİRİRSEN, O DEĞİŞİMİN SORUMLULUKLARINI ÜSTLENİRSİN. VE BU, TAŞIMASI ÇOK AĞIR BİR YÜKTÜR.

"Bu yalnızca bir bahane!"

Susan uzun boylu şekle baktı. Sonra arkasını döndü ve hışımla kapıya yöneldi.

SUSAN?

Odayı yarılamış olan Susan durdu ama Ölüm'e bakmadı.

"Efendim?"

GERÇEKTEN Mİ? *KEMİKLİ DİZLER* HA?

"Evet!"

Muhtemelen bu, yapılan ilk piyano kılıfıydı. Halıdan yapılmıştı üstelik. Cliff onu kolayca omzuna aldı ve diğer eliyle de taş çuvalını kaldırdı.

"Ağır mı?" dedi Buddy.

Cliff piyanoyu tek eliyle kaldırdı ve düşünceli düşünceli tarttı.

"Biraz," dedi. Altındaki yer tahtaları gıcırdadı. "Parçalarını çıkarmakla doğru mu ettik?"

"Çalışacaktır," dedi Atlın. "O bir... at arabası gibi. Ne kadar çok parçasını çıkarırsan o kadar hızlı çalışır. Hadi gel."

Yola koyuldular. Buddy dikkat çekmemeye çalışıyordu; kocaman bir borazanı olan bir cüce, bir orangutan ve torbaya konmuş bir piyano taşıyan bir trolle yürürken dikkat çekmemek ne kadar mümkünse, o kadar.

"Ben araba isterdim," dedi Cliff, Davul'a giderlerken. "Kocaman siyah bi araba, üstünde de bi yarma."

"Yarma?" dedi Buddy. Adına alışmaya başlamıştı.

"Hani arabanın kapısında şekilli bi şeyler oluyo ya."

"Ha. Arma."

"Ondan işte."

"Bir yığın altının olsa sen ne alırdın Atlın?" dedi Buddy. Çantasındaki gitar, sahibinin sesini duyunca hafifçe tınladı.

Atlın duraksadı. Bir cüce için, bir yığın altın sahibi olmanın tek amacı... eh, bir yığın altın sahibi olmaktı. Ne kadar altınsı olabiliyorsa o kadar altınsı olması dışında altının hiçbir şey yapması gerekmiyordu.

"Bilmiyorum," dedi. "Bir yığın altınım olacağı hiç aklıma gelmemişti. Ya sen?"

"Ben dünyadaki en ünlü müzisyen olacağıma yemin ettim."

"Tehlikeli bi şey, o tür yeminler," dedi Cliff.

"Uuuk."

"Her sanatçı bunu istemez mi?" dedi Buddy.

"Benim deneyimlerime göre," dedi Atlın, "her gerçek sanatçının istediği şey, gerçekten ama gerçekten istediği şey, para kazanmaktır."

"Ve ünlü olmaktır," dedi Buddy.

"Ünlüyü bilmem," dedi Atlın. "Hem ünlü hem canlı olmak zor. Benim tek istediğim, yalnızca her gün müzik çalmak ve birilerinin bana, 'Teşekkürler, bu harikaydı, al sana biraz para, yarın aynı saatte yine gel, tamam mı?' demesi."

"Bu kadarcık mı?"

"Bu kadarı yeter de artar bile. 'Bize iyi bir borazancı lazım, Atlın Atlınoğlu'nu getirin!' demelerini isterim."

"Bence biraz sıkıcı," dedi Buddy.

"Ben sıkıcılığı severim. Kalıcıdır."

Davul'un yan kapısına geldiler ve elden düşme bira ile sıçan karışımı bir kokuyla esanslanmış loş bir odaya girdiler. Uzaktaki bar bölümünden mırıltılar geliyordu.

"İçerisi kalabalık gibi," dedi Atlın.

Hibiscus telaşla odaya girdi.

"Hazır mısınız madem?" dedi.

"Dur bir dakika," dedi Cliff. "Daha ücretimizi konuşmadık."

"Altı dolar dedim ya," dedi Hibiscus. "Siz ne bekliyordunuz? Lonca üyesi değilsiniz ve lonca rayici sekiz dolar."

"Biz sekiz dolar istemeyecektik," dedi Atlın.

"Tamam!"

"On altı dolar istiyoruz."

"On altı mı? Mümkün değil! Lonca rayicinin neredeyse iki katı bu!"

"Ama içerisi çok kalabalık," dedi Atlın. "Eminim bir ton bira kiralamışsındır. Eh, biz eve dönsek de olur..."

"Dur dur, konuşalım," dedi Hibiscus. Kolunu Atlın'ın kafasına doladı ve onu odanın köşesine götürdü.

Kütüphaneci piyanoyu inceliyordu. Buddy daha önce, bu işe enstrümanını yemeye çalışmakla başlayan hiç müzisyen görmemişti. Orangutan kapağı kaldırdı ve klavyeyi de inceledi: Birkaç notanın tadına baktı.

Atlın ellerini birbirine sürterek geri döndü.

"Tamaaam, adamı hallettim," dedi. "Hah!"

"Ne kadar?" dedi Cliff.

"Altı dolar!" dedi Atlın.

Sessizlik oldu.

"Pardon ama," dedi Buddy, "biz başında bir de 'on' olmasını beklemiştik."

"Kararlı davranmak zorundaydım," dedi Atlın. "Bir ara iki dolara kadar indi."

Bazı dinler, evrenin bir sözcükle, bir şarkıyla, bir dansla veya bir müzik parçasıyla başladığını söyler. Koçbaşı Dağları'nda yaşayan Dinleyen Keşişler, işitme duyularını öyle iyi eğitmişlerdir ki bir iskambil kâğıdının değerini onu yalnızca dinleyerek bile söyleyebilirler. Bu keşişler, evrenin incelikli seslerini dinlemeyi kendilerine iş edinmişlerdir; fosil yankılara bakarak evrendeki ilk sesleri çıkarsayabilirler.

Her şeyin başında, derler, kesinlikle çok tuhaf bir ses vardı.

Ama kulakları en keskin olanlar (yani pokerde en çok ka-

zananlar), ammonitlerin ve kehribarların içinde donmuş yankılara kulak verirler ve o sesten bile önce bazı minik sesler duyabildiklerine dair yemin ederler.

Sayan birinin sesine benzediğini söylerler: Bir, Ki, Üç, Dört.

Bazalta kulak veren en iyi dinleyici, bundan da önce gelen bazı sayıları belli belirsiz seçebildiğini söylemiştir.

Bu sayıların ne olduğu sorulduğunda ise, "*Bir, Ki,* gibi bir şey," demiştir.

Evreni yaratan bir ses gerçekten vardıysa bile, daha sonra ona ne olduğunu kimse sormamıştır. Bu yalnızca mitolojidir. Bu tür soruların sormaması gerekir.

Diğer yandan Ridcully, her şeyin tesadüfen var olduğuna inanırdı. Ya da Dekan söz konusuysa, sırf pislik olsun diye...

Kıdemli sihirbazlar, mesai saatleri dışında değillerse, Yamalı Davul'da içmezlerdi genelde. Bu gece burada, bir tür tanımlanmamış resmî görevle bulunduklarının farkındalardı. İçkilerinin başında ciddi tavırlarla oturuyorlardı.

Etraflarında boş sandalyelerden bir halka vardı ama çok geniş bir halka değildi, çünkü Davul olağanüstü kalabalıktı.

"Burada bol bol ambiyans var," dedi Ridcully, etrafına bakınarak. "Ah, görüyorum ki Gerçek Bira yapmaya başlamışlar yine. *Turbot'un Cidden Tuhaf Birası*'ndan bir kupa alayım lütfen."

Kupasını başına dikerken sihirbazlar onu izledi. Ankh-Morpork birasının, *suyundan* olsa gerek, tamamen kendine has bir tadı vardı. Bazıları biranın tadının et suyu çorbasına benzediğini söylerdi ama yanılıyorlardı. Et suyu çorbası çok daha serindir.

Ridcully mutlulukla dudaklarını şaplattı.

"Ah, biz Ankh-Morporklular iyi biranın nasıl yapıldığını kesinlikle iyi biliyoruz," dedi.

Sihirbazlar başlarını salladı. Onlar *kesinlikle* biliyorlardı ve bu yüzden cintonik içiyorlardı. Ridcully etrafına bakındı. Normalde, gecenin bu saatinde, meyhanenin bir yerlerinde mutlaka bir kavga çıkardı ya da en azından küçük çaplı bir bıçaklama olayı falan olurdu. Fakat şu anda yalnızca sohbetlerin uğultusu vardı ve herkes odanın uzak ucundaki küçük sahneyi izliyordu. Orada önemli bir şeyler olduğundan değil gerçi... Sahneye, eski bir çarşaftan ibaret, teorik bir perde çekilmişti. Arkasından patırtı ve gümlemeler geliyordu.

Sihirbazlar sahneye oldukça yakındı, çünkü sihirbazlar genelde hep iyi koltuklar bulur.

Ridcully bazı fısıltılar seçebildiğini düşündü ve dikkatle bakınca, çarşafın ardında kayan gölgeler gördü. Dinledi:

"İsmimizi mi sordu?"

"Cliff, Buddy, Atlın ve Kütüphaneci. Bunu bilmiyor mu?"

"Hayır, yani hepimizi anlatan bir ismimiz olmalı."

"Herkese yetçek kadar isim yok mu ki?"

"*Neşeli Ozanlar* gibi bir şey belki?"

"Uuuk!"

"*Atlın ve Atlıncıklar* nasıl?"

"Yok ya? *Cliff ve Cliffcikler* nası?"

"Uuuk uuk Uuuk-uuk?"

"Hayır. Farklı türden bir isme ihtiyacımız var. Müziğimiz gibi, adımız da farklı olmalı."

"*Altın* nasıl? İyi bir cüce adıdır."

"Hayır. Ondan daha farklı bir şey."

"*Gümüş*, o zaman?"

"Uuk!"

"Herhangi türden bir *ağır metal* ismi kullanmamalıyız bence Atlın."

"Bizde bu kadar özel olan ne ki? Biz yalnızca müzik çalan bir grubuz."

"İsimler önemlidir."

"Özel olan, gitar. *Buddy'nin Gitarının Çaldığı Grup* nasıl?"

"Uuuk."

"Daha kısa bir şey."

"Ee..."

Evren nefesini tuttu.

"*İçinde Taşlar Olan Grup*?"

"Hmm. *Sevdim*. Kısa ve hafifçe kirli. Tıpkı benim gibi."

"Uuuk."

"Müziğimizin türü için de bir isim bulmamız lazım."

"Eninde sonunda aklımıza gelir..."

Ridcully meyhanede etrafına bakındı.

Ankh-Morpork'un en olağanüstü ölçüde başarısız iş adamı Zararına Dibbler, odanın karşı tarafındaydı. Birine taammüden sosisli satmaya çalışıyordu ve bu, en son denediği başarısız-kesin-iş-girişiminin yine iflas ettiğinin işaretiydi. Dibbler ancak, tüm diğer girişimleri başarısız olduğunda sosisli satardı.*

Ridcully'ye el sallayarak beleşe selam verdi ve zarar etti.

Yan masada, Müzisyenler Loncası'nın yetenek avcısı Çuvalağız Limon oturuyordu. Yanındaki iki meslektaşının tek müzik bilgisi, insan kafatasından ne kadar perküsyon çıkarılabileceği

* Sorun sosisin tadı değildi. Pek çok sosisin tadı kötüdür. Ama Dibbler, hiçbir tadı olmayan sosisler üretmeyi başarmıştı. Çok tuhaftı gerçekten. Üzerine ne kadar çok hardal, ketçap ve turşu koyarsanız koyun *hâlâ* hiçbir tadı olmuyordu. Helsinki'de gece yarısı sarhoşlara satılan sosisler bile bunu başaramaz.

gibi görünüyordu. Adamın yüzündeki kararlı ifade, orada sağlığı için bulunmadığını anlatıyordu; yanındaki lonca görevlilerinin haşin görüntüleri ise, onun *başkalarının* sağlığı için orada olduğunu ima ediyordu; daha çok, o sağlığı yok etmek için.

Ridcully neşelendi. Gece, beklediğinden daha eğlenceli geçecek gibiydi.

Sahnenin yakınında bir masa daha vardı. Onu neredeyse gözden kaçırıyordu ama sonunda bakışları kendiliğinden oraya kaydı.

Tek başına oturan genç bir kadın vardı orada. Elbette Davul'da genç kadınlar görmek sıradışı değildi; hatta eşlikçisi olmayanları bile. Zaten genellikle, eşlikçi bulmak için gelirlerdi buraya.

Tuhaf olan şuydu ki, tüm banklar tıka basa dolu olsa da, genç kadının etrafı boştu. Kadın sıskaydı ama epey çekiciydi de. Doğru sözcük neydi, diye düşündü Ridcully, *erkek çatma* mı? Ne olursa olsun, haylaz oğlan çocuğu havası vardı üzerinde. Sararıp solmuş gibi görünmek isteyen sağlıklı genç kadınların giydiği türden siyah, dantelli bir elbise giymişti ve omzunda da bir... kuzgun oturuyordu.

Genç kadın başını çevirdi, Ridcully'nin ona baktığını gördü ve gözden kayboldu. Gibi.

Ridcully ne de olsa bir sihirbazdı. Kadın titreşerek bir var olup bir yok olurken, gözlerinin yaşardığını hissetti.

Ah. Eh... Diş Perilerinin bugünlerde şehirde olduğunu duymuştu. Gece ahalisinden biri olmalıydı bu da. Muhtemelen herkes gibi onların da tatil günleri oluyordu.

Masada bir hareketlenme sezince başını eğdi. Sıçanların Ölümü, bir fıstık çanağı taşıyarak önünden geçti.

Sihirbazlara geri döndü. Dekan'ın başında hâlâ sivri tepeli şapkası vardı. Ve yüzünde de hafifçe parlayan, yağlı bir sıvı.

"Sıcaklamış görünüyorsun Dekan?" dedi Ridcully.

"Ah, pek serin ve rahatım Rektörüm, sizi temin ederim," dedi Dekan. Burnunun yanından bir şey aktı.

Çağdaş Rünler Okutmanı kuşkuyla burnunu çekti.

"Biri pastırma mı pişiriyor?" dedi.

"Çıkar şunu Dekan," dedi Ridcully. "Kendini çok daha iyi hissedeceksin."

"Bayan Palm'ın Pazarlığa Tabi Sevgi Evi gibi kokuyor *bana* sorarsanız," dedi Kıdemli Seyis.

Şaşkınlık içinde ona döndüler.

"Yalnızca bir kez önünden geçmiştim," dedi Seyis çabucak.

"Rünler, Dekan'ın şapkasını çıkarır mısın bir zahmet?" dedi Ridcully.

"Sizi temin ederim ki..."

Şapka çıktı. Altından uzun, yağlı ve hemen hemen aynı sivri tepeli şekle sahip bir şey öne çıktı.

"Dekan," dedi Ridcully bir süre sonra, "saçlarına ne yaptın? Önü kazığa, arkası tavuk götüne benziyor, Klatchçamı affedersiniz. Ve... *parıl parıl*."

"Domuz yağı bu. Pastırma kokusu bundan geliyor," dedi Çağdaş Rünler Okutmanı.

"Doğru," dedi Ridcully. "Ama... çiçek kokusu ne?"

"*homurhomurhomurlavantahomur*," dedi Dekan surat asarak.

"Pardon, Dekan?"

"Dedim ki, lavanta yağı ekledim de ondan!" dedi Dekan yüksek sesle. "Ve en azından bazılarımız, bunun havalı bir saç

stili olduğunu düşünüyor, çok teşekkür ederim. Sizin sorununuz, Rektörüm, bizim yaşımızdaki insanları anlamamanız!"

"Ne? Benden yedi ay büyük olan insanları mı?" dedi Ridcully.

Bu sefer Dekan duraksadı.

"Ne dedim ben?" dedi.

"Kurutulmuş kurbağa haplarını kullanıyor musun dostum?" dedi Ridcully.

"Elbette hayır! Onlar zihinsel dengesizlik yaşayanlar için!" dedi Dekan.

"Ah. Demek sorun buymuş..."

Perde kalktı... daha doğrusu, kesik kesik hareketlerle kenara doğru çekildi.

İçinde Taşlar Olan Grup, meşale ışıklarında gözlerini kırpıştırdı.

Kimse alkışlamadı. Diğer yandan, kimse bir şeyler de fırlatmadı. Yamalı Davul standartlarına göre sevgi dolu bir karşılama sayılırdı bu.

Ridcully uzun boylu, kıvırcık saçlı, genç bir adam gördü. Genç adam, beslenme yetersizliği çeken bir gitara veya kavgada kullanılmış bir cümbüşe benzeyen bir şeyi kavramıştı. Yanında, elinde savaş borusu tutan bir cüce duruyordu. Arkada ise, bir taş yığınının gerisine yerleşmiş, iki pençesinde birer çekiç tutan bir trol vardı. Öteki yanda ise Kütüphaneci'yi gördü; bir... şeyin... önüne oturmuştu... Ridcully eğilip baktı... bira fıçılarının üzerine konulmuş, piyano iskeletine benzeyen bir şeyin?

Seyircilerin ilgisi delikanlıyı felç etmiş gibiydi.

"Selam... ee... Ankh-Morpork," dedi.

Ve bu kadar konuşmak onu yormuş gibi, sustu ve çalmaya başladı.

Küçük, basit bir ritimdi; sokakta karşınıza çıksa kolayca görmezden gelebileceğiniz bir şey. Ardından bir dizi çarpıcı akor dizisi geldi ve Ridcully o zaman, onların diğerlerinin *ardından* gelmediğini fark etti, çünkü ritim hâlâ oradaydı. Bu imkânsızdı. Hiçbir gitar bu şekilde çalınamazdı.

Cüce, borazanda peş peşe birkaç nota çaldı. Trol tempo tutmaya başladı. Kütüphaneci iki elini, görünüşte gelişigüzel bir biçimde, piyanonun klavyesine indirmeye başladı.

Ridcully hiç böyle şamata duymamıştı.

Ama sonra... ama sonra... Artık bir şamata değildi.

Yüksek Enerjili Büyü (YEB) Binası'ndaki genç sihirbazların anlatıp durduğu şu beyaz ışık saçmalığı gibiydi. Genç sihirbazlar, tüm renkler bir araya geldiğinde beyaz rengin ortaya çıktığını söylüyordu. Ridcully'yi ilgilendirdiği kadarıyla bu saçma sapan bir şeydi, çünkü herkes bilirdi ki bulabildiğiniz tüm renkleri karıştırırsanız bir tür yeşilimsi kahverengi bulaşıklık elde ederdiniz ve bu renk, kesinlikle beyaz olmazdı. Ama şimdi, onların ne anlatmaya çalıştığı hakkında belli belirsiz bir fikir edinmişti.

Bu gürültü, bu müzik karmaşası, aniden uyumlu bir bütün oluşturmuştu ve bu bütünün içinde yeni bir müzik vardı.

Dekan'ın şekilli saçları titriyordu.

Tüm kalabalık hareket ediyordu.

Ridcully kendi ayağının da tıp tıp yere vurduğunu fark etti. Diğer ayağıyla onun üzerine bastı.

Sonra trolün tempo tutuşunu, duvarları sarsarcasına taşları çekiçleyişini izledi. Kütüphaneci'nin ellerindeki tüm parmaklar

klavye boyunca uçuşuyordu... ayak parmakları da öyle. Ve bütün bu süreç boyunca gitar uluyor, haykırıyor, ezgiyi şakıyordu.

Sihirbazlar yerlerinde oynuyor, parmaklarını havada sallıyorlardı.

Ridcully, Veznedar'a doğru eğildi ve haykırdı.

"Ne!?" diye bağırdı Veznedar.

"Dedim ki, bunların hepsi delirdi. İkimiz hariç!"

"Ne!?"

"Müziği diyorum!"

"Evet! Harika değil mi!?" dedi Veznedar, sıska ellerini havada sallayarak.

"Artık senden de o kadar emin değilim!"

Ridcully yine oturdu ve sihirmetresini çıkardı. İbre çılgın gibi titriyordu ve bu ona hiçbir şey anlatmıyordu. Alet bunun büyü olup olmadığına karar verememiş gibi görünüyordu.

Ridcully, Veznedar'ı sertçe dürtükledi.

"Bu büyü değil! Bu başka bir şey!"

"Kesinlikle haklısınız!"

Ridcully aniden, doğru dili konuşma yetisini kaybetmiş gibi hissetti.

"Demek istediğim, bu çok fazla!"

"Evet!"

Ridcully içini çekti.

"Kurutulmuş kurbağa hapının zamanı geldi mi?"

Perişan hâldeki piyanodan dumanlar çıkıyordu. Kütüphaneci'nin elleri tuşların üzerinde, rahibe manastırına dalmış Kazanyayla gibi geziniyordu.

Ridcully etrafına bakındı. Kendini yapayalnız hissediyordu.

Ama müziğe kapılmamış olan biri daha vardı. Çuvalağız ayağa kalkmıştı. İki meslektaşı da öyle.

Boğumlu sopalar çıkarmışlardı. Ridcully lonca kanunlarını biliyordu ve elbette bu kanunların dayatılması gerekiyordu. Kanunlar olmadan bir şehri yönetemezdiniz. Buradaki, kesinlikle ruhsatlı müzik değildi; hatta ruhsatsız müzik diye bir şey varsa, o kesinlikle *buydu.*

Ama yine de...

Ridcully kol yenini sıyırdı ve ne olur ne olmaz diye çabuk bir ateş topu hazırladı.

Bir anda, adamlardan biri sopasını düşürdü ve acıyla ayağını tuttu. Diğeri, kulağına bir şey çarpmış gibi hızla arkasına döndü. Çuvalağız'ın şapkası, biri kafasına vurmuş gibi yamuldu.

Ridcully, Diş Perisi kızın, tırpanının sapını Çuvalağız'ın kafasına indirdiğini gördüğünü sandı, bir gözü feci yaşararak.

Rektör oldukça zeki bir adamdı ama düşünce trenini ray değiştirmeye zorlamakta güçlük çekerdi genellikle. Şimdi de tırpan fikrini kabullenmekte güçlük çekiyordu. Ne de olsa, otların dişleri olmazdı?

Ve sonra, düşünürken, ateş topu parmaklarını yaktı ve *sonra,* çılgınca parmaklarını emerken, müzikte bir şey olduğunu fark etti. *Fazladan* bir şey.

"Ah, hayır," dedi, ateş topu yere süzülüp Veznedar'ın botunu tutuştururken, "bu müzik *yaşıyor*..."

Bira kupasını kaptı, tek seferde dikti ve sonra *güm* diye masaya indirdi.

Ay, Klatch çölünün üzerinde, noktalı çizginin yakınlarında parlıyordu. Ve Bay Clete'inki gibi zihinler bu tür durumlardan

hiç memnun olmasa da, çizginin iki tarafı da eşit miktarda ay ışığı alıyordu.

Çavuş, geçit alanının sıkıştırılmış kumları üzerinde yürüdü. Durdu, oturdu ve bir puro çıkardı. Sonra eline bir kibrit aldı, yere uzandı, kumun içinden çıkmış olan bir şeye sürterek yaktı. Kumun içinden çıkan şey konuştu:

İYİ AKŞAMLAR.

"Herhâlde bu kadarı senin için yeterli olmuştur, ha asker?" dedi çavuş.

NE YETERLİ OLMUŞTUR ÇAVUŞ?

"Yemek ve su olmadan güneş altında iki gün geçirmek... Herhâlde susuzluktan kıvranıyorsundur ve kumdan çıkarılmak için yalvarıyorsundur ha?"

EVET. KESİNLİKLE ÇOK SIKICI.

"Sıkıcı mı?"

MAALESEF.

"Sıkıcı mı!? Bunun sıkıcı olması gerekmiyor! Çukur bu! Dehşet verici bir fiziksel ve zihinsel işkence olması gerekiyor! Bir gün sonra senin..." Çavuş gizlice kolundaki yazılara baktı. "Şey, *sayıklamaya* başlamış bir çılgın olman gerekiyor! Bütün gün seni izledim! İnlemedin bile! Sen dışarıda bu şekilde dururken ben... oturup... şeyimde oturup... şey... hani içinde oturursun, kâğıtlar falan vardır..."

OFİS.

"...ofisimde oturup çalışamıyorum! Dayanamıyorum!"

Aylak İskelet ona baktı. Adama nazik bir jest yapması gerektiğini hissetti.

İMDAT, İMDAT, İMDAT, İMDAT, dedi.

Çavuş rahatlayarak çöktü.

VE BU, UNUTMAYA YARDIMCI OLUYOR, ÖYLE Mİ?

"Unutmak mı? Şeye atılan biri, *her şeyi* unutur... şeye..."

ÇUKURA.

"Evet! İşte bu!"

HA. BİR SORU SORABİLİR MİYİM?

"Ne?"

BURADA BİR GÜN DAHA GEÇİRMEME İZİN VERİR MİSİN?

Çavuş yanıt vermek için ağzını açtı ve o anda D'regler, en yakındaki kum tümseğinin üzerinden aşarak saldırıya geçti.

"Müzik mi?" dedi Ataerk. "Ah. Biraz daha anlat."

Dikkatle dinlediğini ima eden bir şekilde arkasına yaslandı. Ataerk dinlemek konusunda çok başarılıydı. Bir şekilde bir tür zihinsel anafor yaratırdı ve insanlar da sırf sessizlikten kaçınmak için ona her şeyi anlatırdı.

Dahası, Ankh-Morpork'un kudretli hükümdarı Lord Vetinari, müziği severdi.

Böyle bir adamın ne tür müzik sevdiğini herkes merak ederdi.

Son derece biçimsel bir oda müziği belki. Ya da gök gürültüsü ve şimşeklerle bezenmiş operalar.

Aslında, onun en sevdiği müzik türü, *hiç çalınmayanlardı.* Onun fikrine göre, kurutulmuş deriler, ölü kedi parçaları ve çekiçlenerek tellere ve borulara dönüştürülmüş metal parçalarıyla işkence edilmesi, müziği mahvediyordu. Müziğin, çizgiler arasına düzgünce dizilmiş minik noktalar ve çubuklar hâlinde, *yazılı* olarak kalması gerekiyordu. Müzik ancak oradayken saf hâlde kalabilirdi. İnsanlar onlarla bir şeyler yapmaya başladığı

an çürüme de başlıyordu. Sessiz bir odada oturup nota kâğıtlarını okumak çok daha iyiydi. İşte o zaman, sizinle bestecinin zihni arasına, mürekkeple çiziktirilmiş notalardan başka hiçbir şey giremiyordu. Şişman, terli, kulakları kıllı, obualarının ucundan tükürükler damlayan adamlar tarafından çalınması ise... Eh, bu düşünce bile Ataerk'i ürpertmeye yetiyordu. (Çok fazla da ürpermiyordu gerçi, çünkü Ataerk hiçbir konuda aşırıya kaçmazdı.)

Demek öyle...

"Sonra ne oldu?" diye sordu.

"Sonra şarkı söylemeye başladı efendimiz," dedi, lisanslı dilenci ve gayriresmî muhbir Mırmır Michael. "Büyük ateşli toplar[8] hakkında bir şarkı."

Ataerk tek kaşını kaldırdı.

"Pardon?"

"Öyle bir şeydi. Sözleri pek seçemedim, çünkü piyano patladı."

"Ah? Sanırım bu, gösteriyi kesintiye uğratmıştır?"

"Yok. Maymun, kalanları çalmaya devam etti," dedi Mırmır Michael. "Hatta herkes ayaklandı, sonra da bağırıp çağırmaya, dans etmeye ve hamamböceği istilası varmış gibi tepinmeye başladı."

"Ve Müzisyenler Loncası'ndan gelen adamlar da yaralandı, öyle mi?"

"Çok tuhaftı. Çarşaf gibi bembeyaz kesildiler. Yani, en azından..." Mırmır Michael kendi çarşafının durumunu düşündü... "Eh, *bazı* çarşaflar kadar beyaz..."

Dilenci konuşurken Ataerk raporlara baktı. Tuhaf bir akşam olmuştu kesinlikle. Davul'da isyan. Tamam, bu çok nor-

maldi ama tipik bir isyana benzemiyordu ve sihirbazların *dans ettiğini* de daha önce hiç duymamıştı. Bu işaretleri tanıdığını hissediyordu... Durumu daha da kötüleştirecek tek bir şey vardı.

"Söyle bana," dedi, "bütün bunlara Bay Dibbler nasıl tepki verdi?"

"Ne, efendimiz?"

"Basit bir soru sorduğumu düşünüyorum."

Ama bizim Dibbler'ın da orada olduğunu nereden bildiniz? Ben söylemedim ki, cümlelerinin, söylenmek üzere gırtlağına dizildiğini hissetti Mırmır Michael; fakat sonra, onları söylemek konusunda ikinci, üçüncü ve dördüncü defa düşündü.

"Şey, efendimiz..." dedi, "orada oturup baktı yalnızca. Ağzı bir karış açık bir hâlde. Sonra da hızla çıktı gitti."

"Anlıyorum. Eyvah eyvah. Teşekkür ederim Mırmır Michael. Çıkabilirsin."

Dilenci duraksadı.

"Pis İhtiyar Ron dedi ki, bazen bilgi için para veriyormuşsunuz."

"Öyle mi dedi? Gerçekten mi? Bunu o söyledi, öyle mi? Bak sen şu işe... Ne kadar da ilginç..."

Vetinari raporun kenarına bir not çiziktirdi. "Teşekkür ederim."

"Ee..."

"Ben seni tutmayayım."

"Ee... yok. Tanrılar sizi kutsasın efendimiz," dedi Mırmır Michael ve canını kurtarmak için kaçtı.

Dilencinin botlarının sesi solup gittikten sonra Ataerk pencereye gitti, ellerini arkasına kavuşturarak durdu ve içini çekti.

Hükümdarlarının yalnızca *küçük* şeyler hakkında endişelenmesi gereken şehir devletleri de vardı muhtemelen: barbar istilaları, ödemeler dengesi, suikastlar, yakındaki yanardağın patlaması ihtimali... Basit şeyler. Ve bu tür şehir devletlerinde, ikide bir gerçekliğin kapısını açan ve içeride her ne varsa ona, mecazi olarak, "Selam, içeri gir, seni gördüğüme sevindim, ne güzel bir baltan var, acaba şans eseri, madem hazır da buradasın, senden para kazanabilir miyim?" diyen insanlar *yoktu*.

Lord Vetinari, Bay Hong'a *ne* olduğunu bazen gerçekten merak ediyordu. Herkes biliyordu elbette. Yani. Genel olarak. Ama *tam olarak* ne olduğunu değil.

Ne şehirdi ama... Bahar aylarında nehir tutuşuyordu. Yaklaşık olarak ayda bir, Simyacılar Loncası havaya uçuyordu.

Masasına döndü ve kısa bir not aldı. Birini öldürmek zorunda kalacağından korkuyordu.

Sonra Fondèl'in *Sol Majör Prelüd*'ünün üçüncü bölümünü eline aldı ve yerine yerleşip okumaya başladı.

Susan, Binky'yi bıraktığı ara sokağa yürüdü. Yarım düzine adam, parke taşlarının üzerine saçılmış, muhtelif yerlerini tutarak inliyordu. Susan onları görmezden geldi. Ölüm'ün atını çalmaya kalkışan herkes, "acı dolu bir dünya" ifadesinin anlamını kısa sürede öğrenirdi. Binky iyi nişancıydı ve o çok küçük, çok mahrem dünyayı her seferinde tutturdu.

"*Müzik* çocuğu çalıyordu, çocuk müziği değil," dedi Susan. "Barizdi. Parmakları tellere dokunmuyordu bile. Eminim."

CİYK.

Susan elini ovaladı. Çuvalağız'ın kafasının çok sert olduğu anlaşılmıştı.

"Onu öldürmeden müziği öldürebilir miyim?"

CİYK.

"İmkânı yok," diye tercüme etti kuzgun. "Onu hayatta tutan tek şey müzik."

"Ama dedem... Ama o dedi ki, müzik onu sonunda zaten öldürecekmiş!"

"Gerçekten de büyük, engin, harika bir evren bu..." dedi kuzgun.

CİYK.

"Ama... bakın, eğer bu bir... bir parazit falansa," dedi Susan, Binky gökyüzüne doğru tırıs kalkarken, "konağını öldürmesinin ne faydası olur?"

CİYK.

"Hiçbir fikri yokmuş," dedi kuzgun. "Beni Quirm'de bırakıver, olur mu?"

"Onu *ne için* istiyor?" dedi Susan. "Onu kullanıyor ama *ne için?*"

"Yirmi yedi dolar!" dedi Ridcully. "Sizi kodesten çıkarmak için yirmi yedi dolar verdim! Üstelik çavuş *sırıttı* durdu! *Tutuklanan* sihirbazlar ha!"

Yan yana sıralanmış, omuzları çökmüş şekillerin önünde yürüdü.

"Yani... yahu Bekçiler Davul'a *kaç kere* çağrılmıştır ki?" dedi Ridcully. "Siz ne yaptığınızı sanıyordunuz be adamlar!"

"*mırılmırılmırıl*," dedi Dekan, bakışlarını yerden kaldırmadan.

"Ne?"

"*mırılmırıldansediyordukmırıl*."

"Dans ediyordunuz ha?" dedi Ridcully, sıra boyunca geri yürüyerek. "Buna dans diyorsunuz, öyle mi? Başkalarıyla çarpışmak? Birbirinizi omuzlarınızın üzerinden arkaya atmak? Ortalıkta fırıl fırıl dönmek! Troller bile böyle davranmaz! (Ki trollerle bir alıp veremediğimden değil ha gerçekten de harika bir halktır harikadırlar.) Ve siz, sözde *sihirbaz*sınız. Herkes size hayranlıkla bakmalı! Parende atarak başlarının üzerinden geçtiğiniz için *değil* tabii! Rünler! Sergilediğin o küçük gösterinin de gözümden kaçtığını sanma, gerçekten midemi bulandırdın! Zavallı Veznedar'ın gidip biraz uzanması gerekti! Dans etmek demek... bir halka oluşturup dönmek demektir, bilmiyor musunuz! Mayıs direkleri falan, sağlıklı horonlar, belki hafif salon dansları... Savaş baltası sallayan bir cüce gibi (saygın bir halktır cüceler hep derim hep) partnerini tutup savurmak değil! Anlatabiliyor muyum?"

"*mırılmırılmırılamaherkesyapıyordumırıl*," dedi Dekan, başını kaldırmadan.

"On sekizini aşmış bir sihirbaza bunu söyleyeceğim hiç aklıma gelmezdi ama... bir sonraki emre kadar cezalısınız!" diye bağırdı Ridcully. "Kampüs dışına çıkmanızı yasaklıyorum!"

Kampüse kapatılmak büyük bir ceza sayılmazdı. Sihirbazlar, bir süre içeride beklememiş olan havaya güvenmezlerdi zaten ve çoğunlukla, odalarıyla yemek masası arasında gidip gelerek yaşarlardı. Ama şimdi, kendilerini bir tuhaf hissediyorlardı.

"*mırılmırılnedenmişanlamıyorum*," diye mırıldandı Dekan.

Çok daha sonraları, müziğin öldüğü gün,* muhtemelen

* "Müziğin öldüğü gün" tabiri, Don McLean'in *American Pie*[9] isimli şarkısında geçen bir dizedir ve 1959 yılında bir uçak kazasında hayatını kaybeden Buddy Holly, Ritchie Valens ve The Big Bopper için sarf edilmiştir. [E.N.]

gençliğini falan hiç yaşayamamış olduğu için böyle davrandığını söyledi. Yani, en azından, genç olduğunu bilecek kadar büyümüş bir genç olarak yaşayamamıştı gençliğini. Çoğu sihirbaz gibi o da eğitimine başladığında o kadar küçüktü ki, resmî sivri tepeli şapkası kulaklarını kapatıyordu. Ondan sonra da yalnızca... eh, sihirbaz olmuştu.

Bir kez daha, bir yerlerde bir şeyleri kaçırdığını hissediyordu. Son birkaç güne kadar bunu hiç fark etmemişti. Neyi kaçırdığını bilmiyordu. Bir şeyler yapmak istiyordu. Ne yapmak istediğini de bilmiyordu ama *bir an önce* yapmak istiyordu. Kendini... hayatı boyunca tundrada yaşamış ve bir sabah su kayağı yapma hevesiyle uyanmış biri gibi hissediyordu. O yüzden, havada müzik varken, içeride kalmayacaktı kesinlikle...

"*mırılmırılmırılbeniçeridekalmammırıl.*"

İçinde, hiç alışık olmadığı duygular kabarıyordu. İtaatsizlik etmek istiyordu! Her şeye itaatsizlik etmek! Yerçekimi kanununa bile! Yatmadan önce kesinlikle giysilerini katlamayacaktı mesela! Ridcully ona, "Demek isyan ediyorsun öyle mi? Neye isyan ediyorsun peki?" diye soracaktı ve o da diyecekti ki... o da... o da, şey... Kahrolası unutulmaz bir yanıt verecekti işte! Yapacağı şey buydu!* Ve...

Ama Rektör, uzun adımlarla yürüyüp gitmişti bile.

"*mırılmırılmırıl*," dedi Dekan meydan okurcasına, *asi gençliğinin* etkisiyle...

Kapı, şamatanın üzerinden zar zor duyulabilen bir şekilde tıklandı. Cliff kapıyı azıcık araladı.

---

* Marlon Brando'nun oynadığı *Kanlı Hücum* filminden. Filmdeki yanıt, "Sende ne var?" idi. [E.N.]

"Benim, Hibiscus. Biralarınızı getirdim. İçin de çıkın!"

"Nasıl çıkabiliriz ki?" dedi Atlın. "Bizi ne zaman görseler bir şeyler daha çalmaya zorluyorlar!"

Hibiscus omuzlarını silkti. "Umurumda değil. Ama bira için bir, kırılan mobilyalar için de yirmi beş dolar borcunuz var..."

Cliff kapıyı kapattı.

"Onunla pazarlık edebilirim," dedi Atlın.

"Hayır, o kadar paramız yok," dedi Buddy.

Bakıştılar.

"Eh... kalabalık bize bayıldı," dedi Buddy. "Bence çok başarılı olduk. Şey..."

Sessizliğin içinde, Cliff bira şişesinin dibini ısırdı ve içindekileri başından aşağı döktü.*

"Hepimizin bilmek istediği," dedi Atlın, "orada ne yaptığını sandığın."

"Uuuk."

"Ve," dedi Cliff, şişenin geri kalanını buruşturarak, "hepimizin ne çalacağını nereden bildiğin."

"Uuuk."

"Bir de," dedi Atlın, "ne şarkı söylediğini sandığın."

"Şey..."

"*Yeni Mavi Botlarıma Basma*[10] mı?" dedi Cliff.

"Uuuk."

"*Aman Tanrılar, Bayan Polly*'ye[11] ne demeli?" dedi Atlın.

"Şey...

"*Sto Helit Danteli*?"[12] dedi Cliff.

"Uuuk?"

* Trol birası, alkolde çözündürülmüş amonyum sülfattır ve tadı da mayalanmış pil gibidir.

"Sto Helit şehrinde yapılan çok ince bir dantel türüdür, dedi Atlın. Yan yan Buddy'ye baktı. "O şarkıda bir de, 'selam bebek' dedin sanki. Neden öyle dedin?"

"Şey..."

"Davul'a küçük bebekleri sokmuyorlar ki..."

"Bilmiyorum! Sözcükler sanki... *oradaydı* işte," dedi Buddy. "Böyle, müziğin bir parçasıydılar ve..."

"Ve çok tuhaf bir şekilde hareket ediyordun. Pantolonun seni rahatsız ediyormuş gibi," dedi Atlın. "İnsanlar konusunda uzman değilim elbette ama seyirciler arasındaki bazı hanımlar, zengin minerallerle dolu büyük bir madene sahip bir cücenin kızına bakan bir cüce gibi baktı sana."

"Evet," dedi Cliff, "'hey, şu kızdaki katmanlara bak' diye düşünen bi trol gibi..."

"Sende elf kanı olmadığından *gerçekten* emin misin?" dedi Atlın. "Bir-iki kez biraz... *elfsi* davrandın gibi geldi de..."

"*Neler olduğunu bilmiyorum!*" dedi Buddy.

Gitar inledi.

Ona baktılar.

"Yapcağımız şey şu," dedi Cliff, "onu götürüp nehre atcaz. Onaylayanlar *evet* desin. Ya da duruma göre, *uuuk*."

Bir sessizlik daha oldu. Kimse enstrümanı kapmak için atılmadı.

"Ama mesele şu ki," dedi Atlın, "mesele şu ki... sahnede bize *bayıldılar*."

Bunu düşündüler.

"Aslında hiç de... *fena* bir his değildi," dedi Buddy.

"İtiraf etmem lazım... hayatım boyunca ööle seyirci görmedim," dedi Cliff.

"Uuuk."

"Eğer o kadar iyiydiysek," dedi Atlın, "neden zengin olmadık peki?"

"Çünkü pazarlığı sen yapıyon," dedi Cliff. "Mobilyaların parasını ödemek zorunda kalırsak, yakında yemeklerimi pipetle içmem gerekcek."

"Pazarlık yapmayı beceremediğimi mi söylüyorsun!?" dedi Atlın, öfkeyle ayağa kalkarak.

"Borazanı iyi çalıyon. Ama para sihirbazı sayılmazsın."

"Hah, *sizin* nasıl pazarl..."

Kapı çalındı.

Cliff içini çekti. "Yine Hibiscus gelmiştir," dedi. "Şu aynayı uzatsanıza. Diğer yandan bi diş daha sökmeye çalışayım..."

Buddy kapıyı açtı. Gerçekten de Hibiscus'tu; ama uzun bir paltoya ve geniş, dost canlısı bir sırıtışa sahip, daha ufak tefek bir adamın arkasındaydı.

"Ah," dedi sırıtış. "Sen Buddy olmalısın?"

"Şey, evet."

Sırıtışın sahibi, kılı bile kıpırdamamış gibi görünmesine rağmen bir anda içeride bitti ve kapıyı tekmeleyip meyhanecinin yüzüne kapattı.

"Adım Dibbler," diye devam etti sırıtış. "Z.R.R.N. Dibbler. Duymuşsunuzdur herhâlde?"

"Uuuk!"

"Seninle konuşmuyorum! Diğerleriyle konuşuyorum!"

"Hayır," dedi Buddy, "duyduğumuzu sanmıyorum."

Sırıtış daha da genişledi.

"Siz delikanlıların, başınızı biraz belaya soktuğunu duydum," dedi Dibbler. "Kırık mobilyalar falan..."

"Paramızı alamıcaz bile," dedi Cliff, dik dik Atlın'a bakarak.

"Hay tanrılar!" dedi Dibbler. "Ama şans eseri, o konuda size yardımcı olabilirim. Ben bir iş adamıyım. İş yaparım. Görüyorum ki sizler müzisyensiniz. Müzik çalıyorsunuz. Para meseleleriyle kafanızı meşgul etmek istemezsiniz, değil mi? O işi bana bırakmaya ne dersiniz?"

"Hah," dedi Atlın, finansal becerilerine edilen hakaret yüzünden hâlâ incinmiş hâlde. "*Sen* ne yapabilirsin ki?"

"Eh," dedi Dibbler, "başlangıç olarak, bu gecenin ücretini almanızı sağlayabilirim."

"Ya mobilyalar?" dedi Buddy.

"Ah, burada *her gece* bir şeyler kırılır zaten," dedi Dibbler önemsemezce. "Hibiscus sizi kafalamaya çalışıyor. Ben onunla anlaşırım. Aramızda kalsın ama, yerinizde olsam onun gibilere karşı dikkatli olurdum."

Öne eğildi. Sırıtışı biraz daha genişlese, kafasının üst yarısı düşüp gidecekti.

"Bu şehir, çocuklar," dedi, "bir ormandır."

"Paramızı almamızı sağlayabilirse, ben güvenirim ona," dedi Atlın.

"O kadar kolay mı?" dedi Cliff.

"Bana para veren herkese güvenirim."

Buddy masaya baktı. Neden bilmiyordu ama... yanlış bir şeyler olsa, gitarın bir şey yapacağını hissediyordu. Ahenksiz bir şeyler çalardı belki ya da... başka bir şeyler işte. Fakat gitar, kendi kendine mırıldanmakla yetindi.

"Ah, tamam. Dişlerim bana kalcaksa, ben de varım," dedi Cliff.

"Tamam," dedi Buddy.

"Harika! *Harika!* Birlikte harika müzik yapabiliriz! En azından... siz yaparsınız?"

Dibbler cebinden kâğıt kalem çıkardı. Gözlerinde bir aslan kükredi.

Susan, Koçbaşı Dağları'nın yükseklerinde bir yerde, Binky'yi bir bulutun üzerinden aşırdı.

"Hem, nasıl öyle konuşabildi?" dedi. "İnsanların yaşamlarıyla oynuyor ve sonra *görevden* bahsediyor, öyle mi?"

Müzisyenler Loncası'nın tüm ışıkları yanıyordu.

Bir cin şişesi, bardağın kenarında tıkırdadı; Çuvalağız onu masaya bıraktığında da kısaca sallandı.

"Onların kim olduğunu bilen var mı?" dedi Bay Clete, Çuvalağız ikinci denemesinde bardağı kavramayı başarırken. "Kim olduklarını *birileri* biliyor olmalı!"

"Oğlanı bilmem," dedi Çuvalağız. "Kimse görmedi onu daha önce. Ve... ve... eh, trolleri bilirsin... hepsi birbirinin aynısı gibi..."

"Ama biri, Üniversite Kütüphaneci'siydi kesinlikle," dedi lonca kütüphanecisi Herbert 'Bay Klavsen' Karışıkçal.

"Şimdilik onu boş verebiliriz," dedi Clete.

Diğerleri başlarını salladı. Daha ufak tefek birileri bulunabildiği sürece kimse Kütüphaneci'yi dövmeye kalkışmak istemiyordu.

"Ya cüce?"

"Ah."

"Atlın Atlınoğlu olabilir. Biri söyledi. Phedre Yolu'nda bir yerde oturuyormuş."

Clete hırladı.

"Hemen şu anda birkaç delikanlı yolla oraya," dedi. "Bu şehirdeki müzisyenlerin pozisyonunun, onlara *hemen şimdi* açıklanmasını istiyorum. Hıh. Hıh. Hıh."

Müzisyenler, Yamalı Davul'un şamatasını geride bırakarak gecenin içine daldı.

"Ne iyi biriydi, değil mi?" dedi Atlın. "Yalnızca ücretimizi ödetmekle kalmadı, bir de üstüne, kendi parasından yirmi dolar verdi!"

"Sanırım aslında," dedi Cliff, "bize yirmi doları *faizli* verdi."

"Aynı şey değil mi? Bize başka işler de bulabileceğini söyledi. Kontratı okudunuz mu?"

"*Sen* okudun mu?"

"Yazılar çok küçüktü," dedi Atlın. Neşelendi. "Ama bol bol yazı var," diye ekledi. "O kadar çok yazı varsa iyi bir kontrat olmalı."

"Kütüphaneci kaçtı ama," dedi Buddy. "Sürekli uuukladı, sonra da kaçtı."

"Hah! Sonradan çok üzülecek," dedi Atlın. "Çok sonra onunla konuşacaklar ve o da diyecek ki, 'Onlar ünlü olmadan önce ayrıldım...'"

"Bence *uuuk* diyecek."

"Her neyse, piyanonun onarılması gerek."

"Evet," dedi Cliff. "Bir seferinde, kibrit çöplerinden bi şeyler yapan bi adam görmüştüm. *O* onarabilir."

İki dolarları, Baharat Bahçesi'nde iki porsiyon kuzu yahniye, bir uranititli yahniye ve bir şişe de şaraba dönüştü. Şarap o kadar kimyasallaşmıştı ki troller bile içebiliyordu.

"Bundan sonra," dedi Atlın, oturup yemeklerini beklerlerken, "kalacak başka bir yer buluruz."

"Senin yerinin nesi var?" dedi Cliff.

"Fazla cereyanlı. Kapıda piyano biçiminde bir delik var da..."

"Evet ama o deliği oraya sen açtın."

"Ee?"

"Ev sahibi kızmıcak mı?"

"Elbette kızacak. Ev sahipleri *bunun* içindir. Her neyse, bu meslekte yükseliyoruz çocuklar. İçime doğuyor."

"Paramızı ödedikleri için mutlu olduğunu sanıyordum," dedi Buddy.

"Evet. Evet. Ama daha çok para öderlerse daha da mutlu olacağım."

Gitar uğuldadı. Buddy onu eline aldı ve bir teli çekti.

Atlın bıçağını düşürdü.

"Piyano sesi gibiydi!" dedi.

"Sanırım, istediği sesi çıkarabiliyor," dedi Buddy. "Ve artık piyanoların da nasıl ses çıkardığını biliyor."

"Sihirli," dedi Cliff.

"*Elbette* sihirli," dedi Atlın. "*Ben de* öyle deyip duruyorum ya. Fırtınalı bir gecede; eski, tozlu bir dükkânda bulunmuş, tuhaf ve eski bir..."

"Fırtınalı değildi," dedi Cliff.

"...*şey*. Evet, tamam. Ama biraz yağmur yağıyordu. Elbette bir parça özel olacak. Eminim geri dönsek dükkânı da yerinde bulamayız. Ve bu her şeyi kanıtlar. Ertesi gün yerinde bulamadığın dükkânlardan aldığın şeylerin, Kader'in bulmanı istediği feci gizemli şeyler olduğunu herkes bilir. Kader bize gülümsüyor olabilir."

"Bize bi şey yaptığı kesin, dedi Cliff. "Umarım bi gülümsemedir."

"Ve Bay Dibbler, yarın çalmamız için gerçekten özel bir yer bulacağını söyledi."

"Güzel," dedi Buddy. "Çalmak *zorunda*yız çünkü."

"Tamam," dedi Cliff. "Çalarız, sorun diil. İşimiz bu."

"Herkes müziğimizi *işitmeli*."

"Elbette." Cliff şaşırmış göründü. "Tamam. Tabii. Bizim istediimiz de bu. Ama para da istiyoz."

"Bay Dibbler bize yardım eder," dedi Atlın. Buddy'nin sesindeki tınıyı fark edemeyecek kadar dalgındı. "Çok başarılı bir adama benziyor. Sator Meydanı'nda bir ofisi bile var. Ancak çok zengin olan şirketler orada ofis tutabiliyor."

Yeni bir gün doğdu.

Fakat daha doğmayı bile bitirmemişken, Rektör Ridcully, Üniversite bahçesinin çiy kaplı çimenlerinde seyirterek ilerledi ve YEB Binası'nın kapısını dövdü. Normalde bu binanın yakınlarına bile uğramazdı. Buradaki genç sihirbazların ne yaptığını anlamamaktan ziyade (ki anlamıyordu da), bunu kendilerinin de anlamadığından kuşkulanıyordu. Genç sihirbazlar, gün geçtikçe her şeyden daha az emin olma fikrinden büyük zevk alıyor gibiydiler ve akşam yemeğine geldiklerinde, "Vay canına, Marrowleaf'in Sihirsel Düşünülemezlik Teorisi'ni tersyüz ettik! Muhteşem!" gibi şeyler söylüyorlardı; sanki bu büyük bir nezaketsizlik değilmiş de gurur duyulacak bir şeymiş gibi...

Ve sürekli, en küçük sihir birimi olan "taum"u bölmekten bahsedip duruyorlardı. Rektör bunu neden yapmak istedikle-

rini anlamıyordu. Ortalığa parçacıklar saçmak için mi? Bunun ne faydası olurdu ki? Evren, insanlar onu dürtüklemediği zamanlarda da yeterince kötü bir yerdi.

Kapı biraz aralandı.

"Ah, sizsiniz Rektörüm."

Ridcully kapıyı daha da açtı.

"Günaydın Stibbons. Erken kalktığını görmek ne güzel."

En genç öğretim üyesi olan Ponder Stibbons, gözlerini kırpıştırarak gökyüzüne baktı.

"Ne çabuk sabah olmuş," dedi.

Ridcully onu iterek YEB Binası'na girdi. Geleneksel bir sihirbaz için yabancı bir yerdi burası. Ortalıkta tek bir kafatası veya akmış mum yoktu. Bu oda, o kaçınılmaz patlamayı yaşamış ve düşe düşe bir demirhaneye düşmüş bir simyacının laboratuvarı gibi görünüyordu.

Ridcully, Stibbons'ın cübbesini de beğenmiyordu. Doğru uzunluktaydı ama soluk ve yeşilimsi bir gri renkteydi ve üstelik cepleri, düğmeleri ve tavşan kürkü kenarlı bir başlığı vardı. *Hiçbir yerinde* ise payet, mücevher veya mistik simge yoktu. Yalnızca, Stibbons'ın kaleminin aktığı yerde, küçük bir leke vardı.

"Son zamanlarda pek dışarı çıkmadın galiba?" dedi Ridcully.

"Hayır efendim. Çıkmalı mıydım? Büyütücü Aletim üzerinde çalışıyordum. Hatırlarsınız, size göstermiştim..."*

* Ama sonuçları pek de iyi olmamıştı maalesef. Stibbons, haftalar harcayarak lensler yapmış, camlar üflemişti ve sonunda, Ankh Nehri'nden aldığı bir damla suyun içinde, muazzam sayıda minik hayvan olduğunu göstermişti. Rektör de ona bir göz atmış ve içinde bu kadar çok canlı barındırabilen bir şeyin sağlıklı olması gerektiği yorumunu yapmıştı.

"Tamam tamam," dedi Ridcully etrafına bakınarak. "Burada çalışan başkası var mı?"

"Şey... ben varım. Sonra... Dehşet Tez, Skazz, Koca Kaçık Drongo ve..."

Ridcully gözlerini kırpıştırdı.

"Onlar *ne?*" dedi. Ve sonra, hafızasının derinliklerinden, korkunç bir yanıt yüzeye çıktı. Ancak çok çok özel bir tür, böyle isimlere sahip olabilirdi.

"*Öğrenciler mi?*"

"Şey. Evet?" dedi Ponder gerileyerek. "Sorun olmaz, değil mi? Yani, sonuçta burası bir üniversite ve..."

Rektör Ridcully kulağını kaşıdı. Adam haklıydı elbette. Etrafta o tiplerden olması *gerekiyordu*, bundan kaçınmak mümkün değildi. Gerçi Ridcully ve öğretim üyelerinin geri kalanı ellerinden geldiğince kaçınıyordu onlardan. Arada bir, bir tanesini gördüklerinde, hemen aksi yöne doğru koşuyorlar veya kapıların arkasına saklanıyorlardı. Çağdaş Rünler Okutmanı, ders vermektense kendini gardırobuna kilitlemesiyle tanınırdı.

"Onları da çağırsan iyi olacak," dedi Ridcully. "Gerçek şu ki, fakültemi kaybediyor olabilirim."

"Yeni bir büyü mü Rektörüm?" dedi Ponder nazikçe.

"Ne?"

"Pardon?"

İkisi, anlamazlık içinde bakıştılar; dar bir sokakta ayrı yönlere doğru uzaklaşan ve ilk önce diğerinin dönüp bakmasını bekleyen iki zihin olarak.

"*Öğretim kadrosu* diyorum. Muhakeme yeteneğini kaybetti gibi," dedi Ridcully, pes ederek. "Dekan falan. Tamamen

kaçırmışlar. Bütün gece ayakta kalıp gitar falan çalmışlar. Dekan kendine deriden bir ceket yapmış."

"Eh, deri çok pratik ve işlevsel bir malzemedir. Ayrıca..."

"Hayır. Onun kullandığı hâliyle değil..." dedi Ridcully kaş çatarak...

[...Dekan geriledi. Kâhya Bayan Whitlow'dan bir terzi mankeni ödünç almıştı.

Kafasında dönüp duran tasarımda bazı değişiklikler yapmıştı. Her şeyden önce, en azından ayak bileklerine dek uzanmayan bir giysi giymek bir sihirbazın ruhunu hasta ederdi; bu yüzden bol bol deri vardı. Onca zımba için, bol bol yer yani.

Ceketin arkasına zımbalarla "DEKAN" yazarak başlamıştı işe. Ama bu, ceketi doldurmamıştı. Bir süre sonra "HAYATI" diye eklemiş ve sonra da bir boşluk bırakmıştı, çünkü hayatının *ne* için olduğundan çok da emin değildi. "HAYATI BOL BOL YEMEK", doğru olmazdı mesela.

Bir süre şaşkın şaşkın düşündükten sonra, bu kez "HIZLI YA ŞAGEN ÇÖL"* diye yazmıştı. Tam olarak doğru olmadığını görebiliyordu gerçi; zımbalar için delik açarken kumaşı döndürmüştü ve ne yöne gideceğini şaşırmıştı.

Ama elbette, *gittiğin* sürece, *ne yöne* gittiğinin hiçbir önemi yoktu. İçinde taşlar olan müziğin doğası buydu...]

...ayrıca, Çağdaş Rünler Okutmanı odasında davul çalıyor ve kalanların da hepsi eline bir gitar almış. Ve Veznedar... cüb-

* "...cesedin yakışıklı olsun." Çoklukla James Dean'e atfedilen ünlü bir söz. Bu sözün aslında ilk geçtiği yer 1949 yapımı *Cinayet Mahkemesi* filmi olsa da, Dekan sözcüğünün İngilizcesinin *Dean* oluşu her şeyi daha anlamlı bir hâle getiriyor. [E.N.]

besinin dibine *gerçekten* tuhaf bir şey yapmış, diye devam etti Ridcully. "Kütüphaneci ise etrafta dolaşarak bir şeyler aşırıyor *ve kimse benim söylediğim hiçbir şeyi dinlemiyor!*"

Öğrencilere baktı. Endişe verici bir manzaraydı ve bu, yalnızca öğrencilerin doğal görünüşü yüzünden değildi; buradaki insanlar, o lanet müzik herkesi yerinde oynatırken, gece boyunca içeride kalmış ve çalışmıştı.

"Siz burada *ne* yapıyorsunuz?" dedi Ridcully. "Sen! Adın ne?"

Ridcully'nin parmağının şişlediği öğrenci sihirbaz, endişeyle kıvrandı.

"Şey. Ee... Koca Kaçık Drongo," dedi delikanlı, ellerindeki şapkanın siperliğini bükerek.

"Koca. Kaçık. Drongo," dedi Ridcully. "Adın bu, öyle mi? İç gömleğine işlediğin ad bu, öyle mi?"

"Şey... hayır Rektörüm."

"Ne peki?"

"Adrian Turnipseed, Rektörüm."

"O zaman neden sana Koca Kaçık Drongo diyorlar, Bay Turnipseed?" dedi Ridcully.

"Ee... Ee..."

"Bir seferinde koca bir bardak gazozlu bira içmişti," dedi Stibbons. Mahcup görünecek kadar edebi kalmıştı.

Ridcully dikkatle, boş boş baktı ona. *Ah, pekâlâ.* Bunlar işe yaramak zorundaydı...

"Pekâlâ millet," dedi, "bundan ne çıkarıyorsunuz?"

Cübbesinden bir Yamalı Davul bira kupası çıkardı. Kupanın ağzına bir bardak altlığı kapatılmış. ve bir parça sicimle bağlanmıştı.

"Onun içinde ne var Rektörüm?" dedi Ponder Stibbons.

"Bir parça müzik, evlat."

"Müzik mi? Müziği o şekilde kapana kıstıramazsınız ki."

"Keşke senin kadar akıllı bir herif olsaydım da her lanet şeyi bilseydim!" dedi Ridcully. "Şuradaki büyük deney kabı... Sen, Kaçık Adrian! Onun kapağını aç ve tam ben söylediğimde üzerine kapatmaya hazır ol. Tamam mı? Hazır mısın Kaçık? *Şimdi!*"

Ridcully bardak altlığını çekip kupayı hızla deney kabına boca ederken kısa ve öfkeli bir akor duyuldu. Kaçık Drongo Adrian, Rektör'den duyduğu korkuyla hızla kapağı indirdi.

Sonra... *duydular*. Cam kabın iç duvarlarında hafif, ısrarlı bir tempo sekiyordu.

Öğrenciler kaba baktı.

İçinde bir şey vardı. Havada... bir tür... hareket...

"Bunu dün gece Davul'da yakaladım," dedi Rektör.

"Mümkün değil," dedi Ponder. "Müziği yakalayamazsınız."

"Bu ne o zaman evlat? Kuş sesi mi?"

"Dün geceden beri o kupanın içinde miydi?" dedi Ponder.

"Evet."

"Ama bu mümkün değil!"

Ponder tamamen yıkılmış görünüyordu. Evrenin, yeterince düşünülünce çözümlenebilir bir yer olduğu içgüdüsüyle doğmuş insanlar vardır.

Ridcully onun omzunu okşadı.

"Sihirbazlığın kolay iş olduğunu düşünmemiştin, değil mi?" dedi.

Ponder kaba baktı, sonra da dudaklarını dümdüz bir çizgi hâlinde birbirine bastırdı.

"Pekâlâ!" dedi heyecanla. "Bu işi çözeceğiz! Bu... frekansla

ilgili bir şey olmalı! Evet, işte bu! Dehşet Tez, hemen kristal küreyi getir! Skazz, çelik tel rulosunu bul! Frekanstan olmalı, evet!"

İçinde Taşlar Olan Grup, geceyi Parıltı Sokak'a yakın bir yerde, bekâr erkeklere hizmet veren bir pansiyonda geçirdi; ki bu, Phedre Yolu'ndaki, duvarında piyano şeklinde bir deliğin bulunduğu evin önünde oturmakta olan dört Müzisyenler Loncası kabadayısının bilmeyi çok isteyeceği bir gerçekti.

Susan, öfkeyle için için kaynayarak Ölüm'ün odalarında dolaşıyordu. Öfkesinin yanında bir parça korku da vardı ve bu, öfkeyi daha da körüklüyordu.

Başka kim bu şekilde düşünürdü ki? Başka kim, kör bir gücün kişileşmiş hâlinden ibaret olmayı kabul edebilirdi? Eh, bazı değişiklikler *olacaktı*...

Babası bir şeyleri değiştirmeye çalışmıştı, biliyordu. Ama o da sırf... yani, dürüst olmak gerekirse, bir parça duygusal olduğundan.

Babası, Sto Lat Kraliçesi Keli tarafından dük ilan edilmişti. Susan bunun anlamını biliyordu; dük demek, "savaş önderi" demekti. Ama babası hayatı boyunca kimseyle savaşmamıştı. Tüm zamanını Sto Ovaları'nda, bir sefil ülkeden diğerine yolculuk ederek, insanlarla konuşarak ve onları başka insanlarla konuşmaya ikna etmeye çalışarak geçirmişti. Susan'ın bildiği kadarıyla kimseyi öldürmemişti ama birkaç siyasetçiyle konuşurken onları can sıkıntısından öldürmesine ramak kalmış olabilirdi. Bir savaş önderinin yapacağı işe benzemiyordu bu. Tamam, itiraf etmek gerekirse, eskiden çıkan onca küçük

savaş da babası dük olduktan sonra bir daha çıkmamış gibiydi ama... yine de... *gurur* verici bir hayat değildi onunkisi.

Can saatlerinin bulunduğu salonda yürüdü. En yüksek raflardaki saatler bile o geçerken hafifçe sarsıldı.

Susan canları *kurtaracaktı*. İyileri esirgeyebilir, kötülerin genç ölmesini sağlayabilirdi. Her şey dengelenecekti. Susan *gösterecekti* ona. Sorumluluğa gelince... Eh, insanlar bir şeyleri her zaman değiştirirdi. İnsan olmanın anlamı buydu.

Bir başka kapıyı açtı ve kütüphaneye girdi.

Burası can saatleri salonundan bile büyüktü. Dik yamaçlar gibi yükselen kitaplıklar, tavan pusların arasında kaybolmuştu.

Fakat elbette, diye düşündü, *tırpanı sihirli bir değnek gibi sallayarak dünyayı tek gecede daha iyi bir yere dönüştürebileceğine inanmak, çocukça bir düşünce.* Bu iş zaman alabilirdi. Küçükten başlamalı ve zamanla büyütmeliydi.

Bir elini kaldırdı.

"O sesi çıkarmayacağım," dedi. "Tamamen gereksiz. Sırf... gösteriş. Ve aslında biraz da aptalca. Imp y Celyn'in defterini istiyorum yalnızca, çok teşekkür ederim."

Etrafında, kütüphanedeki meşguliyet sürüyordu. Milyonlarca defter, hamamböcekleri gibi hışırdayarak çıkıyor, kendi kendilerini yazmaya devam ediyordu.

Onun dizinin üstünde oturduğunu hatırlıyordu; daha doğrusu, dizinin üstündeki minderin üstünde. Ne de olsa doğrudan dizinin üstünde oturmak söz konusu değildi. Kemikten bir parmağın, bir sayfada oluşan harfleri takip edişini izliyordu. Kendi hayatını okumayı öğreniyordu...

"Bekliyorum," dedi Susan anlamlı anlamlı.

Yumruklarını sıktı.

Pes etti.

IMP Y CELYN, dedi.

Defter önünde belirdi. Susan, sayfaları çırpınarak yere düşmeden defteri son anda yakalamayı başardı.

"Teşekkür ederim," dedi.

Genç kız, Imp'in hayatının sayfalarını hızla çevirdi ve doğruca en son sayfaya gelip... bakakaldı. Telaşla önceki sayfalara döndü ve Imp'in Davul'daki ölümünün düzgün bir el yazısıyla yazılmış olduğu yeri buldu. Hepsi oradaydı işte... ve hepsi *yanlıştı*. Imp ölmemişti ki! Defter yalan söylüyordu. Ya da –Susan bu şekilde bakmanın çok daha doğru olduğunu biliyordu ki– defter doğruydu ve *gerçeklik* yalan söylüyordu.

Fakat asıl önemli olan, Imp'in öldüğü andan itibaren, defterin yalnızca *müzik* yazmış olmasıydı. Sayfa sayfa, muntazam şekilde çizilmiş porteler doluydu. Susan izlerken, bir dizi dikkatli kıvrımla, yeni bir nota anahtarı belirdi.

İyi ama, müzik *ne* istiyordu? Imp'in hayatını neden kurtarmak istemişti?

Ve Susan'ın, daha da önemli olduğunu bir şekilde bildiği bir his vardı içinde: Oğlanın hayatını *onun* kurtarması gerekiyordu. Yaşamsal öneme sahipti bu. Zihninde, taş kadar katı bir gerçekti. Kesinlikle şarttı. Evet, Susan Imp'le hiç tanışmamıştı, onunla hiç konuşmamıştı, o yalnızca bir insandı ama... onu kendisi kurtarmalıydı.

Büyükbabası bu tür şeyler yapmaması gerektiğini söylemişti gerçi... fakat o ne bilirdi ki? O hiç *yaşamamıştı* bile.

Blert Wheedown gitar ustasıydı. Sessiz sakin, tatmin edici bir işi vardı. Elinde doğru düzgün eskitilmiş bir tahta varsa, çırağı

Gibbsson'la birlikte, yaklaşık beş günde iyi bir enstrüman yapabilirdi.* Blert, tek bir tür müzik enstrümanı imalatını kusursuzlaştırmaya senelerini vermiş, o enstrümanı çok iyi çalan, vicdanlı bir adamdı.

Onun deneyimlerine göre gitarcılar üç kategoriye ayrılıyordu: Her şeyden önce, "hakiki müzisyenler" olarak gördükleri vardı. Bunlar operada veya küçük özel orkestralardan birinde çalardı. Sonra, halk müzisyenleri vardı. Bunlar doğru düzgün gitar çalamazdı ama bu bir sorun değildi, çünkü zaten çoğu şarkı da söyleyemezdi. Ve sonra bir de –hımhım– gezgin müzisyenler ve diğer esmer tipler vardı. Bunlar, tıpkı dişlerin arasına sıkıştırılmış kırmızı bir gül, bir kutu çikolata ve stratejik bir yere yerleştirilmiş bir çift çorap gibi, gitarların da cinsleraası savaşta bir silah olduğunu düşünürdü. Birkaç akor basmak dışında aslında hiç gitar çalamazdı bunlar. Fakat Blert'ün en düzenli müşterileri de yine bunlardı; ne de olsa öfkeli bir kocadan kaçmak için yatak odası penceresinden atlayan bir âşığın geride bırakmaktan hiç çekinmeyeceği tek şey, enstrümanıydı.

Yani Blert, her tür tipi gördüğünü düşünüyordu.

Fakat bu sabah ilk iş, birkaç sihirbaza gitar satmıştı. Bu sıradışıydı işte. Bazıları Blert'ün gitar metodunu bile almıştı.

Tezgâhın üzerindeki zil çaldı.

"Evet..." Blert müşteriye baktı ve muazzam bir zihinsel çaba gösterdi... "...bayım?"

Mesele yalnızca deri yeleği değildi. Yalnızca zımbalı bileklikleri değildi. Yalnızca palası ya da çivili miğferi de değildi. Mesele, deri yeleği *ve* zımbalı bileklikleri *ve* palası *ve* miğferiy-

* Küredünya'da Bert Weedon, ünlü bir İngiliz gitarist ve metot yazarıydı; Orville Gibson ise meşhur Gibson gitarlarının kurucusu. [E.N.]

di. Blert bu müşterinin, birinci ve ikinci kategorilerden olamayacağına kadar verdi.

Adam ellerini sıkıp açarak kararsızca dikiliyordu. Biriyle konuşması gereken durumlara alışık olmadığı açıktı.

"Gitarcı mı bura?" dedi.

Blert duvarlara ve tavana asılmış mallarına baktı.

"Ee... evet?" dedi.

"Bi' tane ver."

Üçüncü kategoriye gelince... Bu adam, çikolatalar ve güllerle uğraşacak birine benzemiyordu. Bu adam merhaba demeye bile zahmet etmezdi.

"Şey..." Blert gelişigüzel bir gitar aldı ve adamın önünde tuttu. "Bunun gibi mi?"

"Böyle *blam-Blam-blamma-BLAM-blammmuuuhiiiiii* yapanlardan istiyorum. Bildin?"

Blert başını eğip gitara baktı.

"Bunun öyle yaptığından emin değilim," dedi.

Siyah tırnaklı iki kocaman el, gitarı elinden kaptı.

"Şey. Yanlış tutuy..."

"Aynan var mı?"

"Ne? Hayır ama..."

Kıllı el havaya kalktı ve sonra tellere doğru dalışa geçti.

Blert, sonraki on saniyeyi bir daha asla yaşamak istemiyordu. Savunmasız müzik enstrümanlarına bu tür şeyler yapmak yasaklanmalıydı. Minik bir midilli yetiştirmek gibiydi bu iş: Onu besliyor, ona bakıyor, kuyruğunu örüp kurdeleler takıyor, içinde tavşanların hopladığı, papatyalarla kaplı güzel bir çimenlikte gezdiriyordunuz; sonra da ona binen ilk kişi onu hoyratça mahmuzlayıp kırbaçlıyordu...

Serseri, bir şeyler arıyormuş gibi çalıyordu gitarı. Aradığını bulamadı ama. Son ahenksiz akorlar da solarken, yüzüne, aramayı sürdürmeyi düşünen birinin kararlı ifadesi oturdu.

"İyi bu. Kaça?" dedi.

Gitar indirimdeydi, fiyatı on beş dolardı şimdi. Ama Blert'ün müzisyen ruhu isyan etti.

"Yirmi beş dolar," diye terslendi.

"İyi, tamam. Bu yeter mi?"

Adam cebinden küçük bir yakut çıkardı.

"Bunun üstünü veremem ki! " Blert'ün müzisyen ruhu hâlâ isyan hâlindeydi ama bir anda devreye iş kafası girdi. "Ama... ama para üstü yerine sana bir gitar metodu, bir kayış ve iki de pena vereyim, ne dersin?" dedi. "Parmaklarını nereye koyacağını falan gösteren resimler de var kitapta?"

"İyi, tamam."

Barbar adam dükkândan çıktı. Blert elindeki yakuta baktı.

Tezgâhın üzerindeki zil çaldı. Blert başını kaldırdı.

Bu seferki o kadar kötü değildi. Daha az zımbası ve miğferinde de yalnızca iki çivisi vardı.

Blert mücevheri kavradı.

"Gitar istediğini söyleme bana?" dedi.

"Aynen. Böyle, *oiiiooiiiooiiingngng* yapanlardan istiyorum."

Blert çılgınca etrafına bakındı.

"Eh, bu var," dedi, en yakındaki gitarı kaparak. "*Oooiiooiiii*'yi bilmem ama, benim yazdığım gitar metodu, bir kayış ve birkaç penayla birlikte otuz dolar eder. Ve... bak sana ne diyeceğim, tellerin arasındaki boşlukları da bedavaya veriyorum, tamam mı?"*

* *Cazcı Kardeşler*'de bir enstrüman satıcısını canlandıran Ray Charles, orgu satarken siyah tuşları da bedavaya vereceğini söyler... ("Kör" göze parmak bir atıf mı yoksa?) [E.N.]

"Tamam. Şey. Aynan var mı?

Tezgâhın üzerindeki zil çaldı.

Ve çaldı.

Ve çaldı...

Bir saat kadar sonra Blert, dükkânının kapı çerçevesine dayandı. Yüzünde çılgın bir sırıtış vardı ve ceplerindeki paranın ağırlığı pantolonunu düşürmesin diye iki eliyle kemerini sıkı sıkı tutmuştu.

"Gibbsson?"

"Efendim patron?"

"Şu senin yaptığın gitarlar var ya? Hani işi öğrenirken yapmıştın?"

"Seslerinin, kıçı havaya dikilmiş hâlde tuvaletini yapan bir kedininkine benzediğini söylediklerin mi patron?"

"Onları atmış mıydın?"

"Hayır patron. Atmadım. Beş sene sonra doğru düzgün enstrümanlar yapmayı öğrendiğimde bakıp bakıp gülerim diye düşünmüştüm."

Blert alnını sildi. Mendiliyle birlikte cebinden pek çok küçük altın para düştü.

"Sırf merakımdan soruyorum," dedi, "onları nereye koymuştun?"

"Barakaya atmıştım patron. Ancak koroya katılmış bir denizkızı kadar işe yarayacağını söylediğin o biçimsiz keresteler le birlikte."

"Onları oradan çıkar lütfen. O keresteleri de."

"Ama demiştin ki..."

"Bir de bana bir testere getir. Sonra çık ve... ee... beş-on litre kadar siyah boya al. Ve payetler. Bol bol payet al."

"*Payet* mi, patron?"

"Bayan Cosmopilite'in elbise dükkânında bulabilirsin. Bir de ona sor bakalım, şu pırıltılı ankhtaşlarından var mıymış. Ve kayışları yapmak için havalı bir şeyler. Ah... bir de soruver bakalım, en büyük aynasını bize ödünç verir miymiş...

Pantolonunu çekti yine.

"Sonra rıhtıma in, bir trol tut ve söyle ona, gelip dükkânın köşesinde dursun ve içeri girip... şeyi... hangisiydi... şeyi çalıp söylemeye..." Duraksadı, ama sonra hatırladı: "Hah, *Cennete Patika*[13] demişti sanırım... O şarkıyı çalmaya kalkan olursa, onun kafasını koparsın."

"İlk önce uyarsa daha iyi olmaz mı?" dedi Gibbsson.

"Uyarı *bu* olacak işte."*

Bir saat sonrasıydı.

Ridcully sıkılmış; atıştıracak bir şeyler bulması için Dehşet Tez'i mutfağa göndermişti. Ponder ve diğer ikisi deney kabıyla meşguldü; kristal kürelerle ve tellerle falan uğraşıyorlardı. Ve şimdi...

Tezgâhın üzerine çakılmış iki çivinin arasına bir tel gerilmişti. Tel, bir bulanıklık hâlinde, ilginç bir tempoyla tınlıyordu.

Üzerindeki havada büyük, kıvrımlı, yeşil çizgiler asılıydı.

"O ne?" dedi Ridcully.

"Ses böyle görünüyor işte," dedi Ponder.

* *Wayne'in Dünyası* isimli rock komedisi filminden bir sahne: Wayne, enstrüman dükkânında *Stairway to Heaven*'ı çalmaya yeltenir ama görevli onu durdurup duvardaki yazıyı gösterir; o şarkı yasaktır. Gitarı eline alan herkesin hemen en ünlü şarkıları çalmaya çalışması ve tüm o yanlış notalar yüzünden kafası şişen dükkân sahipleri yüzünden elbette. [E.N.]

"Ses böyle *görünüyor* ha?" dedi Ridcully. "Bak sen şu işe. Ben sesin böyle göründüğünü hiç görmemiştim. Siz çocuklar büyüyü bunun için kullanıyorsunuz, öyle mi? *Sese* bakmak için? Hey, mutfakta bazı güzel peynirlerimiz var, neden gidip nasıl koktuklarını dinlemiyoruz?"

Ponder içini çekti.

"Demek istediğim şey, kulaklarınız göz olsa ses böyle görünürdü," dedi.

"Gerçekten mi?" dedi Ridcully neşeyle. "Hayret verici!"

"*Çok* karmaşık görünüyor," dedi Ponder. "Uzaktan bakınca basit ama yakından bakınca çok karmaşık. Neredeyse..."

"*Canlı* gibi mi?" dedi Ridcully kararlılıkla.

"Şey, efendim..."

Konuşan, Skazz olarak bilinen delikanlıydı. Kırk beş kilo kadardı ve Ridcully'nin gördüğü en ilginç saç kesimine sahipti: Saçları, omuzlarına kadar inen kâküllerden oluşmuş gibiydi. Delikanlının hangi yöne baktığına dair tek gösterge, saçlarından çıkan burnuydu. Ensesinde çok büyük bir sivilce çıksa, herkes onun ters yönde yürüdüğünü düşünürdü.

"Evet Bay Skazz?" dedi Ridcully.

"Şey... bir seferinde bunun hakkında bir şey okumuştum efendim," dedi Skazz.

"Olağanüstü. Bunu nasıl başardın peki?"

"Koçbaşı Dağları'ndaki Dinleyen Keşişleri biliyor musunuz? Onlar, evrende bir *fon gürültüsü* olduğunu söylüyor. Bir sesin yankısı gibi bir şey."

"Bana mantıklı geldi," dedi Ridcully. "Koca evren çalışmaya başlarken koskoca bir *büyük patlama* sesi çıkarmıştır herhâlde."

"Çok yüksek bir ses olması da gerekmez," dedi Ponder. "Aynı anda her yerde olması yeterli. O kitabı ben de okumuştum. Riktor yazmış. Bizim ihtiyar 'Sayıcı' Riktor. Keşişlerin, o sesi hâlâ dinlediğini söylüyor. Asla solmayan bir sesmiş."

"Bence son derece yüksek bir ses olması gerekir," dedi Ridcully. "Uzaktan işitilmesi için yüksek olması şart. Rüzgâr ters yönden estiğinde Suikastçılar Loncası'nın çanlarını bile duyamıyorsun."

"Her yerden işitilmesi için yüksek olması gerekmez," dedi Ponder. "Çünkü, o ilk noktada, *her yer* tek bir yerdeydi."

Ridcully ona, insanların, kulaklarından yumurta çıkarmış bir illüzyoniste fırlattıkları türden bir bakış fırlattı.

"Her yer tek bir yerde miymiş?"

"Evet."

"O zaman, diğer her yer neryerdeymiş?"

"Nasıl? Onlar da aynı yerdeymiş."

"Aynı aynı yer miymiş?"

"Evet."

"Küçücük büzülmüş mü?"

Ridcully belli işaretler vermeye başlamıştı. Eğer bir yanardağ olsaydı, yakında yaşayan yerliler kurban edilecek uygun bir bakire aramaya başlamıştı bile.

"Haha, aslında çok büyük büzülmüş olduğunu söyleyebilirsiniz," dedi, tuzağa her seferinde düşen Ponder. "Sebebi de şu: Evren var olana kadar uzay yoktu, bu yüzden var olan her şey, her yerdeydi."

"Az önce bahsettiğin her yer mi?"

"Evet."

"Pekâlâ. Devam et."

"Riktor'a göre önce ses gelmiş. Tek bir büyük, karmaşık tını. Var olmuş en büyük, en karmaşık ses. O kadar karmaşıkmış ki... Nasıl ki bir kutuyu *içindeki* levyeyle açamazsanız, bu sesi de evrenin *içinde* çalamazmışsınız. Tek bir büyük tını, tabiri caizse *çalarak,* her şeyi var etmiş. Müziği başlatmış da diyebilirsiniz."

"Bir tür *ta-daaa* mı yani?" dedi Ridcully.

"Sanırım öyle."

"Ben evrenin, bir tanrının başka bir tanrının çü... takım taklavatını kesmesi ve onu kullanarak yeni bir evren yapmasıyla var olduğunu sanıyordum," dedi Ridcully. "Bana her zaman açık seçik, mantıklı bir açıklama gibi gelmiştir. Yani, gerçekleştiğini hayal edebildiğin bir şey bu."

"Ee..."

"Şimdiyse siz bana diyorsunuz ki, biri kocaman bir borazan üfledi ve... *hoop!* İşte buradayız, öyle mi?"

"Bunu *biri* mi yaptı, bilemem," dedi Ponder.

"Gürültüler kendi kendilerini çıkaramazlar, o kadarını biliyorum," dedi Ridcully. Sağduyunun baskın çıktığını düşünerek biraz gevşedi ve Ponder'ın sırtını sıvazladı. "Üzerinde biraz daha çalışmak lazım delikanlı," dedi. "Bizim Riktor... bir parça... oynatmıştı, bilirsin. Her şeyin sayılarla açıklanabileceğine inanıyordu."

"Gerçi," dedi Ponder, "evrenin belli bir ritmi de *var*. Gece ve gündüz, aydınlık ve karanlık, yaşam ve ölüm..."

"...tavuk çorbası ve çıtır ekmek parçaları," diye ekledi Ridcully.

"Eh, her benzetme o kadar sağlam olmuyor."

Kapı çalındı. Dehşet Tez, elinde bir tepsiyle içeri girdi. Arkasından da kâhya Bayan Whitlow geldi.

Ridcully'nin ağzı açık kaldı.

"Günaydın hefendim," dedi Bayan Whitlow.

Kadının atkuyruğu sallandı. Kolalanmış iç eteklikleri hışırdadı.

Ridcully'nin ağzı kapandı ama sırf şunları söyleyebilmek için: "Sen... ne yaptın... *şeylerine*...

"Affedersiniz Bayan Whitlow," dedi Ponder çabucak, "ama bu sabah akademik kadroya kahvaltı servisi yaptınız mı?"

"Yhaptım Bay Stibbons," dedi Bayan Whitlow. Geniş ve gizemli göğsü, kazağının altında oynadı. "Beyefendilerin hiçbiri salona hinmedi, bu yüzden hepsine kahvaltı tepsisi götürdüm, *babalık*."

Ridcully'nin bakışları aşağı inmeye devam etti. Daha önce Bayan Whitlow'un... *bacakları* olduğunu hiç düşünmemişti. Elbette, teorik olarak, kadının hareket etmek için kullandığı bir şeyler olmalıydı ama... eh...

Mantar gibi açılmış geniş eteklerin altından iki tombul diz görünüyordu. Onların altında da beyaz çoraplar vardı.

"Saçların..." diye başladı Ridcully boğuk bir sesle.

"Saçlarımda yanlış bhir şey mi var?" dedi Bayan Whitlow.

"Yok yok, bir şey yok," dedi Ponder. "Çok teşekkür ederiz."

Kapı Bayan Whitlow'un arkasından kapandı.

"Dışarı çıkarken parmaklarını şıklatıyordu. Tıpkı sizin söylediğiniz gibi," dedi Ponder.

"Şıklayan tek şey o değildi," dedi Ridcully, ürpermeye devam ederek.

"Ayakkabılarını gördünüz mü?"

"Sanırım gözlerim, oraya ulaşamadan önce kapandılar. Kendilerini korumak için."

"Bu müzik gerçekten canlıysa," dedi Ponder, "bir hayli bulaşıcı da olmalı..."

Bu sahne, Crash'in babasının araba kulübesinde geçiyordu fakat aynı zamanda, o sırada şehrin hemen her yerinde gelişen bir sahnenin de yankısıydı.

Crash, doğduğunda ona verilen isim değildi. Saman ve yem alıp satan zengin bir tüccarın oğluydu ama boynundan yukarısı ölü olduğu, sırf maddi şeylerle ilgilendiği, hiç hayal gücü bulunmadığı ve haftada yalnızca üç dolar gibi çok saçma bir harçlık verdiği için babasını küçümsüyordu.

Crash'in babası atlarını araba kulübesinde bırakmıştı. Şu anda iki atın ikisi de aynı köşeye sıkışmaya çalışıyordu, çünkü duvarları çifteleyip kaçacak delik açma çabaları sonuçsuz kalmıştı.

"Bu sefer neredeyse başardım bence," dedi Crash, çatıdan dökülen tozların ve kendilerine daha iyi bir ev bulmak için kaçışan tahtakurtlarının altında.

"Davul'da duyduğumuz müzik gibi değildi ama... *abi*," dedi Jimbo, eleştirel bir tavırla. "Biraz benziyordu ama tam olarak aynı değildi... *abi*."

Jimbo, Crash'in en iyi arkadaşıydı ve ahaliden biri olduğunu diliyordu.

"Başlangıç için iyi bence," dedi Crash. "Sen ve Noddy birer gitar alın. Leş, sen... sen de davul çalarsın."

"Davul çalmayı bilmiyorum ki," dedi Leş. Leş gerçek adıydı.

"Davul çalmayı *kimse* bilmiyor," dedi Crash sabırla. "*Bilecek* bir şey de yok. Yalnızca sopalarla vuruyorsun işte."

"Evet ama ya ıskalarsam?"

"Daha yakına oturursun." Crash arkasına yaslandı. "Şimdi... Önemli olan şey, yani *gerçekten* en önemli olan şey... grubumuzun adı ne olacak?"

Cliff etrafına bakındı.

"Bütün binalara baktık ama Dibbler adını gördüysem ne olayım," diye hırladı.

Buddy başını salladı. Sator Meydanı'nın büyük kısmı Üniversite'ye bakıyordu fakat birkaç başka bina için de yer vardı. Kapısının yanına bir düzine pirinç plaka asılmış binalardı bunlar; ayaklarınızı paspasa silmenin bile size pahalıya patlayacağını ima eden binalar.

"Selam çocuklar."

Döndüler. Dibbler, muhtemel sosisler ve ekmeklerle dolu bir tepsinin üzerinden onlara gülümsedi. Yanında iki çuval vardı.

"Geciktiğimiz için üzgünüz," dedi Atlın, "ama ofisini hiçbir yerde bulamadık."

Dibbler kollarını geniş geniş açtı.

"Benim ofisim *burası*," dedi, aynı ölçüde geniş bir tavırla. "Sator Meydanı! Binlerce metrekare alan! Mükemmel iletişim kanalları! Ticaretin hayat damarı! Şunları bir deneyin," diye ekledi, çuvallardan birini alıp açarak. "Bedenler tahmini."

Siyahlardı ve ucuz pamuktan yapılmışlardı. Bir tanesi XXXXL bedendi.

"Üzerinde sözcükler yazan bir tişört?" dedi Buddy.

"*İçinde Taşlar Olan Grup*," diye yavaşça okudu Cliff. "Hey! Bu biziz, diil mi?"

"Bunları ne yapacağız ki?" dedi Atlın. "Biz kim olduğumuzu biliyoruz."

"Reklam," dedi Dibbler. "Güvenin bana." Ağzına kahverengi bir silindir soktu ve ucunu yaktı. "Bu gece bunları giyin. Sizin için nasıl da bir yer ayarladım!.."

"Nasıl bir yer?" dedi Buddy.

"Ben de öyle dedim!"

"Hayır, sen bize sordun," dedi Atlın. "Biz nereden bilelim?"

"Yan tarafında arma var mı?" dedi Cliff.

Dibbler bir daha denedi.

"Büyük bir yer, büyük bir seyirci kalabalığı olacak! Ve siz..." Güven dolu, açık yüzlerine baktı. "Lonca tarifesinden on dolar fazla vereceğim size, buna ne dersiniz?"

Atlın'ın yüzü kocaman bir gülümsemeyle ayrıldı.

"Nasıl yani, adam başı mı?" dedi.

Dibbler onları tekrar değerlendirircesine süzdü.

"Ah... hayır," dedi. "Haksızlık etme. Hepinize birden on dolar. Yani, ciddi ol. Reklam lazım."

"İşte yine aynı sözcük," dedi Cliff. "Müzisyenler Loncası ensemizde bitecek."

"Orada değil," dedi Dibbler. "Garanti ediyorum."

"Neresi orası?" dedi Atlın.

"Duymaya hazır mısınız?"

Gözlerini kırpıştırarak ona baktılar.

Dibbler gülümsedi ve yapış yapış bir duman bulutu üfledi.

"Mekânın adı, *Mağara!*.."*

Tempo devam ediyordu...

Elbette, birkaç mutasyon da vardı...

---

* The Beatles'ın d a il k canlı performansını sergilediği, Liverpool'un tarihi barlarından biri. [E.N.]

Şanlımızrak ve Çekiçkabı, ünlü birer şarkı yazarıydı. Loncanın aidat ödeyen üyeleriydi. Her tür etkinlik için cüce şarkıları yazarlardı.

"Altın" sözcüğünü nasıl yazacağınızı hatırladığınız sürece cüce şarkısı yazmanın çok zor bir iş olmadığını söyleyenler çıkacaktır; fakat bu biraz alaylı bir tavırdır. Pek çok cüce şarkısı* "Altın, altın, altın" diye gider ama asıl anlamları telaffuzlarında yatar. Cüce dilinde "altın" anlamına gelen binlerce sözcük vardır ve acil bir durumda –örneğin, onlara ait *olmayan* bir altın gördüklerinde– bu sözcüklerden herhangi birini kullanabilirler.

Teneke Kapak Geçidi'nde küçük bir ofisleri vardı. Orada, bir örsün iki yanında otururlar, cücelerin maden kazarken söyleyebilecekleri türden popüler şarkılar yazarlardı.

"Şan?"

"Efendim?"

"Şuna ne dersin?" Çekiçkabı boğazını temizledi. "*Taş gibi sertim / Taş gibi sertim / Taş gibi sertim / Taş gibi sertim / Ben ve dostlarım / Koşarız sana / Keplerimizi döndürüp arkaya! Yo! Yo!*"

Şanlımızrak, besteci çekicinin ucunu düşünceli düşünceli kemirdi.

"Ritmi harika," dedi. "Ama sanki, sözleri üzerinde çalışmak lazım."

"Nasıl yani? Daha fazla *altın, altın, altın* gibi mi?"

"Ee... evet. Adını ne koymayı düşünüyorsun?"

"Şey... sıçan müziği?.. Yok. Fare. Keselifare? Cepli. Cep... Hayır, rep. Evet. Rep müziği."

"Neden rep?"

* Tamam tamam. *Tüm* cüce şarkıları. Hay-ho hakkında olanlar hariç.

Çekiçkabı şaşırmış göründü.

"Bilemiyorum aslında," dedi. "Çağrıştırdı işte."

Şanlımızrak başını iki yana salladı. Cüceler kazıcı bir halktı ve Şanlımızrak onların nelerden hoşlandığını bilirdi.

"İyi müziğin içinde *boşluklar* olması lazım," dedi. "İçinde boşluk yoksa, hiçbir işe yaramaz."

"Sakin olun, sakin olun lütfen," dedi Dibbler. "Orası, Ankh-Morpork'taki en büyük konser salonu. Sorun ne, anlamıyorum..."

"Mağara mı?" diye haykırdı Atlın tekrar. "Orayı trol Krizopras işletiyor, sorun bu işte!"

"Onun Breşya'da bi mafya babası olduğunu söylüyolar," dedi Cliff.

"Ama bak şimdi, bu iddia asla kanıtlanamadı ve..."

"Çünkü biri kafanda delik açıp ayaklarını o deliğe gömdüğünde, bi şeyleri kanıtlamak çok zor oluyo!"

"Bu önyargılara hiç gerek yok," dedi Dibbler. "Sırf bir trol diye..."

"*Ben de* trolüm! Bu yüzden trollere karşı önyargılı *olabilirim*, tamam mı? Adam çok sert bi onun-bunun-çakılı! Diyolar ki, Moloz çetesini bulduklarında hiçbirinin ağzında diş kalmamış..."

"Ee... Mağara *nedir?*" dedi Buddy.

"Bi trol mekânı," dedi Cliff. "Diyolar ki..."

"Harika olacak! Neden endişeleniyorsunuz?" dedi Dibbler.

"Ama aynı zamanda bi kumaraane!"*

* Trol kumar oyunları, Avusturalya kumar oyunlarından bile basittir. En popüler oyunlardan biri Tek Yukarı'dır. Bu oyunda havaya bir madeni para atılır ve yere düşüp düşmeyeceği üzerine bahse girilir.

"İyi de, lonca oraya girmiyor ki," dedi Dibbler. "Canlarını seviyorlarsa girmezler yani."

"*Ben de* canımı seviyorum!" diye bağırdı Atlın. "Hem de çok seviyorum! Bir trol mekânına girmeyecek kadar *çok* seviyorum!"

"Davul'da da size balta fırlatıyorlar?" dedi Dibbler, sağduyulu bir sesle.

"Evet ama yalnızca eğlencesine. Nişan bile almıyorlar."

"Ne olursa olsun," dedi Cliff, "oraya yalnızca troller ve bi trol barında içki içmenin akıllıca olduğunu sanan aptal genç insanlar gider. Oraya seyirci gitmez ki."

Dibbler burnunun yan tarafına dokundu.

"Siz çalın," dedi. "Seyirci gelecek. O *benim* işim."

"Ama kapılar benim içeri girebileceğim kadar büyük değil!" diye terslendi Atlın.

"Oradaki kapılar *devasa*," dedi Dibbler.

"Benim için yeterince büyük değil, çünkü beni içeri sokmak için sokağı da içeri sürüklemeniz gerekecek çünkü ben ona tutunuyor olacağım!"

"Hayır, mantıklı o l dos..."

"Hayır!" diye haykırdı Atlın. "Ve üçümüz adına haykırıyorum!"

Gitar inledi.

Buddy gitarı çevirip tuttu ve birkaç akor çaldı. Gitar sakinleşmiş göründü.

"Bence gitar... ee... fikirden hoşlandı," dedi.

"Fikirden hoşlanmışmış!" dedi Atlın, için için kaynayan bir öfkeyle. "Ah, çok güzel. Eh, Mağara'ya giren cücelere ne yaparlar, biliyor musunuz?"

"Eminim, başka bir yerde çalarsak loncanın bize yapacaklarından daha kötü değildir," dedi Buddy. "Ve paraya ihtiyacımız var. Çalmamız gerek."

Durup birbirlerine baktılar.

"Şimdi sizin yapmanız gereken," dedi Dibbler, dumandan bir halka üfleyerek, "güzel, sessiz bir yer bulup günü orada geçirmek. Biraz dinlenin."

"Orası doğru," dedi Cliff. "Bu taşları sürekli yanımda taşımam gerekeceğini düşünmemiştim..."

Dibbler tek parmağını kaldırdı.

"Ah," dedi, "bunu da düşündüm ben. Yeteneğinizi bir şeyler taşımak için kullanmak istemezsiniz, diye düşündüm kendi kendime. Size bir yardımcı tuttum. Çok ucuz, günde yalnızca bir dolar. Siz bu işlerle uğraşmayın diye ücretini maaşınızdan keseceğim. Beyler... Asfalt'la tanışın."

"Kimle?" dedi Buddy.

"Benle," dedi Dibbler'ın yanındaki çuvallardan biri.

Çuval biraz açıldı ve aslında bir çuval olmadığı, bir... bir tür... buruşmuş... hareketli bir...

Buddy gözlerinin yaşardığını hissetti. *Trole* benziyordu ama bir cüceden daha kısa boyluydu. Bir cüceden daha *küçük* değildi ama. Asfalt, boydan yana eksikliğini enden tamamlıyordu. Ve hazır konusu açılmışken, bir de kokudan.

"Nasıl oluyo da," dedi Cliff, "bu kadar kısa boylu oluyo?"

"Üzerime fil oturdu," dedi Asfalt, surat asarak.

Atlın burnunu sildi.

"Yalnızca oturdu mu?"

Asfalt, "İçinde Taşlar Olan Grup" tişörtünü giymişti bile. Göğüs kısmı biraz dar gelmişti ama boyu beline kadar uzanmıştı.

"Asfalt size göz kulak olacak," dedi Dibbler. "Gösteri dünyası hakkında bilmediği şey yok."

Asfalt geniş geniş sırıttı onlara.

"Benim yanımda rahat edeceksiniz," dedi. "Herkesle çalıştım ben. Her yere gittim, her şeyi gördüm."

"Rıhtımlar'a gidebiliriz," dedi Cliff. "Üniversite tatildeyken orda kimse olmaz."

"Güzel. Benim organize etmem gereken şeyler var," dedi Dibbler. "Akşama görüşürüz. Mağara'da. Saat yedide."

Yürüyüp gitti.

"Adamda tuhaf olan ne, biliyor musunuz?" dedi Atlın.

"Ne?"

"O sosisi puro gibi içmesi. Sizce bunun farkında mıydı?"

Asfalt, Cliff'in torbasını aldı ve rahatça omzuna attı.

"Gidelim patron," dedi.

"Fil mi oturdu gerçekten?" dedi Buddy, meydandalarken.

"Evet. Sirkte çalışırken," dedi Asfalt. "Arkalarını kürerdim."

"Böyle mi böyle oldun?"

"Yok. Filler üç-dört kez üstüme oturduktan sonra oldu bu," dedi kısa boylu, yassı trol. "Neden bilmem. Arkalarını temizlerdim, sonra bir bakardım her şey kararmış."

"Ben olsam ilk seferden sonra istifa ederdim," dedi Atlın.

"Yok," dedi Asfalt, mutlu bir gülümsemeyle, "gösteri işi benim ruhumda var."

Ponder, birlikte yaptıkları şeye baktı.

"Nasıl olduğunu anlamıyorum ama," dedi, "müziği bir tele kıstırabiliyormuşuz gibi görünüyor. Ve sonra da tel, müziği *yine* çalabiliyor. Tıpkı... ikonografın ses için olan türü gibi."

Teli kutunun içine yerleştirdiler, tel hoş bir şekilde tınladı. On iki ölçü süren bir ezgiyi tekrar tekrar çaldı.

"Bir kutu dolusu müzik!" dedi Ricdully. "Vay vay!"

"Neyi denemek isterdim, biliyor musunuz," dedi Ponder, "müzisyenlere, böyle pek çok telin önünde çaldırmayı. Belki de... belki de müziği gerçekten yakalayabiliriz."

"Ne amaçla?" dedi Ridcully. "Tanrılar aşkına, *ne için?*"

"Şey... müziği kutuya koyabilirsek, müzisyenlere ihtiyaç kalmaz."

Ridcully duraksadı. Fikrin pek çok avantajı vardı. Müzisyenlerin olmadığı bir dünya fikri hayli cazip geliyordu. Müzisyenler hırpani tiplerdi ne de olsa. Hijyenden yoksunlardı.

Yine de gönülsüzce başını iki yana salladı.

"Bu tür müzik olmaz," dedi. "Biz onu durdurmak istiyoruz, çoğaltmak değil."

"Bu tür müzikte yanlış olan nedir tam olarak?" dedi Ponder.

"Yanlış olan... eh, göremiyor musun?" dedi Ridcully. "Herkesin tuhaf davranmasına sebep oluyor. Tuhaf giysiler giymelerine, kaba davranmalarına, denileni yapmamalarına... Onlarla hiçbir şey yapamıyorum artık. Doğru değil bu. Dahası... Bay Hong'u hatırla."

"Ama kesinlikle çok sıradışı," dedi Ponder. "Biraz daha bulabilir miyiz acaba? İncelemek için yani? Rektörüm?"

Ridcully omuzlarını silkti.

"Onu en iyi Dekan bilir," dedi.

"Aman tanrılar," diye nefes verdi Buddy, yankılı devasa boşlukta. "Adını *Mağara* koymalarına şaşmamak gerek. Burası *çok büyük*."

"Cüce gibi hissetmeme sebep oluyor," dedi Atlın.

Asfalt sallana sallana sahne önüne geldi.

"Bir ki, bir ki," dedi. "Bir. Bir. Bir ki, bir ki..."

"Üç?" dedi Buddy yardımseverce.

Asfalt durdu ve utanmış göründü.

"Yalnızca şeyi deniyordum... bilirsiniz, şeyi... şeyi deniyordum..." diye mırıldandı. "Şeyi işte... onu deniyordum."

"Burayı asla dolduramayız," dedi Buddy.

Atlın sahnenin yanındaki bir kutuyu karıştırdı.

"Belki de doldururuz," dedi. "Şunlara bakın."

Bir posteri açtı. Diğerleri onun etrafında toplandı.

"Bu *bizim* resmimiz," dedi Cliff. "Biri bizim resmimizi yapmış."

"Haşin görünüyoruz," dedi Atlın.

"Buddy'ninki güzel olmuş," dedi Asfalt. "Gitarını o şekilde sallarken falan."

"Neden bir sürü şimşek var?" dedi Buddy.

"Ben haşinken bile bu kadar haşin görünmem," dedi Atlın.

"*Şehirin Yeni Sesi,*" diye okudu Cliff, gösterdiği çabayla alnını kırıştırarak.

"*İçinde Taşlar Olan Gurup,*" diye devam etti Atlın. "Ah, hayır. *Burada* olacağımızı falan da yazmışlar hep. İşimiz bitti!"

"*Orada Olun, Çünki Bu Konser Kaçmaz!*" diye okudu Cliff. "Bunu anlamadım. Konser nereye kaççak ki zaten?"

"Burada bundan düzinelerce rulo var," dedi Atlın. "Bunlar *poster*. Bunun ne demek olduğunu biliyor musunuz? Adam bunları *her yere* asmış. Konusu geçmişken, Müzisyenler Loncası bizi eline geçirdiğinde..."

"Müzik bedavadır," dedi Buddy. "Bedava olmalıdır."

"Ne?" dedi Atlın. "Hayır dostum. *Bu* cücenin kasabasında öyle değil!"

"O zaman, öyle olmalı," dedi Buddy. "Müzisyenler, müzik yapmak için para ödemek zorunda kalmamalı."

"Evet! Çocuk haklı! Ben de hep öyle derim! Ben de hep öyle demiyor muyum? Ben de gerçekten hep öyle derim..."

Dibbler kenardaki gölgelerden çıktı. Yanında bir trol vardı. Buddy, trolün Krizopras olduğunu tahmin etti. Çok iri yarı değildi, hatta çok fazla çatlakla kaplı bile değildi. Aslında, tıpkı kumsalda bulunan bir çakıl taşı gibi, pürüzsüz ve parlak bir hâli vardı. Üzerinde en ufak liken izi yoktu.

Ve *giyinmişti*. Üniformalar veya özel iş kıyafetleri dışında trollerin giysi giydiği pek görülmezdi. Genellikle, bazı şeyleri içeride tutmak için bir peştamal sararlardı bellerine, o kadar. Ama Krizopras'ın üzerinde, kötü dikilmiş gibi görünen bir takım elbise vardı. Aslında çok iyi dikilmişti ama üzerinde hiç giysi bulunmayan bir trol bile kötü dikilmiş gibi görünür.

Krizopras, Ankh-Morpork'a geldikten sonra hızla öğrenmeye başlamıştı; ve işe, en önemli dersten başlamıştı: Başkalarına vurmak şiddet, sizin adınıza birilerine vuracak birilerini tutmak ise iyi bir iş uygulamasıdır.

"Çocuklar, Krizopras'la tanışın," dedi Zararına Dibbler. "Eski bir dostumdur. Geçmişimiz çok eskilere dayanır. Değil mi Kris?"

"Kesinlikle." Krizopras, bir köpekbalığının, şimdilik aynı yönde yüzmenin işine geldiği bir mezgite bahşettiği türden, sıcak bir gülümseme bahşetti Dibbler'a. Ağzının köşelerindeki belli bir silikon kas seğirmesi, bazı insanların, ona "Kris" diye hitap etmekten bir gün pişman olacağını ima ediyordu.

"Bay Zarar, siz delikanlıların, dilimlenmiş ekmekten bu yana keşfedilmiş en iyi şey olduğunuzu söyledi bana," dedi. "Herhangi bir şeye ihtiyacınız var mı?"

Ses çıkarmadan, başlarını iki yana salladılar. İnsanlar Krizopras'la konuşmazdı. Söyleyecekleri şeyin onu kızdırmasından korkarlardı. Kızdırırlarsa da bunu hemen anlamazlardı elbette, çok daha sonra anlarlardı; karanlık bir ara sokakta arkalarından gelen bir ses "Bay Krizopras *gerçekten* kızdı" dediğinde.

"Siz gidip kuliste dinlenin," diye devam etti Krizopras. "Yemek ve içki isterseniz, söylemeniz yeterli."

Parmaklarında elmas yüzükler vardı. Cliff gözlerini onlardan alamıyordu.

Kulis, tuvaletin hemen yanındaydı ve yarısı bira fıçılarıyla doluydu.

Atlın kapıya yaslandı.

"Benim paraya ihtiyacım yok," dedi. "Buradan canlı çıksam yeter."

"Memdileşelemmeme mmerek mok..." diye başladı Cliff.

"Ağzını açmadan konuşmaya çalışıyorsun Cliff," dedi Buddy.

"*Dedim ki*, endişelenmene gerek yok, çünkü senin dişlerin onun işine yaramaz," dedi trol.

Kapı çalındı, Cliff elini hemen ağzına kapattı.

Gelen Asfalt'tı. Bir tepsi getirmişti. Üstünde üç farklı tür bira, kuyrukları ve derileri kesilmiş füme sıçan sandviçleri ve en kaliteli cinsten, kül serpilmiş bir çanak antrasit kömürü vardı.

"İyi çiğne," diye inledi Atlın, Cliff çanağını alırken. "Çiğnemek için son şansın olabilir..."

"Belki de kimse gelmez ve eve gidebiliriz?" dedi Cliff.

Buddy parmaklarını tellerin üzerinde gezdirdi. Tınılar odayı doldururken diğerleri yemek yemeyi bıraktı.

"Sihir..." dedi Cliff, başını iki yana sallayarak.

"Siz hiç endişelenmeyin çocuklar," dedi Asfalt. "Eğer bir sorun çıkacak olursa, asıl diğer çocukların dişleri sökülür."

Buddy çalmayı bıraktı. "Hangi diğer çocuklar?"

"Tuhaf şey," dedi ufak tefek yassı trol, "aniden herkes, içinde taşlar olan müzikten çalmaya başladı. Bay Dibbler bu konser için bir grup daha tuttu. Hani böyle, ortamı ısıtmak için..."

"Kimmiş onlar?"

"'Çılgınlık'[14] diye bir grup," dedi Asfalt.

"Nerdeler peki?" dedi Cliff.

"Eh, şu şekilde anlatayım... Hani *sizin* kulisiniz, tuvaletin *yanında* ya..."

Mağara'nın hırpani perdesinin ardında Crash gitarını akort etmeye çalışıyordu fakat pek çok şey bu basit işlemi engelliyordu. İlk olarak, Blert, müşterilerinin *gerçekte* ne istediğini anlamıştı ve dua edip atalarından af dileyerek, enstrümanın işlevsel kısımlarını yapmaktan ziyade gitara pırıltılı şeyler yapıştırmakla meşgul olmuştu. Başka bir deyişle, bir düzine çivi çakmış ve aralarına tel germişti. Ama bu büyük bir sorun değildi, çünkü Crash'in de zaten ancak tıkanmış bir burun deliği kadar müzik yeteneği vardı.

Jimbo, Noddy ve Leş'e baktı. Şimdi basçı olan Jimbo (çılgınca kıkırdayarak, daha büyük bir odun parçası ve çit teli kullanmıştı Blert) elini tereddütle kaldırdı.

"Ne var Jimbo?"

"Gitarımın tellerinden biri koptu."

"Eh, beş telin daha var, değil mi?"

"Ha. Ama onları böyle nasıl çalacağımı bilmiyorum."

"Altı telle çalmayı da bilmiyordun, değil mi? Demek ki şimdi daha az cahilsin."

Leş, perdenin kenarından dışarı baktı.

"Crash?"

"Ne?"

"Dışarıda yüzlerce kişi var. Yüzlerce! Ve *onların* da çoğunun gitarı var ve gitarlarını havada sallıyorlar!"

Çılgınlık grubu, perdenin diğer yanından gelen kükremeyi dinledi. Crash'in çok fazla beyin hücresi yoktu ve birbirlerinin dikkatini çekmek için genellikle el sallamaları gerekirdi ama... grubunun yaratmayı başardığı tarzın, iyi bir tarz olsa da, dün gece Davul'da dinlediği tarza benzediğinden pek emin değildi. O tarz onu çığlık atarak dans etmeye sevk etmişti. Kendi tarzları ise... doğrusunu söylemek gerekirse... eh, çığlık atarak, Leş'in bateri setini Leş'in kafasına geçirmeye sevk ediyordu.

Noddy perdelerin arasından dışarıyı gözetledi.

"Hey, bir grup sihirbaz da var... Yani, sanırım sihirbazlar. Hem de en ön sırada," dedi. "Ben... sihirbaz olduklarından hemen hemen eminim ama... yani..."

"Kolayca *anlayabiliyorsun*, salak," dedi Crash. "Sivri şapkaları var işte."

"Bir tanesinin de... sivri *saçları* var..." dedi Noddy.

Grubun geri kalanı da aralıktan dışarı baktı.

"Şeye benziyor... saçtan yapılmış tekboynuz boynuzuna..."

"Cübbesinin arkasına ne yazmış öyle?" dedi Jimbo.

"RÜNLER İÇİN DOĞDUM,"[15] dedi Crash. Grupta en hızlı okuyan oydu, hem de parmağıyla takip bile etmeden.

"Sıska olan, geniş etekli bir cübbe giymiş," dedi Noddy.

"*Çok* yaşlı olmalı."

"Ve hepsinin gitarı var! Sence bizi izlemeye mi gelmişlerdir?"

"Öyle olmalı," dedi Noddy.

"Bu seyirci hayra alamet değil," dedi Jimbo.

"Evet, haklısın. Hiç hayra alamet değil," dedi Leş. "Şey... hayra alamet ne demek?"

"Şey demek... şey... alameti yok demek," dedi Jimbo.

"Doğru. Kesinlikle alametsiz görünüyor."

Crash kuşkularını bir kenara attı.

"Çıkalım oraya," dedi, "ve onlara, içinde taşlar olan müziğin ne olduğunu gösterelim!"

Asfalt, Cliff ve Atlın, kulisin bir köşesinde oturuyordu. Kükreyen kalabalığın sesi onlara kadar geliyordu.

"Neden hiç konuşmuyor?" diye fısıldadı Asfalt.

"Bilmiyorum," dedi Atlın.

Buddy gitarı kucağına almış, gözlerini boşluğa dikmişti. Zaman zaman, kafasında ne tür düşünceler çalkalanıyorsa onlara uyarak, nazikçe gitara şaplak atıp tempo tutuyordu.

"Bazen böyle oluyo," dedi Cliff. "Oturuyo ve havalara bakıyo...

"Hey, dışarıda bir şey bağırıyorlar," dedi Atlın. "Dinleyin..."

Kükremede bir ritim vardı.

"*Taş, Taş, Taş,* diyorlar gibi," dedi Cliff.

Kapı çarpılarak açıldı ve Dibbler içeri yarı koştu, yarı düştü.

"Dışarı çıkmanız lazım!" diye bağırdı. "Hemen!"

"Bizden önce Çılgınlık çık..." diye başladı Atlın.

"Sorma bile!" dedi Dibbler. "Hadi! Yoksa mekânı başımıza yıkacaklar!"

Asfalt taşları aldı.

"Tamam," dedi.

"Hayır," dedi Buddy.

"Ne oluyor?" dedi Dibbler. "Sahne korkusu mu?"

"Hayır. Müzik bedava olmalı. Hava kadar bedava, gökyüzü kadar bedava."

Atlın sertçe başını çevirdi. Buddy'nin sesinde ahenkli tınılar vardı sanki.

"Elbette, tamam, ben de öyle dedim ya," dedi Dibbler. "Lonca..."

Buddy doğruldu. "Seyirciler içeri girmek için para ödedi, değil mi?"

Atlın diğerlerine baktı. Buddy'nin sesindeki şeyi diğerleri fark etmemiş gibiydi; sözcüklerinin kenarında, telleri andıran bir tınlama vardı.

"Ah, şu. Elbette," dedi Dibbler. "Masrafları karşılaması için. Sizin maaşlarınız, zemin eskimesi ve aşınması, ısıtma ve aydınlatma, amortisman..."

Kükreme şimdi daha yüksekti. Tepindiklerini düşündüren gümlemeler de vardı.

Dibbler yutkundu. Aniden, büyük bir fedakârlıkta bulunmaya hazırlanan bir adamın tavrını takındı.

"Ben... şey, belki... bir dolar çıkabilirim," dedi, sarf ettiği her kelimeyi ruhunun kasasından çıkarmak için mücadele etmek zorunda kalmış gibi.

"Eğer şimdi sahneye çıkarsak, bir gösteri daha yapmamızı istiyorum," dedi Buddy.

Atlın kuşkuyla gitara baktı.

"Ne? Sorun değil. En kısa zamanda..." diye başladı Dibbler.

"Bedavaya."

"*Bedava?*" Sözcük, Dibbler'ın dişleri kapanmadan hemen önce ağzından kaçmayı başarmıştı. Ama yine de takdire şayan bir biçimde topladı kendini. "Ücret istemiyor musun yani? Eh, elbette. Eğer diğer..."

Buddy kılını kıpırdatmadı.

"Demek istediğim," dedi, "biz para almayacağız ve gelenler de dinlemek için para ödemeyecek. Olabildiğince çok kişinin dinleyebilmesini istiyorum."

"*Bedava?*"

"Evet!"

"İyi de, kâr bunun neresinde?"

Masadaki boş bir bira şişesi sallandı ve yere düşüp kırıldı. Kapıda bir trol belirdi; ya da en azından, bir trolün bir kısmı. İçeri girebilmek için kapı çerçevesini sökmesi gerekirdi ama yapacak olsa şimdiye yapardı; çünkü yapacak olsa, bunu hiç düşünmeden yapabilecek bir trol gibi görünüyordu.

"Bay Krizopras diyo ki, neler oluyomuş diyo," diye hırladı.

"Şey..." diye başladı Dibbler.

"Bay Krizoporas bekletilmekten hoşlanmıyo."

"Biliyorum, bu..."

"Bekletilirse üzülüyo."

"*Tamam!*" diye bağırdı Dibbler. "Bedava! Kabul! Ve eminim biliyorsunuzdur ama bunu tamamen zararına kabul ediyorum! Büyük zarar, büyük!.."

Buddy bir akor çaldı. Ses havada sanki küçük ışıklar bıraktı.

"Gidelim," dedi usulca.

"Ah, ben bu şehri *tanıyorum*," diye mırıldandı Dibbler, İçinde Taşlar Olan Grup seyircinin gümbürtüsüyle titreyen sahneye doğru seyirtirken. "Onlara *bedava* olduğunu söylersen, binlerce kişi gelir, *binlerce*. Hem de..."

...karnı acıkacak olan binlerce kişi, diye ekledi, kafasının içinde bir ses. Seste bir tınlama vardı.

Bir şeyler içmek isteyecek binlerce kişi.

İçinde Taşlar Olan Grup tişörtleri satın almak isteyecek binlerce kişi...

Dibbler'ın yüzündeki ifade, çok ama çok yavaşça kayarak, bir tür sırıtışa dönüştü.

"*Bedava* bir *festival*," dedi. "Doğru! Bu bizim halka karşı görevimiz! Müzik *gerçekten* bedava olmalı ve ekmek arası sosisin de tanesi bir dolar olmalı! Hardal ekstra. Belki bir buçuk dolar. Ve yemin ediyorum ki zararına vereceğim..."

Kenardan dinleyince, seyircinin gürültüsü katı bir ses duvarı gibiydi.

"Ne kadar *çoklar*," dedi Atlın. "Hayatım boyunca bu kadar kalabalık bir seyirciye çalmadım!"

Asfalt alkışlar ve ıslıklar eşliğinde Cliff'in taşlarını sahneye diziyordu.

Atlın, Buddy'ye baktı. Bunca zaman gitarını hiç elinden bırakmamıştı. Cüceler doğaları gereği derin düşünmez ama Atlın aniden, çok uzaklardaki bir mağarada olmayı diledi...

"Sizlere iyi şanslar," dedi arkalarından gelen küçük, ifadesiz bir ses.

Jimbo, Crash'in kolunu sarmaktaydı.

"Şey, teşekkürler," dedi Cliff. "Sana ne oldu?"

"Bize bir şey fırlattılar," dedi Crash.

"Ne?"

"Bizim Noddy'yi sanırım."

Crash'in yüzünün görebildikleri kısmında kocaman, korkunç bir gülümseme belirdi.

"Ama başardık!" dedi Crash. "Gerçekten de içinde taşlar olan müzik yaptık! Jimbo'nun gitarını kırdığı kısma hele *bayıldılar!*"

"Gitarını mı kırdı?"

"Evet," dedi Jimbo, bir sanatçının gururuyla. "Leş'in kafasında."

Buddy gözlerini yummuştu. Cliff onu, ince bir sis gibi, çok çok hafif bir parıltının sardığını görebildiğini düşündü. İçinde minik ışık noktaları vardı sanki.

Buddy bazen gerçekten de çok *elfsi* görünüyordu...

Asfalt sahneden kenara seyirtti.

"Tamamdır, oldu," dedi.

Diğerleri Buddy'ye baktı.

Buddy hâlâ, ayakta uyurmuş gibi, gözleri kapalı duruyordu.

"Biz... ee, sahneye çıkalım mı artık?" dedi Atlın.

"He ya," dedi Cliff, "sahneye çıkcağız, di mi? Buddy?"

Buddy aniden gözlerini açtı.

"İnletelim burayı," diye fısıldadı.

Cliff gürültünün yüksek olduğunu az önce de düşünmüştü ama şimdi, kenardan peş peşe sahneye çıkarlarken, ses balyoz gibi patlıyordu.

Atlın borazanını aldı. Cliff oturdu ve çekiçlerini buldu.

Buddy sahnenin ortasına geçti ve Cliff hayretle izlerken, orada öylece durup ayaklarına baktı.

Tezahüratlar dinmeye başladı.

Ve sonra tamamen kesildi.

Devasa salon, nefeslerini tutmuş yüzlerce kişinin suskunluğu ile doluydu.

Buddy parmaklarını kıpırdattı.

Üç küçük, basit akor çaldı.

Sonra başını kaldırdı.

"Merhaba Ankh-Morpoooork!"

Cliff, müziğin arkasında yükseldiğini ve onu kapıp bir ateş, kıvılcımlar ve heyecan tüneline sürüklediğini hissetti. Çekiçlerini indirdi.

İçinde taşlar olan müzikti bu.

Zararına Dibbler müziği duymamak için sokağa çıkmıştı. Purosunu tüttürerek, ödeme tarihi geçmiş bayat ekmek faturasının arkasında bazı hesaplar yapıyordu:

Bakalııım... Tamam, açık havada bir yerde olsun, yani kira yok... Belki on bin seyirci gelir. Kişi başı bir ekmek arası sosis alsalar, tanesi bir buçuk dolardan, hayır hayır, bir yetmiş beş olsun, hardal için on peni daha. En az on bin tane İçinde Taşlar Olan Grup tişörtü, tanesi beş dolardan... ya da yok, on dolar olsun... Sonra, diğer tüccarlar için tezgâh kirası, çünkü içinde taşlar olan müzik sevenler her şeyi satın almaya ikna edilebilir muhtemelen ve...

Sokakta bir atın yaklaştığının farkındaydı ve uzun süre boyunca ona dikkat de etmedi; ta ki bir kadın sesi, "İçeri nasıl giriliyor?" diyene dek.

"İmkânsız hanımefendi. Bütün biletler satıldı, dedi Dibbler başını çevirmeden.

...hatta, İçinde Taşlar Olan Grup posterleri bile satarım. Gelenler, sırf poster için bile üç dolar veriyordu. Trol Tebeşir de yüz tane alsa...

Başını kaldırdı. Görkemli, beyaz bir at, meraksızca onu izlemekteydi.

Dibbler etrafına bakındı. "Kadın nereye gitti?"

Girişin hemen iç tarafında iki trol dikiliyordu. Susan onları görmezden geldi, onlar da Susan'ı görmezden geldi.

Seyircilerin arasındaki Ponder Stibbons iki yanına baktı ve tahta bir kutuyu ihtiyatla açtı.

Kutunun içine gerilmiş tel, titremeye başladı.

"Bu tamamen yanlış!" diye bağırdı Ridcully'nin kulağına. "Bu, ses kanunlarına *hiç* uymuyor!"

"Belki de onlar kanun değildir!" diye haykırdı Ridcully. Otuz santim uzaktakiler bile duyamıyordu onu. "Belki de yalnızca öneri falandır!"

"Hayır! Kanunlar *olmak* zorunda!"

Ridcully, Dekan'ın heyecan içinde sahneye tırmanmaya çalıştığını gördü. Asfalt'ın dev trol ayağı, şişman adamın parmaklarının üzerine sertçe indi.

"Ah, *vay*. İyi hamleydi," dedi Rektör.

Ensesinde bir karıncalanma hissedince arkasına dönüp baktı.

Mağara kalabalık olsa da belli bir yerde boşluk oluşmuştu. Seyirciler dip dibeydi ama bir şekilde bu halka, görünmez bir duvarla korunuyormuş gibiydi.

Halkanın ortasında, Davul'da gördüğü kız duruyordu. Zarifçe elbisesini tutarak yürümekteydi.

Ridcully öyle iyi odaklandı ki gözleri yaşardı. Sonra da odaklanmaya devam ederek yavaşça öne çıktı. Odaklanırsanız hemen her şeyi yapabilirdiniz. Duyuları o insanlara orada ne olduğunu söyleyebilse, o halkaya herkes girebilirdi.

Halkanın içinde gürültü biraz daha soluktu.

Kızın omzuna dokundu. Kız irkilerek döndü.

"İyi akşamlar," dedi Ridcully, kızı tepeden tırnağa süzdükten sonra, "ben Mustrum Ridcully, Görünmez Üniversite Rektörü. Kim olduğunuzu merak etmekten kendimi alamadım da..."

"Şey..." Kız bir anlığına paniğe kapılmış göründü. "Eh, teknik olarak ben... sanırım Ölüm'üm."

"Teknik olarak?"

"Evet. Ama şu an görev başında değilim."

"Bunu duyduğuma *çok* sevindim..."

Sahneden bir çığlık geldi. Asfalt, Çağdaş Rünler Okutmanı'nı seyircilerin arasına geri fırlatmıştı. Seyirciler alkışladı.

"Ölüm'ü pek sık gördüğümü söyleyemem," dedi Ridcully. "Ama bildiğim kadarıyla o... eh, her şeyden önce, bir *erkek*. Ve çok daha *zayıf*..."

"O benim büyükbabam."

"Ah. Ah... Gerçekten mi? Ben onun... bir çocuğu olduğunu bile..." Ridcully durdu. "Vay vay vay, şu işe bak. Büyükbabanız ha? Ve siz de aile işini devraldınız?"

"Kes sesini, seni aptal adam," dedi Susan. "Bana büyüklük taslamaya kalkma. Onu görüyor musun?" Sahneyi gösterdi; Buddy gitar solosunun ortasındaydı. "O çok yakında ölecek,

hem de sırf... sırf *aptallık* yüzünden. Ve bu konuda hiçbir şey yapamayacaksan, *defol git!*"

Ridcully sahneye baktı ve bir an sonra Susan'a döndü; fakat Susan gözden kaybolmuştu bile. Ridcully büyük çaba gösterdi ve onu biraz uzakta yeniden görebildiğini sandı ama Susan, arayan gözler altında olduğunu artık biliyordu ve bu yüzden Ridcully artık onu hayatta bulamazdı.

Kulise ilk giren Asfalt oldu.

Boş bir kuliste, çok hüzünlü bir taraf vardır. Tıpkı kenara fırlatılmış bir don gibidir ve bazı açılardan dona gerçekten de benzer. Bol bol aktivite görmüştür mesela. Hatta heyecana ve bir dolu başka insani tutkuya tanık olmuş da olabilir. Yani sonuçta, geride hafif bir kokudan başka hiçbir şey kalmamıştır.

Ufak tefek yassı trol, taş torbasını yere bıraktı ve iki bira şişesinin tepesini ısırıp kopardı.

Cliff içeri girdi. Odanın ortasına kadar geldi. Sonra da dümdüz devrilerek yere tüm bedeniyle çarptı.

Atlın onun üzerinden atladı ve bir fıçının üzerine çöktü. Bira şişelerine baktı. Miğferini çıkardı. Miğfere bira doldurdu. Sonra başını içine daldırdı.

Buddy içeri girdi ve köşeye oturup duvara yaslandı.

Son olarak, peşlerinden, Dibbler geldi.

"Eh, ne diyebilirim ki?" dedi. "*Ne* diyebilirim ki!"

"Bize sorma," dedi Cliff yerden. "Biz ne bilelim?"

"*Muhteşemdi!*" dedi Dibbler. "*Muhteş*... Cücenin nesi var? Boğuluyor mu?"

Atlın, başını kaldırmadan kolunu uzattı, bir başka bira şişesinin tepesini kırdı ve birayı kafasına döktü.

"Bay Dibbler?" dedi Cliff.

"Evet?"

"Sanırım konuşmak istiyoz. Yalnız biz. Grup olarak. İzin verirsen."

Dibbler hepsini teker teker süzdü. Buddy gözlerini duvara dikmişti. Atlın'dan gurultular geliyordu. Cliff hâlâ yerdeydi.

"Tamam," dedi ve sonra neşeyle ekledi: "Buddy? Bedava gösteri dedin ya... Harika bir fikir. Hemen organizasyona başlayacağım. Turneden döner dönmez yapabilirsiniz. Tamamdır bu iş. Eh, ben şimdi..."

Çıkmak için döndü ama önünde aniden beliren trol koluna çarptı. Kol, Cliff'in idi.

"Turne mi? Ne turnesi?"

Dibbler biraz geriledi. "Şey... birkaç yer işte. Quirm, Pseudopolis, Sto Lat falan..." Onlara baktı. "İstemez misiniz?"

"Daha sonra konuşuruz," dedi Cliff.

Dibbler'ı odadan dışarı itti ve kapıyı güm diye kapattı.

Atlın'ın sakalından bira damlıyordu.

"Turne mi?" dedi. "*Bunun* gibi üç gece daha mı yani?"

"Sorun ne?" dedi Asfalt. "Harikaydınız! Herkes alkışlıyordu! Tam iki saat sahnede kaldınız! Herkesi sahneden aşağı tekmelemek zorunda kaldım! Hiç bu kadar..."

Durdu.

"İşte sorun da bu," dedi Cliff. "Mesele şu ki... o sahneye çıkıyom, ne yapcağımızı bile bilmeden oturuyom, ve sonra Buddy çalmaya başlıyo ve... o *şeyi* çalmaya başlıyo, sonra bi bakmışım ben de *bam-Bam-çça-çça-BAM-bam!* diye çalıyom. Ne çaldığımı bilmiyom ama. Öylesine kafama giriyo ve kollarıma akıyo."

"Evet," dedi Atlın. "Bende de öyle. O borazandan, benim koymadığım şeyler çıkarıyormuşum gibi geliyor."

"Bu doğru düzgün çalmak diil," dedi Cliff. "Demeye çalıştığım bu. Bu daha çok... başka bi şey tarafından *çalınmak* gibi."

"Uzun zamandır gösteri işindesin, değil mi?" dedi Atlın, Asfalt'a dönerek.

"Evet. Yapılacak her şeyi yaptım, görülecek her şeyi gördüm."

"Peki hiç böyle seyirci gördün mü?"

"Operada çiçek atıp alkışlayanları görmüştüm..."

"Hah! Yalnızca çiçek mi? Buradaki bazı kadınlar sahneye... *çamaşırlarını* attı!"

"Doğru! Bi tanesi kafama düştü!"

"Bir defasında da," diye devam etti Asfalt, çamaşır meselesini duymazdan gelerek, "Bayan VaVa Voom, Biracı Sokak'taki Kokarca Kulüp'te Tüy Dansı'nı icra ediyordu ve sonunda üzerinde tek bir tüy kalınca, seyirci hep birden sahneye akın etmişti..."

"Aynı buradaki seyirci gibiymiş yani?"

"Yok," diye itiraf etti Asfalt. "Söylemem lazım ki, daha önce buradaki kadar... *aç* bir seyirci görmemiştim. Bayan VaVa Voom için bile bu kadar aç değillerdi ki o zaman da *epey* aç sayılırlardı, size o kadarını söyleyebilirim. Ve o zaman bile kimse sahneye iç çamaşırı falan fırlatmamıştı. Aksine, Bayan VaVa Voom *sahneden* seyircilere iç çamaşırı atardı."

"Bi şey daha var," dedi Cliff. "Bu odada dört kişi var ve yalnızca üçü konuşuyo."

Buddy başını kaldırdı.

"Müzik önemli," diye mırıldandı.

"Bu müzik *değil*," dedi Atlın. "Müzik *bunu* yapmaz. İnsanların, merdaneden geçirilmiş gibi hissetmelerine sebep olmaz. Öyle fena terledim ki bugün yarın atletimi değiştirmem gerekebilir." Burnunu ovaladı. "Bir de... seyircilere baktım ve düşündüm ki... eminim, buraya girebilmek için bir hayli para ödemişlerdir ve eminim, on dolardan çok daha fazla para toplanmıştır..."

Asfalt bir kâğıt parçası kaldırdı.

"Bu bileti yerde buldum," dedi.

Atlın bileti okudu.

"*Bir buçuk dolar mı?*" dedi. "Kişi başı bir buçuk dolardan altı yüz kişi? Bu... bu dört yüz dolar eder!"

"Dokuz yüz," dedi Buddy, aynı ifadesiz sesle. "Ama para önemli değil."

"Para önemli değil mi? Böyle söyleyip duruyorsun! *Nasıl* müzisyensin sen?"

Dışarıdan hâlâ boğuk bir kükreme geliyordu.

"Bugün yaptıklarımızdan sonra, dandik bir mahzende yarım düzine seyirciye karşı çalmaya geri dönmemizi mi istiyorsunuz?" dedi Buddy. "Yaşamış en ünlü borazancı kimdi Atlın?"

"Charnel Birader," dedi cüce hemen. "Bunu herkes bilir. Offler Tapınağı'nın sunak altınını çaldı ve o altından kendine bir borazan yaptırdı. O borazanla çaldığı müzik... sihirliydi. Tabii, tanrılar onu yakalayıp şeyini sökene kad..."

"Tamam," dedi Buddy, "ama şimdi dışarı çıksan ve en ünlü borazancıyı sorsan... Sence sahtekâr bir keşişi mi hatırlarlar, yoksa Atlın Atlınoğlu'nun ismini mi haykırırlar?"

"Şey..."

Atlın duraksadı.

"Aynen öyle," dedi Buddy. "Bunu bir düşün. Bir müzisyenin, *duyulması* gerekir. Artık duramazsın. Artık duramayız."

Atlın parmağını gitara doğru salladı.

"O şey yüzünden, değil mi?" dedi. "O şey çok tehlikeli..."

"Ben onu kontrol edebilirim!"

"Evet. Ama nerede bitecek?"

"Önemli olan nasıl bitirdiğin değil," dedi Buddy. "Önemli olan, oraya nasıl vardığın."

"Bu bana pek *elfsi* bir laf gibi geldi..."

Kapı yine çarpılarak açıldı.

"Şey," dedi Dibbler, "çocuklar, sahneye dönüp bir şeyler daha çalmazsanız, başımız büyük belada..."

"Çalamam," dedi Atlın. "Para eksikliğinden nefesim kesildi."

"On dolar dedim, değil mi?" dedi Dibbler.

"Adam başı," dedi Cliff.

Yüz dolardan az ödeyerek paçayı sıyırmayı beklememiş olan Dibbler ellerini havada salladı.

"Minnetiniz bu mu!?" dedi. "Sürekli zarar etmemi mi bekliyorsunuz!?"

"İstersen seni bir bayaa bi *zarara* sokabiliriz," dedi Cliff.

"Tamam tamam, toplam otuz dolar," dedi Dibbler. "Ben de yemek yemem artık, ne yapayım!"

Cliff, Atlın'a baktı. Cüce, dünyadaki en ünlü borazancı hakkındaki yorumu sindirmeye çalışıyordu hâlâ.

"Seyirciler arasında pek çok cüce ve trol de var," dedi Cliff.

"*Mağara Kadar Derin, Dağ Kadar Yüksek*'i[16] mi çalacağız?" dedi Atlın.

"Hayır," dedi Buddy.

"O zaman ne?"

"Ben bir şey düşünürüm."

Seyirciler sokağa dökülmüştü.

Dekan'ın etrafını sihirbazlar sarmış, hep beraber parmak şıklatmaktaydılar.

"*Dımdı-dımdı-dımdı*," diye şarkı söylüyordu Dekan mutlulukla.

"Saat gece yarısını geçti," dedi Çağdaş Rünler Okutmanı parmaklarını şıklatarak, "ve umurumda bile değil! Şimdi ne yapalım?"

"Bir şeyler gömmesek mi?" dedi Dekan.

"Aynen ahbap!" dedi Muğlak Çalışmalar Bölümü Başkanı. "Feci acıktık zaten."

"Acıktık mı?" dedi Kıdemli Seyis. "Vay canına be dostum! Bu *gerçekten de* içinde taşlar olan müzik işte! *Yemek* bile aklımıza gelmedi!"

"Aslında, akşam yemeğini de kaçırdık gerçi..." Dekan duraksadı. "Üniversite'ye epey yol var," diye kabullendi. "Sanırım, en azından birer kahve için falan durabiliriz."

"Belki bir-iki tane de çörek?" dedi Çağdaş Rünler Okutmanı.

"Belki biraz da kek," dedi Muğlak Çalışmalar Bölümü Başkanı.

"Ben biraz elmalı turta alırdım doğrusu," dedi Kıdemli Seyis.

"Biraz da kek."

"Kahve," dedi Dekan. "Ee... evet. Bir kafe bulalım. İyi dedin."

"Kafe ne demek?" dedi Kıdemli Seyis.

"Quirm'de kahvehaneye verdikleri ad," dedi Çağdaş Rünler Okutmanı. Kaçırdıkları ve şimdiye dek akıllarına gelmeyen akşam yemeği şimdi herkesin midesini guruldatmaya başlamıştı.

Dekan yepyeni, parlak deri cübbesine baktı. Herkes çok güzel olduğunu söylemişti. RÜNLER İÇİN DOĞDUM yazısına hele bayılmışlardı. Saçları da doğruydu. Sakalını da tıraş edip yalnızca yan tarafları bırakmayı düşünüyordu, çünkü bu... eh, *doğru* geliyordu. Ve kahve... evet... orada bir yerde kahve de vardı. Kahve her şeyin bir parçasıydı.

Bir de müzik vardı tabii. Müzik de her şeyin bir parçasıydı. Müzik her yerdeydi.

Ama sanki bir şey daha vardı. Eksik bir şey. Ne olduğundan tam olarak emin değildi ama gördüğünde anlayacağını biliyordu.

Mağara'nın arkasındaki sokak çok karanlıktı ve duvara yaslanmış şekilleri görmek için çok keskin gözler gerekirdi.

Zaman zaman parıldayan kararmış payet parçaları, bu işten anlayanlar için, bunların Müzisyenler Loncası'nın infazcıları, yani Grisham Frord Dar Armoni Şarkıcıları olduğuna dalaletti. Bay Clete'in çalıştırdığı çoğu kişinin aksine bunların bir parça müzik yeteneği vardı aslında.

Aynı zamanda, konsere girip grubu da dinlemişlerdi.

"Dubap, ah-dubap, ah-dubap..." dedi zayıf olan.

"Baabı-baaba..." dedi uzun boylu olan. Her zaman bir uzun boylu vardır.

"Clete haklı. Böyle seyirci toplamaya devam ederlerse, diğer herkes işsiz kalır," dedi Grisham.

"Oh-*yea*," dedi bas bariton.

"Şu kapıdan çıktıkları an." Üç bıçak daha kınlarından çıktı. "Bana bakarak zamanlayın, tamam mı?"

Merdivende ayak sesleri duydular. Grisham başını salladı.

"Bir, kii, bir kii ü..."

BEYLER?

Hızla döndüler.

Arkalarında karanlık bir şekil duruyordu. Elinde pırıl pırıl bir tırpan vardı.

Susan korkunç bir şekilde gülümsedi.

BAŞTAN ALALIM MI?

"Ah-*yoooo*," dedi bas bariton.

Asfalt kapının sürgüsünü açtı ve geceye çıktı.

"O ses de neydi?" dedi.

"Hangi ses?" dedi Dibbler.

"Birilerinin koştuğunu duydum sanki..." Yassı trol öne çıktı. Bir *ting* sesi duyuldu. Eğildi ve yerden bir şey aldı. "Her kimse, bunu düşürmüş..."

"Birinin eşyası işte," dedi Dibbler yüksek sesle. "Gelin çocuklar. Bu gece pansiyonda kalmanız gerekmiyor. Siz *Gritz*'e layıksınız!"

"Trol oteli değil mi orası?" dedi Atlın kuşkuyla.

"Trolsü," dedi Dibbler, sinirle elini sallayarak.

"Hey, oraya kabare yaparken gitmiştim bi kere!" dedi Cliff. "Hemen her şeyleri var! Hemen her odada musluk suyu var! Bi konuşma borusu var, onu kullanarak yemek siparişini ta mutfağa bağırıyon ve gerçek ayakkabılar giymiş adamlar sana getiriyo! Her şey!"

"Keyfinize bakın!" dedi Dibbler. "Keyif çatacak paranız çok!"

"Sonra da bu... turneye çıkmamız gerekiyor, değil mi?" dedi Atlın sertçe. "Ona yetecek kadar da paramız var mı?"

"Ah, o konuda ben size yardımcı olurum," dedi Dibbler cömertçe. "Yarın Pseudopolis'e gideceksiniz, bu zaten iki gün sürer. Sonra Sto Lat ve Quirm üzerinden geri döneceksiniz ve çarşamba günü de Festival'e katılacaksınız. Harika bir fikirdi bu gerçekten. Topluma borcunu ödemek falan. Topluma borç ödemeyi her zaman desteklemişimdir. Şey için çok iyidir... şey... toplum için. Siz yokken organizasyonu ben idare ederim, tamam mı? Sonra da..." Bir kolunu Buddy'nin omuzlarına, diğerini Atlın'ın kafasına doladı. "Genua! Klatch! Hersheba! Chimera! Howondaland! Hatta belki ta Karşıağırlık Kıtası'na bile gidersiniz, çok yakında orayı yeniden keşfetmekten falan bahsediyorlar, doğru kişiler için harika fırsatlar demektir bu! Sizin müziğiniz ve benim kusursuz iş sezgilerimle, dünyanın taşı toprağı altın olur! Şimdi, Asfalt'ı da alıp gidin ve en iyi odaları tutun, çünkü benim çocuklarım en iyisine layık! Sonra yatın uyuyun ve fatura için de hiç endişelenmeyin..."

"Teşekkür ederiz," dedi Atlın.

"...çünkü onu sabah da ödeyebilirsiniz."

İçinde Taşlar Olan Grup, en iyi otele doğru sallana sallana uzaklaştı.

Dibbler, Cliff'in, "Taş toprak diyerek bana mı laf soktu?" diye sorduğunu duydu.

"Hayır, istediğimiz her şeyi elde edebiliriz demek istedi."

"Güzel olur da, neden illa taş toprak diyo ki..."

Onlar gittikten sonra Dibbler, Asfalt'ın az önce verdiği bıçağa baktı. Üzerinde payetler vardı.

Evet. Delikanlıların birkaç günlüğüne ortalarda dolanmaması gerçekten iyi olacaktı.

Yukarıdaki yağmur oluğunda tünediği yerde, Sıçanların Ölümü kendi kendine bir şeyler ciyakladı...

Ridcully yavaşça Mağara'dan çıktı. Saatler süren müziğe, basamakları kaplayan biletler tanıklık ediyordu yalnızca.

Kuralları bilmeden oyun izleyen biri gibi hissediyordu kendini. Örneğin, oğlanın söylediği o şarkı... Neydi adı? *Kudurtu*.[17] Bunun anlamı neydi ki? *Kudurmak*, evet; *bunu* anlayabilirdi ve Dekan'ın durumunda kesinlikle doğruydu da. Ama... *Kudurtu?* Fakat diğer herkes ne anlama geldiğini biliyor gibiydi. Sonra bir de, hatırlayabildiği kadarıyla, birinin ayakkabılarına basmamak hakkında bir şarkı vardı.[10] Tamam, gayet mantıklı bir öneriydi, kimse ayakkabılarına basılmasını istemezdi ama ayakkabılara basılmamasını isteyen bir şarkının nasıl böyle bir etki yapabileceğini bir türlü anlayamıyordu...

Kıza gelince...

Ponder, kutusunu tutarak, telaşla yaklaştı.

"Neredeyse tamamını yakaladım Rektörüm!" diye bağırdı.

Ridcully onun arkasına baktı. Henüz satamadığı İçinde Taşlar Olan Grup tişörtlerini koyduğu tepsiyi taşıyan Dibbler hemen oradaydı.

"Evet, çok iyi Bay Stibbons," dedi Ridcully, eliyle sus-sus-sus-sus işareti yaparak. "Harika, artık eve dönelim."

"İyi akşamlar Rektör Bey," dedi Dibbler.

"Vay, selam Zarar," dedi Ridcully. "Seni görmedim."

"Kutuda ne var?"

"Ah, hiçbir şey, hiçbir şey yok..."

"Muhteşem bir şey!" dedi Ponder, gerçek bir kâşifin –ve ahmağın– genel heyecanıyla. "Bu kapanı kullanarak... *Aah! Aaaah!*.."

"Ay, hay tanrılar, ne kadar da sarsağım," dedi Ridcully, genç sihirbaz bacağını tutup zıplarken. "Şu *tamamen masum aleti* de elinden alayım bari..."

Fakat kutu Ponder'ın kucağından düştü, Ridcully yakalayamadan yere çarptı ve kapağı fırladı gitti.

Ve müzik geceye döküldü.

"Bunu *nasıl* yaptınız?" dedi Dibbler. "Büyüyle mi?"

"Müzik onu kapana kıstırmamıza izin veriyor ki tekrar tekrar dinlenebilsin," dedi Ponder. "Ve bence bacağıma *bilerek* vurdunuz Rektörüm!"

"Tekrar tekrar dinleyebiliyor musun?" dedi Dibbler. "Kutuyu açınca mı?"

"Evet," dedi Ponder.

"Hayır," dedi Ridcully.

"Evet, dinleyebiliyorsun," dedi Ponder. "Size göstermiştim ya Rektörüm? Hatırlamıyor musunuz?"

"Hayır," dedi Ridcully.

"Her tür kutuyla oluyor mu?" dedi Dibbler, parayla boğuklaşmış bir sesle.

"Evet evet. Ama içine bir tel germen lazım ki müziğin yaşayabileceği bir yer ols*ah! Ah! Aaah!*"

"Bana neler oluyor, hiç anlamıyorum. Kaslarım aniden kasılıp duruyor," dedi Ridcully. "Gel Bay Stibbons. Bay Dibbler'ın kıymetli vaktini daha fazla harcamayalım."

"Ah, hiç harcamıyorsunuz," dedi Dibbler. "Müzikle dolu kutular he?"

"*Bunu* biz alalım, dedi Ridcully, kutuyu kaparak. "Önemli bir büyü deneyi..."

Ponder'ı yaka paça oradan uzaklaştırdı ama bu biraz zor oldu; çünkü delikanlı, iki büklüm olmuş, hırıldıyordu.

"Bunu... neden... yaptınız?.."

"Bay Stibbons, evreni anlamaya çalışan bir adam olduğunu biliyorum. Fakat önemli bir kural şudur: Asla ama asla, bir maymuna, muz plantasyonunun anahtarını vermeyeceksin. Bazen kazanın geliyorum dediğini görürsün ve... Ah, olamaz..."

Ponder'ı bıraktı ve elini sokağa doğru salladı.

"*Bunun* hakkında herhangi bir teorin var mı genç adam?"

Altın-kahverengi renkte, yoğun bir şey sızıyordu sokağa. Maddenin oluşturduğu tümseğin ardında muhtemelen bir dükkân vardı. İki sihirbaz izlerken bir cam şıngırtısı geldi ve kahverengi madde ikinci kattan da sızmaya başladı.

Ridcully ayaklarını yere vura vura gitti, maddeden bir avuç aldı ve yığın ona ulaşamadan geriye sıçradı. Avucundaki maddeyi kokladı.

"Zindan Boyutları'ndan gelen dehşetengiz bir sızıntı mı?" dedi Ponder.

"Sanmam. Kahve gibi kokuyor," dedi Ridcully.

"Kahve mi?"

"En azından, kahve kokulu bir köpük gibi. Neden bu işin arkasında sihirbazlar olduğunu hissediyorum?"

Köpüğün içinden, kahverengi köpükler damlatan, sallanarak yürüyen bir şekil çıktı.

"Kimsin!?" dedi Ridcully.

"Ah, evet! O öküz arabasının plakasını alan oldu mu? Bir

çörek daha, zahmet olmazsa!" dedi şekil neşeyle ve sonra köpüklerin içine devrildi.

"Veznedar'ın sesine benziyordu," dedi Ridcully. "Benimle gel delikanlı. Bu yalnızca köpük."

Köpüğün içine daldı.

Ponder bir an duraksadı ama sonra, genç sihirbaz sınıfının şerefinin söz konusu olduğunu fark ederek Rektör'ün peşinden gitti.

Köpük sisinin içinde birine tosladı hemen.

"Ee, merhaba?"

"Kim o?"

"Benim, Stibbons. Sizi kurtarmaya geldim."

"Güzel. Çıkış ne tarafta?"

"Ee..."

Kahve bulutunun içinde bazı patlamalar oldu ve bir *pop* sesi geldi. Ponder gözlerini kırpıştırdı. Köpük düzeyi düşüyordu.

Göle batmış kütüklerin göl kurumaya başladığında teker teker ortaya çıkması gibi, köpüklerin içinde muhtelif sivri şapkalar belirdi.

Ridcully, şapkasından kahve köpüğü damlatarak, köpükleri yara yara geldi.

"Burada kahrolası aptalca bir şeyler oluyor," dedi, "ve Dekan suçunu kabullenene kadar sabırla burada bekleyeceğim."

"Neden benim yaptığımı varsayıyorsunuz, hiç anlamıyorum," diye mırıldandı kahverengi bir sütun.

"Eh, *kim* yaptı o zaman?"

"Dekan kahvenin bol köpüklü olması gerektiğini söyledi," dedi, Kıdemli Seyis'i andıran bir köpük yığını, "sonra da basit bir büyü yaptı ve sonra sanırım kendimizi biraz kaptırdık..."

"Ah, demek *sendin* Dekan."

"Evet, tamam. Ama yalnızca şans eseri," dedi Dekan aksi aksi.

"Hepiniz dışarı!" dedi Ridcully. "Doğru Üniversite'ye, marş marş!"

"Yani, anlamıyorum... Sırf *bazen* benim başıma geliyor diye, neden *her şeyin* benim suçum olduğunu düşünüyorsunuz, hiç bilmiyorum..."

Köpük biraz daha sönmüştü ve bir cüce miğferinin altında iki göz belirmişti.

"Ee... pardon ama," dedi, köpüklerin içinden gelen ses, "bütün bunların parasını kim ödeyecek? Dört dolar ediyor, çok teşekkür ederim."

"Veznedar'da para var," dedi Ridcully çabucak.

"Artık yok," dedi Kıdemli Seyis. "On yedi tane çörek gömdü."

"Şeker mi?" dedi Ridcully. "Şekerli bir şeyler yemesine izin mi verdiniz? Şekerin onu biraz tuhaflaştırdığını biliyorsunuz. Bayan Whitlow, onun şekere yaklaşmasına izin verirsek istifa edeceğini söylemişti." Nemli sihirbazları kapıya doğru kışkışladı. "Sorun değil dostum," dedi cüceye, "bize güvenebilirsin, biz sihirbazız. Sabaha sana biraz para gönderiririm."

"Hah, buna inanmamı bekliyorsun, öyle mi?" dedi cüce.

Uzun bir gece olmuştu. Ridcully döndü ve elini duvara doğru salladı. Bir oktarin ateş çıtırtısı oldu ve "SANA 4 DOLAR BORCUM VAR" sözleri duvara dağlandı.

"Tamam tamam, hiç sorun değil," dedi cüce, köpüklerin içine dalarak.

"Bayan Whitlow'un endişeleneceğini sanmıyorum," dedi Çağdaş Rünler Okutmanı, fışırdaya fışırdaya gecenin içinde

yürürlerken. "Onu ve hizmetçilerden bazılarını şeyde... ee, konserde gördüm. Mutfakta çalışan kızlar var ya. Molly, Polly ve... şey... Dolly. Hepsi birden... ee, çığlık atıyordu."

"Müzik *o kadar da* korkunç değildi," dedi Ridcully.

"Hayır hayır, ee... korku veya acıdan değil... yani, acıyla olduğunu söyleyemem," dedi Çağdaş Rünler Okutmanı, kızarmaya başlayarak, "ama, şey... genç adam o şekilde kalçalarını sallarken..."

"Bana kesinlikle *elfsi* göründü," dedi Ridcully.

"...kadın da sahneye... ee... sanırım sahneye, şey... iç şeylerini fırlattı..."

İşte *bu*, Ridcully'yi susturdu; en azından bir süreliğine. Aniden bütün sihirbazlar kendi mahrem düşüncelerine daldı.

"Nasıl yani, Bayan Whitlow mu?" dedi Muğlak Çalışmalar Bölümü Başkanı.

"Evet."

"Yani, *şeyini* mi?"

"Ben, ee... sanırım evet."

Ridcully bir seferinde Bayan Whitlow'un çamaşır ipini görmüştü. *Etkilenmişti*. Dünyada bu kadar çok pembe elastik çamaşır olduğuna inanamamıştı.

"Yani gerçekten de, iç..." dedi Dekan, sesi çok, çok uzaklardan gelirmiş gibi.

"Ben... şey, çok eminim."

"Bana çok tehlikeli göründü bu," dedi Ridcully çabucak. "Birini ciddi ciddi yaralayabilirdi. Şimdi, hemen Üniversite'ye dönüyorsunuz ve hepiniz soğuk birer banyo yapıyorsunuz."

"Yani *gerçekten de* iç..." dedi Muğlak Çalışmalar Bölümü Başkanı. Bir şekilde hiçbiri, fikri bir kenara bırakamıyordu.

"Bir işe yarayın da şu Veznedar'ı bulun," diye terslendi Ridcully. "Ah, aslında hepinizi sabah ilk iş disipline gönderirdim de... Disiplin komitesi *sizsiniz* be adamlar..."

Profesyonel bir deli ve Ankh-Morpork'un en çalışkan dilencilerinden biri olan Pis İhtiyar Ron, loşlukta gözlerini kırpıştırdı.

Lord Vetinari'nin gece görüşü mükemmeldi. Ne yazık ki, koku alma duyusu da öyle.

"Sonra ne oldu?" dedi, yüzünü dilenciden uzağa çevirerek. Pis İhtiyar Ron, kocaman pis bir palto giymiş ve kamburu çıkmış ufak tefek bir adam olsa da, kokusu dünyayı dolduruyordu.

Aslında Pis İhtiyar Ron, *fiziksel olarak* şizofrendi. Pis İhtiyar Ron vardı, bir de Pis İhtiyar Ron'un *Kokusu* vardı ve bu koku seneler içinde öyle gelişmişti ki kendine has bir kişilik geliştirmişti. Birçok insanın kokusu, kişi ayrıldıktan uzun süre sonra bile o yerde kalabilir ama Pis İhtiyar Ron'un Kokusu o oraya gelmeden dakikalar önce varıyor ve orada rahatça yayılıyordu. Öyle çarpıcı bir hâl almıştı ki artık burunla algılanamıyordu, çünkü burun kendini korumak için ânında kapanıyordu. Pis İhtiyar Ron'un yaklaştığını, kulak kirlerinizin erimeye başlamasından anlayabiliyordunuz.

"Hastir hastir, yanlış tarafı dışarıda, *dedim* onlara, hastirsinler..."

Ataerk bekledi. Pis İhtiyar Ron'un gezgin zihninin, diliyle aynı yere gelmesini beklemek gerekirdi.

"...sihirle gözetliyorlar beni, *dedim* onlara fasulye çorbası, bak işte... ve sonra herkes dans ediyordu, anlarsın, ve sonra sokakta iki sihirbaz vardı ve biri müziği kutuya kapatmak hak-

kında söylenip duruyordu ve bu Bay Dibbler'ın ilgisini çekti ve sonra kahvehane patladı ve sonra hepsi Üniversite'ye geri döndü... Hastir hastir, hepsi hastirsin bak yapmıyor muyum."

"Kahvehane patladı, öyle mi?"

"Her yer köpük kahve oldu efendimiz hast..."

"Evet evet, vesaire," dedi Ataerk, narin elini sallayarak. "Bana anlatabileceklerin bu kadar mı?"

"Eh... has..."

Pis İhtiyar Ron, Ataerk ile göz göze geldi ve kendine hâkim olmayı başardı. Son derece nevi şahsına münhasır aklıbaşındalığı içinde bile, kıt şansını zorlamaması gerektiğini fark edebilmişti. Bu arada kokusu odada dolaşıyor, belgeleri okuyor, resimleri inceliyordu.

"Dediler ki," dedi, "kadınları deli ediyormuş." Öne eğildi; Ataerk geriye eğildi. "Dediler ki, kalçalarını o şekilde oynattıktan sonra... Bayan Whitlow... zamazingosunu... sahneye..."

Ataerk tek kaşını kaldırdı.

"*Zamazingosu*?"

"Var ya hani..." Pis İhtiyar Ron ellerini belirsizce havada salladı.

"İki yastık kılıfı? Un çuvalı? Çok bol bir pantolo... Ah, anlıyorum. Vay vay. Ölü veya yaralı var mı?"

"Bilmiyorum efendimiz. Ama bildiğim *bir şey* var."

"Evet?"

"Ah... Mırmır Michael diyor ki, efendimiz bazen bilgi karşılığında para veriyor diyor?.."

"Evet, biliyorum. Ama bu söylentilerin nereden çıktığını hiç bilmiyorum," dedi Ataerk. Kalkıp bir pencere açtı. "Bu konuda bir şeyler yapmam gerekecek."

Bir kez daha Pis İhtiyar Ron, muhtemelen deli olsa da kesinlikle o kadar kaçık olmadığını hatırlattı kendi kendine.

"Bunu getirdim de efendimiz..." dedi, giysilerinin dehşet verici kıvrımlarının içinden bir şey çıkararak. "Üzerinde yazıyor efendimiz."

Rengârenk parlayan bir posterdi. Çok eski olamazdı ama Pis İhtiyar Ron'un göğsünü ısıtarak birkaç saat geçirdikten sonra epey yaşlanmıştı. Ataerk bir cımbızla açtı onu.

"Müziği çalanların resimleri bunlar," dedi Pis İhtiyar Ron yardımseverce, "ve bu da yazı. Burada daha fazla yazı var, bak. Bay Dibbler, trol Tebeşir'le yolladı onları ama ben daha sonra içeri girdim ve bana da bir tane vermezlerse hepsinin üzerine hohlamakla tehdit ettim onları."

"Bunun çok işe yaradığına eminim," dedi Ataerk.

Bir mum yaktı ve posteri dikkatle okudu. Pis İhtiyar Ron odadayken, tüm mumlar mavimsi alevlerle yanıyordu.

"*İçinde Taşlar Olan Müzik Festivali - Bedava*," diye okudu.

"Girmek için para ödemiyorsun demek," dedi Pis İhtiyar Ron yardımseverce. "Hastir hastirsin hepsi."

Lord Vetinari okumaya devam etti.

"Hayda Parkı'nda. Hem de önümüzdeki çarşamba? Vay vay. Herkese açık bir mekân elbette... Acaba çok kişi gider mi?"

"Çok, efendimiz. Mağara'ya giremeyen yüzlerce kişi vardı."

"Ve grup üyeleri de... *bunlar*, öyle mi?" dedi Lord Vetinari. "Böyle kaş mı çatıyorlardı?"

"Ben gördüğüm sürece asıl yaptıkları terlemekti," dedi Pis İhtiyar Ron.

"*Bu Konser Kaçmaz*," diye okudu Ataerk. "Bu bir tür doğaüstü şifre mi sence?"

"Hiç bilemiyorum efendimiz, dedi Pis İhtiyar Ron. "Susadığımda beynim çok yavaşlıyor."

"*Hepsi Tamamen Uçuk! Ve Tamamen Kaçık!*" diye okudu Lord Vetinari ciddi bir ifadeyle. Başını kaldırdı. "Ah, *çok* özür dilerim," dedi. "Eminim sana serin, canlandırıcı bir içki verecek birini bulabilirim..."

Pis İhtiyar Ron öksürdü. Son derece masum bir öneri gibiydi aslında ama bir şekilde, aniden, Ron'un susuzluğu geçmişti.

"Ben seni tutmayayım o zaman. Çok teşekkür ederim," dedi Lord Vetinari.

"Ee..."

"Evet?"

"Ee... yok bir şey."

"Pekâlâ."

Ron merdivenlerden aşağı hastirhastirhastirdikten sonra Ataerk gözlerini düşünceli düşünceli duvara dikerek kalemini postere vurdu.

Kalem, *Bedava* sözcüğünden sekip duruyordu.

Sonunda küçük bir çanı çaldı. Genç bir kâtip, başını içeri uzattı.

"Ah, Drumknott," dedi Lord Vetinari, "git de Müzisyenler Loncası'nın başına, benimle biraz konuşmak istediğini söyle lütfen."

"Bay Clete zaten bekleme odasında efendim," dedi kâtip.

"Ve şans eseri, yanında bir tür poster de var mı?"

"Evet efendim."

"Çok öfkeli mi peki?"

"Hem de nasıl efendim... Bir tür festival hakkındaymış. Festivali durdurmanız konusunda *ısrar ediyor*."

"Ya?"

"Ve onu hemen görmenizi *talep ediyor*."

"Ah. O zaman onu, diyelim ki, yirmi dakika beklet ve sonra içeri al."

"Başüstüne efendim. Sürekli, bu konuda ne yapacağınızı bilmek istediğini tekrarlıyor."

"Güzel. Ben de ona aynı soruyu sorabilirim."

Ataerk arkasına yaslandı. *Si non confectus, non reficiat.** Vetinarilerin düsturu buydu. Kendi hâline bırakırsanız her şey tıkır tıkır işlerdi.

Eline bir deste nota kâğıdı aldı ve Salami'nin *Bubbla Teması Üzerine Bir Gece Müziği Prelüdü*'nü dinlemeye başladı.

Bir süre sonra başını kaldırdı.

"Çıkmaya çekinme," diye terslendi.

Pis İhtiyar Ron'un Kokusu sinsice çıkıp gitti.

CİYK!

"Aptal aptal konuşma! Yalnızca korkutup kaçırdım. Onlara zarar vermiş falan değilim. Kullanamayacaksan, güç sahibi olmanın ne anlamı var?"

Sıçanların Ölümü burnunu patilerinin arasına aldı. Sıçanlar için her şey *çok* daha kolaydı.**

---

* Bozulmadıysa tamir etme. [Ç.N.]

** Sıçanlar, Ankh-Morpork tarihinde önemli bir rol oynamıştı. Ataerk başa gelmeden kısa süre önce korkunç bir sıçan istilası yaşanmıştı. Şehir Kurulu, istilayı, sıçan kuyruğu başına yirmi peni ödül koyarak çözmeye karar vermişti. Bu gerçekten de, bir-iki haftalığına, sıçan sayısını azaltmış göründü; fakat bir süre sonra herkes elinde kuyruklarla kuyruğa girmeye, şehir hazinesi boşalmaya ve kimse fazla iş yapmamaya başladı. Üstelik şehirde *hâlâ* çok fazla sıçan vardı. Sorun ona açıklanırken Lord Vetinari dikkatle dinledi ve nihayetinde her şeyi tek bir cümleyle çözdü. Bu cümle onun hakkında, kelle avcılarına ödül vadetmenin aptallığı hakkında ve parayla ilgili her konuda Ankh-Morporklukların doğal içgüdüleri hakkında çok, çok şey anlatıyordu. Lord Vetinari şöyle demişti: "Sıçan çiftliklerini vergilendirin."

Zararına Dibbler da sık sık uykusuz idare ederdi. Tebeşir'le genelde gece buluşurdu. Tebeşir iri yarı bir troldü ama gündüz ışığında kurur, pul pul dökülürdü.

Çökelti ailesinden olduğundan ve dolayısıyla çok düşük sınıftan bir trol sayıldığından, diğer troller (bile) ona tepeden bakardı. Tebeşir'in umurunda değildi bu ama. Çok cana yakın bir karakteri vardı.

Tuhaf bir iş yaptırması gereken ve şıngır şıngır paraları olan kişiler için, hiç soru sormadan, feci hızlı bir şekilde, ufak tefek işler yapardı.

Ve *bu* iş, oldukça tuhaftı.

"Yalnızca kutu mu?" dedi.

"*Kapaklı* kutu," dedi Dibbler. "Bak, şurada bir maketini yaptım ben. Ama içine bir parça tel gerilecek."

Başkası olsa "Neden?" veya "Ne amaçla?" diye sorardı ama Tebeşir, ekmek parasını bu şekilde kazanan biri değildi.

Kutuyu eline aldı, evirip çevirdi.

"Kaç tane?" dedi.

"Başlangıç olarak on," dedi Dibbler. "Ama sanırım sonra daha fazlası gerekecek. Çok, çok daha fazlası."

"On, kaç demek?" dedi trol.

Dibbler iki elini kaldırıp parmaklarını açtı.

"İki dolara yaparım," dedi Tebeşir.

"Feci zarar ederim."

"İki dolar."

"Bak, bu parti için kutu başına bir dolar olsun. Bir sonraki partide kutu başına bir buçuk veririm."

"İki dolar dedim."

"Tamam tamam. İyi pazarlıkçısın. Kutu başına iki dolar. Toplam... on dolar ediyor, değil mi?"

"Evet."

"Acayip zarardayım yalnız..."

Tebeşir kutuyu bir kenara fırlattı. Kutu yerde sekti ve kapağı açıldı.

Bir süre sonra, yiyecek bir şeyler arayan küçük, grimsi kahverengi bir sokak köpeği geldi, aksaya aksaya atölyeye girdi ve olduğu yere oturup kutuya bir süre baktı.

Ama sonra kendini aptal gibi hissetti ve çekti gitti.*

Şehrin saatleri gece ikiyi vururken, YEB Binası'nın kapısını dövüyordu Ridcully. Bir yandan da, ayakta uyumakta olan Ponder Stibbons'a destek oluyordu.

Ridcully hızlı düşünen bir adam değildi. Ama eninde sonunda sonuca varırdı.

Kapı açıldı ve Skazz'ın saçları belirdi.

"Bana mı dönüksün?" dedi Ridcully.

"Evet Rektörüm."

"Bizi içeri al madem. Çiy botlarıma işledi."

Ridcully, Ponder'ın içeri girmesine yardımcı olurken etrafına bakındı.

"Gece gündüz çalışmayı nasıl başardığınızı bilseydim keşke," dedi. "Ben gençken, büyüyü hiç de ilginç bulmazdım. Git de Bay Stibbons'a biraz kahve getir. Sonra da arkadaşlarını çağır."

Skazz telaşla uzaklaştı. Ridcully, yanında uyuyan Ponder dışında yalnız kalmıştı.

* Ünlü plak şirketi "His Master's Voice"in logosunu resmediyor: gramofonun ağzına bakan küçük bir köpek. [E.N.]

"*Ne* yapıyorlar burada?" dedi kendi kendine. Öğrenmeyi hiç denememişti.

Skazz'ın çalışmakta olduğu uzun tezgâh, duvarın dibindeydi. Üstünde sayısız ıvır zıvır vardı.

En azından o küçük, tahta diski tanımıştı Ridcully. Diskin üzerine, eş merkezli iki halka oluşturacak şekilde, yuvarlak köşeli küçük dikdörtgen taşlar dizilmişti. Döner bir kola, bir mum feneri takılmıştı ve fener, halkaların etrafında, istenen yere getirilebiliyordu.

Druidlerin kullandığı seyyar bilgisayardı bu; bir tür taşınabilir taş halkası, "bacaküstü" dedikleri bir şey. Bir seferinde Veznedar bunlardan bir tane sipariş etmişti. Kutunun üzerinde "Acelesi Olan Rahipler İçin" yazıyordu. Gerçi Veznedar aleti doğru düzgün çalıştırmayı başaramamıştı ve şimdi kapı tutucu olarak kullanıyordu. Ridcully bu aletin büyüyle ne ilgisi olduğunu anlamıyordu. Ne de olsa bir takvimden daha fazlası değildi ve sadece 8 peniye pekâlâ güzel bir takvim alabiliyordunuz.

Fakat asıl şaşırtıcı olan, onun arkasındaki devasa cam tüp dizisiydi. Skazz'ın üzerinde çalıştığı şey *oydu;* her yere kıvrık cam eşyalar, kavanozlar ve karton parçaları saçılmıştı.

Tüpler canlanmış görünüyordu.

Ridcully öne eğildi.

Hepsi karıncalarla doluydu.

Tüplerin ve karmaşık sarmalların içinde koşuşturan binlerce karınca vardı. Odanın sessizliğinde, hafif ve daimi bir hışırtı çıkarıyorlardı.

Rektör'ün göz hizasında bir yarık vardı. Cama yapıştırılmış bir kâğıt parçasına "Giriş" sözcüğü yazılmıştı.

Ve tezgâhın üzerinde, tam bu yarığa girebilecek boyutlarda görünen, dikdörtgen bir kart duruyordu. Üzerine yuvarlak delikler açılmıştı.

İki yuvarlak delik, yuvarlak deliklerden bir desen ve sonra iki yuvarlak delik daha. Biri, kartın üzerine, kurşunkalemle "2x2" yazmıştı.

Ridcully, sırf ne işe yaradığını görmek için karşısına çıkan herhangi bir kolu ittirebilecek türden bir adamdı.

Kartı yarığa soktu...

Hışırtılar hemen değişti. Karıncalar tüplerin içinde koşuşturmaya başladı. Bazıları tohum taşıyor gibiydi...

Küçük, tok bir ses geldi ve cam labirentin diğer ucundan bir başka kart düştü.

Üzerinde dört delik vardı.

Ridcully oturup tuhaf yapıya bakarken Ponder gözlerini ovuşturarak arkasından yaklaştı.

"Karıncasayar bu," dedi.

"İki kere iki dört," dedi Ridcully. "Vay be, bunu hiç bilmiyordum!"

"Başka hesaplar da yapabiliyor."

"Sen bana, karıncaların sayabildiğini mi söylüyorsun?"

"Ah, hayır. Bireysel olarak *karıncalar* değil. Açıklaması biraz zor. Kartlardaki delikler, bazı tüpleri tıkıyor ve karıncaları başka tüplere yönlendiriyor ve..." Ponder içini çekti. "Başka şeyler de yapabileceğini düşünüyoruz."

"Ne gibi?" diye sordu Ridcully.

"Şey, bizim anlamaya çalıştığımız da bu..."

"Anlamaya mı çalışıyorsunuz? Bunu kim yaptı?"

"Skazz."

"Ve ne yaptığını *şimdi* anlamaya çalışıyorsunuz, öyle mi?"

"Eh, karmaşık matematiksel hesaplamalar yapabileceğini düşünüyoruz. İçine yeterince karınca koyabilirsek."

Karıncalar hâlâ devasa cam yapının içinde koşuşturuyordu.

"Küçükken faremsi bir şeyim vardı, gerbil mi ne," dedi Ridcully, anlaşılmaz bir şeyi anlamaya çalışmaktan vazgeçerek. "Tüm zamanını koşu çarkında geçirirdi. Bütün gece koşar durdu. Bu da biraz ona benziyor, değil mi?"

"Çok *geniş* bir anlamda," dedi Ponder dikkatle.

"Karınca çiftliğim de vardı," dedi Ridcully uzaklara dalarak. "Küçük şeytanlar, tarlayı düz sürmeyi bir türlü başaramıyordu." Kendini topladı. "Her neyse, arkadaşlarının geri kalanını hemen buraya çağır."

"Ne için?"

"Küçük bir ders için," dedi Ridcully.

"Müziği incelemeyecek miyiz?"

"Zamanı gelince," dedi Ridcully. "Ama ilk önce, biriyle konuşacağız."

"Kimle?"

"Emin değilim," dedi Ridcully. "Adamımız gelince öğreniriz. Ya da... *kadınımız*."

Atlın süitlerine baktı. Trol otelinin sahipleri biraz önceki "bu bi pencere, gerçekten açılıyo, bu bi tulumba, kolu indirip kaldırınca içinden su çıkıyo, bu da ben, para bekliyom" rutininden sonra çıkmıştı.

"Eh, bardağı taşıran son damla bu! Üzerine demirden miğferi dikti!" dedi Atlın. "Bütün gece içinde taşlar olan müzik çalıyoruz ve sonra *böyle* bir odaya geliyoruz, öyle mi?"

"Rahat görünüyo," dedi Cliff. "Yani, trollerin süsle püsle pek alakası olmaz..."

Atlın ayaklarına doğru baktı.

"Yere serilmiş ve yumuşak," dedi. "Yine de, bunun halı olduğunu düşünmek benim aptallığım. Biri bana bir süpürge... hayır hayır, biri bana bir kürek getirsin. *Sonra* biri bana bir süpürge getirsin."

"Hiç yoktan iyidir," dedi Buddy.

Gitarını indirdi ve yataklardan biri olduğu anlaşılan tahta levhaya uzandı.

"Cliff," dedi Atlın, "seninle konuşabilir miyim?" Güdük parmağını sertçe kapıya doğru büktü.

Merdiven sahanlığında konuştular.

"Durum gittikçe kötüleşiyor," dedi Atlın.

"Evet."

"Artık, sahnede değilken pek az konuşuyor."

"Evet."

"Hiç zombi gördün mü?"

"Zombi değilse de, bi golem tanıyom. Uzun Domuzeti'nden Bay Dorfl."

"O mu? Gerçek bir golem mi o?"

"Evet. Kafasında kutsal sözcük var. Gözlerimle gördüm."

"Iyk. Gerçekten mi ya? Ben ondan sosis alıyordum..."

"Her neyse... zombilere ne olmuş?"

"...tadından falan hiç anlamazsın, ben de onun yalnızca iyi bir sosisçi olduğunu sanıyordum..."

"Zombiler hakkında ne diyodun?"

"...tuhaf, birini seneler boyunca tanıyorsun ve sonra öğreniyorsun ki, *kil ayaklının* tekiymiş ve kilden parmaklarıyla..."

"Zombiler..." dedi Cliff sabırla.

"Ne? Ah. Evet. Yani, Buddy bir zombi gibi davranıyor," dedi Atlın. Ama sonra Ankh-Morpork'taki bazı zombileri hatırladı. "Yani... en azından, zombilerin davranması *gerektiği* gibi davranıyor."

"Evet. Ne demek istediğini anlıyom."

"Ve nedenini ikimiz de biliyoruz."

"Evet. Biliyoz. Neden?"

"Gitar."

"Ah, şu. Evet."

"Biz sahnedeyken, her şeyi o *şey* kontrol ediyor..."

Odanın sessizliğinde, karanlıkta, Buddy'nin yanında yatan gitarın telleri, cücenin sesine uyarak hafifçe titreşti...

"Tamam. Ne yapcaz?" dedi Cliff.

"Tahtadan yapılmış. Baltayla on saniye. Sorun çözülür."

"Ben emin değilim. Sıradan bi enstrüman değil o."

"Onunla tanıştığımızda iyi bir çocuktu. Bir insana göre yani," dedi Atlın.

"O zaman, ne yapcaz? Gitarı ondan alabileceğimizi sanmıyom."

"Belki de gitarı *onun* bırakmasını..."

Cüce duraksadı. Sesinin cızırtılı bir yankı çıkardığını fark etti.

"O lanet şey bizi *dinliyor!*" diye tısladı. "Dışarı çıkalım."

Sokağa çıktılar.

"Nasıl dinleyebilir ki?" dedi Cliff. "Enstrümanlar, dinlenmek içindir."

"*Teller* dinliyor," dedi Atlın ifadesizce. "Bu sıradan bir enstrüman değil."

Cliff omuzlarını silkti.

"Anlamanın tek yolu var," dedi.

Gecenin ilerleyen saatleriydi. Sokaklar sisle dolmuştu. Üniversite'nin etrafındaki sis, hafif büyü radyasyonu yüzünden ilginç şekiller alıyordu.

Islak parke taşlarının üzerinde, tuhaf şekillere sahip şeyler hareket ediyordu.

Bunların ikisi, Atlın ile Cliff'ti.

"Tamam," dedi cüce. "Geldik işte."

Başını kaldırıp boş duvara baktı.

"Biliyordum ya!" dedi. "Demedim mi sana? Büyü bu! Bu hikâyeyi daha önce kaç kere duyduk! Kimsenin görmediği gizemli bir dükkân vardır, biri içeri gidip eski, paslı, ilginç bir şey alır ve sonra anlaşılır ki..."

"Atlın..."

"...meğer bir tür tılsımmış! Ya da işte, içinde cin olan bir şişeymiş! Ve sonra, sorun çıktığında geri dönülür ve..."

"Atlın?.."

"...dükkânın *gizemli bir biçimde ortadan kaybolmuş* olduğunu görürler, hangi boyuttan gelmişse oraya dönmüştür ve... Ne var Cliff?"

"Yolun yanlış tarafındasın. Dükkân burda."

Atlın boş duvara baktı. Sonra döndü ve ayaklarını yere vura vura yolu geçti.

"Herkesin yapabileceği bir hata."

"Evet."

"Haksız olduğum anlamına gelmiyor."

"Doğru."

Atlın kapıyı sarstı ve açık olduğunu görerek şaşırdı.

"Saat gecenin ikisini geçti. Ne tür bir müzik dükkânı gecenin ikisinde açık olur ki?"

Yavaşça içeri girdiler. Atlın bir kibrit çaktı, eski enstrümanlardan oluşmuş tozlu bir mezarlık belirdi etraflarında. Sanki bir sürü tarihöncesi hayvan sele yakalanmış, sonra da burada fosilleşmişti.

"Yılana benzeyen şu şey ne?" diye fısıldadı Cliff.

"Yılan."

Atlın huzursuzdu. Hayatının büyük kısmını müzisyen olarak geçirmişti. Ölü enstrüman görmekten nefret ederdi ve bunlar *kesinlikle* ölüydü. Kimseye ait değillerdi, kimse onları çalmıyordu. Cansız bedenler, ruhsuz kişiler gibiydi hepsi. İçlerindeki o şey gitmişti. Ve her biri, şansı yaver gitmemiş bir müzisyeni temsil ediyordu.

Fagot ormanında bir ışık göleti vardı. Yaşlı hanım, sallanan sandalyede, derin bir uykudaydı. Kucağında dolaşık bir örgü, omuzlarında bir şal vardı.

"Atlın?"

Atlın irkildi. "Evet? Ne?"

"Neden burdayız? Dükkânın *var* olduğunu biliyoz artık..."

"*Kıpırdadığınız an sizi tavandan silerler! Serseriler!*"

Atlın, burnunun ucuna dayanmış arbalet okuna baktı ve ellerini kaldırdı. Yaşlı kadın, uykudan uyanıp ateş etme pozisyonuna, aradaki pozisyonlardan geçmeden geçmişti sanki.

"Zeminde olmayı tercih ederim," dedi Atlın. "Şey... kapı kilitli değildi ve biz de..."

"Ve siz de zavallı, savunmasız bir yaşlı hanımı soyabileceğinizi düşündünüz, öyle mi?"

"Kesinlikle hayır, kesinlikle hayır. Aslında biz..."

"Mahalle Cadıları programına üyeyim ben! Ağzımdan çıkacak tek bir kelimeyle, etrafta hoplayıp zıplamaya ve ikiyaşayışlılara takıntılı bir prenses aramaya başlarsın!.."

"Bence bu iş fazla ileri gitti," dedi Cliff. Uzandı ve kocaman eli arbaletin üzerine kapandı. Parmaklarını sıktı. Parmaklarının arasından tahta parçaları fışkırdı.

"Biz zararsızız," dedi sonra da. "Geçen hafta arkadaşımıza sattığın enstrüman için geldikti."

"Siz bekçi misiniz?"

Atlın eğildi.

"Hayır hanımefendi. Biz müzisyeniz."

"Bunun beni rahatlatması mı gerekiyor? Hangi enstrümandan bahsediyorsunuz hem?"

"Bir tür gitar."

Yaşlı kadın başını yana eğdi. Gözlerini kıstı.

"İade yok, bilesiniz," dedi. "Hakkıyla sattım işte. Hem de çalışır durumda."

"Biz yalnızca, onu nerden bulduunuzu bilmek istiyoz."

"Hiçbir yerden bulmadım," dedi yaşlı hanım. "Hep buradaydı. Onu üfleme!.."

Atlın, döküntülerin arasından aldığı flütü düşürecekti neredeyse.

"...yoksa dizlerimize dek sıçanlara gömülürüz," dedi yaşlı hanım. Cliff'e döndü yine. "*Hep* buradaydı," diye tekrarladı.

"Üzerine tebeşirle '1' yazılmış," dedi Atlın.

"Hep buradaydı... dedi yaşlı kadın. "Dükkânı açtığımdan beri..."

"Kim getirdi?"

"Ben ne bileyim? Adlarını hiç sormam ki. Müzisyenler bundan hoşlanmaz. Numara fişini alıp giderler."

Atlın flüte baktı. Üstünde "431" yazan, sararmış bir etiketi vardı. Tezgâhın arkasındaki raflarda göz gezdirdi. Pembemsi bir deniz kabuğu gördü orada, onun da üzerinde bir sayı vardı. Dudaklarını ıslattı ve ona uzandı...

"Onu üfleyeceksen, yanında kurbanlık bir bakire, koca bir kazan dolusu ekmekağacı meyvesi ve kaplumbağa eti olsa iyi olur," dedi yaşlı hanım.

Yanında, boruya benzeyen bir tür trompet duruyordu. Hiç kullanılmamış gibi, şaşırtıcı ölçüde passızdı.

"Ya şu?" dedi Atlın. "Onu üflersem de dünya sona erer ve gökyüzü başıma mı çöker?"

"Nereden bildin?" dedi yaşlı hanım şaşkınlıkla.

Atlın elini indirdi ve sonra gözüne başka bir şey takıldı.

"Aman tanrılar," dedi, "bu hâlâ burada mı? Bunu tamamen unutmuştum..."

"Nemiş ki o?" dedi Cliff. Atlın'ın gösterdiği yere baktı. "Aaa, *o* mu?"

"Biraz paramız var. Neden olmasın?"

"Evet. Faydası olabilir. Ama Buddy'nin ne dediğini biliyosun. Bu şehirde onu tamir edecek kimseyi..."

"Burası büyük bir şehir. Ankh-Morpork'ta da bulamazsan hiçbir yerde bulamazsın."

Atlın düşünceli düşünceli, yarım bir davul tokmağını eline aldı ve bir nota sehpası yığınına yarı gömülmüş olan gonga dalgın dalgın baktı.

"Ben olsam yapmazdım," dedi yaşlı hanım. "Yedi yüz yetmiş yedi tane iskelet savaşçının yerden fırlamasını istemiyorsan..."

Atlın öteki aleti işaret etti.

"Tamam, alıyoruz," dedi.

"İki dolar."

"Hey, neden para ödeyecekmişiz ki? Senin değil sonuçta..."

"Öde," dedi Cliff içini çekerek. "Ve *sakın* pazarlık yapma."

Atlın kabaca parayı ödedi, yaşlı hanımın verdiği çantayı kaptı ve arkasını dönüp kasıla kasıla yürüdü.

"Büyüleyici bi stokun var burada," dedi Cliff, Atlın dükkândan çıktıktan sonra. Gonga bakıyordu.

Yaşlı hanım omuzlarını silkti.

"Arkadaşım sinirlendi; çünkü dükkânını, masallarda duyduğumuz şu gizemli dükkânlardan biri sandı," diye devam etti Cliff. "Hani olur ya, bugün burda, yarın yok. Seni yolun karşı tarafında arıyodu ya! Haha!"

"Saçmalık işte," dedi yaşlı hanım, yakışıksız şakaları bir an önce kesmesini ima eden bir sesle.

Cliff gonga yeniden baktı, omuzlarını silkti ve Atlın'ın peşinden dışarı çıktı.

Kadın, sisteki ayak sesleri solana kadar bekledi.

Sonra kapıyı açtı ve sokağın iki yanına baktı. Sokağın boş olduğundan emin olunca içeri geri döndü ve tezgâhın altındaki ilginç kola uzandı. Gözleri bir anlığına yeşil yeşil parladı.

"Bir gün kendimi de bir yerlerde unutacağım..." dedi ve kolu çekti.

Gizli makineler gacırdadı.

Dükkân yok oldu. Bir an sonra, yolun karşı tarafında belirdi.

Buddy uzanmış, tavana bakıyordu.

Yemeğin tadı nasıldı? Hatırlamak zordu. Son birkaç gün içinde yemek yemişti elbette, yemiş olmalıydı... ama hiçbirinin tadını hatırlayamıyordu. Gitar çalmak dışında hiçbir şeyi doğru düzgün hatırlamıyordu. Atlın ve diğerleri, kalın bir perdenin ardında konuşuyormuş gibi geliyordu.

Asfalt bir yerlere gitmişti.

Buddy sert yataktan kalktı ve pencereye yaklaştı.

Şafaktan önceki ucuz ve gri ışıkta Ankh-Morpork'un Gölgeler Mahallesi zar zor seçiliyordu. Açık pencereden bir yel esiyordu.

Arkasına döndüğünde, odanın ortasında genç bir kadın durduğunu gördü.

Kadın, parmağını dudaklarına götürdü.

"Küçük trole seslenme," dedi. "Alt katta, akşam yemeği yiyor. Zaten beni göremez."

"Sen benim ilham perim misin?"

Susan kaşlarını çattı.

"Sanırım ne anlatmaya çalıştığını biliyorum," dedi. "Resimlerini görmüştüm. Sekiz tane ilham perisi var, değil mi? Önderleri de... ee... *Kanepe* gibi bir şeydi. Koruyucu perilermiş sözde. Ephebeliler müzisyenlere ve sanatçılara ilham verdiklerini düşünüyor ama elbette ilham perisi diye bir şey yo..." Duraksadı ve vicdanını dinleyerek düzeltti. "En azından, *ben* onlarla hiç karşılaşmadım. Adım Susan. Buraya gelmemin sebebi..."

Sesi solup gitti.

"Kanepe mi?" dedi Buddy. "Kanepe olmadığına çok eminim. Kalliope olmasın?"

"Her neyse işte."

"Buraya nasıl girdin?"

"Ben... Bak, otursana. Şey... bazı şeyler... mesela senin bahsettiğin ilham perileri... Hani insanlar, bazı kavramların kişiler tarafından temsil edildiğini düşünür ya?"

Buddy'nin şaşkın yüzünde geçici bir anlayış ifadesi belirdi.

"Domuz Baba'nın, kış bayramını temsil etmesi gibi mi?" dedi.

"Evet. Eh... işte ben de o meslekte sayılırım," dedi Susan. "Ne yaptığım o kadar da önemli değil..."

"İnsan olmadığını mı söylemeye çalışıyorsun?"

"Ah, hayır. İnsanım. Ama ben... bir işi yapmakla görevliyim. Sanırım beni de bir tür ilham perisi olarak görmen işe yarar. Buraya seni uyarmaya geldim."

"İçinde taşlar olan müziğe has bir ilham perisi mi?"

"Pek sayılmaz. Beni dinle, müzik... Hey, iyi misin sen?"

"Bilmiyorum."

"Solgun görünüyorsun da. Dinle. Müzik tehlikeli, çünkü..."

Buddy omuzlarını silkti.

"Müzisyenler Loncası'nı kastediyorsun, biliyorum," dedi. "Bay Dibbler, o konuda endişelenmemize gerek olmadığını söyledi. Zaten şehirden ayrılacağız ve..."

Susan ayaklarını yere vura vura gidip gitarı aldı.

"Bunu kastediyorum!"

Teller elinin altında sızlanarak kıvrandı.

"Dokunma ona!" diye haykırdı Buddy.

"Seni ele geçirdi," dedi Susan, gitarı yatağa fırlatarak.

Buddy hemen onu kaptı ve bir akor çaldı.

"Ne diyeceğini biliyorum," dedi. "Herkes aynı şeyi söylüyor. Diğer ikisi de gitarda bir *şer* olduğunu düşünüyor. Ama şer falan yok!"

"Şer olmayabilir ama doğru olmayan bir şeyler *var!* Burada ve şu anda, doğru olmayan bir şeyler var!"

"Onu kontrol edebilirim!"

"Hayır, edemezsin. *O* seni kontrol ediyor."

"Hem, sen kimsin ki bütün bunları bana söylüyorsun? Dandik bir diş perisinin bana nutuk atmasına gerek yok!"

"Dinle diyorum! O şey seni *öldürecek!* Buna eminim!"

"Ee? Çalmayı bırakmam mı gerekiyor yani?"

Susan duraksadı.

"Şey... tam olarak değil, çünkü o zaman da..."

"Eeeh! Gizemli gizemci kadınların laflarını dinleyip durmayacağım burada! Muhtemelen sen, var bile değilsin! Bu yüzden, kalkıp sihirli şatona geri uçabilirsin, tamam mı?"

Bir anlığına Susan'ın nutku tutuldu. İnsanlığın (özellikle de sabahları uyanıp tıraş olması gereken kısmının) çaresiz aptallığına alışmıştı ama yine de şimdi biraz alınmıştı. Kimse Ölüm'le bu şekilde konuşmamıştı. En azından, uzun süre.

"Tamam," dedi, uzanıp onun koluna dokunarak. "Ama beni tekrar göreceksin ve... ve o zaman bundan çok hoşlanmayacaksın. Çünkü sana söyleyeyim ki, ben..."

Bir anda yüz ifadesi değişti. Yerinde kıpırdamadan durduğu hâlde geri geri düşüyormuş gibi hissetti. Oda, Buddy'nin dehşet dolu yüzünün etrafında döne döne yanından geçip gitti ve karardı.

Karanlık patladı, ışık belirdi...

...akmış bir mumun ışığı.

Buddy, az önce Susan'ın durduğu yerde elini salladı.

"Hâlâ orada mısın? Hey, nereye gittin? *Kimsin sen?*"

Cliff etrafına bakındı.

"Bi şey duyduumu sandım," diye mırıldandı. "Hey, biliyosun di mi, o enstrümanların bazıları hiç de sıradan şeyler..."

"Biliyorum," dedi Atlın. "Keşke sıçan gaydasını bir deneseydim. Yine karnım acıktı."

"Hayır, yani demek istediğim, onlar mitolo..."

"Evet."

"O zaman nası oluyo da, elden düşme bi müzik dükkânında oluyolar?"

"Sen taşlarını rehin vermedin mi hiç?"

"Ah, elbette verdim," dedi Cliff. "Herkes bi zamanda verir, bunu biliyosun. Bazen, bi öğün yemek istiyorsan tek çaren budur."

"İşte bu. Kendin söyledin. *Çalışan her müzisyenin* bir gün yapmak zorunda kaldığı bir şey."

"Ama Buddy'nin aldığı gitar... yani... üstünde *1* yazıyodu..."

"Evet."

Atlın başını kaldırıp sokak tabelasına baktı.

"Kurnaz Esnaf Sokağı," dedi. "İşte geldik. Baksana, gecenin bu saatinde bile atölyelerin yarısı açık." Çuvalı kaldırdı, içinde bir şey çatırdadı. "Sen şu taraftaki kapıyı çal, ben de bu taraftakini."

"Evet, tamam... Ama demek istediğim... 1 numara yahu. Yani, o deniz kabuğunun üstünde bile 52 yazıyodu. Gitarın önceki sahibi kimdi acaba?"

"Bilmiyorum," dedi Atlın, ilk kapıyı çalarak, "ama umarım, geri almaya gelmez."

"İşte bu," dedi Ridcully, "AshkEnte Ayini'dir beyler. Kolayca yapılıyor ama taze yumurta kullanmanız lazım."

Susan gözlerini kırpıştırdı.

Yere bir halka çizilmişti. Halkanın etrafında tuhaf ve gizemli kişiler vardı. Fakat Susan, bakış açısını düzeltince, bunların son derece sıradan öğrenciler olduğunu fark etti.

"Siz de kimsiniz?" dedi. "Burası neresi? Hemen bırakın beni!"

Halkaya doğru yürüdü ve görünmez bir duvardan sekti.

Öğrenciler ona, "kadın" türünün ününü duymuş ama ona bu kadar yaklaşma başarısını hiç gösterememiş kişilerin ifadeleriyle bakıyordu.

"Beni hemen bırakmanızı talep ediyorum!" Susan, Ridcully'ye dik dik baktı. "Sen... sen dün gece gördüğüm sihirbaz değil misin?"

"Ta kendisi," dedi Ridcully, "ve *bu da,* AshkEnte Ayini. Ölüm'ü halkanın içine çağırıyor ve o da, biz gidebileceğine karar verene kadar gidemiyor. Bu kitapta komik, uzun sss'larla yazılan, çağırma ve inkâr etme hakkında söylenip duran bir sürü şey var ama çoğunluğu sırf gösteriş. Halkaya girdin mi girmişsindir. Söylemeliyim ki ssselefin –hah, sözcük oyunu yapmış oldum– senden çok daha zarifçe kabulleniyordu her şeyi."

Susan dik dik baktı. Halka, mekân duygusuna tuhaf oyunlar oynuyordu. Bu haksızlıktı...

"Neden çağırdınız beni peki?" dedi.

"Aferin. Bu daha iyi. Senaryoya daha uygun," dedi Ridcully. "Sana sorular sormaya hakkımız var, tamam mı? Ve senin de onları yanıtlaman gerekiyor. Dürüstçe."

"Ee?"

"Oturmak ister misin? Bir kadeh bir şeyler?"

"Hayır."

"Nasıl istersen. Şimdi... Bu yeni müzik... Bize ondan bahset."

"Bunu sormak için *Ölüm*'ü mü çağırdınız?"

"Kimi çağırdığımızdan çok emin değilim," dedi Ridcully. "Müzik gerçekten canlı mı?"

"Ben... öyle olduğunu sanıyorum."

"Belli bir yerde mi yaşıyor peki?"

"Bir enstrümanın içinde yaşıyor gibi. Ama artık etrafta dolaşmaya da başladığını düşünüyorum. Gidebilir miyim?"

"Hayır. Öldürülebilir mi peki?"

"Bilmiyorum."

"Burada olması doğru mu?"

"Ne?"

"Burada olması doğru mu?" diye tekrarladı Ridcully sabırla. "Bütün bunların *olması*, doğru mu?"

Susan aniden, kendini önemli biri gibi hissetti. Sihirbazların bilge adamlar olduğu söylenirdi; hatta sihirbazlık, bilgelik ve cesaretle bir tutulurdu.* Ama şimdi sihirbazlar *ona* bir şeyler soruyordu. *Onu* dinliyorlardı. Susan'ın gözlerinde gurur ışıldadı.

"Ben... sanmıyorum. Bir tür kaza eseri buraya gelmiş. Burası onun için doğru dünya değil."

Ridcully kendini beğenmişlikle ona baktı. "Ben de öyle düşünmüştüm. Bu doğru değil dedim. Herkesin, olmadıkları kişiler gibi davranmasına sebep oluyor dedim. Onu nasıl durdurabiliriz dedim?"

* "Sihirle oyun olmaz" demeyip, cüretkârca her şeyi mıncıkladıkları için.

"Durdurabileceğinizi sanmıyorum. Büyüden etkilenmiyor.

"Doğru. Ben de öyle dedim. Müzik etkilenmez. Hangi türden müzik olursa olsun. Ama yine de onu durdurabilecek bir şeyler olmalı. Ponder, kutunu aç da göster ona."

"Şey... peki. İşte."

Kapağı kaldırdı. Biraz tenekemsi ama yine de tanınabilir bir müzik, kutudan odaya yayıldı.

"Kibrit kutusuna kapatılmış örümcek sesi gibi, değil mi?" dedi Ridcully.

"Öyle bir müziği, bir kutunun içindeki tel parçasıyla tekrarlayamazsınız," dedi Susan. "Doğaya aykırı."

Ponder rahatlamış göründü.

"Ben de öyle düşünmüştüm ama," dedi, "yine de yapıyor. Yapmak *istiyor*."

Susan kutuya baktı.

Gülümsemeye başladı. İçinde en ufak mizah kırıntısı olmayan bir gülümsemeydi.

"Herkesi huzursuz ediyor," dedi Ridcully. "Ve... şuna bak!" Cübbesinden bir kâğıt rulosu çıkardı ve açtı. "Bir genci, bunu kapımıza yapıştırmaya çalışırken yakaladım. Ne cüret! Hemen elinden kaptım ve oğlana da *yaylanmasını* söyledim. Ki bu..." Ridcully kendini beğenmiş bir ifadeyle parmak uçlarına baktı... "Oldukça uygun bir terim çıktı. İçinde taşlar olan müzik festivali hakkında bir şey. Bakın, size söylüyorum; bu iş de başka bir boyuttan gelen canavarlarla bitecek sonunda, emin olabilirsiniz. Bu yörelerde bu tür şeyler sürekli olur."

"Affedersiniz," dedi Koca Kaçık Adrian, kuşku dolu bir sesle, "sorun çıkarmak istemem ama... bu *gerçekten* de Ölüm mü? Ben Ölüm'ün resimlerini görmüştüm ve buna hiç benzemiyordu."

"Doğru ayinleri yaptık," dedi Ridcully. "Ve bu geldi."

"Tamam ama benim babam da ringa balıkçısıdır ve ringa ağlarında ringadan başka balıklar da bulur," dedi Skazz.

"Doğru söylüyor. Bu kadın *herkes* olabilir," dedi Dehşet Tez. "*Ben de* Ölüm'ün daha uzun boylu ve kemikli olduğunu sanıyordum."

"Bu yalnızca, bizimle oyun oynayan bir kız," dedi Skazz.

Susan onlara baktı.

"Tırpanı bile yok," dedi Tez.

Susan odaklandı. Tırpan ellerinde belirdi; mavi kenarlı bıçağı, bir kadehin kenarında dolaştırılan parmak gibi bir ses çıkardı.

Öğrenciler sırtlarını dikleştirdi.

"Ama değişim zamanının geldiğini düşünmüşümdür hep," dedi Tez.

"Evet. Artık kadınların da her meslekte şansları olmalı," dedi Skazz.

"Kesinlikle," dedi Ponder. "Ölüm'ün erkek olması için hiçbir sebep yok. O işi bir kadın da, bir erkek kadar iyi yapabilir."

"Çok iyi iş çıkarıyorsun," dedi Ridcully, Susan'a cesaret verircesine gülümseyerek.

Susan hızla ona döndü.

"Bana büyüklük taslamaya kalkışma!" diye bağırdı bir anda.

Ama ben Ölüm'üm, diye düşündü sonra. *En azından teknik olarak. Ve bu şişman moruk bana emir veremez. Ona dik dik bakayım. O zaman ne kadar vahim bir durumda olduğunu anlar.*

Ona dik dik baktı.

"Küçükhanım," dedi Ridcully, "güzel bir kahvaltıya ne dersin?"

Yamalı Davul nadiren kapanırdı. Sabah altı civarında işler biraz azalırdı ama içki içmek isteyen birileri olduğu sürece, Hibiscus dükkânı asla kapatmazdı.

Ve şimdi biri *bol bol* içmek istiyordu. Barda dikilen, belirsiz biri. İçinden kumlar dökülüyordu ve Hibiscus'un anlayabildiği kadarıyla, sırtına bir sürü Klatch oku saplanmıştı.

Barmen ona doğru eğildi.

"Seni daha önce görmüş müydüm?" dedi.

BURAYA SIK SIK GELİRİM, EVET. GEÇEN HAFTA ÇARŞAMBA GÜNÜ GELMİŞTİM MESELA.

"Ha! Ne olaydı ama... Bizim zavallı Vince'in bıçaklandığı gün."

EVET.

"Aranıyordu aslında. Kendine 'Yaraalmaz Vincent' diyordu bir de..."

EVET. YANILDIĞI ORTAYA ÇIKTI.

"Bekçiler intihar olduğunu söyledi."

Ölüm başını salladı. Ankh-Morpork standartlarına göre, kendine "Yaraalmaz Vincent" diyen birinin Yamalı Davul'a girmesi *gerçekten* de intihardı.

BU İÇKİNİN İÇİNDE KURTÇUK VAR?

Barmen gözlerini kısarak baktı.

"Kurtçuk değil efendim," dedi. "Solucan o."

AH. VE BÖYLESİ DAHA İYİ, ÖYLE Mİ?

"Orada *olması* gerekiyor efendim. *Mescal* bu. Ne kadar sert olduğunu göstermek için içine solucan koyuyorlar."

SOLUCANLARI BOĞMAYA YETECEK KADAR SERT, ÖYLE Mİ?

Barmen başını kaşıdı. Bu açıdan düşünmemişti hiç.

"Bazıları içiyor işte," dedi zayıfça.

Ölüm şişeyi aldı ve normalde göz hizası olacak yere kaldırdı. Solucan, meyus meyus yüzüyordu.

NASIL BİR ŞEY? dedi.

"Şey, böyle..."

SANA SORMADIM.

"Kahvaltı mı?" dedi Susan. "Yani, ee..." KAHVALTI MI?

"Kahvaltı saati yaklaşmış olmalı," dedi Rektör. "Güzel bir genç kadınla kahvaltı yapmayalı uzun zaman oldu."

"Aman tanrılar, hepiniz birbirinizden betersiniz," dedi Susan.

"Pekâlâ, *güzel* sözcüğünü duymazdan gel madem," dedi Ridcully sakin sakin. "Ama serçeler ağaçlarda ötüşüyor, güneş duvarın üzerinden bakıyor, burnuma yemek kokuları geliyor ve Ölüm'le yemek yemek herkesin yakalayabildiği bir fırsat değil. Satranç oynamıyorsundur, değil mi?"

"Çok iyi oynarım," dedi Susan, şaşkın şaşkın.

"Ben de öyle düşünmüştüm... Tamam millet. Siz evreni dürtükleme işine geri dönebilirsiniz. Bu taraftan buyurun hanımefendi."

"Halkadan çıkamıyorum ki!"

"Ah, seni ben davet ediyorsam çıkabilirsin. Her şey nezakete bakıyor. Nezaket kavramı sana hiç açıklanmış mıydı acaba?"

Uzandı ve Susan'ın elini tuttu. Susan duraksadı ve sonra hafif bir karıncalanma hissederek tebeşir çizgisinin üzerinden aştı.

Öğrenciler telaşla geriledi.

"Hadi hadi, işinize bakın," dedi Ridcully. "Bu taraftan hanımefendi..."

Susan daha önce flörtöz biriyle hiç karşılaşmamıştı. Ridcully, ışıltılı gözleriyle bunu çok iyi başarıyordu.

Susan onu takip ederek çimenliği geçti ve Büyük Salon'a girdi.

Kahvaltı sofrası hazırlanmıştı ama masalar boştu. Büyük servis tepsileri, güz mantarlarını andıran kapaklı bakır servis sahanlarıyla kaplanmıştı. Sahan sırasının ardında üç genç hizmetçi sabırla bekliyordu.

"Biz kendi kendimize servis yaparız," dedi Ridcully sohbet edercesine, bir kapağı kaldırarak. "Hizmetkârlar falan çok fazla gürültü yap... Şaka mı bu?"

Kapağın altındaki şeyi dürtükledi ve en yakındaki hizmetçiyi çağırdı.

"Sen hangisisin?" dedi. "Molly mi, Polly mi, yoksa Dolly mi?"

"Molly efendim," dedi hizmetçi, hafifçe titreyerek diz kırarken. "Yanlış bir şey mi var?"

"Yana-yana-yana-yana-yanlış mı var?"[18] dedi diğer iki hizmetçi.

"Çirozlara ne oldu? Bu ne böyle? Yuvarlak ekmeğin içine konmuş köfteye benziyor," dedi Ridcully, kızlara bakarak.

"Bayan Whitlow, aşçıya *bunu* pişirmesini söyledi," dedi Molly endişeyle. "Bu bir..."

"...buu-bi-buu-bi-buu-bi-buu-bi..."

"...buu bi hamburger."

"Hamburger ha?" dedi Ridcully. "Peki, kafanda neden saçtan yapılmış bir arı kovanı var? Bu hâlinle kibrit çöpüne benziyorsun."

"Lütfen efendim, biz..."

"İçinde taşlar olan müzik konserine gittiniz, değil mi?"

"Evet efendim."

"...dim-di-dim-di-dim-di-dim..."

"Siz, ee... sahneye... herhangi bir şey fırlattınız mı?"

"Hayır efendim!"

"Bayan Whitlow nerede?"

"Üşütmüş, yatıyor efendim."

"Hiç şaşırmadım." Ridcully, Susan'a döndü. "Herkes aptalca davranıyor maalesef."

"Ben kahvaltıda yalnızca müsli yerim," dedi Susan.

"Yulaf lapası var," dedi Ridcully. "Veznedar için hazırlatıyoruz, çünkü hiç de heyecan verici bir yemek değil." Bir kapağı kaldırdı. "Evet, hâlâ burada. İçinde taşlar olan müziğin bile değiştiremeyeceği şeyler vardır ve yulaf lapası onlardan biridir. Bir kepçe koyayım sana."

Uzun masanın iki yanına oturdular.

"Eh, çok hoş değil mi?" dedi Ridcully.

"Benimle alay mı ediyorsun?" dedi Susan kuşkuyla.

"Kesinlikle hayır. Benim deneyimlerine göre, ringa ağlarına genellikle ringa takılır. Ama bir ölümlü olarak konuşmam gerekirse –bir *müşteri* de diyebilirsin tabii bana– şahsen ben şunu merak ediyorum: Neden Ölüm aniden şekil değiştiriyor ve yıllardır tanıyıp... eh, *bildiğimiz* o hareketli natomi biçimini kaybedip bir kız suretine bürünüyor?"

"Natomi?"

"İskelet anlamına gelen bir sözcük. Muhtemelen 'anatomi' sözcüğünden geliyor."

"O benim büyükbabam."

"Ah. Evet, söylemiştin. Ve bu doğru, öyle mi?"

"Yani, evet. Başka birine söylerken biraz aptalca geliyor tabii..."

Ridcully başını iki yana salladı.

"Beş dakikalığına benim işimi yapmayı dene, *sonra* neyin aptalca olduğunu söyle bana," dedi. Cebinden bir kurşunkalem çıkardı ve tabağındaki yarım ekmeği dikkatle kaldırdı. "Bunun içinde *peynir* de var," dedi suçlarcasına.

"Ama büyükbabam bir yerlere gitmiş ve ben de bir baktım... her şey bana miras kalmış. Bunu ben istemedim! Neden ben? O aptal tırpanla ortalarda dolaşmak... Hayattan istediğim şey bu değildi..."

"Evet, kariyer broşürlerine yazılan cinsten bir şey değil pek," dedi Ridcully.

"Kesinlikle."

"Ve sanırım, şimdi işi bırakamıyorsun?" dedi Ridcully.

"Nereye gittiğini bilmiyoruz ki. Albert bir konuda çok üzüldüğünü söylüyor ama ne konuda olduğunu söylemiyor."

"Vay canına. *Ölüm*'ü ne üzebilir ki?"

"Albert onun aptalca bir şeyler yapmasından korkuyor gibi."

"Eyvah eyvah. *Fazla aptalca* bir şey yapmaz umarım. Gerçi... bu mümkün olabilir mi yahu? O zaman... *ölümtihar* mı etmiş olur? Ya da... *iskeletar*?" Ridcully, Susan'ın elini okşayarak onu şaşırttı. "Ama eminim, işin başında senin olduğunu bilerek hepimiz yataklarımızda güven içinde uyuyabileceğiz."

"Ama bütün bunlar *düzeni bozuyor!* İyi insanlar aptalca ölüyor, kötü insanlarsa uzun ömürler yaşıyor. Bu... bu *hiç* düzenli değil. Hiçbir mantığa sığmıyor. Adalet diye bir şey yok. Yani mesela, şu çocuk..."

"Hangi çocuk?"

Susan kızardığını fark ederek şaşırdı ve dehşete düştü.

"Bir çocuk işte," dedi. "Çok aptalca bir şekilde ölmesi gerekiyordu. Ben onu kurtarmaya niyetlendim ama sonra *müzik* onu kurtardı ve şimdi başını çeşit çeşit derde sokuyor ve onu kurtarmam gerekiyor ve ben *sebebini bile bilmiyorum.*"

"Müzik mi?" dedi Ridcully. "Bir tür gitar mı çalıyor bu *çocuk?*"

"Evet! Nereden biliyorsun?"

Ridcully içini çekti. "Sihirbaz olduğunda bu tür şeyleri sezmeye başlıyorsun..." Hamburgerini dürtükledi yine. "Bir sebepten, marul da koymuşlar içine. Bir de... Bu ne ya? Çok çok ince bir dilim salatalık turşusu!"

Ekmeği bıraktı.

"Müzik *gerçekten* canlı," dedi.

Son on dakikadır Susan'ın bilincinin kapısını çalmakta olan bir şey, sonunda kapıyı tekmelemeye karar verdi.

"Aman tanrım," dedi Susan.

"Hangisi?" diye sordu Ridcully nazikçe.

"Çok *basit!* Tabii ya! Tuzaklara kendiliğinden giriyor! İlgilenen herkesi değiştiriyor! Onlar müzik çalmıyor, onlar... ha... Şey, hemen gitmem lazım," dedi Susan telaşla. "Lapa için teşekkürler."

"Hiç yemedin ki," diye işaret etti Ridcully sakin sakin.

"Hayır ama... eh, güzelce bir baktım."

Susan gözden kayboldu.

Bir süre sonra Ridcully eğildi ve ne olur ne olmaz diye, elini biraz önce Susan'ın oturduğu yerde salladı.

Sonra cübbesinin içine uzandı ve Bedava Festival hakkın-

daki posteri çıkardı. Dokunaçları olan kocaman şeyler; sorun buydu işte. Bir yere yeterince büyü toplarsanız, evrenin dokusu, tıpkı çorapların topuğu gibi sökülüveriyordu. Lafı geçmişken, Ridcully son birkaç gündür Dekan'ın son derece parlak renkli çoraplar giydiğini fark etmişti...

Hizmetçilere el etti.

"Teşekkür ederim Molly, Dolly veya Polly," dedi. "Bunları alıp götürün geriye."

"Yee-yee..."

"Evet evet, teşekkür ederim."

Ridcully kendini yapayalnız hissediyordu. Kızla sohbet etmek pek hoşuna gitmişti. Çevresindeki, hafifçe keçileri kaçırmamış veya Ridcully'nin hiç anlamadığı şeyleri takıntı hâline getirmemiş olan tek insandı.

Çalışma odasına geri dönerken, Dekan'ın odasından gelen çekiç sesleri dikkatini çekti. Kapı aralıktı.

Kıdemli sihirbazların bir atölye, bir yatak odası ve bir de çalışma odası içeren oldukça büyük süitleri olurdu. Dekan, elinde bir çekiç ve yüzünde isli camdan bir maskeyle, fırına doğru eğilmişti. İşine iyice dalmıştı. Kıvılcımlar çıkıyordu.

Bu çok daha neşe verici, diye düşündü Ridcully. Belki de artık, içinde taşlar olan müzik saçmalığına bir son vermişti ve gerçek büyü yapma işine geri dönmüştü...

"Her şey yolunda mı Dekan?" dedi.

Dekan maskesini yukarı kaldırdı ve başını salladı.

"Bitti sayılır Rektörüm," dedi.

"Gümlemeler koridora kadar geliyor," dedi Ridcully, sohbet havasında.

"Ah, cepler üzerinde çalışıyorum da," dedi Dekan.

Ridcully boş boş baktı. Pek çok zor büyü ısı ve çekiç gerektirirdi ama... cepler?

Dekan, bir pantolon kaldırdı havaya.

Normal pantolonlar kadar pantolonumsu değildi. Kıdemli sihirbazlar, karakteristik bir 120 santimlik bel ile 60'ar santimlik bacak şekli geliştirirdi; görene, bir duvarın üzerinde oturan ve tekrar bir araya gelebilmek için kralların yardımına ihtiyaç duyan birini hatırlatırlardı.*

Bu pantolon ise koyu maviydi.

"Sen o pantolonu *çekiçle mi* dövüyordun?" dedi Ridcully. "Bayan Whitlow yine aşırı mı kolalamış yoksa?"

Daha yakından baktı.

"Parçaları birbirine *zımbalıyor* musun?"

Dekan gülümsedi.

"Bu pantolonlar," dedi, "şimdilerde yıkılıyor."

"Ne demek yıkılıyor?" dedi Ridcully kuşkuyla. "Yoksa yine, içinde taşlar olan müzikten mi bahsediyorsun?"

"*Havalı* demek istedim."

"Eh, o iyiymiş bak," diye kabullendi Ridcully. "Bu havada havadar bir pantolon giymek, kalın cübbe giymekten yeğdir. Ama... şimdi giymeyeceksin, değil mi?"

"Neden olmasın ki?" dedi Dekan, cübbesini hızla çıkarmaya başlayarak.

"*Pantolonlu* bir sihirbaz mı? *Benim* üniversitemde asla olmaz! Hanım evladı gibi! Herkes güler sana!"

"Yapmak istediğim her şeye engel oluyorsun!"

"Benimle konuşurken ses tonuna dikkat et!..

* Anonim bir İngiliz ninnisine konu olan, duvarda otururken yere düşüp kırılan Humpty Dumpty isimli tombul yumurtadan bahsediyor. [E.N.]

"Hah! Beni hiçbir zaman dinlemiyorsun ki zaten! İstediğim şeyi neden giyemeyecekmişim, anlamıyorum!"

Ridcully öfkeyle odada göz gezdirdi.

"Şu odanın hâline bir bak! Dingonun ahırı gibi!" diye bağırdı. "Hemen odanı toplayacaksın! Sana söylüyorum!"

"Hayır!"

"O zaman bundan sonra sana, içinde taşlar olan müzik yok beyefendi!"

Ridcully kapıyı arkasından çarparak kapattı.

Sonra çarparcasına tekrar açtı ve ekledi:

"Ve odanı siyaha boyamana izin verdiğimi de hatırlamıyorum!"

Kapıyı çarparak kapattı.

Sonra çarparcasına tekrar açtı:

"Üstüne de hiç yakışmadı zaten!"

Dekan çekicini sallayarak koridora fırladı.

"Ne dersen de!" diye bağırdı. "Tarih bu pantolona isim verdiğinde, kesinlikle 'rektörün pantolonu' demeyecek!.."*

Saat sabahın sekiziydi; yani sarhoşların ya kim olduklarını unutmaya ya da nerede oturduklarını hatırlamaya çalıştıkları bir zaman. Yamalı Davul'un diğer sakinleri, duvarların dibinde içkilerinin üzerine eğilmişler; "Barbar İstilacılar" oynayan ve ne zaman para kaybetse öfkeyle bağıran bir orangutanı izliyorlardı.

Hibiscus dükkânı kapatmak istiyordu aslında. Diğer yandan bu, bir altın madenini havaya uçurmak gibi olurdu. Müşteriye temiz bardak yetiştirmeyi bile zar zor başarıyordu.

* Çünkü belki de *dean's* diyecek; *jeans* gibi. [E.N.]

"Unutamadın mı hâlâ?" dedi.

ÖYLE GÖRÜNÜYOR Kİ, YALNIZCA TEK BİR ŞEYİ UNUTMUŞUM.

"Neymiş? Hah, sormam aptalca aslında, çünkü unuttuğun şeyi zaten un..."

NASIL SARHOŞ OLUNACAĞINI UNUTMUŞUM.

Barmen, yabancının önündeki uzun bardak sıralarına baktı. Şarap kadehleri vardı. Kokteyl kadehleri vardı. Bira kupaları vardı. Neşeli şişman adamlar biçiminde bardaklar vardı. Bir de kova vardı.

"Bence doğru yoldasın," dedi.

Yabancı en son gelen bardağı aldı ve Barbar İstilacılar makinesine doğru seyirtti.

Makine, karmaşık ve incelikli bir mekanizmayla yapılmıştı; altındaki büyük, maun dolabın içinde sayısız dişli ve aktarma düzeneği olduğunu düşündürüyordu. Mekanizmanın tek işlevi, kabaca oyulmuş Barbar İstilacı şekillerinin, dikdörtgen fon üzerinde sallana sarsıla hareket etmesini sağlamaktı. Oyuncu, manivelalar ve makaralar aracılığıyla, İstilacıların altında hareket eden ve kendi kendini kuran küçük bir mancınığı kontrol ediyordu. Mancınık yukarı doğru küçük toplar fırlatıyordu. Bir yandan da İstilacılar, bir dişli ve mandal mekanizması aracılığıyla, küçük metal oklar bırakıyordu. Arada sırada bir zil çalıyor ve atlı bir İstilacı oyunun tepesinde duraksaya duraksaya gezinerek mızrak atıyordu. Tüm mekanizma, durmaksızın takırdayıp gıcırdıyordu; kısmen onca dişli yüzünden, kısmen de orangutan ciğerlerini patlatırcasına çığlık atarak iki kolu aynı anda çektiğinden ve ateşleme pedalı üzerinde hoplayıp zıpladığından.

"Aslında bu makineyi içeri hiç sokmazdım ama, dedi barmen arkasından, "müşteriler seviyor işte..."

EN AZINDAN, BİRİ SEVİYOR.

"Eh, meyve makinesinden iyidir, değil mi?"

İYİ MİDİR?

"Bütün meyveleri yemişti de..." Makinenin olduğu yönden bir öfke çığlığı daha geldi, barmen içini çekti. "Ah, bir peni uğruna bu kadar şamata yapmazlar sanırsın..."

Orangutan tezgâha bir dolar çarptı ve bir avuç bozuklukla geri döndü. Deliğe bir peni atınca kocaman bir kolu çekebildi ve mucize eseriymiş gibi, tüm Barbarlar yine ölümden dönüp, sallanarak istilaya giriştiler.

"İçkisini içine döktü," dedi barmen. "Hayal görüyor da olabilirim ama sanırım şimdi daha da fazla sallanıyorlar."

Ölüm bir süre oyunu izledi. Gördüğü en moral bozucu şeylerden biriydi. O şeyler, ne olursa olsun oyun panelinin altına ulaşacaklardı. Onlara bir şeyler fırlatmanın ne anlamı vardı ki?

Neden?..

Bardağını, meyhanenin müşterilerine doğru salladı.

SİZ. SİZ... MESELE ŞU Kİ... NASIL OLDUĞUNU SİZ NE BİLİRSİNİZ Kİ? HAFIZAN O KADAR İYİDİR Kİ, TAMAM MI, O KADAR İYİDİR Kİ, DAHA OLMAMIŞ OLAYLARI BİLE HATIRLARSIN! O, BENİM İŞTE. AH, EVET... KESİNLİKLE. SANKİ... SANKİ GELECEK DİYE BİŞEY YOKMUŞ GİBİ... YALNIZCA, HENÜZ OLMAMIŞ OLAN GEÇMİŞ. VE... VE... VE YİNE DE İŞİNİ YAPMAN GEREKR. NE OLACAĞINI BİLİRSİN VE YİNE DE İŞİNİ YAPARSN.

Diğerlerinin yüzlerine baktı. Davul'un müşterileri söylev çeken sarhoşlara alışıktı ama... bunun gibisine değil.

ANLARSINIZ. ANLARŞINIS. İLERDE BUSDAĞI GİBİ YÜKSELEN ŞEYLERİ GÖRRSÜN AMA O KONUDA HİŞBİŞEY YAPAMASSIN, ÇÜNKÜ... ÇÜNKÜ... ÇÜNKÜ KURAL BUDUR. KURALA KARŞI GELEMESSİN ÇÜNKÜ. KURALLLAR, *OLMAK* ZORUNDA.

BU BARDAĞI GÖRÜYORSUN MU? BU BARDAA? HAFISA BUNUN GİBİDİR İŞTE. İÇİNE BİR ŞEYLER KOYUYORSN, DAHA DA KOYUYORSN VE TAŞIYO, Dİ Mİ? DOĞRUSU BU. HERKESN HAFSASI BÖLE OLMALI. İNSANLARIN, AKILLARINI KASIRMAMA... KAŞIRM... *DELİRMEMELERİNİN* TEK SEBEBİ BU. BEN DIŞINDA. ZAFALLI BEN. HER ŞEYİ HATIRLIYORM. DAHA YARN OLMUŞ GİBİ, HERŞİİ HATIRLIYRM.

İçkisine baktı.

AH, dedi, HER ŞEYİ HATIRLIYOR OLMAK NE TUHAF, Dİ Mİ?

Meyhanenin, tarihi boyunca gördüğü en etkileyici devrilmeydi. Uzun boylu karanlık yabancı, koca bir ağaç gibi, yavaşça yere indi. Hanım evladı gibi dizleri boşanmadı, düşerken yan çizip masaya çarpmadı... Yalnızca tek bir görkemli, geometrik yay çizerek, dikey pozisyondan yatay pozisyona geçti.

Düşüşü bittiğinde, birkaç kişi alkış tuttu.

Sonra onun ceplerini karıştırdılar. Daha doğrusu, ceplerini karıştırmaya çalıştılar ama cep bulamadılar. Ardından da götürüp onu nehrin sularına attılar.*

Ölüm'ün devasa, karanlık çalışma odasında tek bir mum, hiç kısalmadan yanıyordu.

Susan defterleri karıştırıyordu çılgınca.

* Daha doğrusu, nehrin sularının üzerine koydular.

Hayat basit değildi. Bunu biliyordu. İşin gerektirdiği *en* önemli bilgiydi bu. Canlı varlıkların basit hayatları vardı ama... eh, o da basitti...

Bambaşka yaşam türleri de vardı. Şehirler yaşardı örneğin. Karınca tümsekleri ve arı kovanları da yaşardı; onları oluşturan parçalardan çok daha fazlasını temsil eden bir yaşamla hem de. *Dünyalar* yaşardı. Tanrılarınsa, inananlarının inancından oluşan yaşamları vardı.

Evren, yaşama, dans ederek yaklaşırdı. Yaşam olağanüstü olağan bir şeydi. Nasıl ki yeterince büyük olan her şey yerçekiminden cömert bir pay alıyorsa, yeterince karmaşık olan her şey de *yaşamdan* payına düşeni fazlasıyla alıyor gibiydi. Evrenin, farkındalığa karşı kesin bir meyli vardı. Bu durum, uzayzaman denen kumaşa, belli bir incelikli zalimlik de değdiğini düşündürüyordu tabii.

Ve belki, yeterince yaşlanırsa, müzik bile canlanabilirdi. Yaşam bir alışkanlıktı.

Şu lanet şarkı aklıma yapıştı kaldı, derdi insanlar.

Yalnızca basit bir tempo değil, kalp atışıydı bu.

Ve yaşayan her şey, *üremek* de isterdi.

Zararına Dibbler ilk ışıklarla kalkmayı her zaman severdi, çünkü kargalara kendi dışkılarını satma fırsatını kaçırmak istemezdi.

Çalışma masasını Tebeşir'in atölyelerinden birinin köşesine kurmuştu. Dibbler genel anlamıyla kalıcı-ofis fikrine karşıydı. Bir ofis sahibi olmanın avantajı, isteyen herkesin onu kolayca bulabilmesiydi; dezavantajı ise, isteyen herkesin onu kolayca bulabilmesi. Dibbler'ın ticari stratejisinin başarısı, *Dibbler'ın*

müşterilerini bulabilmesine dayanıyordu, *müşterileri in* Dibbler'ı bulabilmesine değil.

Bu sabah pek çok kişi onu bulabilmiş gibiydi. Çoğunun elinde gitar vardı.

"Tamam," dedi, yassı kafası uyduruk masasının tablasına ancak gelen Asfalt'a. "İyice anladın mı? Pseudopolis'e gitmen iki gününü alacak. Orada, Boğa Çukuru'ndaki Bay Klopstock'a başvuracaksın. Ve her şey için makbuz al."

"Peki Bay Dibbler."

"Bir süreliğine şehirden ayrılmak iyi bir fikir olur."

"Evet Bay Dibbler."

"Her şey için makbuz almanı söylemiş miydim?"

"Evet Bay Dibbler." Asfalt içini çekti.

"Eh, yaylan o zaman." Dibbler trolü görmezden geldi ve sabırla bekleyen bir cüceye el etti. "Siz! Buraya gelin. Demek siz de içinde taşlar olan müzik yıldızı olmak istiyorsunuz?"

"Evet efendim!"

"O zaman beni iyi dinleyin..."[19]

Asfalt paraya baktı. Dört kişiyi günler boyunca beslemeye yetecekmiş gibi görünmüyordu. Arkasında, görüşme devam ediyordu.

"Ee? Adınız ne?"

"Şey... Cüceler, Bay Dibbler," dedi önderleri olan cüce.

"*Cüceler?*"

"Evet efendim."

"Neden?"

"Ee... çünkü biz cüceyiz, Bay Dibbler," dedi cüce sabırla.

"Yo yo yo. Bu olmaz. Hem de hiç olmaz. Adınızda biraz..." Dibbler ellerini havada salladı. "...biraz, içinde taşlar olan mü-

zik olmalı. Yalnızca 'Cüceler' olmaz. Şey olsun... Ah, bilmiyorum işte, daha ilginç bir şey."

"Ama biz *kesinlikle* cüceyiz," dedi cücelerden biri.

"*Biz Kesinlikle Cüceyiz*..."[20] dedi Dibbler. "Evet, bu harika işte. Tamam. Sizi perşembe günü Üzüm Salkımı'na çıkarabilirim. Bedava Festival'e de. Bedava olduğundan, para almayacaksınız elbette."

"Bir de, şu şarkıyı yazmıştık..." dedi ilk cüce umutla.

"İyi iyi," dedi Dibbler, defterine bir şeyler karalayarak.

"Adı, *Sakalıma Bir Şey Girdi*."[21]

"Tamam."

"Dinlemek ister misiniz?"

Dibbler başını kaldırdı.

"Dinlemek mi? Müzik dinlemeye başlarsam iş falan yapamam ben. Gidebilirsiniz. Çarşamba günü görüşürüz. Sıradaki! Hepiniz trol müsünüz?"

"Evet, trolüz biz."

Dibbler bu sefer itiraz etmemeye karar verdi. Troller cücelerden çok daha iri yarıydı.

"Tamam. Ama daha havalı bir şey olsun. Buldum. Sonuna bir Z ekleyelim. *Trollz*.[22] Evet, budur. Yamalı Davul, cuma günü. Ve Bedava Festival. Tamam mı?"

"Bi şarkımız vardı..."

"Aferin size. Sıradaki!"

"Sıradaki biziz Bay Dibbler."

Jimbo, Noddy, Crash ve Leş'e baktı Dibbler.

"Sizde de iyi cesaret varmış," dedi. "Dün geceden sonra..."

"Şey, biraz kendimizi kaptırmıştık da..." dedi Crash. "Bize bir şans daha verir misiniz diye merak etmiştik..."

"Seyircilerin bize bayıldığını söylemiştiniz," dedi Noddy.

"*Iğrendiğini* söyledim. Seyirciler sizden *nefret etti*," dedi Dibbler. "Hele siz ikiniz, Blert Wheedown'ın gitar metoduna bakıp durdunuz!"

"Ama adımızı değiştirdik şimdi," dedi Jimbo. "Düşündük ki... eh, Çılgınlık biraz fazla... kaçıkça duruyordu. Müziksel ifadenin sınırlarını zorlayan ciddi bir gruba yakışan bir isim değildi. *Bir gün* kesinlikle çok ünlü olacak olan bir gruba."

"Evet, mesela perşembe günü," diyerek başını salladı Noddy.

"Bu yüzden artık... *Em*," dedi Crash.

"Ney?" dedi Dibbler refleksle.

"Hayır, yani adımız Em."[23]

Dibbler onlara uzun, soğuk bir bakış fırlattı. Ankh-Morpork'ta ayı yemleme, boğa tacizi, köpek dövüşü ve koyun endişelendirme tamamen yasaklanmıştı ama Ataerk, bir sokak tiyatrosu kumpanyasına ait olduğundan şüphelenilen herkese sınırsızca çürük meyve fırlatılmasına izin veriyordu. Belki o alanda bir fırsat doğabilirdi...

"Tamam," dedi. "Festival'de çalabilirsiniz. Ondan sonrasına da... bakarız işte."

Ne de olsa, diye düşündü, hayatta kalmaları olasılığı vardı.

Bir şekil, yavaşça ve sallana sallana Ankh'tan çıktı ve Gayrimeşru Köprü'nün yanındaki iskeleye tırmandı. Bir an durdu, üstünden damlayan çamurlar tahtaların üstünde birikti.

Köprü oldukça yüksekti ve üzerinde, iki yanına dizilmiş binalar vardı; yol bile bir hayli daralmıştı. Köprüler, inşaat alanı olarak çok popülerdi, çünkü uygun bir lağım sistemleri ve elbette, temiz su kaynakları vardı.

Köprünün altındaki gölgelerde, yakılmış bir ateşin kırmızı gözü görülüyordu. Şekil ateşe doğru ilerledi.

Ateşin etrafındaki karanlık tipler dönüp baktılar ve gözlerini kısıp açarak, ziyaretçinin nasıl biri olduğunu anlamaya çalıştılar...

"Bu bir yük arabası," dedi Atlın. "Yük arabası gördüğümde tanırım. Maviye boyanmış olsa bile. Üstelik her yeri de ezik büzük."

"Paranız anca buna yetti," dedi Asfalt. "Hem, içine temiz saman koydum."

"Yolcu arabasıyla gitceğimizi düşünmüştüm," dedi Cliff.

"Ah, Bay Dibbler diyor ki, sizin kalitenize sahip sanatçılar, sıradan halk arabalarıyla yolculuk etmemeliymiş," dedi Asfalt. "Dahası, o maliyete katlanmayı istemeyeceğinizi de söyledi."

"Sen ne düşünüyorsun Buddy?" dedi Atlın.

"Fark etmez," dedi Buddy muğlak bir tavırla.

Atlın ve Cliff bakıştı.

"Bahse girerim, *sen* gidip Dibbler'la görüşsen ve daha iyi bir şey talep etsen, istediğini verirdi," dedi Atlın umutla.

"Tekerlekleri var işte," dedi Buddy. "Bu da olur."

Arabaya tırmandı ve samanların üzerine oturdu.

"Bay Dibbler yeni tişörtler yaptırdı," dedi Asfalt, havanın pek neşesiz olduğunu fark ederek. "Turne için. Bakın, sırtında gideceğiniz yerler yazıyor. Güzel, değil mi?"

"Harikulade," dedi Atlın. "Müzisyenler Loncası boynumuzu burduğunda, gittiğimiz yerleri tişörtün sırtında görebileceğiz."

Asfalt kırbacını atların üzerinde, havada şaklattı; atlar, kırbacı doğru düzgün kullanamayacak kadar yufka yürekli hiçbir

ahmağın, fikirlerini değiştiremeyeceğini ve bu fikri gün boyunca taşımaya kararlı olduklarını anlatan bir hızda, sallana sallana yürümeye başladı.

"Hastir hastir! Şeyinin kılları kadayıf olmuş dedim. Sarı herifin teki, aha buraya yazıyorum. Onbinyıl! Hastir."

GERÇEKTEN Mİ?

Ölüm gevşedi.

Ateşin etrafında yarım düzine insan vardı. Hepsi de dost canlısıydı. Elden ele bir şişe dolaştırıp içiyorlardı. Aslında dolaştırdıkları şey şişeden ziyade yarım bir tenekeydi ve Ölüm tenekenin içinde ne olduğunu hâlâ çözememişti. Eski botların ve çamurun yakıt olarak kullanıldığı ateşin üzerindeki büyük tenekede kaynayan şeyin ne olduğunu da çözememişti.

Ve kimse ona kim olduğunu sormamıştı.

Anlayabildiği kadarıyla, hiçbirinin adı yoktu. Lakapları vardı sadece; Tektek Ken, Tabut Henry, Pis İhtiyar Ron... Lakaplar, haklarında bir fikir veriyordu ama geçmişleri hakkında hiçbir şey söylemiyordu.

Teneke ona uzatıldı. Ölüm onu elinden geldiğince incelikli bir biçimde sonraki kişiye aktardı ve huzurla arkasına yaslandı.

İsimsiz insanlar. Kendisi kadar görünmez insanlar. Ölüm'ü her zaman bir *seçenek* olarak gören insanlar.

Burada bir süre kalabilirdi işte.

"*Bedava* müzik mi?" diye hırladı Bay Clete. "Bedava mı! Nasıl bir aptal, beleşe müzik yapar? En azından yere bir şapka koyarsın ve gelip geçenler içine bakır metelikler falan atar! Aksi hâlde, anlamı ne?"

Önündeki belgelere o kadar uzun süre baktı ki sonunda Çuvalağız nazikçe öksürmek zorunda kaldı.

"Düşünüyorum," dedi Bay Clete. "Şu sefil Vetinari... Lonca kanununu uygulamanın, loncalara düştüğünü söylemişti..."

"Şehirden ayrılacaklarını duydum," dedi Çuvalağız. "Turneye çıkacaklarmış. Taşraya. Öyle duydum. Orada bizim kanunlarımız geçerli değil."

"Taşra..." dedi Bay Clete. "Evet. Tehlikeli yerdir taşra..."

"Evet," dedi Çuvalağız. "Şalgam var, her şeyden önce."

Bay Clete'in bakışları loncanın muhasebe defterine takıldı. Aklına bir kez daha, çok fazla kişinin demire ve çeliğe güvendiği geldi. Hâlbuki en iyi silahlardan biri, altındı.

"Suikastçılar Loncası'nın başında hâlâ Bay Downey mi var?" dedi.

Diğer müzisyenler aniden huzursuz oldu.

"Suikastçılar mı?" dedi Herbert 'Bay Klavsen' Karışıkçal. "Tarihimiz boyunca Suikastçılara başvuran biri olduğunu sanmıyorum. Bu iş *lonca* işi, değil mi? Bir başka loncanın iç işlerimize karışmasını istemeyiz."

"Haklı," dedi Çuvalağız. "Suikastçıları kullandığımız öğrenilirse ne olur?"

"Çok daha fazla üyemiz olur," dedi Bay Clete, sağduyulu sesiyle. "Ve muhtemelen üyelik aidatını da artırırız. Hıh. Hıh. Hıh."

"Durun bir dakika, durun bir dakika," dedi Çuvalağız. "Loncaya üye olmadan çalan müzisyenlerle ilgilenmemizi anlarım. Doğru bir lonca davranışıdır. Ama... suikastçılar?.. Yani..."

"Yani, *ne*?" dedi Bay Clete.

"Onlara *suikast* düzenler!"

"Bedava müzik yapılmasını mı istiyorsun?" dedi Bay Clete.

"Elbette istemiyorum, ama..."

"Geçen ay o sokak kemancısının parmaklarının üzerinde hoplayıp zıplarken böyle konuştuğunu hatırlamıyorum?" dedi Bay Clete.

"Şey... evet ama o... *suikast* sayılmazdı," dedi Çuvalağız. "Yani... sonrasında adam yürüyüp gitti. Eh, *sürünüp* gitti. Ama sonuçta hâlâ ekmeğini kazanabiliyor. Gerçi bunu ellerini kullanmadan yapması gerekiyor ama yine de..."

"Ya düdük çalan o oğlan? Artık her hıçkırdığında düdük gibi öten? Hıh. Hıh. Hıh."

"Evet ama o da farklı..."

"Gitar ustası Wheedown'u tanıyor musun?" dedi Bay Clete.

Konu değişimi Çuvalağız'ı şaşalattı.

"Herifin kıyamet gibi gitar sattığını duydum," diye devam etti Clete. "Ama üye sayımızda bir artış göremiyorum. Sen?"

"Şey..."

"Müziğin bedava dinlenebileceği fikri yayılırsa, bu işin sonu ne olur?" Diğer ikisine dik dik baktı.

"Bilmiyorum Bay Clete," dedi Karışıkçal, uysal uysal.

"Pekâlâ. Ataerk bana istihza yaptı," dedi Bay Clete. "Buna bir daha izin veremem. Bu sefer, suikastçıları kullanacağız."

"Birilerini *öldürmemiz* gerektiğine inanmıyorum..." dedi Çuvalağız inatla.

"Artık seni dinlemek istemiyorum," dedi Bay Clete. "Bu, lonca işi."

"Evet ama bu *bizim* loncamız."

"Kesinlikle! Bu yüzden kes sesini! Hıh! Hıh! Hıh!"

Araba Pseudopolis yolunda, sonsuz lahana tarlalarının arasında, takırdaya takırdaya ilerliyordu.

"Ben daha önce de turneye çıktım," dedi Atlın. "Snori Snorininkuzeni Ve Pirinç Ahmakları'yla çalışırken. Her gece başka yatakta yatıyorsun. Bir süre sonra haftanın hangi günü olduğunu unutuyorsun."

"Bugün haftanın hangi günü?" dedi Cliff.

"İşte, gördün mü? Üstelik yola çıkalı daha... ne... üç saat mi oldu?"

"Bu gece nerde durcaz?" dedi Cliff.

"Scrote," dedi Asfalt.

"Gerçekten ilginç bi yermiş gibi geliyo," dedi Cliff.

"Sirkte çalışırken gitmiştim oraya," dedi Asfalt. "Kuş uçmaz kervan geçmez bir yer."

Buddy arabanın kenarından dışarı baktı ama zahmete değmezdi aslında. Zengin alüvyonla kaplı Sto Ovaları bütün kıtanın manavı sayılırdı; fakat elli üç çeşit lahana ve seksen bir çeşit fasulye konusunda heyecanlanan biri değilseniz, bu pek de huşu uyandırıcı bir manzara içermezdi.

Yama yorgana benzeyen tarlalar boyunca, yaklaşık her bir buçuk kilometrede bir, bir köy kurulmuştu. Kasabalar biraz daha seyrekti ve sırf köylerden azıcık daha büyük oldukları için kasaba deniyordu onlara. Birkaçının içinden geçtiler. Her birinde; birbirini kesen iki sokak, bir meyhane, bir tohum dükkânı, bir demirhane, JOE'NUN TAVLASI[24] gibi bir ismi olan bir at ahırı, iki samanlık ve meyhanenin önünde oturan üç adet yaşlı adam vardı; bir de, JOE'NUN TAVLASI'nın dışında oyalanan ve çok yakında, gerçekten ama gerçekten çok yakında bir gün, hatta bugün yarın, bu lanet kasabayı terk ede-

ceklerine ve dışarıdaki dünyada başarılı olacaklarına dair yeminler eden en az üç genç adam...

"Memleketi hatırlatıyo, he?" dedi Cliff, Buddy'yi dürtükleyerek.

"Ne? Hayır! Llamedos tamamen dağlardan ve vadilerden oluşur. Ve yağmurdan. Ve sisten. Ve her daim yeşil ağaçlardan."

Buddy içini çekti.

"Orda büyük bi evin vardı herâlde?" dedi trol.

"Yalnızca bir barakaydı," dedi Buddy. "Toprak ve tahtadan. Eh, *çamur* ve tahtadan."

Yine içini çekti.

"Yolda öyle olur," dedi Asfalt. "Melankoli çöker adama. Birbirinizden başka konuşacak kimseyi bulamazsınız. Bazılarının tamamen kafayı yediğini ve..."

"Şimdi ne kadar oldu?" dedi Cliff.

"Üç saat ve on dakika," dedi Atlın.

Buddy içini çekti.

Bunların *görünmez insanlar* olduğunu fark etti Ölüm. Görünmezliğe alışıktı o. İşinin gereğiydi. İnsanlar, başka seçenekleri kalmayana dek onu görmezdi.

Diğer yandan o, insan suretinde bireyleşmiş bir kavramdı; antropomorfik bir kişilik. Buna karşılık Pis İhtiyar Ron gerçekten insandı; en azından, teknik olarak.

Pis İhtiyar Ron, sokakta birinin peşine takılarak ve ondan para alana kadar da takibi bırakmayarak kıt kanaat geçiniyordu. Bir de köpek bulmuştu kendine. Köpek, Pis İhtiyar Ron'un Kokusu'na koku katmıştı. Bir kulağı yırtık, tüyleri yer yer ta-

mamen dökülmüş, grimsi kahverengi bir teriyerdi. Hâlâ sahip olduğu sayılı dişlerinin arasına eski bir şapka sıkıştırarak dileniyordu ve insanlar da, başka insanlardan esirgediklerini hayvanlara verdiklerinden, grubun kazancına epey katkıda bulunuyordu.

Diğer yandan Tabut Henry, hiçbir yere gitmeyerek para kazanıyordu. Önemli sosyal toplantılar düzenleyenler, ona reddiye ve küçük miktarlarda para gönderiyordu ki Henry gelmesin. Çünkü bunu yapmazlarsa, Henry gayet dalkavukça bir biçimde, örneğin bir düğüne süzülüyor ve herkesi deri hastalıkları koleksiyonuna bakmaya davet ediyordu. Ve öyle bir öksürüğü vardı ki... katı bir şeymiş gibi geliyordu kulağa.

Üzerine tebeşirle "Para ver yoska evne kadar takip ederm. Öhö Öhö," yazılmış bir tabela taşıyordu.

Yanpiri Arnold'un bacakları yoktu. Ama bu onu çok da endişelendirmeyen bir eksiklikti. Gelip geçeni dizlerinden yakalar, "Bi peni bozuğun var mı?" diye sorar ve bunun ardından gelen zihinsel karmaşadan faydalanırdı.

Ve Ördekli Adam'ın kafasında bir ördek vardı. Kimse bunu gündeme getirmezdi. Kimse buna dikkat çekmezdi. Tıpkı Arnold'un bacaksızlığı, Pis İhtiyar Ron'un bağımsız kokusu ve Henry'nin volkanik öksürüğü gibi, fazla önemi olmayan bir özellikti. Fakat elbette, Ölüm'ün huzurlu zihnini kurcalayıp duruyordu. Konuyu nasıl açacağını merak ediyordu. NE DE OLSA, diye düşünüyordu, BUNUN *FARKINDA OLMALI*, DEĞİL Mİ? CEKETİNE YAPIŞMIŞ HAV PARÇALARI GİBİ BİR ŞEY DEĞİL...

Ortak bir anlaşmayla, "Ölüm Bay Önlük" demeye karar vermişlerdi ona. Neden olduğunu bilmiyordu Ölüm. Diğer

yandan, bir kapıyla bile uzun uzadıya tartışabilen kişilerdi bunlar. Mantıklı bir sebepleri olabilirdi yani.

Dilenciler günlerini sokaklarda görülmeden dolaşarak geçiriyordu. Onları görmeyen yayalar dikkatle etraflarından dolaşıyor, bazen de para fırlatıyorlardı. Bay Önlük onlara çok kolay uyum sağlamıştı: Birinden para istediğinde, söz konusu kişi ona hayır demekte büyük güçlük çekiyordu...

Scrote'un içinden nehir bile geçmiyordu. Kasabanın var olmasının tek sebebi, uçsuz bucaksız tarlaların arasında değişik bir şey olması gerekliliğiydi...

Birbirini kesen iki sokağı, bir meyhanesi, bir tohum dükkânı, bir demirhanesi, iki samanlığı ve diğer kasabalardan farklı bir şekilde, SETH'İN TAVLASI adlı bir at ahırı vardı.

Hiçbir şey kıpırdamıyordu. Sinekler bile uyuyordu. Sokağın tek sakinleri, uzun gölgelerdi.

"Kuş uçmaz kervan geçmez bi yer demiştin..." dedi Cliff, muhtemelen Kasaba Meydanı adıyla yüceltilen, araba tekerleklerinin izleri ve su birikintileriyle kaplı alanda.

"Evet ya, *biz* geldik işte," dedi Asfalt.

Atlın arabada ayağa kalktı ve kollarını açtı.

"Merhaba Scrote!" diye bağırdı.

Tavlanın üzerindeki tabela son çivisinden de kurtuldu ve tozların içine düştü.

"Yol hayatının en sevdiğim yanı," dedi Atlın, "ilginç yerler görmek ve büyüleyici kişilerle tanışmak..."

"Geceleyin daha canlı oluyordur herhâlde," dedi Asfalt.

"Evet," dedi Cliff. "Evet, buna inanabilirim. Evet. Bu, *geceleyin canlanan* türden bi kasabaya benziyo. Bütün kasaba yol

kavşağına gömülmeli ve tam kalbine bi *kazık* çakılmalıymış gibi görünüyo."

"*Azık* demişken..." dedi Atlın.

Meyhaneye baktı. Boyaları soyulmuş çatlak tabelada, zar zor da olsa, "Şen Lahana" sözcükleri barınıyordu.

"Bundan kuşkuluyum işte," dedi Asfalt.

Loşça aydınlatılmış meyhanede, sessizlik içinde surat asarak oturan insanlar vardı. Meyhaneci, oradan ayrılır ayrılmaz korkunç bir şekilde ölmelerini dileyen birinin tavrıyla servis yaptı gezginlere. Biranın tadı da buna mutlulukla katkıda bulunacağını ima ediyordu.

Üstlerine dikilmiş bakışların farkında, bir masaya çöktüler.

"Bu tür yerleri duymuştum," diye fısıldadı Atlın. "Dostköy ya da Ahbabiye gibi bir ismi olan küçük bir kasabaya giriyorsun ve ertesi gün bir bakmışsın, kaburga kebap olmuşsun."

"Ben olmam," dedi Cliff. "Fazla taşsıyım."

"Eh, sen de taş bahçesi olursun," dedi cüce.

Öfkeli yüzlere baktı ve dramatik bir jestle kupasını kaldırdı.

"Lahanalarınız afiyette mi?" dedi. "Tarlaların arasından geçerken gördüm, pek hoş ve sarı görünüyorlar. Olgunlaştılar ha? Çok hoş..."

"Köksineği var," dedi gölgelerin içinden biri. "Hoşluk moşluk yok."

"Güzel, güzel," dedi Atlın. O bir cüceydi. Cüceler tarımla uğraşmazdı.

"Scrote'ta sirk istemiyoruz," dedi bir başka ses. Ağır, pesten bir sesti.

"Biz sirk değiliz," dedi Atlın neşeyle. "Müzisyeniz."

"Scrote'ta müzisyen de istemiyoruz," dedi bir başka ses.

Loşluğun içi giderek daha fazla kişiyle doluyordu sanki.

"Şey... Scrote'ta ne istiyorsunuz peki?" dedi Asfalt.

"Eh," dedi, toparlanan karanlıktaki bir silüetten ibaret olan barmen, "senenin bu zamanında, genelde taş bahçesinin orada, mangal yapmayı isteriz."

Buddy içini çekti.

Kasabaya geldiklerinden beri çıkardığı ilk sesti.

"Neler çaldığımızı onlara göstersek iyi olacak sanırım," dedi. Sesinde bir tınlama vardı.

Bir süre sonrasıydı.

Atlın kapı koluna baktı. Bir kapı koluydu, evet; elinizle tuttuğunuz türden bir kapı koluydu. Ama... sonrasında ne yapılıyordu?

"Kapı kolu," dedi, bir faydası olabilir diye.

"Onlan bişi yapmn gerekyo," dedi Cliff, yerin yakınından bir yerden.

Buddy, cücenin yanından uzandı ve kapı kolunu çevirdi.

"Muhtşem," dedi Atlın ve sendeleyerek içeri girdi. Yerden kalkıp etrafına bakındı.

"Kmbu?"

"Meyhaneci burada bedavaya kalabileceğimizi söyledi," dedi Buddy.

"Berbt," dedi Atlın. "Biri hemnm mana süprgeve frçagessin."

Asfalt çantalarını taşıyarak, sallana sallana içeri girdi. Cliff'in taş torbasını da dişlerinin arasına sıkıştırmıştı. Hepsini yere bıraktı.

"Eh, işte bu *çok* şaşırtıcıydı bayım," dedi. "Doğrudan o samanlığa girdin ve... ve... Ne demiştin?"

"Hadi gösteriyi burada yapalım, dedim," dedi Buddy, samandan bir şilteye uzanarak.

"Muhteşemdi! Kilometrelerce uzaktan gelmiş olmalılar!"

Buddy tavana bakarak birkaç nota çaldı.

"Hele o mangal!" dedi Asfalt, şevk saçmaya devam ederek. "O sos!"

"O et!" dedi Atlın.

"O kömür," diye mırıldandı Cliff mutlulukla. Ağzının etrafında geniş, siyah bir halka vardı.

"Kimn aklınagelrdi," dedi Atlın, "karnabahardan nassı bira yapmışşar öle?"

"Üzerinde *kocaman* bir kelle vardı," dedi Cliff.

"Siz çalmaya başlamadan önce başımızın biraz belaya gireceğini sandım," dedi Asfalt, bir başka şiltedeki böcekleri silkeleyerek. "Ama sonra... O şekilde dans etmelerini nasıl sağladınız bilmem..."

"Evet," dedi Buddy.

"Ama para bile vermdiler," diye mırıldandı Atlın. Sırtüstü düştü. Kısa süre sonra da, miğferinden gelen hafifçe metalik yankılar eşliğinde horlamaya başladı.

Diğerleri de uyuduktan sonra Buddy gitarı yatağa bıraktı, kapıyı sessizce açtı ve aşağı kata inip geceye çıktı.

Dolunay olsa güzel olurdu. Hilâl olsa bile hoş olabilirdi. Dolunay olsa daha iyi olurdu tabii. Ama yalnızca yarımay vardı; ayın en sihirli fazı bile olsa, romantik veya gizemli resimlerde asla görülmeyen bir aşama. Ortalıkta bayat bira, ölmeye yüz tutmuş lahana, mangal közü ve yetersiz sıhhi tesisat kokusu vardı.

Seth'in Tavlası'nın duvarına yaslandı. Bina hafifçe kaydı.

Sahnedeyken (ya da bu gece olduğu gibi, birkaç tuğla üzerine yerleştirilmiş eski bir samanlık kapısının üzerindeyken) iyiydi. O zaman her şey parlak renklere bürünüyordu. Zihninde akan kor beyaz imgeleri hissedebiliyordu. Vücudu tutuşmuş gibi oluyordu. Ama aynı zamanda, ki önemli olan kısım buydu, tutuşması *gerekiyormuş* gibi de hissediyordu. Yaşadığını hissediyordu.

Ama ardından, sahneden indikten sonra, bir *ölüymüş* gibi hissediyordu.

Evet, dünyada hâlâ renkler vardı. Renklerin var olduğunu biliyordu Buddy. Fakat hepsi, Cliff'in taktığı şu isli camların ardından görünüyor gibiydi. Sesler ise pamukların ardından geliyordu sanki. Mangal güzel olmuştu anlaşılan, Atlın öyle diyordu. Ama Buddy için yalnızca dokusu vardı ve bundan çok fazla bir şey de yoktu.

İki binanın arasındaki boşlukta, bir gölge kayarak yürüdü...

Diğer yandan, o en iyisiydi. Bunu bir gurur veya kibir meselesi gibi değil, basit, net bir gerçek olarak biliyordu. İçinden dışarı akan, seyircisiyle buluşan müziği hissedebiliyordu...

"Bu mu efendim?" diye fısıldadı tavlanın yanındaki gölge, Buddy ay ışığının aydınlattığı sokakta yürürken.

"Evet. Önce bu. Sonra diğer ikisi için meyhaneye girersin. Büyük trolü bile halledeceksin. Ensesinde zayıf bir nokta var."

"Ama Dibbler'a dokumuyoruz, öyle mi?"

"Tuhaf bir şekilde, öyle. Burada değilmiş zaten."

"Yazık... Bir seferinde ondan etli börek almıştım..."

"Cezbedici bir gerekçe, evet. Ama maalesef kimse Dibbler için para ödemedi."

Suikastçılar bıçaklarını çekti. Kendilerini ele vermesinler diye bıçakların çelikleri karartılmıştı.

"Peki, ben size iki peni versem efendim? Dibbler için yani?"

"Kesinlikle baştan çıkarıcı bir öne..."

Buddy'nin ayak sesleri yaklaşırken kıdemli suikastçı hızla duvara yaslandı.

Bıçağını bel hizasında tuttu. Bıçaklar hakkında en ufak bilgisi olan biri, ressamların bayıldığı şu ünlü "yukarıdan saplama" hamlesini asla kullanmazdı. Amatörce ve etkisiz bir teknikti o. Bir profesyonel her zaman, aşağıdan yukarı saplardı; çünkü... eh, bir adamın kalbine giden yol, midesinden geçer.

Gerildi ve saplamak için hazırlandı...

...mavi mavi parlayan bir kum saati, aniden gözlerinin önüne uzatıldı.

LORD ROBERT SELACHII? dedi bir ses, kulağının dibinde. İŞTE HAYATINIZ...

Lord Robert Selachii gözlerini kıstı. Cama kazınmış ismi fark etmemek imkânsızdı. Geçmişe doğru akan her kum zerresini görebiliyordu...

Döndü, başlıklı şekle baktı ve canını kurtarmak için kaçtı.

Çırağı yüz adım önündeydi ve hâlâ hızlanıyordu...

"Hey? Kim var orada?" dedi Buddy.

Susan kum saatini cübbesine geri soktu ve saçlarını silkeleyerek açtı.

"Sen?"

"Evet, ben," dedi Susan.

Buddy bir adım daha yaklaştı.

"Yine solup kaybolacak mısın?" dedi.

"Hayır. Aslına bakarsan, biraz önce hayatını kurtardım."

Buddy etrafına, ikisi dışında bomboş olan geceye bakındı. "Kimden?"

Susan eğildi ve karartılmış bıçağı kaldırdı. "Bundan?"

"Bak, bunu daha önce de konuştuğumuzu biliyorum ama... Sen kimsin? Benim peri annem falan değilsin, değil mi?"

"Sanırım bunun için çok daha yaşlı olmam gerekiyor," dedi Susan. Geriledi. "Ve çok daha *nazik* biri muhtemelen. Bak, sana bundan fazlasını anlatamam. Beni görmen bile yanlış. Benim burada olmamam gerekiyordu. Aslında, senin de öyle."

"Çalmamam gerektiğini söylemeyeceksin yine, değil mi?" dedi Buddy öfkeyle. "Çünkü çalmayı bırakmayacağım! Ben bir müzisyenim! Çalmazsam ne olurum? Ölürüm ya! Anladın mı beni? Müzik benim *hayatım!*"

Birkaç adım yaklaştı.

"Neden beni takip ediyorsun? Yoksa... Asfalt, senin gibi kızlar olduğunu söylemişti..."

"*Benim gibi kızlar* derken, neyi kastediyorsun acaba?"

Buddy biraz yatıştı ama... yalnızca birazcık.

"Aktörleri ve müzisyenleri falan takip ediyorlarmış," dedi, "hani, ihtişamlı hayatları hoşlarına gittiğinden falan..."

"*İhtişam* mı? Leş gibi bir araba ve *lahana* kokan bir meyhane mi ihtişamlı?"

Buddy ellerini kaldırdı.

"Dinle!" dedi telaşla. "Ben hâlimden memnunum, tamam mı? Çalışıyorum, beni dinlemeye geliyorlar... Daha fazla yardıma ihtiyacım yok! Benim derdim bana yeter, bu yüzden lütfen benden uzak..."

Koşarak yaklaşan ayak sesleri duyuldu. Asfalt ile grubun geri kalan üyeleri belirdi.

"Gitar resmen haykırıyordu," dedi Asfalt. "Iyi misin sen?"

"Kıza sor," diye mırıldandı Buddy.

Üçü birden dönüp doğruca Susan'a baktı.

"Kime?" dedi Cliff.

"Önünüzde ya işte!"

Atlın güdük elini havada salladı ve Susan'ı birkaç santimle ıskaladı.

"Muhtemelen lahana yüzünden," dedi Cliff, Asfalt'a.

Susan sessizce geriledi.

"Tam burada! İşte! Ama şimdi gidiyor, görmüyor musunuz?"

"Haklısın haklısın," dedi Atlın, Buddy'nin kolunu tutarak. "Şimdi gidiyor, ona güle güle, sen de bizimle gel..."

"Bakın, şimdi de şu ata biniyor!"

"Evet evet. Büyük, siyah bir at..."

"At bembeyaz, aptal herif!"

Nal izleri bir anlığına yerde kırmızı kırmızı parladı ve sonra soldu.

"Hah, gitti işte..."

İçinde Taşlar Olan Grup, gecenin içine baktı.

"Evet ya, şimdi sen bahsedince... ben de gördüm," dedi Cliff. "Kesinlikle orda olmayan bi at bu."

"Evet. Gitmiş bir at, tam olarak böyle görünür zaten," dedi Asfalt dikkatle.

"Hiçbiriniz görmediniz mi yani?" dedi Buddy, diğerleri onu nazikçe döndürüp tan vakti griliğinde geri yürütürlerken.

"Duyduğuma göre," dedi Atlın, "müzisyenlerin, ama gerçekten iyi müzisyenlerin peşinde, İlham Perisi denen yarı çıplak genç kadınlar dolaşırmış hep."

"Kanepe gibi mi?" dedi Cliff.

"İlham Perisi *değil* onlar," dedi Asfalt sırıtarak. "Anlattım ya! Balladcı Bertie Ve Serseri Ozanlar için çalışırken, sürekli genç kadınlar gelirdi ve..."

"Bir düşününce, efsanelerin nasıl başladığı hayret verici aslında," dedi Atlın. "Sen şimdi bizimle gel delikanlı..."

"Ama oradaydı," diye itiraz etti Buddy. "*Oradaydı...*"

"*Kanepe* mi?" dedi Asfalt. "Kanepe olduğuna emin misin Cliff?"

"Bi kitapta okumuştum," dedi trol. "Kanepe. Çok eminim. Öyle bir şey."

"Oradaydı..." dedi Buddy.

Kuzgun, kafatasının üzerine tünemiş, usul usul horlayarak ölü koyun sayıyordu.

Sıçanların Ölümü yay çizerek pencereden içeri daldı, akmış bir mumdan sekti ve dört ayağı üzerinde masaya kondu.

Kuzgun tek gözünü açtı.

"Ah, sen mi geld..."

Daha cümlesini bile bitiremeden bacağına bir pençe dolandı; Sıçanların Ölümü kafatasından atlayarak sonsuz uzaya doğru uçtu.

Ertesi gün daha fazla lahana tarlası gördüler ama manzara yavaş yavaş değişmeye de başladı:

"Hey, bu çok ilginç," dedi Atlın.

"Ney?" dedi Cliff.

"Şurada bir *fasulye* tarlası var..."

Fasulye tarlası gözden kaybolana kadar izlediler.

"Bize bunca yiyecek vermeleri hoştu yalnız," dedi Asfalt. "Lahana eksikliği çekmeyeceğiz, o kesin."

"Ah, kes sesini," dedi Atlın. Çenesini kollarına dayamış oturan Buddy'ye döndü. "Neşelen, birkaç saate Pseudopolis'teyiz."

"Güzel," dedi Buddy dalgın dalgın.

Atlın arabanın ön tarafına geçti ve Cliff'i yakına çekti.

"Ne kadar sessizleştiğini fark ettin mi?" diye fısıldadı.

"Evet. Bi şey sorucam. Sence... alet... biz geri dönene kadar biter mi ki?"

"Ankh-Morpork'ta her şeyi tamir ettirebilirsin," dedi Atlın kararlılıkla. "Kurnaz Esnaf Sokağı'ndaki her lanet kapıyı çalmış olmalıyım. Tam yirmi beş dolara patladı!"

"Yakınana bak! Parasını ödeyen, senin dişin diildi..."

İkisi birden dönüp grubun gitarcısına baktı.

Buddy bitmek tükenmek bilmez tarlalara bakıyordu.

"Kız *oradaydı*..." diye mırıldandı.

Tüyler döne döne yere düştü.

"Bunu yapman gerekmiyordu," dedi kuzgun, çırpınarak doğrulurken. "Sorsan yeterdi."

CİYK.

"Tamam ama *önceden* sorsan daha iyiydi." Kuzgun, tüylerini kabarttı ve karanlık gökyüzünün altındaki parlak manzaraya baktı.

"Demek burası ha?" dedi. "Sen aynı zamanda Kuzgunların Ölümü de değilsin, değil mi? *Eminsin* bundan?"

CİYK.

"Olsun, şeklin çok anlamı yok ki. Hem, burnun da sivri. Her neyse... Ne istiyorsun benden?"

Sıçanların Ölümü kuzgunun bir kanadını tuttu ve çekti.

"Tamam tamam!"

Kuzgun bahçe cücesine baktı. Bir süs havuzunun kenarında balık tutuyordu. Balıklar iskeletten ibaretti ama bu, hayattan... ya da işte, her neyden zevk alıyorlarsa ondan zevk almalarını engellemiyordu.

Kuzgun kanatlarını silkeledi ve sıçanın peşinden hoplaya hoplaya yürümeye başladı.

Zararına Dibbler geriledi.

Jimbo, Crash, Noddy ve Leş, beklenti içinde ona bakıyordu.

"Bütün bu kutular ne için Bay Dibbler?" dedi Crash.

"Aynen?" dedi Leş.

Dibbler, onuncu kutuyu da dikkatle üçayağının üzerine yerleştirdi.

"Siz çocuklar, hiç ikonograf gördünüz mü?" dedi.

"Ah, evet... şey, yani... *aynen*," dedi Jimbo. "İçinde küçük bir cin var ve kutuyu doğrulttuğun şeylerin resmini çiziyor."

"Bu da onun gibi işte. Ama ses için," dedi Dibbler.

Jimbo gözlerini kısarak açık kutunun içine baktı.

"Ben cin göremiy... şey... Cin min yok burda abi ya!" dedi.

"Bunun sebebi, içinde cin olmaması," dedi Dibbler. Bu aslında onu da endişelendiriyordu. Kutunun içinde bir cin veya bir tür büyü olsa çok daha mutlu olacaktı. Basit ve anlaşılabilir bir şey olurdu o zaman. Bilime bulaşma fikrinden hiç hoşlanmıyordu...

"Şimdi, sevgili Em grubu üyeleri..." diye başladı Dibbler.

"El Altındaki Kumaş," dedi Jimbo.

"Ne?"

"*El Altındaki Kumaş*,"[25] diye tekrarladı Jimbo yardımsever- "Yeni adımız bu."

"Neden değiştirdiniz ki? Em olalı bile daha yirmi dört saat olmamıştı."

"Aynen! Ama o ismin bizi engellediğini düşündük."

"Sizi nasıl engelliyor olabilir? Hiçbir yere gitmiyorsunuz ki." Dibbler onlara dik dik baktı ve sonra omuzlarını silkti. "Of, her neyse... Sevgili, kendinize her ne isim veriyorsanız grubu üyeleri; bu kutuların önünde en iyi şarkınızı söyleyin, tamam mı? Durun ama, henüz değil... henüz değil... bir dakika..."

Dibbler odanın en uzak köşesine gitti ve şapkasını kulaklarının üzerine çekti.

"Tamam, *şimdi* başlayabilirsiniz."

Dakikalar boyunca, mutluluk dolu bir sağırlık içinde onları izledi. Sonunda, hareketlerin durmasına bakarak, her ne yapıyorlarsa onun sona erdiğini anladı.

Sonra kutuları kontrol etti. Teller hafif hafif titreşiyordu ama hiç ses yoktu.

El Altındaki Kumaş, etrafına toplandı.

"Oldu mu Bay Dibbler?" dedi Jimbo.

Dibbler başını iki yana salladı.

"Gereken nitelik sizde yok," dedi.

"*Ne* gerekiyor ki Bay Dibbler?"

"Onu ben de bilmiyorum. Sizde bir şey *var*," dedi, gençlerin asılan suratlarına bakarak, "ama her ne ise, büyük miktarda değil."

"Ee... peki bu, Bedava Festival'de çalamayacağımız anlamına mı geliyor Bay Dibbler?" dedi Crash.

"Belki," dedi Dibbler, iyicillikle gülümseyerek.

"Çok teşekkürler Bay Dibbler!"

El Altındaki Kumaş sokağa çıktı.

"Festival'de herkesi etkilemek istiyorsak, kendimizi toparlamamız gerek," dedi Crash.

"Yani, demek istediğin... çalmayı *öğrenmek* gibi mi?" dedi Jimbo.

"Hayır! İçinde taşlar olan müzik öylece, kendiliğinden olur. *Öğrenmeye* kalkarsan, asla bir yere varamazsın," dedi Crash. "Hayır. Benim demek istediğim..." Etrafına bakındı. "Daha iyi *giysiler* mesela. Deri ceket bulabildin mi Noddy?"

"Gibi," dedi Noddy.

"Ne demek, gibi?"

"Deri gibi. Phedre Yolu'na gittim ve orada deri vardı gerçekten. Ama biraz... leş gibi kokuyordu..."

"Tamam, bu gece işe koyulabiliriz. Leş? Leopar derisi pantolon işi ne oldu? Leopar derisinden pantolon harika bir fikir olur demiştik."

Leş'in yüzünden, aşkın bir endişe ifadesi geçti.

"Biraz buldum gibi," dedi.

"Ya bulmuşsundur, ya bulmamışsındır," dedi Crash.

"Evet..." dedi Leş. "Ama bunlar biraz... Bak, hiçbir dükkân öyle bir şey duymamış ama... şey, geçen hafta buraya gelen sirk var ya? Silindir şapkalı adamla konuştum ve... eh, bayağı kelepirdi ve ben de..."

"Leş," dedi Crash sessizce, "ne satın aldın?"

"Şu şekilde bak olaya," dedi Leş, terli bir neşeyle, "leopar derisinden pantolon *ve* leopar derisinden gömlek *ve* leopar derisinden şapka... gibi."

"Leş," dedi Crash, pes etmiş kötücüllükle dolu, pesten bir sesle, "*leopar* aldın, değil mi?"

"Leoparımsı gibi, evet..."

"Ah, aman tanrılar..."

"Ama yirmi dolara gerçekten kelepirdi," dedi Leş. "Önemli bir sorunu da yokmuş, adam öyle dedi."

"Neden ondan kurtulmak istemiş o zaman?" diye sordu Crash.

"Sağırmış çünkü. Terbiyecisini duyamıyormuş."

"O zaman bizim de işimize yaramaz!"

"Neden yaramazmış? Senin pantolonların da sağır."

BİR METELİĞİN VAR MI KÜÇÜK BEY?

"Yaylan babalık," dedi Crash rahatça.

SANA DA İYİ ŞANSLAR.

"'Bugünlerde etrafta çok dilenci var,' diyor babam," dedi Crash, dilenciyi itip geçerlerken. "'Dilenciler Loncası'nın bu konuda bir şeyler yapması gerek,' diyor."

"Ama bütün dilenciler lonca üyesi zaten," dedi Jimbo.

"O zaman, bu kadar çok kişinin katılmasına izin vermemeleri lazım."

"Evet ama sokağa düşmekten de iyidir."

Dünyayla arasına giren zihinsel aktivite seviyesi en düşük grup üyesi olan Leş, arkadan geliyordu. İçinde, biraz önce birinin mezarına basmış gibi, huzursuz edici bir his vardı.

"O dilenci biraz fazla zayıf görünüyordu," diye mırıldandı.

Diğerleri onu dinlemiyordu. Her zamanki tartışmaya geri dönmüşlerdi.

"Bana bakın... El Altındaki Kumaş olmaktan bıktım ben," dedi Jimbo. "Aptalca bir isim."

"Gerçekten ama *gerçekten* zayıftı," dedi Leş. Ceplerini yokladı.

"Evet abi, ben en çok *Kimler*[27] olduğumuz zamanı sevmiştim," dedi Noddy.

"Ama yalnızca yarım saatliğine *Kimler* olduk!" dedi Crash.* "Dündü. *Çamur Lekeleri*[28] ve *Parlak Balon*'un[29] arasında, hatırladın mı?"

Leş cebinde on peni buldu ve geri döndü.

"Güzel *bir* isim bulabilmemiz lazım ama," dedi Jimbo. "Bahse girerim, gördüğümüz zaman bizim için doğru isim olduğunu hemen anlayacağız."

"*Aynen.* Sonuçta, beş dakika sonra hakkında tartışmaya başlamayacağımız *bir* isim bulmamız şart," dedi Crash. "Dinleyiciler kim olduğumuzu bilmezse, kariyerimize bir faydası olmaz."

"Bay Dibbler bunun tam aksini söylüyor," dedi Noddy.

"Evet, ama babam da her zaman, 'yuvarlanan taş yosun tutmaz'[30] diyor," dedi Crash.

"Al bakalım ihtiyar," dedi Leş, sokağın gerisinde.

TEŞEKKÜR EDERİM, dedi minnettar Ölüm.[31]

Leş diğerlerine yetişti. İşitme güçlüğü çeken leoparlar konusuna geri dönmüşlerdi.

"Leş? Onu nereye koydun peki?" dedi Crash.

"Şey... senin yatak odan var ya..."

"Bir leoparı nasıl öldürürsün ki?" dedi Noddy.

"Hey, aklıma bir fikir geldi," dedi Crash kasvetle. "Ona Leş'i verelim, boğularak ölsün..."

* Hayli varoluşçu bir yarım saatti gerçi.

Kuzgun, kaliteli sahne aksesuarlarının değerini bilen birinin deneyimli gözüyle holdeki saati inceledi.

Susan'ın da fark ettiği gibi, saat küçük değildi. *Boyutsal yeri* yanlıştı sadece. Küçük görünüyordu ama çok uzaklardaki çok büyük bir şeyin göründüğü gibi küçük görünüyordu. Ve saat, aynı zamanda çok yakındaydı da. Zihnin, gözlere, yanıldıklarını hatırlatması gerekiyordu bir şekilde. Koyu renk bir ahşaptan yapılmıştı ve eskilikten kararmıştı. Sarkacı da yavaş yavaş sallanıyordu.

Akrep ve yelkovanı ise yoktu.

"Gerçekten çok etkileyici," dedi kuzgun. "Sarkaçtaki o tırpan bıçağı da hoş bir ayrıntı. Pek gotik. O saate bakan herkesin aklına..."

CİYK!

"Tamam tamam, geliyorum," dedi kuzgun ve süslü bir kapı çerçevesine uçtu. Çerçeveye kafatası ve kemik desenleri işlenmişti. "Mükemmel bir zevk..." diye ekledi.

CİYK. CİYK.

"Eh, su tesisatını *kim olsa* yapabilir herhâlde. Bak sana ilginç bir gerçek: Tuvaletin, adını Sör Charles Tuvalet'ten aldığını biliyor muydun? Bunu çok kişi bilm..."

CİYK.

Sıçanların Ölümü mutfağa giden büyük kapıyı itti. Kapı gıcırdayarak açıldı ama *bunda da* tam olarak doğru olmayan bir şey vardı. Dinleyen biri olsa, gıcırtının kapıya, öyle bir çerçeveye sahip öyle bir kapının gıcırdaması *gerektiğini* düşünen biri tarafından, sonradan eklendiğini düşünürdü.

Albert taş lavaboda dalgın dalgın bulaşık yıkıyordu.

"Ah," dedi dönerek, "sensin. Bu şey ne?"

"Ben bir kuzgunum," dedi kuzgun tedirginlikle. "En zeki kuşlardan biriyim, şansa bak. Hah hah. Çoğu kişi, en zeki kuşun mayna kuşu olduğunu söyler ama..."

CİYK!

Kuzgun tüylerini kabarttı.

"Çevirmen olarak geldim," dedi.

"Bulmuş mu sonunda?" dedi Albert.

Sıçanların Ölümü uzun uzun ciykledi.

"Her yere bakmış ama en ufak işaret yokmuş," dedi kuzgun.

"Demek ki bulunmak istemiyor," dedi Albert. Kafatası desenli bir tabaktaki donmuş yağı sıyırdı. "Bundan hoşlanmadım."

CİYK.

"En kötüsü bu da değil, diyor," dedi kuzgun. "Kızın neler yaptığını bilmen lazımmış..."

Sıçan ciyklemeye devam etti. Kuzgun konuşmaya devam etti.

Tabak lavaboya düşerek parçalandı.

"*Biliyordum!*" diye bağırdı Albert. "Onu *kurtarmak* ha! En ufak fikri yok! Tamam! Bu işi *ben* düzelteceğim. Efendim kaçıp gidebileceğini düşünüyor, öyle mi? Albert'tan değil! Siz ikiniz, burada bekleyin!"

Pseudopolis'e posterler asılmıştı bile. Bazı haberler hızlı yayılır; özellikle de haberi yayan atların parasını Zararına Dibbler ödemişse...

"Merhaba Pseudopoliiis!.."

Konserden sonra bekçileri çağırmak zorunda kalmışlardı. Yangın yüzünden, nehirden kulübe kadar bir kova zinciri oluş-

turmak zorunda kalmışlardı. Asfalt, Buddy'nin kulisinin önünde nöbet tutmak zorunda kalmıştı. Elinde bir sopayla. Çivili bir sopayla.

Albert yatak odasındaki küçük aynanın önünde saçlarını hışımla taradı. Saçları beyazdı... en azından, uzun süre önce. Şimdiyse bir tütün tiryakisinin işaretparmağıyla aynı renkteydi.

"Bu benim *görevim* işte," diye mırıldandı. "Ben olmasam hâli nice olurdu bilmem. Adam *geleceği* bile hatırlıyor ama her şeyi de yanlış anlıyor! Ah, ebedi hakikat hakkında endişelenip duruyor... Peki nihayetinde her şeyi düzeltmek zorunda kalan kim oluyor?.. Kim olacak, aha da bu enayi işte!"

Aynada dik dik kendine baktı.

"Tamam!" dedi.

Yatağın altında ezik bir ayakkabı kutusu vardı. Albert onu büyük dikkatle dışarı çekti ve kapağını açtı. Kutu yarısına kadar pamukla doldurulmuştu. Pamuğun içinde, nadir bir yumurta gibi, bir can saati yatıyordu.

Üzerine bir isim kazınmıştı: Alberto Malich.

Can saatinin içindeki kum, akarken donmuştu; hiç kıpırdamıyordu. Üst yarıda çok fazla kum kalmamıştı.

Zaman, burada geçmezdi.

Anlaşmanın bir parçasıydı bu. Albert, Ölüm için çalışıyordu ve zaman geçmiyordu.

Dünyaya döndüğü zamanlar hariç.

Kum saatinin yanında bir kâğıt parçası vardı. En tepeye "91" sayısı yazılmıştı. Ardından, sayılar azalarak devam ediyordu: 73... 68... 37 19.

On dokuz!

Aklını kaçırmış olmalıydı... Hayatının saat saat, dakika dakika akıp gitmesine izin vermişti. Üstelik son zamanlarda daha da fazla. Hep o su tesisatçısı meselesi yüzündendi tabii. Ve alışverişe çıktığı zamanlar. Efendisi alışverişe çıkmayı sevmezdi ne de olsa; hizmet almak ona zor geliyordu. Ve Albert birkaç kez de tatile çıkmıştı, çünkü güneşi, herhangi bir güneşi görmek, rüzgârı ve yağmuru hissetmek hoştu. Efendisi elinden geleni yapıyordu ama yaptığını bir türlü doğru düzgün yapamıyordu. Bir de sebzeleri. Onları da doğru düzgün yapamıyordu. Tatları asla *yetiştirilmiş* sebzeler gibi olmuyordu.

Dünyada on dokuz günü kalmıştı. Ama bu yeter de artardı bile.

Albert can saatini cebine attı, paltosunu giydi ve ayaklarını yere vura vura merdiveni indi.

"Sen," dedi Sıçanların Ölümü'ne, "onun izini sezemiyor musun? Bir şeyler *olmalı*. Odaklan!"

CİYK.

"Ne dedi?"

"Dedi ki, yalnızca kum hakkında bir şeyler hatırlayabiliyormuş," dedi kuzgun.

"Kum?" dedi Albert. "Tamam. İyi bir başlangıç. Tüm kumu araştıracağız."

CİYK?

"Efendi her nereye gitmişse, mutlaka bir izlenim bırakmıştır."

Cliff bir fışırtı sesine uyandı. Şafak ışığında, elinde bir fırça ile Atlın'ın silüetini gördü.

"Ne yapıyosun cüce?"

"Asfalt'a biraz boya aldırdım," dedi Atlın. "Bu odalar rezalet."

Cliff dirseklerine dayanarak başını kaldırdı ve etrafına bakındı.

"Kapıyı ne rengine boyadın öle?"

"Su yeşili."

"Hoş."

"Teşekkür ederim," dedi Atlın.

"Perdeler de güzel olmuş."

Kapı gıcırdayarak açıldı. Asfalt, bir tepsi taşıyarak içeri girdi ve ayağıyla kapıyı arkasından kapattı.

"Ah, pardon," dedi.

"Olsun, izin üzerini boyarım yeniden."

Asfalt tepsiyi bıraktı. Heyecandan titriyordu.

"Herkes sizi konuşuyor çocuklar!" dedi. "'Yeni bir sahne yapılmasının zamanı gelmişti zaten,' diyorlar. Size pastırmalı yumurta, sıçanlı yumurta ve kömürlü yumurta getirdim. Bir de... bir de... neydi... Ah, evet. Bekçi Yüzbaşısı diyor ki, gün doğduğunda hâlâ şehirdeyseniz sizi şahsen diri diri gömecekmiş. Arabayı hazırlattım, arka kapıda. Genç kadınlar, rujlarla üstüne bir şeyler yazmış. Perdeler güzelmiş bu arada."

Üçü birden dönüp Buddy'ye baktı.

"Yerinden hiç kıpırdamadı," dedi Atlın. "Gösteriden hemen sonra yattı ve uyudu."

"Dün gece çok hoplayıp zıpladı ortalarda," dedi Cliff.

Buddy usul usul horlamaya devam etti.

"Geri döndüğümüzde," dedi Atlın, "bir yerlerde güzel bir tatile çıkalım."

"Doğru," dedi Cliff. "Bu işten canlı çıkarsak, taş takımımı sırtıma vurup uzun bi yürüyüşe çıkçam ve birinin bana 'Sırtındaki ne?' dediği ilk yere yerleşçem."

Asfalt sokağa baktı.

"Hızlı yemeniz mümkün mü?" dedi. "Çünkü dışarıda üniformalı adamlar var ve... ellerinde kürekler..."

Ankh-Morpork'ta, Bay Clete hayretler içindeydi.

"Ama sizi biz kiraladık!" dedi.

"Doğru terim 'tuttuk' olacak, 'kiraladık' değil," dedi Suikastçılar Loncası'nın başı Lord Downey. Clete'e, saklamaya zahmet etmediği bir küçümsemeyle baktı. "Ama ne yazık ki, yaptığımız kontratı yerine getiremeyiz artık."

"Onlar *müzisyen*," dedi Bay Clete. "Onları öldürmek ne kadar zor olabilir ki?"

"Meslektaşlarım bu konuda konuşmaya gönülsüz," dedi Lord Downey. "Müşterilerin bir şekilde... korunduğunu düşünüyorlar. Elbette, ödediğiniz ücretten kalanı iade edeceğiz."

"Korunuyormuş..." diye mırıldandı Bay Clete, Suikastçılar Loncası'nın kemerli kapısından minnetle çıkarken.

"Eh, Davul'da olanları size anlatmıştım..." diye başladı Çuvalağız.

"Bu yalnızca batıl inanç," diye terslendi Clete. Duvardaki, cafcaflı renklerle Bedava Festival'i ilan eden üç postere baktı. "Suikastçıların şehir dışında bir işe yarayacaklarını düşünmen aptalcaydı zaten."

"Ben mi? Ben öyle bir şey...

"Düzgün bir terziden ve bir aynadan on kilometre uzaklaşsınlar, hemen darmadağın oluyorlar," diye ekledi Clete.

Postere baktı.

"*Bedava,*" diye mırıldandı. "Bu festivalde çalan herkesin loncadan hemen atılacağı haberini yaydın mı?"

"Evet efendim. Ama bu konuda endişelendiklerini düşünmüyorum efendim. Yani, bazıları bir araya geliyor ve diyorlar ki, loncaya almaya razı olduğumuzdan daha fazla kişi müzisyen olmak istediğine göre, biz..."

"Ayaklar baş olmak istiyor!" dedi Clete. "Birlik olup, savunmasız bir şehre kabul edilemez kurallar dayatmaya çalışmak bu!"

"Sorun şu ki efendim," dedi Çuvalağız, "eğer sayıları çok fazlaysa ve... Saray'la konuşmak aklına gelirse... Eh, Ataerk'i bilirsiniz efendim..."

Clete kasvetle başını salladı. Her lonca, temsil ettiğine inandığı grubun adına konuşabildiği sürece güçlüydü. Yüzlerce müzisyenin Saray'a yürüdüğünü hayal etti Clete. *Lonca üyesi olmayan* yüzlerce müzisyenin...

Ataerk pragmatik bir adamdı. İşleyen bir düzeni düzeltmeye kalkışmazdı. Ama işlemeyen şeyler, kırılırdı.

Tek umudu, müzikle uğraşmaya fazla daldıklarından, büyük resmi düşünememeleriydi. Evet, bu iyimser bir bakıştı işte.

Ama sonra Clete, Dibbler denen o lanet herifin de işe karıştığını hatırladı.

Dibbler'ın parayla ilgili bir konuyu düşünmeyeceğini ummak, kayaların yerçekimi hakkında düşünmeyeceğini ummaktan farksızdı.

"Merhaba? Albert?"

Susan mutfak kapısını itip açtı. Dev oda boştu.

"Albert?"

Üst katı denedi. Kendi odası orada; açılmayan ve muhtemelen asla açılamayacak olan kapıların dizili olduğu bir koridordaydı. Kapılar ve çerçeveler yekpare, tek kalıptan çıkmış gibi görünüyordu. Ölüm, asla uyumaması ile bilinse de, Ölüm'ün de bir yatak odası olması gerektiğini düşünmüştü ve muhtemelen odayı yapmıştı. Belki de yatağında uzanıp kitap okuyordu yalnızca.

Kapı kollarını tek tek deneyerek, dönebilen bir tanesini buldu.

Evet. Ölüm'ün bir yatak odası *vardı* gerçekten...

Ayrıntıların çoğu doğruydu. Elbette. Nede olsa pek çok yatak odası görüyordu. Dönüm dönüm zeminin ortasında kocaman, dört direkli bir yatak yükseliyordu. Fakat Susan dürtüklediğinde, örtülerin taş kadar katı olduğu ortaya çıktı.

Bir boy aynası ve bir gardırop da vardı. İçinde bir dizi cübbe olması olasılığına karşı Susan gardırobun içine baktı ama en dipteki birkaç eski ayakkabı dışında hiçbir şey göremedi.*

Giyinme masasının üzerine, kafatası ve omega desenli bir sürahi seti ile muhtelif şişeler ve başka eşyalar yerleştirilmişti.

Onları teker teker eline aldı. Tıraş losyonu. Pomat. Ağız spreyi. Gümüş sırtlı iki saç fırçası.

Bütün bunlar çok üzücüydü. Ölüm, bir beyefendinin giyinme masasında neler olması gerektiğine dair bir fikir edinmişti açık ki; ama bir-iki temel soruyu kendine sormamıştı...

Sonunda koridorda daha dar, daha küçük bir merdiven buldu Susan.

* Her gardırobun en dibinde eski ayakkabılar bulunur. Bir *denizkızının* gardırobu olsa, onun dibinden bile eski ayakkabılar çıkar.

"Albert?"

Merdivenin tepesinde bir kapı gördü.

"Albert? Kimse yok mu?"

Girmeden önce seslenirsem, içeri dalmış sayılmam, dedi kendi kendine.

Kapıyı itip açtı.

Çok küçük bir odaydı. *Gerçekten* küçüktü. Birkaç parça yatak odası eşyası ve küçük, dar bir yatakla döşenmişti. Küçük kitaplığa, hiç ilginç görünmeyen birkaç küçük kitap dizilmişti. Yerdeki çok eski bir kâğıt parçasının üstünde sayılar vardı ve sonuncusu hariç tüm sayıların üstü çizilmişti. Sonuncusu, 19'du.

Kitaplardan birinin ismi, *Zor Koşullarda Bahçecilik* idi.

Çalışma odasına geri döndü Susan. Evde kimsenin olmadığını en başından beri biliyordu aslında. Havada ölü bir his vardı.

Bahçede de aynı hissi aldı. Ölüm, su tesisatı hariç hemen her şeyi yaratabiliyordu ama *hayatın kendisini* yaratamıyordu. Hayatın, tıpkı ekmekteki maya gibi, sonradan eklenmesi gerekiyordu. O olmadan, her şey güzelce derli topluydu. Ve sıkıcı. Çok sıkıcı.

Eskiden beri hep böyleydi herhâlde, diye düşündü Susan. *Ve sonra bir gün, annemi evlat edindi. Sırf merakından.*

Meyve bahçesindeki patikada geri yürüdü.

Annemle babam benim burada rahat etmemden o kadar korktular ki, beni bir... eh... bir "Susan" olarak yetiştirdiler. Ölüm'ün torunu için nasıl bir isim bu? Öyle bir kızın çok daha çıkık elmacık kemikleri, düz saçları ve içinde V'ler ve X'ler olan bir ismi olmalı...

Ve orada, bir kez daha, Ölüm'ün onun için yaptığı şeyi gördü. Onun için, tek başına yaptığı. Temel ilkelerinden başlayarak tamamen kendisinin tasarladığı...

Bir salıncak. Basit bir salıncak.

Klatch ile Hersheba arasındaki çöl şimdiden kızgındı.

Hava kıvrandı ve sonra bir *pop!* sesi çıktı. Albert bir kum tepesinin üzerinde belirdi. Ufukta, kil tuğlalardan yapılmış bir kale vardı.

"Klatch Yabancılar Lejyonu..." diye mırıldandı, kumlar botlarının içine doğru amansız akışlarına başlarken.

Omzunda oturan Sıçanların Ölümü ile o tarafa doğru bata çıka yürümeye başladı.

Bir süre sonra, üzerine sayısız ok saplanmış büyük kapıyı çaldı. Kapıdaki küçük kapak kayarak açıldı.

"Ne istiyorsun offendi?" dedi kapının arkasından gelen bir ses.

Albert bir kart kaldırdı.

"Buna benzemeyen birini gördün mü?" diye sordu.

Bir sessizlik oldu.

"O zaman şöyle diyelim," dedi Albert, "geçmişi hakkında konuşmak istemeyen gizemli bir yabancı gördün mü?"

"Bu dediğin, Klatch Yabancılar Lejyonu'nun *tamamıdır* offendi. Kimse geçmişi hakkında konuşmak istemez burada. Onlar Lejyon'a... şey için katılır... şey..."

Sessizlik uzadığında Albert, sohbeti sürdürmenin kendisine düştüğünü anladı.

"Unutmak?"

"Evet. Unutmak. Elbette."

"O zaman, son zamanlarda bir parça... nasıl desek, tuhaf görünen kişiler katıldı mı Lejyon'a?"

"Katılmış olabilir," dedi ses yavaşça. "Hatırlayamıyorum."

Kapak *güm* diye kapandı.

Albert kapıyı dövdü yine. Kapak açıldı.

"Evet, ne var?"

"Hatırlayamadığına emin misin?"

"Neyi?"

Albert derin bir nefes aldı.

"Kumandanınızı görmeyi talep ediyorum!"

Kapak kapandı. Kapak açıldı.

"Pardon ya, kumandan benmişim. Sen D'reg veya Hershebalı değilsin, değil mi?"

"Sence?"

"Ben... bir zamanlar biliyordum. Oldukça eminim. Bir zamanlar. Nasıl olduğunu bilirsin... kafam böyle... şey gibi, hani... içinde delikler vardır ya... suyu süzülsün diye marulları içine koyarsın falan... ee..."

Çekilen sürgülerin sesi duyuldu ve büyük kapıya oturtulmuş yaya kapısı açıldı.

Muhtemel kumandan, Albert'ın Klatch rütbelerinden anladığı kadarıyla, bir çavuştu. Hatırlayamadığı şeyler arasında güzel bir uyku çekmek de varmış gibi görünüyordu.

Kalenin içinde, oturan veya zar zor ayakta duran bir avuç Klatch askeri daha vardı. Çoğu sargılıydı. Bir daha *asla* güzel bir uyku çekemeyecek çok sayıda asker ise sıkışmış kumların üzerinde yatıyordu.

"Burada neler oldu?" diye sordu Albert. Otoriter bir ses tonu vardı. Çavuş, elinde olmadan selam çaktı.

"D'regler saldırdı efendim!" dedi, hafifçe sallanarak. "Yüzlercesi! Sayıca bizden üstündüler... şey kadar... ee... dokuzdan sonra gelen sayı neydi? İçinde bir var."

"On."

"Ona bir üstündüler efendim."

"Ama görüyorum ki siz hayatta kalmışsınız?" dedi Albert.

"Ah," dedi çavuş. "Evet. Ee... evet. O kısmı biraz karışık aslında. Şey, onbaşı? Onbaşı mıydın sen? Hayır, sen onun yanındakisin. İki şeritli olan?"

"Ben mi?" dedi ufak tefek, şişman bir asker.

"Evet. Ona neler olduğunu anlat."

"Ah. Tamam. Ee... eh, orospu çocukları bizi ok yaylımına tuttu, tamam mı? Ve hepimizin işi bitmiş gibi görünüyordu. Sonra biri, cesetlerin eline mızrak ve arbalet tutuşturup surlara dikmemizi önerdi ki, orospu çocukları gücümüzün hâlâ yerinde olduğunu sansın..."

"Orijinal bir fikir değil gerçi," dedi çavuş. "Düzinelerce kez yapılmıştır."

"Evet," dedi onbaşı mahcup mahcup. "*Onlar da* öyle düşünmüş olmalı zaten. Ve sonra... ve sonra... onlar kum tepelerinden aşağı dörtnala gelirlerken... kahkahalar atarak ve 'Yine aynı numara!' gibi şeyler söyleyerek neredeyse tepemize binmişlerken... Biri çıktı ve 'Fırlat!' diye bağırdı... Ve onlar da... *fırlattı*."

"*Ölü adamlar* mı fırlattı?"

"Ben Lejyon'a şey için katıldım... şey... hani aklınla yaparsın ya..." diye başladı onbaşı.

"Unutmak?" dedi Albert.

"Doğru. Unutmak. Ve bu işte gittikçe daha da başarılı olu-

yorum. Ama inan bana, eski dostum Dürtdürt Malik'in, iğne yastığına dönmüş bir hâlde düşmana ok yağdırışını unutamayacağım," dedi onbaşı. "Uzun süre unutamayacağım. Gerçi yine de deneyeceğim."

Albert surlara baktı. Hepsi boştu.

"Her neyse, daha sonra da biri onları sıraya soktu ve hepsi uygun adım yürüyüp gitti," dedi onbaşı. "Biraz önce bakmaya gittim, yalnızca mezarlar vardı. *Birbirlerinin* mezarını kazmış olmalılar..."

"Söylesene," dedi Albert, "ikide biri bahsettiğin bu 'biri', kim?"

Askerler bakıştı.

"Biz de demin onu konuşuyorduk," dedi çavuş. "Hatırlamaya çalışıyorduk. Savaş başladığında o... Çukur'daydı..."

"Uzun boylu biri miydi?" dedi Albert.

"Olabilir, olabilir," diye başını salladı onbaşı. "Uzun boylu bir sesi vardı, orası kesin." Kendi ağzından çıkan sözlere şaşırmış göründü.

"Tarif edebilir misin?"

"Eh, şeyi vardı... yanında... yaklaşık olarak... üç aşağı beş yukarı..."

"Yüksek sesli ve pesten bir görüntüsü mü vardı?" dedi Albert.

Onbaşı rahatlayarak sırıttı.

"İşte o," dedi. "Asker... Aylak... İs... İs... Ah, adını tam olarak hatırlayamıyorum..."

"Şeyden dışarı çıkarken..." diye araya girdi çavuş, sinirle parmaklarını şıklatarak, "hani açıp kapatırsın ya... Tahtadan yapılan şey. Menteşeleri ve sürgüleri var. Hah, teşekkür ederim.

Kapı. Evet. Kapıdan çıkarken dedi ki... şey... Ne demişti onbaşı?"

"SON AYRINTISINA KADAR, dedi efendim."

Albert kalede etrafına bakındı.

"Gitti yani?"

"Kim?"

"Bana anlattığınız adam."

"Ha. Evet. Şey. Kim olduğuna dair *sizin* bir fikriniz var mı offendi? Yani... hayret vericiydi ya... Tam bir moral kaynağı..."

"Birlik *ruhu*," dedi, zaman zaman nahoş biri olabilen Albert. "Her neyse... Nereye gideceğini söylememiştir herhâlde?"

"Kim nereye gideceğini söylememiştir?" dedi çavuş, dürüst bir merakla alnını kırıştırarak.

"*Unut* gitsin," dedi Albert.

Kaleye son bir kez göz gezdirdi. Bu kalenin ayakta kalıp kalmamasının ya da noktalı çizginin o yana veya bu yana kaymasının, dünya tarihinde en ufak önemi yoktu muhtemelen. Bir şeyleri kurcalamak, tam da Ölüm'ün yapacağı işti...

Bazen insan olmaya da çalışıyor, diye düşündü, ve elbette onu da eline yüzüne bulaştırıyor...

"İşine bak sen çavuş," dedi ve çöle çıktı.

Lejyonerler, kum tepelerinin arasında kaybolan Albert'ı izlediler; ardından da yine, kaleye çekidüzen verme işine döndüler.

"Kimdi o sence?"

"Kim?"

"Biraz önce bahsettiğin kişi."

"Öyle mi yaptım?"

"Neyi öyle mi yaptın?"

Albert bir kum tepesine çıktı. Buradan bakınca, kumların arasında tehlikeli bir biçimde kıvrılan noktalı çizgi zar zor görülebiliyordu.

CİYK.

"Bir de bana sor..." dedi Albert.

Cebinden son derece pis bir mendil çıkardı, dört köşesine de minik birer düğüm attı ve doğaçlama takkesini kafasına taktı.

"Tamam," dedi, sesinde küçük bir kararsızlıkla. "Sanırım bu işi mantıklı bir biçimde yapmıyoruz."

CİYK.

"Yani, onun peşinde fır dönmek de mümkün."

CİYK.

"Bu yüzden, belki de bu konuda düşünmemiz lazım."

CİYK.

"Şimdi... Sen Disk'te olsan, kendini biraz tuhaf hissetsen ve dilediğin her yere ama her yere gidebiliyor olsan... Nereye giderdin?"

CİYK?

"Hiç fark etmez. Ama adının hiç hatırlanmadığı bir yer olmalı."

Sıçanların Ölümü sonsuz, şekilsiz ve her şeyden öte *kuru* çöle baktı.

CİYK.

"Biliyor musun, sanırım haklısın..."

Ağaç, bir elma ağacıydı.

Evet, bana salıncak yapmıştı, diye hatırladı Susan.

Oturdu ve salıncağa baktı.

Oldukça karmaşık bir görüntüydü. Ve ortaya çıkan sonuca bakılırsa, Ölüm'ün düşünce süreci şu şekilde gelişmiş gibiydi:

Açık ki, bir salıncağın, en sağlam dala asılması şarttı.

Aslında, güvenlik en önemli şey olduğundan, salıncağı ağacın *en sağlam iki dalına* asmak en güzeli olurdu; yani birer ucu ayrı birer dala bağlanacaktı.

Fakat en sağlam dallar, ağacın iki ayrı yanındaydı.

Asla geri adım atma. Mantık bunu gerektirirdi. Bir mantıklı adımın ardından bir mantıklı adım daha atarak, ilerlemeye her zaman devam etmek gerekirdi.

Dolayısıyla, ağacın gövdesinin ortasından iki metrelik bir kısmı kesip çıkarmıştı ve böylece salıncağın sallanmasını sağlamıştı.

Ağaç ölmemişti. Hâlâ oldukça sağlıklıydı.

Ancak elbette, gövdenin büyük kısmının var olmaması, ağacın aşağı düşmesi gibi minik bir soruna yol açmıştı. Neyse ki bu sorunu da, halatların bağlandığı yerlerin biraz ötesine, dalların hemen altına, iki büyük destek ekleyerek çözülmüştü; böylece ağacın üst kısmının da yerden hemen hemen doğru yükseklikte kalmasını sağlamıştı.

Susan, bu görüntüye o zaman bile nasıl güldüğünü hatırlıyordu. Büyükbabası ise orada, yanlış olan şeyin ne olduğunu anlamaya çalışarak, öylece dikilmişti...

Ve sonra birden, Susan her şeyi apaçık anladı.

Ölüm *böyle* çalışıyordu. Ne yaptığını tam olarak anlamıyordu asla. Bir şey yapıyordu ve yaptığı şey yanlış çıkıveriyordu. *Annesi örneğin. Sorumluluğu altında, yetişkin bir kadın buluvermişti aniden ama ne yapması gerektiğini bilmiyordu.* Bu yüzden, durumu düzeltmek için başka bir şey yapmıştı ve bu, her şeyi daha da be-

ter hâle getirmişti: *Babası. Ölüm'ün çırağı!* Ve *bu* durum da yoldan çıkınca, ki durum zaten kendi potansiyel yanlışlığını kendi içinde taşıyordu, düzeltmek için yeni bir şey yapmıştı:

Kum saatini ters çevirmişti.

Ondan sonrası da zaten, matematik meselesiydi.

Ve *Görev* meselesi.

"Merhabaaa... *ah, lanet olsun Atlın, nerede olduğumuzu söyle bana... hah...* Sto Laaat! Yihhuu!"

Buradaki seyirci kitlesi daha da büyüktü, çünkü posterlerin asılması ve Ankh-Morpork'tan gelen haberin dilden dile yayılması için daha fazla zaman vardı. Grup, kemikleşmiş büyük bir kalabalığın, Pseudopolis'ten buraya kadar peşlerinden gelmiş olduğunu fark etti.

Şarkılar arasındaki kısa molada, seyircilerin mobilyalar üzerinde hoplayıp zıplamaya başlamasından biraz önce, Cliff, Atlın'a doğru eğildi.

"Ön sıradaki trolü görüyon mu?" dedi. "Asfalt parmaklarına basıyo bak?"

"Şu, cüruf yığınına benzeyen mi?"

"Pseudopolis'te de vardı o kız," dedi Cliff gülümseyerek. "Sürekli bana bakıyo!"

"Yürü be, kim tutar seni!" dedi Atlın, borazanında birikmiş tükürüğü boşaltarak. "Çakmaktaşı gibi çarpıyorsun he?"

"Sence, Asfalt'ın bahsettiği şu... *gurupik* hayranlardan biri olabilir mi?"

"Olabilir..."

Başka haberler de hızlı yayılmıştı. Şafağın ilk ışıkları, bir başka yeniden dekore edilmiş odaya; Kraliçe Keli'nin, grubun

bir saat içinde şehri terk etmemesi durumunda bunun sonuçlarına katlanması gerektiğine dair ilamına ve bir başka telaşlı çıkışa tanıklık etti.

Buddy, parke taşları üzerinde hoplayıp zıplayarak Quirm'e doğru yol alan arabada uzanmıştı. Kız bir daha gelmemişti. İki gece boyunca seyirciler arasında onu aramıştı ama kızı görememişti. Hatta, *kızın* onu araması ihtimaline karşı gecenin bir yarısı kalkmış, boş sokaklarda dolaşmıştı. Onun gerçekten var olup olmadığını merak etmeye başlamıştı artık. Gerçi, iş buna gelirse, *kendisinin* var olup olmadığından da yarı yarıya emindi ancak. Sahneye çıktığı zamanlar dışında.

Diğerlerinin konuşmalarını yarım kulakla dinledi:

"Asfalt?"

"Evet Bay Atlın?"

"Cliff ve ben, bir şeyi fark etmeden geçemedik de..."

"Evet Bay Atlın?"

"Şu ağır, deri çantayı yanından hiç ayırmıyorsun."

"Evet Bay Atlın."

"Bence bu sabah biraz daha ağırlaşmıştı."

"Evet Bay Atlın."

"Para o çantanın içinde, değil mi?"

"Evet Bay Atlın."

"Ne kadar var?"

"Ee... Bay Dibbler dedi ki, sizi para meseleleriyle endişelendirmeyecekmişim," dedi Asfalt.

"Hiç sorun diil," dedi Cliff.

"Evet," dedi Atlın. "Endişelenmeyi *severiz* biz."

"Şey..." Asfalt dudaklarını yaladı. Cliff'in tavırlarında çok kasıtlı bir şeyler vardı. "Yaklaşık olarak, iki bin dolar Bay Atlın."

Araba bir süre sallana sallana ilerlemeye devam etti. Manzara birazcık değişmişti. Tepeler vardı ve çiftlikler daha küçüktü.

"İki bin dolar," dedi Atlın. "*İki* bin dolar. İki *bin* dolar. İki bin *dolar*."

"Neden iki bin dolar deyip duruyosun?" dedi Cliff.

"Çünkü daha önce hiç iki bin dolar deme *şansım* olmamıştı."

"Bu kadar yüksek sesle söyleme ama."

"İKİ BİN DOLAR!"

"Şşşt!" dedi Asfalt çaresizce, Atlın'ın bağırışı tepelerden yankılanırken. "Burası haydut diyarı!"

Atlın çantayı süzdü.

"Ondan haberim var!" dedi.

"Bay Dibbler'ı kastetmiyorum ki!"

"Sto Lat ile Quirm arasındaki yoldayız," dedi Atlın sabırla. "Burası Koçbaşı yolu değil. Burası uygar bir yer. Uygar yerlerde yol ortasında soymazlar seni." Karanlık bakışlarla çantaya baktı yine. "Şehre girene kadar beklerler. *Bu yüzden* 'uygarlık' deniyor buna. Hah, bu yolda en son ne zaman biri soyuldu, söyleyebilir misin bana?"

"Sanırım cuma günü!" dedi kayaların arasından gelen bir ses. "Ah, lanet ols..."

Atlar hemen şahlandı ve dörtnala kalktı; Asfalt'ın kırbaç şaklatması neredeyse içgüdüseldi.

Oradan kilometrelerce uzaklaşmadan, yavaşlamadılar.

"Para hakkında söylenip durmaktan vazgeç, tamam mı?" diye tıslad Asfalt.

"Ben profesyonel bir müzisyenim," dedi Atlın. "*Elbette* para hakkında düşüneceğim. Quirm'e ne kadar var?"

"Az," dedi Asfalt. "Birkaç kilometre kaldı."

Nihayet, bir sonraki tepenin ardından, bir koya sokulmuş olan şehir gözlerinin önüne serildi.

Şehrin kapılarında toplanmış bir grup insan vardı. Kapılar kapalıydı.

Akşam güneşi miğferlerinden yansıyordu.

"Ucunda balta olan uzun sopalara ne deniyor?" dedi Asfalt.

"Baltalı kargı," dedi Buddy.

"Onlardan çok var," dedi Asfalt.

"Bizim için diillerdir, di mi?" dedi Cliff. "Biz yalnızca müzisyeniz."

"Uzun cübbeler giymiş, altın zincirler falan takmış adamlar da görüyorum," dedi Asfalt.

"Şehir eşrafı," dedi Atlın.

"Bu sabah bizi geçen atlı vardı ya..." dedi Asfalt. "Sanırım haber buraya kadar ulaşmış."

"Evet ama, sahneyi yerle bir edenler biz değildik ki," dedi Cliff.

"Eh, yalnızca altı kere bis yaptınız," dedi Asfalt.

"Sokaklarda isyan eden de biz değildik."

"Keskin baltaları olan adamlar bunu anlayacaktır eminim..."

"Belki de otellerinin yeniden dekore edilmesini istemiyolardır. Sarı duvar kâğıdıyla turuncu perde kullanmanın hata olduğunu *söyledim* sana..."

Araba durdu. Kürk kenarlı pelerin ve üç köşeli şapka takmış tombul bir adam, huzursuz bir tavırla gruba kaşlarını çattı.

"Siz, İçinde Taşlar Olan Grup olarak bilinen müzisyenler misiniz?" dedi.

"Sorun nedir beyefendi?" dedi Asfalt.

"Ben Quirm valisiyim. Quirm kanunlarına göre, içinde taşlar olan müzik burada yasak. Bakın, tam burada yazıyor..."

Havalı bir hareketle bir parşömen rulosunu açtı. Atlın onu yakaladı.

"Bu mürekkep bayağı bir ıslak yalnız?" dedi.

"İçinde taşlar olan müzik; kamu huzurunu bozan, sağlığa zararlı, ahlaka mugayir ve tuhaf bedensel kıvranmalara yol açan bir müzik türü," dedi adam, parşömeni geri çekerek.

"Quirm'e giremeyecek miyiz yani?" dedi Atlın.

"Girmek zorundaysanız girin," dedi vali. "Ama müziğinizi çalamazsınız."

Buddy arabada ayaklandı.

"Ama çalmak *zorundayız*," dedi. Gitarı kayışında döndü. Buddy onun sapını tuttu ve diğer elini tehditkârca kaldırdı.

Atlın çaresizlik içinde etrafına baktı. Cliff ve Asfalt, elleriyle kulaklarını tıkamıştı.

"Ee..." dedi Atlın, "bence tam da pazarlık yapabileceğimiz bir durumdayız, değil mi?"

Arabadan indi.

"Sanırım ekselansları duymamış ama," dedi, "müzik vergisi diye bir şey var."

"*Ne* vergisi?" dedi Asfalt ve vali, aynı anda.

"Ah, yeni çıktı," dedi Atlın. "İçinde taşlar olan müzik çok popüler olduğu için. Bilet başına elli peni müzik vergisi alınıyor. Sto Lat'ta, ee... iki yüz elli dolar etmiş olmalı. Ankh-Morpork'ta onun iki katıydı elbette. Ataerk'in aklına geldi."

"Gerçekten mi? Aslında tam da Vetinari'nin yapacağı şey..." dedi vali, çenesini ovalayarak. "Sto Lat'ta iki yüz elli dolar ha? Küçücük bir yer üstelik..."

Miğferinde tüy olan bir bekçi tedirginlikle selam verdi.

"Affedersiniz efendim, ama Sto Lat'tan gelen mesaj *diyordu ki*..."

"Bir dakika," dedi vali sinirli sinirli. "Düşünüyorum..."

Cliff eğildi.

"Rüşvet veriyosun, di mi?" diye fısıldadı Atlın'ın kulağına.

"Hayır, *vergi* veriyorum," dedi Atlın.

Bekçi yine selam verdi.

"Ama gerçekten efendim, oradaki muhafızlar..."

"Yüzbaşı!" diye terslendi vali, düşünceli düşünceli Atlın'a bakmaya devam ederek. "Bu siyasi bir mesele! Sus lütfen!"

"Ve iyi niyetimizin bir göstergesi olarak," dedi Atlın, "vergiyi gösteriden *önce* ödememiz hoş bir fikir olmaz mıydı sizce de?"

Vali hayretle onlara baktı. Parası olan müzisyenler fikrini kavramakta güçlük çekiyordu.

"Ama efendim, mesaj diyordu ki..."

"İki yüz elli dolar," dedi Atlın.

"Efendim..."

"Bak şimdi yüzbaşı," dedi vali, sonunda bir karara varmış görünerek, "Sto Latlıların biraz... tuhaf olduklarını biliyoruz, değil mi? Bu alt tarafı müzik ne de olsa. Tuhaf bir mesaj olduğunu düşündüğümü *söylemiştim* sana. Şahsen ben, müziğin ne zararı olabilir, anlamıyorum. Ve bu genç insa... ee... bu gençlerin, işlerinde çok *başarılı* oldukları da çok açık," diye ekledi. Çok kişi gibi valinin de bunu önemli bulduğu açıktı. Kimse *fakir* bir hırsızı sevmez. "Evet," diye devam etti, "bizi buna inandırmaya çalışmak tam da Latlıların yapacağı iş. Sırf burada yaşıyoruz diye aptal olduğumuzu düşünüyorlar."

"Evet ama Pseudopo..."

"Ah, onlar mı? O burnu büyük tipler mi? Bir parça müzikte yanlış bir taraf yok, değil mi? Özellikle de..." Atlın'ı süzdü. "...*halkın* iyiliği için olduğunda. Onları içeri al yüzbaşı."

Susan eyeri taktı.

Nereye gitmesi gerektiğini biliyordu. Hatta orayı bir kez görmüştü bile. Şimdilerde kenarına yeni bir çit dikmişlerdi ama yol hâlâ tehlikeliydi.

Susan, gitmesi gereken zamanı da biliyordu.

"Ölü Adam Dönemeci" adını almadan hemen öncesi.

"Merhaba Quiiirm!"

Buddy bir akor çaldı. Ve poz verdi. Ucuz payetlerin pırıltısı gibi hafif, beyaz bir parıltı saçıyordu.

"Ah-hah-*hah!*.."

Tezahüratlar, tanıdık bir ses duvarına dönüştü.

Bizi sevmeyen tipler tarafından öldürüleceğimi sanıyordum başta, diye düşündü Atlın, *şimdiyse bize bayılan tipler tarafından öldürülebileceğimizi düşünüyorum...*

Dikkatle etrafına bakındı. Duvarların dibinde muhafızlar vardı. Yüzbaşı aptal bir adam değildi.

Umarım Asfalt beni dinlemiştir ve arabayı sahnenin hemen dışına bırakmıştır...

Sahne ışıkları altında ışıldayan Buddy'ye baktı.

Birkaç bis yaparız, sonra da arka merdivenden çıkıp gideriz, diye devam etti Atlın düşüncelerine. Büyük deri çanta Cliff'in bacağına zincirlenmişti; onu çalmaya kalkan, bir ton davulcu sürüklemeye çalışırken bulurdu kendini. *Gerçi ne çalacağımızı*

bilmiyorum bile. Hiçbir seferinde bilmiyorum. Yalnızca üflüyorum ve... oluyor işte. Bunun doğru olduğunu söyleyemez kimse.

Buddy, disk atan adam heykeli gibi savurdu kolunu yine ve bir akor, uçarak gidip seyircilerin kulaklarına çarptı.

Atlın borazanını dudaklarına kaldırdı. Çıkan ses, penceresiz bir odada yanan siyah kadife gibiydi.

İçinde taşlar olan müzik tüm ruhunu doldurmadan önce Atlın düşündü: *Öleceğim. Müziğin bir parçası bu. Gerçekten, çok yakında öleceğim. Hissedebiliyorum. Her gün. Gittikçe yaklaşıyor...*[32]

Yine Buddy'ye baktı. Delikanlı, çığlıklar atan kalabalığın içinde birini ararmış gibi seyircileri inceliyordu.

Amma da Çok Sallanıp Yuvarlanıyoruz'u[33] çaldılar. *İçinde Taşlar Olan Müziği Ver Bana*'yı[34] çaldılar. Ve elbette *Cennete Patika*'yı çaldılar ve elbette, seyirciler arasında en az yüz kişi, sabahleyin koşup bir gitar almaya yemin etti.

Kalpleriyle; ama özellikle de *ruhlarıyla* çaldılar.

Dokuz kez bis yaptıktan sonra nihayet sahneden indiler. Kalabalık daha fazlasını isteyerek yeri göğü inletirken tuvalet penceresine tırmanıp ara sokağa geçtiler.

Asfalt, bir çuvalın içinde yeni birikenleri deri çantaya boşalttı. "Yedi yüz dolar daha!" dedi, arabaya binmelerine yardım ederek.

"Evet. Ve biz, adam başı on dolar alıyoruz," dedi Atlın.

"Bay Dibbler'la konuşun," dedi Asfalt, at nalları şehir kapısına doğru takırdarken.

"Konuşacağım."

"Fark etmez," dedi Buddy. "Bazen para için yaparsın, bazen de müzik için."

"Hah! O da olur bir gün..."[35] Atlın oturduğu sıranın altını karıştırdı. Asfalt oraya iki sandık bira saklamıştı.

"Yarın Festival var çocuklar!" diye gürledi Cliff, araba kapı kemerinin altından geçerken. Kalabalığın gümbürtüsü buradan bile duyuluyordu.

"Ondan sonra yeni bir kontratımız olacak işte," dedi cüce. "Üzerinde bir sürü sıfır olan bir kontrat..."

"Şimdi de sıfırımız var?" dedi Cliff.

"Evet ama *önünde* yüksek rakamlar yok. Değil mi Buddy?"

Dönüp baktılar. Buddy gitarı göğsüne bastırmış, uyuyordu.

"Hemen uyumuş," dedi Atlın.

Yine önüne döndü. Ay ışığı altında soluk bir yol uzanıyordu önlerinde.

"Yalnızca çalışmak istediini söylemiştin," dedi Cliff. "Ünlü olmak istemediini söylemiştin. Onca altın hakkında endişelenmek ve kızların sana zincir zırhlarını fırlatması falan hoşuna mı gitti?"

"Tahammül ediyorum işte..."

"Ben kendime bi taş ocağı yaptırcam," dedi trol.

"Öyle mi?"

"Evet. Hem de kalp şeklinde."

Karanlık, fırtınalı bir gece. Atları kaçıp gitmiş bir at arabası, faydasız, dingildek bir çiti yıkıp geçiyor ve ötesindeki derin vadiye yuvarlanıyor. Bir kaya çıkıntısına bile çarpmadan düşüyor, çok aşağıdaki kurumuş nehir yatağına çarpıyor ve patlarcasına dağılarak paramparça oluyor. Sonra, arabanın fenerlerindeki gazyağı tutuşuyor, ikinci bir patlama oluyor ve bu patlamanın içinden –trajedilerde bile bazı geleneklere uymak

gerektiğinden– alev alev yanan bir tekerlek çıkıyor ve yuvarlanarak uzaklaşıyor...

Susan için tuhaf olan, hiçbir şey hissetmemesiydi. Hüzünlü düşünceler *düşünebiliyordu*, çünkü bu koşullar altında hüzünlü olması *gerektiğini* biliyordu. O arabada kimlerin olduğunu da biliyordu. Fakat tüm bunlar çoktan olup bitmişti. Durdurmak için yapabileceği hiçbir şey yoktu, çünkü durdursa, var olmamış olurdu. Oysa şimdi burada durmuş, olmuş olan şeyleri izliyordu ve tam da bu yüzden durdurmamıştı. Hepsi bu yüzden olmuştu. Durumdaki mantığın, devasa kurşun levhalar gibi yerli yerine oturduğunu hissetti.

Belki bu olayın *olmadığı* bir yer de vardı. Belki o yerde araba diğer yöne doğru kaymıştı; belki bir kayaya denk gelip durmuştu ya da belki arabacı o keskin dönemeci hatırlamıştı... Ama o olasılıklar da ancak *bu* olasılık var olduğu sürece vardı.

Bu bilgi kendisine ait değildi. Çok, çok daha eski bir zihinden akıp geliyordu ona.

Bazen insanlar için yapabileceğin tek şey, onların yanında olmaktır.

Binky'yi uçurum yolunun kenarındaki gölgelere sürdü ve bekledi. Birkaç dakika sonra taşlar takırdadı ve bembeyaz bir at ile binicisi, nehir yatağından neredeyse dümdüz yükselerek belirdi.

Binky'nin burun delikleri kabardı. Parapsikolojide, kendi kendinizle karşılaştığınızda içinizi dolduran huzursuzluk duygusunu anlatan bir sözcük yoktur.*

Susan, atından inen ve tırpanına dayanarak durup nehir yatağına bakan Ölüm'ü izledi.

* Oysa insanlar bu duyguyu sürekli hisseder.

Ve düşündü: Ama *bir şeyler* yapabilirdi.

Değil mi?

Şekil sırtını dikleştirdi ama ona dönüp bakmadı.

EVET. BİR ŞEYLER YAPABİLİRDİM, dedi.

"Ama... nasıl... burada olduğumu nasıl anladın?.."

Ölüm sinirle elini salladı.

ÇÜNKÜ SENİ *HATIRLIYORUM*. SEN DE ŞİMDİ ŞUNU ANLA: ANNENLE BABAN, BU OLANLARIN, OLMASI GEREKTİĞİNİ BİLİYORDU. HER ŞEYİN *BİR YERLERDE* OLMASI GEREK. ONLARLA BU KONUDA KONUŞMADIĞIMI MI SANIYORSUN? AMA BEN CAN VEREMEM. BEN YALNIZCA, ÖMÜR UZATMA BAHŞEDEBİLİRİM, DEĞİŞİMSİZLİK BAHŞEDEBİLİRİM; ÇÜNKÜ YALNIZCA *İNSANLAR* CAN VEREBİLİR. ANNENLE BABAN, ÖLÜMSÜZLÜĞÜ DEĞİL, İNSAN OLMAYI TERCİH ETTİ. VE KENDİNİ DAHA İYİ HİSSETMENİ SAĞLAYACAKSA, HEMEN ÖLDÜLER. *ÂNINDA*.

Sormam lazım, diye düşündü Susan. Söylemem lazım. Yoksa *ben* insan değilim demektir...

"Peki, ben geri dönüp... onları kurtarsam..." Bu cümlenin bir soru olduğunu, yalnızca çok hafif bir titreme anlatıyordu.

KURTARMAK? *NE İÇİN?* TÜKENMİŞ BİR YAŞAM İÇİN Mİ? *BAZI ŞEYLER, NİHAYETE ERER*. BUNU BİLİYORUM. AKSİNİ DÜŞÜNDÜĞÜM OLMUŞTUR, AMA... GÖREV OLMAZSA, BEN NEYİM? BİR KANUN *OLMALI*.

Susan'a hiç bakmadan eyere tırmandı ve Binky'yi mahmuzlayarak vadinin üzerine doğru uçtu.

Phedre Yolu'ndaki tavlanın arkasında bir saman yığını vardı. Yığın bir anlığına kabardı ve boğuk bir küfür duyuldu.

Bir an sonra öksürükler yükseldi ve hayvan pazarının yanındaki tahıl ambarından bir başka, çok daha sunturlu bir küfür işitildi.

Bundan kısa süre sonra ise Kısa Sokak'taki eski bir yem dükkânının çürük yer tahtaları yukarı doğru patladı ve bu sefer yükselen küfür, bir un çuvalından sekti.

"Aptal kemirgen!" diye bağırdı Albert, parmağını kulağına sokup içine dolan tahılları temizleyerek.

CİYK.

"Yani! Ne büyüklükte olduğumu sanıyorsun?"

Albert ceketine yapışmış saman ve unu silkeledi ve pencereye yürüdü.

"Ah," dedi, "Yamalı Davul'a yamanalım madem..."

Albert'ın cebindeki kum, geçmişten geleceğe yaptığı kesintisiz yolculuğa devam etti.

Hibiscus Dunelm meyhaneyi bir saatliğine kapatmaya karar vermişti. Basit bir işlemdi. Önce, çalışanlarıyla birlikte, kırılmamış kupa ve bardakları topladı ve bu iş gerçekten çok kısa sürdü. Sonra ikinci el piyasasında iyi para eden muhtelif silahlar aradılar yerlerde. Sarhoş, ölü veya her ikisi birden olduklarından itiraz edecek durumda olmayan kişilerin ceplerini karıştırdılar. Ardından mobilyaları kenara çektiler ve diğer her şeyi arka kapıdan dışarı süpürerek Ankh Nehri'nin geniş, kahverengi bağrına attılar. Atıklar orada yığıldı ve yavaş yavaş battı.

Hibiscus son olarak büyük ön kapıyı kilitleyip sürgülemeye gitti...

...ama kapı kapanmadı. Hibiscus bakışlarını indirdi. Aralığa bir bot sıkışmıştı.

"Kapalıyız," dedi.

"Hayır, değilsiniz."

Kapı geriye itildi. Albert içeri girdi.

"Bu kişiyi gördün mü?" diye sordu, dikdörtgen bir kartonu Dunelm'in gözlerinin önüne uzatarak.

Bu büyük görgüsüzlüktü. Dunelm, gördüğü kişileri başkalarına anlatarak hayatta kalabileceği bir sektörde değildi. Bütün bir gece boyunca kimseyi görmeden içki servisi yapabilirdi o.

"Hayatım boyunca görmedim," dedi, düşünmeden ve kartona bile bakmadan.

"Bana yardım etmen lazım," dedi Albert, "yoksa korkunç şeyler olacak."

"Yürü git be!"

Albert kapıyı geri geri tekmeleyerek kapattı.

"Seni uyarmadığımı söyleme," dedi.

Omzuna tünemiş olan Sıçanların Ölümü, kuşkuyla havayı kokladı.

Bir an sonra Hibiscus'un çenesi masalardan birine sıkıca bastırılmıştı.

"Şimdi, buraya geldiğini biliyorum," dedi Albert, nefesinde en ufak değişim olmadan, "çünkü herkes eninde sonunda buraya gelir. Bir daha bak."

"İyi de, bu bir Karok kartı," dedi Hibiscus boğuk bir sesle. "Ve o da Ölüm!"

"Öyle. Beyaz ata binmiş olan. Fark etmemen imkânsız. Yalnız, buradayken böyle görünmemiştir sanırım."

"Dur şunu doğru anlayayım," dedi meyhaneci, Albert'ın demir pençesinden kurtulmak için kıvranarak. "Bu şekilde *görünmeyen* birini görüp görmediğimi söylememi mi istiyorsun?"

"Tuhaf biri gibi olmalı. Çoğu müşterinden daha tuhaf..." Albert bir an düşündü. "Ve onu tanıyorsam, *çok* içmiş olmalı. Hep çok içer."

"Çok mu içer? Dostum, burası *Ankh-Morpork*..."

"Küstahlık etme, yoksa kızarım."

"Şu an kızgın değil misin yani?"

"Şu an yalnızca sabırsızlanıyorum. İstersen, kızabilirim de."

"Birkaç gün önce... biri vardı. Nasıl göründüğünü tam olarak hatırlayamıyorum."

"Ah. İşte o."

"Tüm stokumu içip bitirdi. Barbar İstilacılar oyunu hakkında yakındı. Sonra yere yıkılıp kaldı ve sonra da..."

"Sonra da ne?"

"Hatırlayamıyorum. Onu dışarı attık işte."

"Arka kapıdan mı?"

"Evet."

"Ama arka kapının ötesinde yalnızca nehir var?"

"Eh, neyse ki çoğu kişi batmadan önce ayılıyor."

CİYK, dedi Sıçanların Ölümü.

"Bir şey dedi mi peki?" dedi, ona kulak veremeyecek kadar meşgul olan Albert.

"Her şeyi hatırlamak hakkında bir şeyler dedi sanırım. Dedi ki... dedi ki, sarhoş olmak da unutturamamış ona. Kapı tokmakları ve... saçlı güneş ışığı hakkında söylendi durdu."

"Saçlı güneş ışığı mı?"

"Öyle bir şey."

Hibiscus'un üstündeki baskı aniden kalktı. Meyhaneci bir-iki saniye bekledi ve sonra büyük dikkatle başını çevirdi.

Arkasında kimse yoktu.

Hibiscus büyük dikkatle eğilip masaların altına baktı.

Albert şafak havasına çıktı ve biraz arandıktan sonra kutusunu çıkardı. Kutuyu açtı, can saatine baktı ve sonra kutunun kapağını *şak* diye kapattı.

"Tamam..." dedi. "Sırada ne var?"

CİYK!

"Ne va..."

Biri kafasına vurdu.

Öldürücü bir darbe değildi. Hırsızlar Loncası'ndan Timo Laziman, adam öldüren hırsızlara ne olduğunu biliyordu: Suikastçılar Loncası'ndan biri gelir ve onlarla konuşurdu. Ve tek söylediği şey "güle güle" olurdu.

Timo'nun tek istediği, yaşlı adamı bayıltmak ve ceplerini karıştırmaktı. Adamın bedeni yere çarparken çıkan sesi beklememişti mesela: Kırılan bir camın şıngırtısı gibiydi. Fakat o kadar nahoş bir sesti ki, yok olması gereken zamandan uzun süre sonra daha Timo'nun kulaklarında yankılanacaktı...

Adamın bedeninden bir şey sıçradı ve Timo'nun yüzüne doğru atıldı. İki iskelet pençe hırsızın kulaklarını yakaladı, sonra da kemikli bir burun hızla gelip alnına vurdu.

Timo haykırışlarla kaçtı.

Sıçanların Ölümü, Albert'a geri koştu. Yüzünü okşadı, birkaç kez çılgınca tekmeledi... Sonunda, çaresizliğe kapılarak, burnunu ısırdı.

Albert'ı yakasından tutup su kanalından dışarı çekmeye çalıştı ama yaşlı adamın cebinden gelen cam şıngırtıları devam edince durdu.

Gözyuvaları, Davul'un kapalı ön kapısına döndü çılgınca. Kemikleşmiş bıyıkları öfkeyle kabardı.

Bir an sonra Hibiscus, sırf kapıyı gök gürlemesi gibi döven kişiyi susturmak için, kapıyı açtı.

"*Dedim ki,* kapalıy..."

Bir şey, bacaklarının arasından içeri daldı, geçerken bir an için durup meyhanecinin ayak bileğini ısırdı ve sonra da burnunu kararlılıkla yere indirerek arka kapıya doğru koştu.

Buraya Hayda Parkı deniyordu; çünkü park, Ankh-Morpork'un içinde şaşılası bir yere ve ferahlığa sahipti. Ankh-Morporklular hem geleneksel tabirlerine hem de başka pek çok şeye dört elle yapışırlardı.

Ağaçları, çimenleri ve içinde hakiki balıkları olan bir gölü bile vardı. Ve tarihin o tuhaf cilvelerinden biri sonucunda, oldukça güvenli de bir yerdi. Hayda Parkı'nda soygun olayları nadiren görülürdü. Soyguncular da herkes gibi, güneşlenebilecekleri bir yer isterdi ne de olsa. Yani burası bir nevi tarafsız bölgeydi.

Ve şimdi, göl kıyısına genişçe bir sahne kurmakta olan işçiler haricinde görecek pek bir şey olmasa da, park dolmaya başlamıştı bile. Sahne arkası, direklere gerilmiş ucuz çuval beziyle ayrılmıştı. Zaman zaman heyecanlı seyirciler sahne arkasına geçmeye çalışıyordu ve Krizopras'ın trolleri tarafından göle atılıyorlardı.

Pratik yapan müzisyenler arasında Crash ve grubu hemen dikkat çekiyordu. Bunun sebebi kısmen, Crash'in gömleğini çıkarmış, Jimbo'nunsa onun yaralarına iyot sürüyor olmasıydı.

"Şaka yaptığını sanmıştım," diye hırladı Crash.

"Ama sana söyledim, senin odana koyduğumu *söyledim*, dedi Leş.

"Bu hâlde nasıl gitar çalacağım?" dedi Crash.

"Zaten gitar çalamıyorsun ki," dedi Noddy.

"Elime bak. Baksana!"

Eline baktılar. Jimbo'nun annesi, yaraları temizledikten sonra bir eldiven takmıştı ona. Yaralar çok derin değildi, çünkü aptal bir leopar bile pantolonunu çıkarmaya çalışan birinin yanında çok oyalanmazdı.

"Tek bir eldiven," dedi Crash korkunç bir sesle. "Eline tek bir eldiven takan ciddi müzisyen mi olurmuş?* Hem, eldivenle nasıl gitar çalacağım?"

"Sen nasıl gitar çalıyorsun ki zaten?"

"Siz üçünüze neden tahammül ediyorum, hiç bilmiyorum," dedi Crash. "Sanatsal gelişimime ket vuruyorsunuz. Sizden ayrılıp kendi grubumu kurmayı düşünüyorum."

"Bunu yapmayacaksın," dedi Jimbo, "çünkü bizden daha kötü kimseyi bulamazsın. Kabul etmek lazım. Berbatız."

Hepsinin paylaştığı ama şimdiye kadar dile getirmediği bir düşünceyi dile getirmişti. Etraflarındaki müzisyenler oldukça kötüydü, doğru; ama yalnızca *kötüydü*. Bazılarının azıcık müzik yeteneği vardı zaten. Kalanlara gelince... Onlar da yalnızca *çalamıyordu*. Yani başka hiçbir grubun, bagetlerle vururken davulları ıskalayan davulcuları ya da ancak bir trafik kazası kadar doğal ritim duygusuna sahip bas gitarcıları *yoktu*. Ve genellikle, gruplarına bir isim bulup bulup *değiştirmiyorlardı*. Bunlar hayal gücünden yoksun isimler olabiliyordu, evet; örneğin

* Michael Jackson'ın da bu imajı kullandığı gerçeğini görmezden gelirsek, haklı sayılabilir. (Gerçi MJ'in de, o imajı, ünlü deri hastalığının *elinden* başlaması yüzünden tercih ettiği söylentisi vardır...) [E.N.]

Büyük Bir Trol ve Başka Troller veya *Tavırlı Cüceler*[36] gibi; ama en azından, *kim* olduklarını biliyorlardı.

"*Biz Berbat Bir Grubuz*'a ne dersiniz?" dedi Noddy, ellerini ceplerine sokarak.

"Berbat olabiliriz," diye hırladı Crash, "ama içinde taşlar olan müziğin gerektirdiği tarzda berbatız."

"Vay vay, ne âlemdesiniz bakalım?" dedi Dibbler, çuval bezini itip geçerek. "Sahneye az kald... *Siz* ne arıyorsunuz burada?"

"Programda biz de varız Bay Dibbler," dedi Crash uysal uysal.

"Ben daha adınızı bile bilmezken, programda nasıl olabilirsiniz ki?" dedi Dibbler, elini sinirle posterlerden birine doğru sallayarak. "Adınız orada var mı?"

"Sanırım biz, 'Ve Diğer Guruplar' dediği yerdeyiz," dedi Noddy.

"Eline ne oldu?" dedi Dibbler.

"Pantolonum ısırdı," dedi Crash, dik dik Leş'e bakarak. "Gerçekten Bay Dibbler, bize bir şans daha veremez misiniz?"

"Bakarız," dedi Dibbler ve uzaklaştı.

Fazla itiraz edemeyecek kadar neşeli hissediyordu kendini. Her ne kadar, ekmek arası sosisler çok hızlı satıyor ve fakat ancak ufak tefek masrafları karşılayabiliyorduysa da, içinde taşlar olan müzik sektöründe daha önce hiç akla gelmeyen para kazanma yöntemleri de *vardı*. Ki Dibbler sürekli, yeni para kazanma yöntemleri düşünürdü.

Örneğin şu tişört işi vardı. O kadar ucuz ve o kadar ince pamuklu kumaştan yapılıyordu ki tişörtler, iyi bir ışık altında neredeyse görünmez oluyorlardı... ve daha ilk yıkamada da za-

ten dağılıyorlardı. Fakat şimdiye kadar en az *altı yüz* tane satmıştı! Hem de tanesi *beş* dolara! Üstelik tek yapması gereken, Klatch Toptan Ticaret Şirketi'nden tanesi on peniye bir sürü satın almak ve üstlerine baskı yapması için de trol Tebeşir'e tişört başına yarım dolar ödemek olmuştu.

Hatta Tebeşir, trollerde hiç görülmeyen bir girişimcilikle, kendi tişörtlerini bile basmıştı. Tişörtlerin üstünde şöyle yazıyordu:

Tebeşirin Dükkânı
Cırcır Sokak, No. 12
~ İş Yapılır ~

Ve o tişörtleri bile alıyorlardı. Tebeşir'in dükkânının reklamını yapmak için *para ödüyorlardı*. Dibbler dünyanın bu şekilde işleyebileceğini hayal bile etmemişti. Kendi kendilerini kırkan koyunları izlemek gibiydi. Ticaretin kanununun bu şekilde tersine dönmesine sebep olan şey her neyse, ondan kucak kucak istiyordu.

Dibbler bu yeni fikri, Yeni Ayakkabıcılar Sokak'ta çalışan ayakkabıcı Bay Sandal Et'e satmıştı bile* ve akabinde en yüz tişört, dükkândan yürüyüp gitmişti; ki Et'in ürünlerinin genelde *yapamadığı* bir şeydi bu... Herkes, sırf üzerinde yazılar var diye tişört almak istiyordu!

Dibbler *kazanıyordu*. Hem de günde binlerce dolar!

Ve şimdi de sahnenin önünde, yüz müzikkapanı, Buddy'nin sesini yakalamak üzere dizilmiş, hazır bekliyordu.

---

* SANDAL ET'in TERLİKLERİ
!!!Hem de Tabanlı!!!
AYAKLARINIZ YERE DEYSİN!

Eğer bu hızla giderse birkaç milyar yıl sonra en çılgın düşlerinde bile göremeyeceği kadar zengin olacaktı!

Hepsi, içinde taşlar olan müzik sayesindeydi!..

Bu toz pembe dünyada, tek bir küçük gölge vardı:

Festival öğlen başlayacaktı. Dibbler sahneye önce şu küçük, kötü grupları –yani diğer hepsini– çıkarmayı, sonunda da Grup'la bitirmeyi düşünmüştü. Yani aslında, henüz gelmedikleri için endişelenmeye gerek yoktu pek.

Ama ortada yoktular işte ve Dibbler endişeleniyordu.

Minik, karanlık bir şekil, Ankh kıyılarında dört dönüyordu. O kadar hızlı hareket ediyordu ki neredeyse bir bulanıklıktan ibaretti. Koklaya koklaya, çaresizce zikzaklar çiziyordu.

İnsanlar onu değilse de kaçışan sıçanları görüyordu. Siyah, kahverengi ve gri sıçanlar, nehir kıyısındaki iskeleleri ve rıhtımları terk ediyor, mümkün olduğunca uzağa kaçabilmek için birbirlerini ezip geçiyorlardı...

Bir saman yığını kabardı ve Atlın'ı doğurdu.

Atlın yere yuvarlandı. İnledi. Manzaraya ince bir yağmur yağıyordu. Sallanarak doğruldu, yükselip alçalan tarlalara baktı ve bir süreliğine bir çalı çitin arkasında kayboldu.

Birkaç saniye sonra geri döndü, samanlığı karıştırdı, yığının geri kalanından daha yumru yumru bir yer buldu ve metal burunlu botu ile tekrar tekrar tekmeledi.

"Ah!"

"Do bemol," dedi Atlın. "Günaydın Cliff. Merhaba dünya! Ah, hızlı şeritte bir hayata[37] dayanabileceğimi sanmıyorum; lahana yemekleri, kötü bira, adamı rahat bırakmayan onca sıçan..."

Cliff emekleyerek yığından çıktı.

"Dün gece bozuk amonyum klorit içmiş olmalıyım," dedi. "Kafamın tepesi hâlâ yerinde mi?"

"Evet."

"Yazık..."

Asfalt'ı botlarından tutup çektiler ve defalarca vurarak ayılttılar.

"Sen bizim turne menajerimizsin," dedi Atlın. "Başımıza bir şey gelmediğinden emin olman lazım."

"Eh, bunu yapıyorum, değil mi?" diye mırıldandı Asfalt. "Size *vurmuyorum* mesela. Buddy nerede?"

Üçü, saman yığınının etrafında dolaşarak yumruları dürtüklediler ama yalnızca ıslak saman gördüler. Buddy'yi biraz ötede, küçük bir tümseğin üzerinde buldular. Orada, rüzgârın etkisiyle kıvrımlı şekiller kazanmış birkaç çobanpüskülü çalısı yetişmişti. Buddy gitarını dizlerine yatırmış, bunlardan birinin altında oturmaktaydı. Yağmur, saçlarını yüzüne yapıştırmıştı.

Uyuyordu ve sırılsıklamdı.

Kucağında, gitar, yağmur damlalarını çalıyordu.

"Garip adam," dedi Asfalt.

"Hayır," dedi Atlın. "Sadece... tuhaf bir dürtüye kapıldı ve bu dürtü onu karanlık yollara itiyor."

"Evet. Garip."

Yağmur azaldı. Cliff gökyüzüne baktı.

"Güneş yükselmiş," dedi.

"Ah, olamaz!" dedi Asfalt. "Ne kadar uyudunuz?"

"Uyanık olduğum süre kadar," dedi Cliff.

"Neredeyse öğlen olmuş. Atları nereye bıraktım? Arabayı gören oldu mu? Biri Buddy'yi uyandırsın!"

Birkaç dakika sonra yeniden yola koyulmuşlardı.

"Biliyo musunuz," dedi Cliff, "dün gece sahneden o kadar çabuk indik ki o kızın gelip gelmediğini göremedim."

"Adı ne?" dedi Atlın.

"Bilmiyom ki," dedi trol.

"Ah, *gerçek* aşk bu," dedi Atlın.

"Ruhunda hiç mi romantiklik yok senin?" dedi Cliff.

"Kalabalık bir odada buluşan gözler falan mı?" dedi Atlın. "Hayır, pek yok..."

Buddy onları kenara iterek öne eğildi.

"Kesin sesinizi," dedi. Sesi alçaktı ve içinde en ufak mizah izi taşımıyordu.

"Yalnızca şakalaşıyorduk," dedi Atlın.

"Şakalaşmayın."

Asfalt, dostane hava eksikliğinin farkında, yola odaklandı.

"Festival'i dört gözle bekliyorsunuzdur herhâlde, değil mi?" dedi bir süre sonra.

Kimse yanıt vermedi.

"Büyük kalabalıklar çekmiştir eminim," dedi.

Nalların takırtısı ve arabanın sarsıntısı dışında ses çıkmadı. Dağa tırmanmışlardı. Yol şimdi bir vadinin kenarında dolana dolana yükseliyordu. Vadinin tabanında, yılın en ıslak zamanları haricinde bir nehir falan yoktu; kurumuştu. Kasvetli bir bölgeydi. Asfalt, gittikçe daha da kasvetli olduğunu hissediyordu.

"Eminim çok eğleneceksiniz," dedi bir süre sonra.

"Asfalt?" dedi Atlın.

"Efendim Bay Atlın?"

"Gözünü yoldan ayırma, olur mu?"

Rektör yürürken bir yandan da asasını ovuyordu. Hayli güzel bir asaydı; yaklaşık iki metre uzunluğundaydı ve epey büyülüydü. Ridcully onun büyüsel özelliğini çok sık kullanmazdı gerçi. Onun deneyimlerine göre, iki metrelik meşe ağacıyla birkaç kere vurularak kurtulunamayacak bir şey, muhtemelen büyüye karşı da bağışıklık taşırdı.

"Sizce de kıdemli sihirbazları getirsek iyi olmaz mıydı efendim?" dedi Ponder, ona ayak uydurmaya çalışarak.

"Maalesef mevcut ruh hâllerindeyken onları da getirmek, onun... yani her ne oluyorsa onun..." Ridcully uygun bir tabir aradı ve şunda karar kıldı: "...daha da beter olmasına sebep olur. Üniversite'de kalmaları konusunda ısrar ettim."

"Ya Drongo ve diğerleri?" dedi Ponder umutla.

"Muazzam büyüklükteki bir büyüsel boyut yırtılması durumunda, onların bir faydası olur mu sence?" dedi Ridcully. "Bizim zavallı Bay Hong'u hatırlıyorum da... Bir an için salyangoz yumurtası ve bezelye püresi servisi yapıyordu, bir an sonra ise..."

"Gümbedenek?" dedi Ponder.

"*Gümbedenek* mi?" dedi Ridcully, kalabalığı yara yara sokakta ilerlerken. "Ben öyle duymadım. Ben daha çok, 'Aaaah, ciyaak, çatırçutur-katır-çat!' gibi bir şeyler duydum. Bir de, kızarmış yemek yağmuru. Her neyse. Tüm kartlar ortaya serildiğinde Koca Kaçık Adrian ve işe yaramaz arkadaşları bir işe yarar mı?"

"Ee... muhtemelen hayır Rektörüm."

"Kesinlikle. Herkes çığlık atarak ortalarda koşuşturmaya başlar. Bu hiçbir zaman işe yaramamıştır. Fakat on seferin en

az dokuzunda, bir cep dolusu düzgün büyü ve iyice şarj edilmiş bir asa, başını beladan kurtarabilir."

"On seferin dokuzunda?"

"Kesinlikle."

"Ee... o dediklerinizle kaç sefer karşılaşmanız gerekti Rektörüm?"

"Eh... Bay Hong vardı işte... Veznedar'ın gardırobundaki Şey meselesi vardı... Bir de ejderha, hatırlarsın..." Ridcully dudaklarını kıpırdata kıpırdata parmaklarıyla saydı. "Şimdiye dek dokuz olmuş."

"Ve *her seferinde* işe yaradı, öyle mi efendim?"

"Kesinlikle! Bu yüzden, endişelenmeye hiç gerek yok. Açılın be insanlar! Sihirbaz geçiyor!"

Şehir kapısı açıldı. Araba kapıdan geçerken Atlın öne eğildi.

"Doğrudan parka gitme," dedi.

"Ama geç bile kaldık," dedi Asfalt.

"Fazla uzun sürmez. Küçük bir işim var. Önce Kurnaz Esnaf Sokağı'na gidelim."

"Orası nehrin ta karşı yakasında!"

"Bu iş önemli. Oradan bir şey almamız gerekiyor."

Halk sokakları doldurmuştu. Ankh-Morpork için bu hiç de sıradışı birşey değildi ama bu sefer neredeyse herkes aynı yöne gidiyordu.

"Sen de eğil," dedi Atlın, Buddy'ye. "Genç kadınların, üstüne atlayıp giysilerini yırtmaya çalışmasını istemeyiz, değil mi Buddy?.."

Döndü. Buddy yine uyumuştu.

"Ben niye eğilmiy..." diye başladı Cliff.

"Sen yalnızca peştamal giyiyorsun," dedi Atlın.

"Eh, onlar da onu yırtar, di mi?"

Araba, sokaklarda dolana dolana, Kurnaz Esnaf Sokağı'na gitti.

Minik dükkânlarla dolu bir sokaktı burası. Bu sokakta her şeyi yaptırabilir, onartabilir, süsletebilir, yeniden yaptırabilir, kopyalatabilir, sahtesini ürettirebilirdiniz. Her kapıdan, yanan fırınların parıltısı geliyordu. Her arka avluda dökümcüler dumanlar saçıyordu. Marangoz atölyelerinin bir kapı sonrasında fildişinden minik şekiller oyan adamlar çalışıyordu ve bu şekiller o kadar narindi ki, adamlar testere olarak, bronzdan kopyası çıkarılmış çekirge bacaklarını kullanıyordu. Her dört zanaatçıdan en az biri, diğer üçünün kullanacağı aletleri yapıyordu. Dükkânlar yalnızca yan yana değildi, çakışıyordu da. Bir marangoz, büyük bir masa siparişi aldığında, yer açabilmek için komşularının iyi niyetine güvenmek zorunda kalıyordu ve mesela o, masanın bir ucu üzerinde çalışırken, iki kuyumcu ve bir çömlekçi de diğer ucunu tezgâh olarak kullanıyordu. Sabah uğrayıp ölçünüzü aldırabileceğiniz ve akşamleyin tekrar gelip zincir zırh takımınızı ve yedek pantolonunuzu eksiksiz şekilde teslim alabileceğiniz dükkânlar bile vardı.

Araba küçük bir dükkânın önünde durdu ve Atlın aşağı atlayıp içeri girdi.

Asfalt, konuşulanları duyabiliyordu:

"Bitti mi?"

"İşte burada beyefendi. Sapasağlam oldu."

"Ses çıkaracak mı peki? Bu şeylerden birine dokunmadan önce bir çağlayanın arkasında boğa derisine sarınarak on beş gün geçirmen gerektiğini söylemiştim, biliyorsun."

"Dinle bayım. Bu paraya anca, kafama bir parça güderi sarıp beş dakikalığına duşa girdim. Halk müziği için bunun yeterli olmadığını söyleme bana."

Hoş bir tını duyuldu, ses bir anlığına havada asılı kaldı ve sonra sokağın genel şamatasında kayboldu.

"Yirmi dolar demiştik, değil mi?"

"Hayır, *sen* yirmi dolar demiştin. Ben *yirmi beş* dolar demiştim."

"Bir dakika o zaman..."

Atlın dışarı çıktı ve Cliff'e bakarak başını salladı.

"Tamam," dedi. "Sökül bakalım."

Cliff, memnunsuzlukla hırlayarak, bir anlığına ağzının arkasını kurcaladı. Ağzından çıkardığı şeyi Atlın'a uzattı, cüce de tekrar dükkâna girdi.

Asfalt, kurnaz esnafın, "Bu da ne böyle?" dediğini duydu.

"Azı dişi. Ederi en az..."

"Tamam tamam, yeter de artar."

Atlın bir çuvalla dışarı çıktı ve arabaya bindi. Çuvalı oturağın altına soktu.

"Tamam," dedi Asfalt'a. "Şimdi, doğruca parka."

Arka kapılardan birini kullanarak girdiler içeri. En azından, girmeye çalıştılar.

Önlerine iki trol çıktı. Krizopras'ın çetesindeki kabadayıların mermer parıltısına sahiptiler. Krizopras'ın teknik olarak bir sağ (ya da sol) kolu yoktu gerçi. Çoğu trol, sağ kolluk yapacak kadar zeki değildi.

"Bura gruplar için," dedi biri.

"Dooru," dedi diğeri.

"Grup *biziz* zaten," dedi Asfalt.

"Hangisi," dedi ilk trol. "Burda bi liste var."

"Dooru."

"Biz, İçinde Taşlar Olan Grup'uz," dedi Atlın.

"Hah, siz onlar diilsiniz. Ben onları gördüm. Parıldayan bi adam var ve gitarı çaldı zaman gitar..."

Uauauauaummmmm-iiiii-ngngng.

"Dooru..."

Akor kıvrılarak arabayı dolandı.

Buddy, gitarı elinde hazır, ayakta duruyordu.

"Vay be," dedi ilk trol. "*Harika!*" Peştamalını karıştırdı ve içinden, kenarı kıvrılmış bir kâğıt parçası çıkardı. "Buraya adını yazabilir misin? Oğlum Kil, senle tanıştıma *inanamıcak*..."

"Evet evet," dedi Buddy bıkkınlıkla. "Uzat."

"Benim için diil, oğlum Kil için," dedi trol, heyecanla ayak değiştirerek.

"Nasıl yazılıyor?"

"Fark etmez. Zaten okuma bilmiyo..."

"Dinlesenize," dedi Asfalt, kapıdan geçip sallana sallana sahne arkasına yaklaşırlarken, "birileri çalmaya başlamış bile. Geç kaldık ded..."

Dibbler telaşla yanlarına geldi.

"Nerede kaldınız?" dedi. "Birazdan siz çıkacaksınız! Şeyden hemen sonra... şey... Artık Kazık Kadar Adam Oldular'dan[38] sonra. Neyse. Turne nasıl gitti? Asfalt, buraya gel!"

Küçük trolü sahne arkasındaki gölgelere çekti.

"Bana para getirdin mi?" dedi.

"Yaklaşık olarak üç bin..."

"Şişşşt! Sessiz ol!"

"Zaten fısıldıyorum Bay Dibbler."

Dibbler dikkatle etrafına bakındı. Söz konusu meblağın içinde "biṇ" sözcüğü varsa, Ankh-Morpork'ta fısıltı diye bir şey yoktu. Ankh-Morpork'ta, böyle bir meblağı *düşündüğünüzü* bile duyarlardı.

"Gözünü paradan sakın ayırma, tamam mı? Bugün sona ermeden daha fazlası olacak. Krizopras'a yedi yüz dolarını vereceğim ve kalanın tamamı bana kâ..." Asfalt'ın küçük boncuk gözlerindeki bakışı fark etti ve kendini topladı. "...ğıt masrafı, amortisman, işletme giderleri, reklam, pazar araştırmaları... Sonra ekmek, hardal... Kalem kalem gider. Çok gider var. Her şey gidiyor, inanamazsın... Aslında, sonunda başa baş çıksa yine şanslıyım yani. Zarar etmezsem iyidir, sana o kadarını söyleyeyim."

"Evet Bay Dibbler..."

Asfalt sahnenin kenarından öteye baktı.

"Şu an kim çalıyor Bay Dibbler?"

"*Sen de.*"

"Anlamadım?"

"Ama yazılışı '*Sen-D*' şeklinde,"[39] diye devam etti Dibbler. Biraz gevşedi ve bir puro çıkardı. "Neden, bilmiyorum gerçi. Bunların hepsi saçma. Bence müzisyenler için doğru isim, 'Şen Müzisyenler Grubu' gibi şeyler olmalı. İyiler mi bari?"

"Siz bilmiyor musunuz Bay Dibbler?"

"*Benim* müzik dediğim şey değil bu," dedi Dibbler. "Ben gençken, gerçek sözcükleri olan, doğru düzgün şarkılar söylenirdi... 'Nihansın ey mest-i nazım' gibi şeyler..."

Asfalt, büyük bir anlamışlıkla kafasını salladı. Sahnedeki *Sen-D* grubuna baktı.

"Eh, bir tempoları var ve şarkıya uyarak dans edebiliyorsun," dedi. "Ama fevkaladenin fevkinde de sayılmazlar. Yani, seyirci onları yalnızca seyrediyor. Oysa *Grup* çalarken, seyretmekle yetinmiyorlar..."

"Orada haklısın bak," dedi Dibbler. Sahnenin ön tarafına dikti gözlerini. Mumların arasında bir dizi müzikkapanı vardı.

"Gidip bizimkilere hazırlanmalarını söylesen iyi olacak," dedi. "Bence bu grubun söyleyecek şeyi bitti."

"Ee... Buddy?"

Buddy başını gitarından kaldırdı. Diğer müzisyenlerin bazıları kendi gitarlarını akort ediyordu ama Buddy, gitarını hiç akort etmesi gerekmediğini fark etmişti. Zaten istese de akort edemezdi, çünkü gitarın akort burguları kıpırdamıyordu.

"Ne var?"

"Şey..." dedi Atlın. Cliff'e belli belirsiz el salladı; Cliff mahcup mahcup sırıttı ve çuvalı arkasından çıkardı.

"Bu... şey... Düşündük ki... yani, hepimiz," dedi Atlın, "eh, hallettik işte. Ve biliyorum, onarılamayacağını söylemiştin ama bu şehirde hemen *her şeyi* yapabilen kişiler var; bu yüzden biz de sorduk soruşturduk ve senin için ne kadar önemli olduğunu biliyorduk ve Kurnaz Esnaf Sokağı'nda bir adam var, yapabileceğini söyledi, Cliff'in bir dişine mâl oldu ama yine de işte, burada; çünkü haklısın, gerçekten de müzik işinin zirvesindeyiz ve bu tamamen senin sayende oldu ve bunun senin için ne kadar önemli olduğunu da biliyorduk ve bu yüzden işte bu bir tür teşekkür armağanı ve... eh, hadi artık Cliff, *versene*."

Cümle uzamaya başlayınca kolunu indirmiş olan Cliff, çuvalı şaşkın şaşkın bakmakta olan Buddy'ye uzattı.

Asfalt perdenin arkasından baktı.

"Artık çıksanız iyi olacak," dedi. "Hadi!"

Buddy gitarı bıraktı. Çuvalın içindekini çıkardı ve üstündeki bezleri açmaya koyuldu.

"Akordu filan da tam ha," dedi Cliff yardımseverce.

Son bez de kalkınca, arp güneşte parıldadı.

"Tutkalla falan harika şeyler yapabiliyorlar," dedi Atlın. "Llamedos'ta bunu onarabilecek kimse kalmadığını söylediğini biliyorum ama burası *Ankh-Morpork*. Biz burada hemen her şeyi onarabiliriz."

"Lütfen!" dedi Asfalt, başını tekrar uzatarak. "Bay Dibbler diyor ki, hemen çıkmanız lazımmış çünkü sahneye bir şeyler fırlatmaya başlamışlar!"

"Telli çalgılar hakkında pek bir şey bilmem," dedi Atlın, "ama ben bir denedim ve... sesi güzel gibi."

"Ben... ee... ne diyeceğimi bilemiyorum," dedi Buddy.

Seyircinin tezahüratı çekiç gibiydi.

"Ben... ben bunu *kazanmıştım*," dedi Buddy, kendi özel, küçük, uzak dünyasına dalarak. "Özel bir şarkıylla. *Sioni Bod Da*.[40] Bütün kış o şarkı üzerinde çalllışmıştım. Şarkı tamamen... sılllla hasreti üzerine. Memllleketinden uzakllara gitmek... ve ağaçllar, vesaire. Jüri çok... çok sevmişti. Elllli sene sonra, müziği gerçekten anlllayabileceğimi söyllemişlerdi..."

Arpı kendine doğru çekti.

Dibbler sahne arkasındaki müzisyen kalabalığını iterek geçti ve Asfalt'ı buldu.

"Hani?" dedi. "Neredeler?"

"Bir şeyler konuşuyorlar Bay Dibbler."

"Dinle," dedi Dibbler. "Kalabalığı duyuyor musun? İçinde taşlar olan müzik istiyorlar! Ve o müziği dinlemezlerse... Bak, dinlerlerse çok daha iyi olur, tamam mı? Beklentiyi yükseltmek iyi güzel ama... *Onların hemen, şu anda sahneye çıkmasını istiyorum!*"

Buddy parmaklarına bakıyordu. Bir süre sonra, bembeyaz bir suratla başını kaldırdı ve etrafta dolanan diğer gruplara baktı.

"Sen! Gitarlı!" diye seslendi boğuk bir sesle.

"Ben mi efendim?"

"Onu bana ver!"

Ankh-Morpork'ta kurulmuş bütün gruplar, İçinde Taşlar Olan Grup'a hayrandı. Gitarcı, kutsal bir eşyayı daha da kutsatmak üzere uzatan birinin yüz ifadesiyle, enstrümanını Buddy'ye verdi.

Buddy gitara baktı. Bay Wheedown'ın en iyi gitarlarından biriydi.

Bir akor çaldı.

Çıkan ses, paslanmış bakırdan gitar telleri yapsanız çıkacak olan ses gibiydi.

"Tamam çocuklar, sorun nedir?" dedi Dibbler, onlara doğru seyirterek. "Orada, dışarıda, müzikle dolmayı bekleyen altı bin kulak var ve siz burada oturuyorsunuz ha?"

Buddy gitarı müzisyene geri verdi ve kayışında asılı kendi gitarını önüne çevirdi. Birkaç akor çaldı, notalar havada adeta ışıldadı.

"Ama *bunu* çalabiliyorum..." dedi. "Ah, evet..."

"Tamam, güzel. Şimdi de sahneye çık ve çal," dedi Dibbler.

"Başka bir gitar daha verin bana!"

Müzisyenler gitarlarını ona vermek için birbirlerini ezdi.

Buddy telaşla birkaçını denedi. Notalar yavan bile değildi. Aslında, yavan olsalar, yine biraz iyi olurdu...

Müzisyenler Loncası ekibi, yollarına çıkan herkese sertçe vurmak suretiyle, sahneye yakın bir yer bulmuştu kendine.

Bay Clete kaşlarını çatarak sahneye baktı.

"Anlamıyorum..." dedi. "İğrenç bir şey bu. Hepsi de aynı. Sırf gürültü. Bunda o kadar iyi olan ne?"

Tempo tutan ayağını iki kez durdurmak zorunda kalmış olan Çuvalağız, "Daha ana grubu dinlemedik ki," dedi. "Şey... bunu gerçekten de yapmak istediğinize..."

"Bu bizim *hakkımız*," dedi Clete. Bağırıp çağıranlara baktı. "Şurada biri sosisli satıyor. Sosisli isteyen var mı? Sosisli?" Lonca üyeleri başlarını salladılar. "Sosisli? Tamam. Üç sosisl..."

Seyirciler büyük bir tezahürat kopardı ama bir seyirci kalabalığının normalde alkışladığı gibi değildi; bir noktada başlayıp dalga dalga yayılmamıştı. Kalabalıktaki tüm ağızlar aynı anda açılmıştı.

Çünkü Cliff, yumruklarına dayana dayana sahneye çıkmıştı.

Taşlarının ardına oturdu ve çaresizlik içinde kenara doğru baktı.

Atlın, parlak ışıklar altında gözlerini kırpıştırarak peşinden geldi.

Ve... hepsi bu gibiydi. Cüce dönüp bir şeyler söyledi ama sözleri gürültüde kayboldu. Sonra, tedirginlikle durdu. Çığlıklar yavaş yavaş dindi.

Buddy, biri tarafından itilmiş gibi, hafifçe sendeleyerek sahneye çıktı.

O zamana dek Bay Clete kalabalığın *bağırdığını* sanıyordu. Oysa şimdi olanla karşılaştırıldığında, gürültünün yalnızca bir onay mırıltısından ibaret olduğunu anladı.

Oğlan başını kaldırmadan oracıkta dikilirken çığlıklar sürdü, sürdü...

"*Hiçbir şey* yapmıyor ki!" diye bağırdı Clete, Çuvalağız'ın kulağına. "Bunun için neden tezahürat yapıyorlar?"

"Bilemiyorum efendim," dedi Çuvalağız.

Clete, kendini Kutsal Komünyon Ayini'ne denk gelmiş bir ateist gibi hissederek, etrafındaki parlak, odaklanmış, *aç* yüzlere baktı.

Alkışlar sürüyordu, Buddy ellerini yavaşça gitara kaldırdığında iki katına çıktı.

"*Hiçbir şey* yapmıyor!" diye haykırdı Clete.

"Bizi fena yakaladı efendim," diye bağırdı Çuvalağız. "Çalmazsa, lonca üyesi olmadan çaldığı için onu suçlayamayız."

Buddy başını kaldırdı...

...ve seyircilerin arasındaki tek bir noktaya o kadar dikkatli baktı ki, Clete sefil oğlanın neye baktığını görmek için boynunu uzattı.

Hiçbir şey yoktu; sahnenin önündeki küçük boşluk dışında. Diğer her yerde kalabalık sıkış tıkıştı ama orada, sahnenin tam önünde, çimen kaplı bir açıklık vardı. Buddy, gözlerini oradan alamıyormuş gibi görünüyordu.

"Ah-hah-*hah!*.."

Clete ellerini kulaklarına kapattı ama tezahüratın şiddeti, kafasının içinde yankılanmaya devam etti.

Sonra, çok yavaşça, katman katman, gürültü dindi; ve yerini, çok sessizce bekleyen binlerce kişinin sesine bıraktı. Ki bir şekilde, diye düşündü Çuvalağız, bu çok daha tehlikeliydi.

Atlın, Cliff'e baktı. Cliff yüzünü buruşturdu.

Buddy hâlâ durmuş, seyircilere bakıyordu.

Eğer çalmazsa, diye düşündü Atlın, *işimiz bitti.*

Asfalt'a fısıldadı. Asfalt kıyın kıyın yanaştı.

"Araba hazır mı?"

"Evet Bay Atlın."

"Atlara yulaf doldurdun mu?"

"Tıpkı dediğiniz gibi Bay Atlın."

"Tamam."

Sessizlik kadife gibiydi. Tıpkı kutsal yerlerdeki, derin kanyonlardaki veya Ataerk'in çalışma odasındaki sessizlik gibi, soğurma özelliğine sahipti. Maruz kalanlarda bağırıp çağırma, şarkı söyleme ve yüksek sesle isim bağırma dürtüsü uyandırıyordu. Talepkâr bir sessizlikti bu; *Doldur beni,* diyordu.

Karanlığın içinde bir yerde biri öksürdü.

Asfalt, sahne kenarından birinin, adını fısıldadığını duydu. Büyük gönülsüzlükle, karanlığa doğru kıyın kıyın yanaştı. Dibbler deli gibi el ediyordu ona.

"Malum çanta var ya?" dedi Dibbler.

"Evet Bay Dibbler. Onu..."

Dibbler iki adet küçük ama çok ağır torbayı havaya kaldırdı.

"Bunları da ona boşalt ve burayı acilen terk etmeye hazır ol."

"Evet Bay Dibbler, çünkü Atlın dedi ki..."

"Hemen diyorum, şimdi!"

Atlın etrafına bakındı. *Borazanı, miğferi ve zincir zırh gömleğimi atarsam,* diye düşündü, *belki buradan canlı çıkabi... Ne yapıyor bu?*

Buddy gitarı indirdi ve sahnenin arkasına doğru yürüdü; seyirciler ne olduğunu fark etmeden de tekrar geri geldi.

Arpı getirmişti.

Seyircilere döndü.

En yakınındaki kişi olan Atlın, onun mırıldandığını duydu:

"Bir kerecik? Hadi ama? Bir kerecik daha? Sonra sen ne istersen onu yaparım, anlllarsın? Bedellli neyse öderim. *Ne istersen yaparım.*"

Gitardan birkaç soluk cevap notası çıktı.

"Çok ciddiyim," dedi Buddy.

Bir akor daha duyuldu.

"Yalllnızca bir kere."

Buddy, seyircilerin arasındaki boşluğa baktı ve çalmaya başladı.

Çıkan her nota, çan kadar berrak, güneş ışığı kadar sadeydi; beyin onu bir prizma gibi kırıyor, bir milyon renge dönüştürüyordu sanki.

Atlın'ın ağzı açık kalmıştı. Sonra, müzik kafasının içinde yayıldı. Aynı kapıları kullansa da, içinde taşlar olan müzik değildi bu. Notalar, Atlın'ın doğduğu madenden anılar uyandırıyor gibiydi; annesinin örste dövdüğü cüce ekmeği, ilk kez âşık olduğu o büyülü an...* Şehir onu çağırmadan önce, Bakırtepe'nin altındaki mağaralarda geçen hayatını hatırladı ve

* O bâkir altın külçesini hâlâ bir yerlerde saklıyordu...

evine dönmeyi her şeyden çok istedi. İnsanların, *boşluğun* şarkısını söyleyebileceğini hiç bilmiyordu.

Cliff çekiçlerini bıraktı. Aynı notalar onun da aşınmış kulaklarına girdi ama onun zihninde, taş ocakları ve bozkırlar uyandırdı. Duygular kafasının içini kendi dumanları ile doldururken, kendi kendine bu konserden hemen sonra memlekete döneceğini, ihtiyar anasının ne hâlde olduğunu göreceğini ve oradan bir daha asla ayrılmayacağını söyledi.

Bay Dibbler, zihninin tuhaf ve rahatsız edici düşünceler ürettiğini fark etti: Kimseye satamayacağı, kimsenin onlar için para ödemeyeceği şeylerle ilgiliydi...

Çağdaş Rünler Okutmanı kristal küreye şaplak attı.

"Bunun sesi biraz tenekemsi ya," dedi.

"Çekil önümden de göreyim," dedi Dekan.

Çağdaş Rünler Okutmanı yine oturdu.

Küçük imgeye baktılar.

"Bu hiç de içinde taşlar olan müzik gibi değil," dedi Veznedar.

"Kes sesini," dedi Dekan. Burnunu sildi.

Hüzünlü bir müzikti ama hüznünü bir savaş bayrağı gibi sallıyordu. Evrenin, elinden geleni ardına koymadığını ama insanın, yaşamayı yine de başardığını söylüyordu.

Ilık mum kadar kolay biçimlendirilebilir biri olan Dekan, armonika çalmayı öğrenip öğrenemeyeceğini merak etti...

Sonunda son nota da solup gitti.

Alkış yoktu. Herkes, her ne düşüncelere dalmışsa oradan geri dönerken biraz çöktü. Birkaç kişi, "Evet, işte aynen öyle"

veya "Bir de bana sor kardeş" gibi şeyler mırıldandı. Pek çok kişi burnunu sildi; bazen başkalarını kullanarak.

Sonra, her zaman olduğu gibi, gerçeklik geri aktı.

Atlın, Buddy'nin çok sessizce, "Teşekkür ederim," dediğini duydu.

Cüce yana doğru eğildi ve ağzının köşesinden, "Bu da neydi böyle?" dedi.

Buddy silkelenerek kendine geldi.

"Ne? Ha. Adı *Sioni Bod Da*. Beğendin mi?"

"Çok... *boş*," dedi Atlın. "Kesinlikle çok boşluk var içinde."

Cliff başını salladı. O eski tanıdık madenden veya dağdan çok uzaklardaysanız, yabancıların arasında kendinizi kimsesiz hissediyorsanız ve içinizde kocaman, engin ve sancılı bir hiçlik varsa... İşte ancak o zaman, *boşluğun* şarkısını söyleyebilirdiniz.

"Kız bizi izliyor," diye fısıldadı Buddy.

"Görünmez kız mı?" dedi Atlın, boş çimenliğe bakarak.

"Evet."

"Ah, evet. Onu göremiyorum kesinlikle. Güzel. Ve *artık* içinde taşlar olan müziğe geçmezsek, öldük sayılır."

Buddy eline gitarı aldı.

Teller parmaklarının altında titredi yine. Buddy, içine bir sevinç dolduğunu hissetti. Ne olursa olsun, herkesin önünde *onu* çalmasına izin verilmişti. Artık diğer her şey önemsizdi. Bundan sonra ne olacağı hiç fark etmezdi.

"Daha *hiçbir şey* duymadınız," dedi. Ayağını yere vurdu. "Bir, kii, bir kii üç dört..."

Atlın ezgiyi tanıyacak zamanı ancak buldu ve sonra da zaten müzik onu ele geçirdi. Tınıları yalnızca birkaç saniye önce duymuştu ama şimdi *sallanıyordu*.

Ponder kutusunun içine baktı.

"Sanırım bunu gerçekten kapana kıstırıyoruz Rektörüm," dedi, "ama ne olduğunu bilmiyorum."

Ridcully başını salladı ve seyircilere göz gezdirdi. Ağızları bir karış açık hâlde dinliyorlardı. Az önce arp ruhlarını kavurmuştu ve şimdi de gitar belkemiklerine kısa devre yaptırıyordu.

Sahnenin yakınında boş bir alan vardı.

Ridcully bir gözünü eliyle kapattı ve diğer gözüyle, gözü yaşarana kadar odaklandı. Gülümsedi.

Sonra dönüp Müzisyenler Loncası ekibine baktı ve Çuvalağız'ın arbaletini kaldırdığını görerek dehşete kapıldı. Adam bunu gönülsüzlükle yapıyormuş gibiydi; onu Bay Clete zorluyordu.

Ridcully bir parmağını kaldırdı ve burnunu kaşıyormuş gibi yaptı.

Müziğin gürültüsüne rağmen, arbaletin kirişi koparken çıkan tınlamayı duydu; ve kirişin bir ucu Bay Clete'in kulağına çarpıp onun ciyaklamasına sebep olunca hayli sevindi. Bunu planlamamıştı oysa.

"Çok yufka yürekliyim, çok. Sorunum bu işte," dedi Ridcully kendi kendine. "Hıh. Hıh. Hıh."

"Biliyor musunuz, bu gerçekten olağanüstü bir fikir," dedi Veznedar, kristal kürede hareket eden minik şekilleri izlerken. "Bir şeyleri görmek için mükemmel bir yöntem. Opera binasına da bakabilir miyiz acaba?"

"Biracı Sokak'taki Kokarca Kulüp'e ne dersiniz?" dedi Kıdemli Seyis.

"Neden?" dedi Veznedar.

"Hiiiç, öylesine aklıma geldi," dedi Kıdemli Seyis çabucak. "Yani oraya hayatım boyunca kesinlikle hiç gitmedim kesinlikle, emin olun."

"Beyler bakın, bunu gerçekten de yapmamamız gerek aslında," dedi Çağdaş Rünler Okutmanı. "Sihirli kristal için hiç de doğru bir kullanım değ..."

"Sihirli kristal için, içinde taşlar olan müzik çalan müzisyenleri izlemekten daha iyi bir kullanım alanı düşünemiyorum," dedi Dekan.

Ördekli Adam, Tabut Henry, Yanpiri Arnold, Pis İhtiyar Ron, Pis İhtiyar Ron'un Kokusu ve Pis İhtiyar Ron'un köpeği, kalabalığın kıyısında dolanıyordu. Burada ganimet oldukça iyiydi. Zaten, Dibbler'ın sosislileri ne zaman indirime girse, ganimet bollaşırdı. İçinde taşlar olan müzik etkisi altında bile yenmeyecek şeyler vardır. Hardalın bile gizleyemeyeceği tatlar vardır.

Arnold artıkları topluyor, el arabasındaki sepete koyuyordu. Bu gece köprü altında, türlü çorbasının kralını yapacaklardı.

Erken grupların müziği üstlerini kapladığında müziği rahatça duymazdan geldiler. İçinde taşlar olan müzik, *düşlerin* müziğiydi ve köprünün altında, düşlere yer yoktu.

Ama sonra, o yeni ve ilginç müzik parka yayılıp da her erkeği, kadını ve nesneyi elinden tutup onlara memleketin yolunu gösterirken, durup dinlediler.

Dilenciler, ağızları bir karış açık, öylece durup dinlediler. Yüzlerine bakan biri olsa, yani bu görünmez dilencilere bakan biri hasbelkader çıksa, gözlerini kaçırmak zorunda kalırdı...

Bay Önlük hariç. Bakışlarınızı ondan asla kaçıramazdınız.

Grup yeniden içinde taşlar olan müziğe başladığında dilenciler de yeniden yeryüzüne indi.

Bay Önlük hariç. O, durup bakmaya devam etti.

Son nota da tınlayarak soldu.

Alkış tsunamisi gürlemeye başlayınca Grup karanlığa kaçtı. Dibbler sahnenin diğer yanından mutluluk içinde izliyordu. Başta biraz endişelenmişti ama şimdi her şey yoluna girmiş görünüyordu.

Biri kolunu çekiştirdi.

"Ne yapıyorlar Bay Dibbler?"

Dibbler döndü.

"Leş'ti, değil mi?"

"Crash, Bay Dibbler."

"Yaptıkları şey, Leş, seyirciye istediği şeyi *vermemek*," dedi Dibbler. "Harika bir ticari zekâ! Çığlıklar yükselene kadar bekle ve sonra çek git. Biraz bekle. Sonra, kalabalık tepinmeye başladığında, sıçraya sıçraya sahneye geri dön. Harika zamanlama... Bu tür numaraları öğrendiğin zaman, Leş...

"Crash, Bay Dibbler."

"...*işte o zaman*, içinde taşlar olan müzik çalmayı başarırsın belki. İçinde taşlar olan müzik, Leş..."

"...Crash..."

"...*yalnızca* müzik değildir," dedi Dibbler, kulaklarındaki pamukları çıkararak. "Ondan çok daha fazlasıdır. Nasıl olduğunu bana sorma ama."

Dibbler bir puro yaktı. Gümbürtü yüzünden alev titreşiyordu.

"*Şimdi* çıkarlar yine," dedi. "Görürsün."

Köprünün altında, eski botlarla ve çamurla yakılmış bir ateş vardı. Gri bir şekil, heyecanla koklayarak, onun etrafında halkalar çiziyordu...

"Binin, binin, *binin!*"

"Bay Dibbler bundan hiç hoşlanmayacak," diye inledi Asfalt.

"Bay Dibbler için çok üzüldüm," dedi Atlın, Buddy'yi arabaya çekerlerken. "Şimdi, o nallardan kıvılcımlar çıkmasını istiyorum, beni anlıyor musun?"

"Quirm'e gidelim," dedi Buddy, araba sarsılarak harekete geçerken. Neden, hiç bilmiyordu. Yalnızca *doğru* yön orası gibi gelmişti...

"Bu iyi bir fikir değil," dedi Atlın. "Yüzme havuzundan çıkardığım araba hakkında sorular sormak isterler."

"Quirm'e gidelim dedim!"

"Bay Dibbler bundan *hiç* hoşlanmayacak," dedi Asfalt, araba yola doğru dönerken.

"Şimdi... çıkarlar... yine..." dedi Dibbler.

"Çıkarlar herhâlde," dedi Crash, "çünkü kalabalık tepiniyor gibi."

Gerçekten de tezahüratların altında belli bir gümbürtü vardı.

"Bekle de gör," dedi Dibbler. "*Tam* zamanında çıkacaklar. Hiç sorun değ... *aahhkk!*"

"Bay Dibbler, puronun *diğer* ucunu ağzınıza sokacaksınız," dedi Crash uysal uysal.

Araba şehir kapısından çıkıp Quirm yoluna koyulurken şişman ay manzarayı aydınlatıyordu.

"Arabayı hazırlattığımı nereden biliyordun?" dedi Atlın, minik bir uçuştan sonra tekrar yere konduklarında.

"Bilmiyordum," dedi Buddy.

"Ama doğruca dışarı, arabaya koştun!"

"Evet."

"Neden?"

"Çünkü... tam zamanıydı."

"Neden ille Quirm'e gitmek istiyorsun?" dedi Cliff.

"Ben... ben bir tekneye binip memlekete dönebilirim, değil mi?" dedi Buddy. "Evet. Memlekete giden bir *tekne*..."

Atlın gitara baktı. Bu işte yanlış bir şeyler vardı. Böyle pat diye sona eremezdi, çünkü o zaman, yalnızca bırakmış olacaklardı...

Başını iki yana salladı. Başka ne sorun çıkacaktı?

"Bay Dibbler bundan *gerçekten* hiç hoşlanmayacak," diye inledi Asfalt tekrar.

"Ah, kes sesini!" dedi Atlın. "*Ona* ne olacakmış, anlamıyorum."

"Eh, başlangıç olarak," dedi Asfalt, "*asıl* mesele, *en çok* hoşlanmayacağı şey şu ki... ee... para bizde."

Cliff oturağın altına uzandı. Donuk bir şıngırtı geldi; sessizce ve sakin sakin oturan çok fazla miktarda altının çıkaracağı türden bir şıngırtı.

Yeri döven ayakların sesi sahneyi titretiyordu. Şimdi bağırışlar da vardı.

Dibbler, Crash'e döndü ve korkunç bir gülümsemeyle gülümsedi.

"Hey, aklıma *harika* bir fikir geldi," dedi.

Minik şekil, nehirden parka uzanan yolda tüm gücüyle koştu. Önündeki sahne ışıkları, alacakaranlıkta parlıyordu.

Rektör, Ponder'ı dürtükledi ve asasını kaldırdı.

"Şimdi," dedi, "gerçeklikte ani bir yırtılma olursa ve korkunç çığlıklar atan Şeyler bu tarafa geçerse, yapacağımız şey..." Kafasını kaşıdı. "Neydi? Ne demişti Dekan? Onların... onların o erdemli analizlerini mi inceleyecektik?"

"Erdemli *neticelerini*, efendim," dedi Ponder. "Erdemli neticelerini *tekmeleyin* dedi."

Ridcully boş sahneye baktı.

"Neticelenmiş herhangi bir şey göremiyorum ben," dedi.

Grubun dört üyesi oturdu ve ay ışığının aydınlattığı ovada dümdüz önlerine baktı.

Sonunda sessizliği bozan Cliff oldu.

"Ne kadar?"

"Yaklaşık beş bin dolar..."

"*BEŞ BİN DOL...*"

Cliff devasa elini Atlın'ın ağzına kapattı.

"Neden?" dedi, cüce kıvranırken.

"MMF MMFMMF *MMFMMFS?*"

"O an biraz kafam karıştı," dedi Asfalt. "Affedersiniz."

"Asla yeterince uzağa kaçamayız," dedi Cliff. "Bunu biliyonuz di mi? *Ölsek* bile."

"Size söylemeye çalıştım ama!" diye sızlandı Asfalt. "Belki... belki parayı geri götürebiliriz?"

"MMF MMF *MMF?*"

"Nasıl yapcakmışız onu?"

"MMF MMF *MMF!*"

"Atlın," dedi Cliff sağduyulu bir sesle, "şimdi elimi çekcem. Bağırmıcaksın, tamam mı?"

"Mmf."

"Tamam."

"*PARAYI GERİ GÖTÜRMEK Mİ?* BEŞ BİN DOLARDAN BAHS... *Mmfmmfmmf...*"

"Bi kısmı bizim sayılır sanırım," dedi Cliff, cüceyi daha sıkı tutarak.

"Mmf!"

"Ben henüz *hiç* maaş alamadım," dedi Asfalt.

"Quirm'e gitmeliyiz," dedi Buddy telaşla. "Sonra bizim olan kısmını alırız ve kalanını ona geri göndeririz."

Cliff serbest eliyle çenesini kaşıdı.

"Bir kısmı da Krizopras'a ait aslında," dedi Asfalt. "Bay Dibbler, Festival için ondan borç almıştı."

"İşte ondan *asla* kaçamayız," dedi Cliff. "Tek çare, t a Kenar'a kadar gitmek ve ordan aşağı atlamak olur. O zaman bile... eh, *belki* kurtuluruz."

"Ama biz... açıklayabiliriz... değil mi?" dedi Asfalt.

Krizopras'ın parlak mermer kafası, hepsinin gözlerinin önünde canlandı.

"Mmf."

"Hayır."

"O zaman, hemen Quirm'e," dedi Buddy.

Cliff'in elmas dişleri ay ışığında parladı.

"Şey," dedi, "sanırım... Ama yok... Arkamızdan bir ses geldi sandımdı. Koşum takımlarının sesine benziyodu...

Görünmez dilenciler parktan uzaklaşmaya başladı. Pis İhtiyar Ron'un Kokusu, müzik hoşuna gittiği için bir süre daha oralarda oyalandı.

Bay Önlük ise yerinden kıpırdamamıştı.

"Neredeyse yirmi sosisimiz oldu," dedi Yanpiri Arnold.

Tabut Henry, içinde kemikler olan bir öksürük kopardı.

"Hastir?" dedi Pis İhtiyar Ron. "Dedim ben onlara, ışınlarıyla beni gözetgözet!"

Ezilmiş çimenlerin üzerinde, minik bir şey Bay Önlük'e doğru koştu; hızla cübbesinden yukarı tırmandı ve iki pençesiyle cübbenin başlığının iki yanını kavradı.

İki kafatası, boş bir gümlemeyle çarpıştı.

Bay Önlük geri geri sendeledi.

CİYK!

Bay Önlük gözlerini kırpıştırdı ve aniden oturdu.

Dilenciler, parke taşlarının üzerinde hoplayıp zıplayan küçük şekle baktılar. Kendileri de görünmez olduklarından, başkalarının görmediği –ya da Pis İhtiyar Ron'un durumunda, *bilinen hiçbir yaşam türünün* görmediği– şeyleri görmek konusunda doğal bir yetenekleri vardı.

"Bu bir sıçan," dedi Ördekli Adam.

"Hastir," dedi Pis İhtiyar Ron.

Sıçan, yüksek sesle ciykleyerek ve arka bacakları üzerinde hoplayıp zıplayarak halkalar çiziyordu.

Bay Önlük yine gözlerini kırpıştırdı...

...ve Ölüm, doğruldu.

GİTMEM LAZIM, dedi.

CİYK!

Ölüm uzaklaşmaya başladı ama sonra durdu ve geri döndü. İskelet parmağıyla işaret ederek, Ördekli Adam'a merakla sordu:

NEDEN? NEDEN O ÖRDEKLE DOLAŞIYORSUN?

"Hangi ördek?"

AH. PARDON.

"Beni dinleyin, nasıl sorun çıkabilir ki?" dedi Crash, ellerini çılgınca sallayarak. "İşe yaraması *lazım*. Herkes *bilir ki*, assolist hasta falan olduğunda büyük bir şans yakalarsın ve seyirci sana *bayılır*. Her seferinde böyle olur, değil mi?"

Jimbo, Noddy ve Leş, perdenin aralığından aşağıdaki kıyamete baktı. Kararsızca başlarını salladılar.

Büyük bir şans yakaladığınızda, *elbette* her şey iyi giderdi...

"*Ankh-Morpork'ta Anarşi*'yi[41] çalabiliriz," dedi Jimbo.

"Onu düzgün çalamıyoruz ki daha," dedi Noddy.

"Evet ama bu bizim için sıradışı bir durum değil."

"Bir deneyebiliriz herhâlde..."

"Harika!" dedi Crash. Gitarını meydan okurcasına kaldırdı. "*Başarabiliriz!* Seks, uyuşturucu ve içinde taşlar olan müzik adına!"

İnanamazlıkla kendine dikilen bakışların farkına vardı.

"Uyuşturucu kullandığını söylememiştin?" dedi Jimbo suçlarcasına.

"Ohoo... iş ona gelirse," dedi Noddy, "ben senin daha önce hiç seks..."

"Üçte bir, hiç de fena değil!" diye bağırdı Crash.

"Hayır, fena. Yalnızca yüzde otuz üç eder."

"Susun be!"

Seyirci küçümsemeyle tepiniyor, el çırpıyordu.

Ridcully gözlerini kısarak asası boyunca baktı.

"Neticede," dedi, "tekme analizi yapmak sizin saçma çalışmalarınıza daha çok yakışır aslında. Dekan neden öyle bir şey dedi, anlamıyorum."

"Pardon?" dedi Ponder.

"Analiz," dedi Ridcully. "Hangi analizi neticelendirecekmişiz de, sonra onun üstündeki tekmeyi sayacakmışız? Hem, bunun o yaratıklarla ne ilgisi var? Dekan iyice kaptırdı kendini bu müziğe!"

"Hayır... hayır... hayır... Rektörüm..." dedi Ponder bıkkınlıkla. "Bu bir tür... eh, argo kullanım. Neticenin anlamı... bilirsiniz efendim... *arka taraf*."

"Hangi kısmının hangi taraf olduğunu nasıl bileceğiz acaba?" dedi Ridcully. "Zindan Boyutları'ndan gelen yaratıkların her yanında bacaklar falan var!"

"Bilmiyorum efendim," dedi Ponder, hayattan bezmişlikle.

"Belki de, ne olur ne olmaz diye, bulduğumuz her şeyi tekmelemeliyizdir..."

Ölüm, Pirinç Köprü yakınında yetişti sıçana.

Kimse Albert'a dokunmamıştı. Yaşlı adam, su kanalına düştüğünden beri neredeyse Tabut Henry kadar görünmez olmuştu.

Ölüm kollarını sıyırdı. Elini, bir sisten ibaretmiş gibi, Albert'ın ceketinden içeri soktu.

KAÇIK İHTİYAR APTAL, HEP YANINA ALIYOR, diye mırıldandı. ONUNLA NE YAPACAĞIMI DÜŞÜNDÜ ACABA?..

Kıvrımlı bir cam parçası tutarak elini geri çekti. Camın içinde bir çimdik kum ışıldıyordu.

OTUZ DÖRT SANİYE, dedi Ölüm. Cam parçasını sıçana uzattı. BUNU KOYACAK BİR ŞEY BUL VE SAKIN DÜŞÜRME.

Ayağa kalktı ve dünyada göz gezdirdi.

Sıçanların Ölümü koşar adım Yamalı Davul'dan çıkarken boş bir bira şişesinin çıkardığı *glong-glong-glong* sesi duyuldu.

Otuz dört saniyelik kum, şişenin içinde dengesiz halkalar çiziyordu.

Ölüm, uşağını ayağa kaldırdı. Albert için zaman durmuştu. Bakışları donuktu, beden saati rölantideydi. Efendisinin elinden, ucuz bir takım elbise gibi sarkıyordu.

Ölüm şişeyi sıçanın elinden kaptı ve hafifçe eğdi. Bir parça yaşam tekrar akmaya başladı.

TORUNUM NEREDE? dedi. BANA SÖYLEMEN GEREK, ÇÜNKÜ AKSİ HÂLDE BİLEMEM.

Albert'ın gözleri aniden açıldı.

"Oğlanı kurtarmaya çalışıyor Efendim!" dedi. "Görev kelimesinin anlamını bilm..."

Ölüm şişeyi aksi yöne eğdi, Albert cümlesinin ortasında dondu.

AMA *BİZ* BİLİYORUZ, DEĞİL Mİ? dedi acı acı. SEN VE BEN...

Başını Sıçanların Ölümü'ne doğru salladı.

ONA GÖZ KULAK OL, dedi.

Parmaklarını şıklattı...

...ve parmak şıklatması dışında, hiçbir şey olmadı.

EE... ŞEY... BU ÇOK UTANÇ VERİCİ. GÜCÜMÜN BİR KISMI ONDA. ÖYLE GÖRÜNÜYOR Kİ, ŞU ANDA BEN, İSTEDİĞİM YERE... EE...

Sıçanların Ölümü yardımseverce ciykledi.

HAYIR. SEN ONA GÖZ KULAK OL, dedi Ölüm. NEREYE GİDECEKLERİNİ BİLİYORUM. TARİH, TEKERRÜRÜ SEVER.

Çatıların üzerinde yükselen Görünmez Üniversite kulelerine baktı.

VE BU ŞEHİRDE BİR YERDE, SÜREBİLECEĞİM BİR... BİR TÜR AT *VAR*.

"Durun bir dakika. Sahneye bir şey çıkıyor..." Ridcully dik dik sahneye baktı. "*Bunlar* ne? Yoksa... geldiler mi sonunda?"

Ponder baktı.

"Ben... ee, bence insan *olabilirler* efendim."

Kalabalık tepinmeyi bırakmış, asık suratlı bir "bu iyi olsa iyi olacak" sessizliği içinde izliyordu.

Crash, yüzünde kocaman, çılgın, parlak bir sırıtışla öne çıktı.

"Evet, insana benziyorlar ama her an ortalarından ikiye ayrılabilirler ve dehşet verici yaratıklara falan dönüşebilirler," dedi Ridcully umutla.

Crash gitarını kaldırdı ve bir akor çaldı.

"Vay vay!" dedi Ridcully.

"Efendim?"

"Bu *tam olarak*, kıçı dikilmiş bir kedinin tuvaletini yapmaya çalışırken çıkardığı sese benziyordu."

Ponder dehşete kapıldı. "Efendim, yoksa siz..."

"Hayır. Ama öyle olsa, sesi böyle çıkardı eminim. Tam olarak böyle."

Kalabalık, bu yeni gelişme karşısında kararını veremeden bekliyordu.

"Merhaba Ankh-Morpooork!" dedi Crash. Leş'e başını salladı ve Leş ikinci denemesinde davullara vurmayı başardı.

Böylece, *Ve Diğer Guruplar* ilk ve bu konserdeki son şarkılarına başladı. Aslında, *üç* şarkıya. Zira Crash *Ankh-Morpork'ta Anarşi*'yi çalmaya çalışırken, Jimbo aynada kendi kendini göremediğinden donakalmıştı ve çaresizce, Blert Wheedown'ın kitabından hatırladığı tek sayfayı, *İçindekiler* sayfasını çalıyordu; Noddy ise parmaklarını tellere sıkıştırmıştı. Ve Leş'i ilgilendirdiği kadarıyla da, şarkı isimleri *başkalarının* başına gelen bir şeydi. Sadece ritme odaklanmıştı o. Aslında çoğu kişinin bunu yapması gerekmez ama Leş için el çırpmak bile odaklanma gerektiriyordu. Şimdi de kendine has, küçük, mutlu bir dünyada çalıyordu ve o yüzden, seyirci bir tencere bozuk yemek gibi kabarıp sahneye aktığında, olup bitenleri hiç fark etmedi.

Çavuş Colon ve Onbaşı Nobbs, bir yandan Dönüşyönü Kapısı'nda nöbet tutuyor, bir yandan da kardeş kardeş paylaştıkları bir sigarayı içerek festivalin uzak kükremesini dinliyorlardı.

"Büyük bir gece olduğu belli," dedi Çavuş Colon.

"Kesinlikle çavuş."

"Sorun çıkmış gibi."

"İyi ki biz orada değiliz çavuş."

Bir at, nalları takırdayarak yaklaştı. Binicisi düşmemek için çaba gösteriyordu. Yaklaştığı zaman, atın üzerinde bir çuval

patates kadar rahat görünen Zararına Dibbler'ın çarpık yüz hatlarını seçebildiler.

"Biraz önce buradan bir araba geçti mi?" diye sordu Dibbler.

"Hangisini sordun Zarar?" dedi Çavuş Colon.

"Ne demek hangisi?"

"Eh, iki araba geçti," dedi çavuş. "Birinde iki trol vardı. Ondan hemen sonra geçende ise Bay Clete. Var ya hani, Müzisyenler Loncası'nın..."

"Ah, olamaz!"

Dibbler atı mahmuzlayarak yine harekete geçirdi ve sırtında hoplaya zıplaya gecenin içinde kayboldu.

"Bu da neydi şimdi?" dedi Nobby.

"Muhtemelen, birinin ona bir peni borcu vardır," dedi Çavuş Colon, mızrağına dayanarak.

Bir başka atın yaklaştığını duydular. At gürleyerek geçerken bekçiler duvara yapıştı.

Büyük ve beyaz bir attı. Binicisinin siyah pelerini ile saçları, arkasında uçuşuyordu. Güçlü bir rüzgâr estikten sonra binici de, at da ovalarda gözden kayboldu.

Nobby bakakaldı.

"Bu... *o* kızdı," dedi.

"Hangi kız?"

"Susan Ölüm."

Kristaldeki ışık solarak bir beneğe dönüştü ve sonra da söndü.

"Üç günlük büyü bitti gitti işte," diye yakındı Kıdemli Seyis.

"Her taumuna değdi ama," dedi Muğlak Çalışmalar Bölümü Başkanı.

"Canlı seyretmek kadar iyi değil yine de," dedi Çağdaş Rünler Okutmanı. "Oysa sahnedekilerin terleri insanın üzerine sıçrayınca başka oluyor..."

"*Bence* tam havaya girerken bitti," dedi Muğlak. "*Bence*..."

Binada ani bir uluma yankılanınca sihirbazlar kaskatı kesildi. Hafifçe hayvansı bir sesti ama testere kenarı kadar keskin, metalik, mineralimsi bir tınısı da vardı.

Bir süre sonra Çağdaş Rünler Okutmanı, "Bakın," dedi, "insanın belkemiğinden bir ürperti geçmesine sebep olan, kan donduran, iliklerini buza çeviren bir çığlık duymamız, ille de bir *sorun* olduğu anlamına gelmiyor..."

Sihirbazlar koridora çıktı.

"Aşağı katlardan bir yerden geldi," dedi Muğlak Çalışmalar Bölümü Başkanı, merdivene yönelerek.

"O zaman neden *yukarı* gidiyorsun?"

"Çünkü deli değilim!"

"Ama korkunç bir sızıntı falan olabilir!"

"Yapma ya!?" dedi Muğlak, hızlanmaya devam ederek.

"Tamam, canın isterse. Yukarısı öğrencilerin katı."

"Ah. O zaman..."

Muğlak, yukarı kata doğru korku dolu bakışlar fırlatarak yavaşça geri indi.

"Bak, hiçbir şey içeri giremez," dedi Kıdemli Seyis. "Bu mekân çok güçlü büyülerle korunuyor."

"Haklısın," dedi Okutman.

"Ve eminim, görevimiz olduğu üzere hepimiz onları düzenli olarak güçlendiriyoruzdur?" dedi Kıdemli Seyis.

"Ee... evet. Evet. Elbette," dedi Okutman.

Ses yine duyuldu. Kükremede ağır, zonklayan bir ritim vardı.

"Kütüphaneden geliyor bence," dedi Kıdemli Seyis.

"Son zamanlarda Kütüphaneci'yi gören oldu mu?"

"Son gördüğümde yine bir şeyler taşıyordu. Büyü işlerine girişmemiştir, değil mi?"

"Burası bir *büyü* üniversitesi."

"Evet. *Daha* büyülü demek istedim..."

"Birbirinizden ayrılmayın, tamam mı?"

"*Ben* buradayım..."

"Çünkü eğer *bir* olursak, bize ne zarar verebilir ki?"

"Eh... *Bir;* çok çok büyük bir..."

"Kes sesini!"

Dekan kütüphane kapısını açtı. Ilık ve kadifemsi bir sessizlik vardı burada. Zaman zaman bir kitap, ya sayfalarını hışırdatıyor ya da huzursuzluk içinde zincirlerini şıngırdatıyordu.

Bodrum kata inen merdivenden gümüş rengi bir ışık geliyordu. Zaman zaman da bir "uuk" sesi duyuluyordu.

"Sesi kızgın gelmiyor," dedi Veznedar.

Sihirbazlar yavaşça merdiveni indi. Ortalık karanlıktı ama kapıyı fark etmemek imkânsızdı; zira ışık onun ardından geliyordu.

Mahzene adım attılar...

Nefeslerini tuttular...

Şey, odanın ortasında, bir platformun üzerindeydi. Etrafına mumlar dizilmişti.

İşte bu, içinde taşlar olan müzikti.

Karanlık, cübbeli bir şekil, sessizce kayarak köşeyi dolandı ve gittikçe hızlanarak Sator Meydanı'nda koştu; sonra da Görünmez Üniversite'nin kapısından içeri daldı.

Onu yalnızca, gübre doldurduğu arabasını mutluluk içinde itmekte olan cüce bahçıvan Modo gördü. İyi bir gün geçirmişti. Onun deneyimlerine göre çoğu gün iyiydi zaten.

Modo festival falan duymamıştı. İçinde taşlar olan müziği de duymamıştı. Modo çoğu şeyi duymazdı, çünkü dinlemezdi. O en çok, gübre olarak bitki çürütmeyi severdi. Bitki çürütmekten sonra ise en çok gülleri severdi; çünkü güller, yaptığı gübreyi kullanabileceği şeylerdi.

Modo doğası gereği mutlu bir cüceydi. Son derece sihirli bir ortamda bahçıvanlık yapmanın yarattığı ek sorunları –yani yeşilsinekleri, beyazsinekleri *ve* dokunaçları olan sarsak şeyleri– kafasına pek takmazdı. Ama yine de, başka bir boyuttan gelmiş şeylerin çimlerin üzerinde sürünüp durması da hoş olmuyordu. Çim bakımı kolay iş değildi.

Karanlık biri usulca koşarak çimenlikten geçti ve kütüphane kapısında gözden kayboldu.

Modo izlere baktı.

"Ah, lanet olsun," dedi.

Sihirbazlar yeniden nefes almaya başladılar...

"Vay canına," dedi Çağdaş Rünler Okutmanı.

"*Kudurtu*..." dedi Kıdemli Seyis.

"İşte ben, içinde taşlar olan müzik diye *buna* derim," diye iç çekti Dekan. Altın madeni bulmuş bir cimrinin coşkun ifadesiyle öne çıktı.

Mum ışıkları, siyah ve gümüş parçalar üzerinde parıldıyordu. Ve ikisinden de çok vardı.

"Vay canına," dedi Çağdaş Rünler Okutmanı bir kez daha. Bir tür ilahi gibi söylemişti bunu.

"Hey! O kenardaki, benim burun kılı aynam değil mi?" dedi Veznedar, tüm sihri bozarak. "O benim burun kılı aynam, eminim!.."

Tüm siyahlar siyahtı; ama gümüş aslında gümüş değildi. Aletin üzerindeki gümüş, Kütüphaneci'nin aşırabildiği ve bükebildiği aynalar, parlak teneke parçaları, simler ve tellerden ibaretti.

"Evet ya! Şu gümüş çerçeveli, küçük ayna... Hem, neden öyle iki tekerlekli bir arabanın üzerinde duruyor o? Arka arkaya duran iki tekerlek? Çok saçma. Kesin devrilir bu. Ayrıca, ata bağlamak için yeri de yok..."

Kıdemli Seyis nazikçe omzuna dokundu.

"Veznedar? Bak sana ne diyeceğim eski dostum..."

"Evet? Ne var?"

"*Hemen, şu anda* konuşmayı bırakmazsan, Dekan seni öldürecek."

Gerçekten de, arka arkaya konulmuş iki küçük araba tekerleğinden oluşuyordu araç. Aralarına bir eyer yerleştirilmişti. Eyerin ön tarafında, karmaşık bir çifte kıvrımlı bir boru yükseliyordu ve belli ki eyere oturan kişi onu tutuyordu.

Geri kalanlarsa sırf döküntülerden oluşmuştu; kemikler, ağaç dalları ve parlak şeyleri seven bir karganın toplayacağı türden ıvır zıvırlar... Ön tekerleğin üzerine de bir at kafatası bağlanmıştı. Aracın her yerinden tüyler ve boncuklar sarkıyordu.

Aslında teknik olarak bir döküntü yığınıydı fakat titreşen ışık altında dururken karanlık, organik bir hâli de vardı. Tam olarak canlı değildi ama Dekan'ın, durduğu yerde titremesine sebep olan, dinamik, huzursuz edici, enerji dolu, güçlü bir şeydi.

Sırf var olarak ve bu şekilde görünerek, en az dokuz kanun ve yirmi üç öneriyi ihlal ettiğini düşündüren bir his yayıyordu.

"Âşık mı oldu?" dedi Veznedar.

"Yürüsün!" dedi Dekan. "Hareketlensin! Hareketlenmesi lazım! Hareket *için* yapılmış!"

"Evet ama... ne bu?" dedi Muğlak Çalışmalar Bölümü Başkanı.

"Bu bir *şaheser*," dedi Dekan. "Bir zafer!"

"Uuuk?"

"Belki de ayaklarınla itmen gerekiyordur?" diye fısıldadı Kıdemli Seyis.

Dekan başını dalgın dalgın iki yana salladı.

"Biz sihirbazız, değil mi?" dedi. "Onu hareket ettirebiliriz eminim."

Halkanın etrafında yürüdü. Çivili deriden cübbesinin esintisi mum alevlerinin dalgalanmasına sebep oldu. Aracın gölgeleri duvarda dans etti.

Kıdemli Seyis dudağını ısırdı. "Çok emin değilim," dedi. "Zaten yeterinden fazla büyülü gibi görünüyor. O şey... ee... nefes mi alıyor, yoksa ben mi hayal görüyorum?"

Kıdemli Seyis hızla döndü ve parmağını Kütüphaneci'ye doğru salladı.

"Bunu sen mi yaptın?" diye bağırdı.

Orangutan başını iki yana salladı.

"Uuuk!"

"Ne dedi?"

"O yapmamış. O yalnızca bir araya getirmiş," dedi Dekan, başını çevirmeden.

"Uuk."

"Sanırım... ben üzerine oturacağım," dedi Dekan.

Diğer sihirbazlar, ruhlarından bir şeyin akıp gittiğini ve akan şeyin yerini ani bir kararsızlığın aldığını hissettiler.

"Yerinde olsam bunu yapmazdım eski dostum," dedi Kıdemli Seyis. "Seni nereye götürebileceğini bilmiyorsun."

"Umurumda bile değil," dedi Dekan. Gözlerini araçtan ayırmamıştı.

"Hayır, yani... bizim dünyamızdan bir şey değil bu," dedi Kıdemli Seyis.

"Bense en az yetmiş senedir bu dünyadanım," dedi Dekan, "ve bu dünya son derece sıkıcı."

Halkanın içine girdi ve elini aracın oturma yerine koydu.

Sele titriyordu.

AFFEDERSİNİZ.

Odanın kapısında uzun boylu, karanlık bir şekil belirdi aniden ve yalnızca birkaç adım sonra, halkanın içindeydi.

İskelet bir el Dekan'ın omzuna indi ve onu nazikçe ama durdurulamaz bir biçimde kenara itti.

TEŞEKKÜR EDERİM.

Karanlık şekil seleye oturdu ve gidona uzandı. Aşağı doğru, bindiği şeye bir bakış attı.

Eh, bazı şeyleri tam olarak doğru yapmalıydınız...

Bir parmağını Dekan'a uzattı.

GİYSİLERİNE İHTİYACIM OLACAK.

Dekan geriledi.

"Ne?"

CEKETİNİ BANA VER.*

* *Terminatör 2*'deki ünlü bar sahnesinden. Tabii, filmde o sahnede çalan şarkının *Bad to the Bone*[42] [Kemiklerime/İliklerime Dek Kötüyüm] oluşu, apayrı bir hoşluk... [E.N.]

Dekan, deri cübbesini büyük gönülsüzlükle çıkardı ve uzattı.

Ölüm cübbeyi giydi. Bu çok daha iyiydi...

ŞİMDİ, BAKALIM...

Parmaklarının altında mavi bir ışık pırıldadı ve zikzaklar çizerek yayıldı, her tüyün ve boncuğun ucunda bir hale oluşturdu.

"İyi de, mahzendeyiz!" dedi Dekan. "Bunun önemi yok mu?"

Ölüm ona bir bakış fırlattı.

HAYIR.

Modo doğruldu ve gül tarhını hayran hayran seyretti. Üretmeyi başardığı en güzel siyah güller buradaydı. Sihir düzeyi yüksek bir ortam, bazen işe yarıyordu elbette...

Güllerin kokusu akşam havasında baştan çıkarıcı bir sözcük gibi asılı duruyordu.

Sonra, çiçek tarhı patladı.

Kısacık bir an boyunca Modo, alevler saçıp yay çizerek gökyüzüne yükselen bir şey gördü; ardından da görüş alanı bir boncuk, tüy ve yumuşak siyah gül yaprağı yağmuruyla doldu.

Cüce, başını iki yana salladı ve paytak adımlarla küreğini almaya gitti.

"Çavuş?"

"Evet Nobby?"

"Dişlerin var ya..."

"Ne dişi?"

"Böyle, ağzındaki dişler?"

"Ha, tamam. Evet. Ne olmuş onlara?"

"Nasıl oluyor da, arka tarafları birbirine tam uyuyor?"

Çavuş Colon diliyle ağzının derinliklerini kurcalarken bir sessizlik oldu.

"Iı aa oo..." diye başladı Colon ve sonra dili çözüldü. "Evet, ilginç bir gözlem Nobby."

Nobby sigara sarmayı bitirdi.

"Kapıları kapatsak mı acaba çavuş?"

"Kapatsak da olur..."

Gereken asgari çabayı harcayarak devasa kapı kanatlarını bir araya getirdiler. Bu bir önlem sayılmazdı gerçi. Anahtarlar uzun zaman önce kaybolmuştu. Hatta "Şehrimizi İstila Etmediiniz İçin Teşekkürler" tabelası bile artık zar zor okunabiliyordu.

"Herhâlde, biz..." diye başladı Colon ve sonra dikkatle sokağa baktı.

"O ışık ne?" dedi. "Ve bu gürültü nereden geliyor?"

Uzun sokağın ucundaki binalarda mavi bir ışık oynaşıyordu.

"Vahşi bir hayvanın sesine benziyor," dedi Onbaşı Nobbs.

Işık yaklaştıkça, morötesi mavi renkte iki mızrağa dönüştü.

Colon gözlerini gölgeledi.

"Bir tür... ata falan benziyor."

"Doğrudan kapıya yöneldi!"

Korkunç kükreme evlerden yankılandı.

"Nobby, bence durmayacak!"

Onbaşı Nobbs kendini duvara doğru fırlatarak dümdüz yaslandı. Rütbesinin gerektirdiği sorumlulukların biraz daha farkında olan Colon ise, ellerini yaklaşan ışığa doğru belirsizce salladı.

"Yapma! Sakın yapma! Dur! .."

Bir süre sonra, yerdeki çamurdan kalktı.

Etrafına yavaşça gül yaprakları, tüyler ve kıvılcımlar yağıyordu. Kapı kanatlarında açılan deliğin kenarları mavi mavi kıvılcımlanıyordu.

"Eski meşe ağacıydı o kanatlar..." dedi şaşkın şaşkın. "Umarım bize ödetmeye kalkmazlar. Kim olduğunu görebildin mi Nobby? Nobby?"

Nobby duvar boyunca dikkatle kaydı.

"O adam... Dişlerinin arasında bir *gül* vardı çavuş."

"Evet, ama bir daha görsen tanır mısın?"

Nobby yutkundu.

"Ancak," dedi, "bir sürü cehennem kaçkını şüphelinin arasından seçmek durumunda kalırsam tanıyamam onu çavuş."

"Bu hiç iyi bir fikir değil Bay Atlın! Hiç!"

"Kes sesini ve sür!"

"Ama hızlı gidilebilecek bir yol değil burası!"

"Boş ver, zaten gittiğin yeri göremiyorsun!"

Araba iki tekerlek üzerinde bir virajı aldı. Kar yağmaya başlamıştı; yere düşer düşmez eriyen, zayıf, ıslak bir kar.

"Ama dağa tırmanıyoruz! Ve arkası uçurum! Aşağı düşeceğiz!"

"Krizopras'ın bizi yakalamasını mı istiyorsun?"

"Deh! Deh!"

Buddy ve Cliff, karanlıkta iki yana sallanan arabanın kenarlarına tutunmuştu.

"Hâlâ peşimizdeler mi?" diye bağırdı Atlın.

"Hiçbir şey göremiyom!" diye bağırdı Cliff. "Arabayı durdursan belki bi şeyler duyabilirdik?"

"Evet ama, ya o 'bir şeyleri' *gerçekten çok yakınımızda* duyarsak?"

"Deh! Deh!"

"Parayı atmaya ne dersin?"

"BEŞ BİN DOLARI MI?"

Buddy arabanın kenarından dışarı baktı. Birkaç metre ötede, belli bir vadi niteliğine sahip, derinlik ima eden bir karanlık vardı. Gitar, tekerleklerin ritmine uyarak hafif hafif tınlıyordu. Onu bir eline aldı. Asla susmaması tuhaftı. İki eliyle birden tellere sertçe bastırsa bile susmuyordu; denemişti.

Arp da yanındaydı. Onun telleri tamamen suskundu.

"Delilik bu!" diye bağırdı Atlın önden. "Yavaşla! Neredeyse aşağı yuvarlıyordun bizi!"

Asfalt sonunda dizginleri çekti. Araba yavaşladı ve yürüme hızında ilerlemeye başladı.

"Ah, bu çok daha iy..."

Gitar bir anda haykırdı. Çıkardığı nota o kadar tizdi ki kulaklara iğne gibi saplandı. Atlar bağlı oldukları milleri sinirli sinirli çekiştirip tekrar öne fırladı.

"Çek şu dizginleri!"

"Çekiyorum zaten!"

Atlın oturağın sırtına tutunarak arkasına döndü.

"Buddy, o şeyi hemen aşağı at!"

Buddy gitarı kavradı, ayağa kalktı ve gitarı uçuruma atmak için kolunu kaldırdı.

Duraksadı.

"At dedim!"

Cliff de ayağa kalktı ve gitarı onun elinden almaya çalıştı.

"Hayır!"

Buddy gitarı başının üzerinde çevirdi, sonra da tüm gücüyle Cliff'in çenesine çarparak trolü geriye devirdi.

"Hayır dedim!"

"*Yavaşla!..*"

Beyaz bir at arkalarından onlara yetişti. Başlıklı bir şekil uzandı ve dizginleri yakaladı.

Araba küçük bir kayaya çarptı, bir an havada uçtu ve sonra yine yola düştü. Tekerlekler çite çarptığında Asfalt dingilin parçalandığını duydu, kayışların koptuğunu gördü, arabanın savrulduğunu hissetti...

...ve sonunda durdular.

Bunun ardından, Atlın'ın kimseye anlatmadığı çok şey oldu: Arabanın uçurum kenarında kararsızca dengelendiğini hissetti ama *aynı zamanda* uçuruma devrildiğini ve yuvarlana yuvarlana kayalara doğru düştüğünü de hissetti...

Atlın gözlerini açtı. İmge onu bir kâbus gibi çekiştirdi. Araba savrulurken o da arabanın içine savrulmuştu ve şimdi kafası arabanın arkasına dayanmıştı.

O yüzden, doğrudan uçuruma bakıyordu. Arkasındaki tahtalar gıcırdadı.

Biri bacağını tutuyordu.

"Kimsin?" diye fısıldadı, daha ağır sözcüklerin arabayı uçuruma devireceğinden korkarak.

"Benim. Asfalt. Benim ayağımı tutan kim?"

"Benim," dedi Cliff. "Sen neye tutundun Atlın?"

"Ben... şey, çırpınırken denk geldiğim bir şeye işte," dedi Atlın.

Araba yine gıcırdadı.

"Altın, değil mi?" dedi Asfalt. "İtiraf et. Altına tutundun."

"Aptal cüce!" diye bağırdı Cliff. "Bırak onu, yoksa öleceğiz!"

"Beş bin doları bırakmak zaten ölüm demek," dedi Atlın.

"Budala! Onu yanında götüremezsin!"

Asfalt tahtalara tutunmaya çalıştı. Araba biraz daha kaydı.

"Az sonra tam tersi olacak..." diye mırıldandı.

"Peki," dedi Cliff, araba uçuruma doğru birkaç santim daha sarkarken, "Buddy'yi kim tutuyor?"

Üçü sahip oldukları kol ve bacakları sayarken bir duraksama oldu.

"Şey... sanırım o düşmüş olabilir," dedi Atlın.

Dört akor çınladı.

Buddy arka tekerlekten sarkıyordu; iki eliyle tekerleğe tutunmuştu ve ayakları uçuruma bakıyordu. Gitar, ruhunda sekiz notalı bir ezgi çalınca irkildi.

Asla yaşlanma. Asla ölme. Kalabalığın çığlıklar attığı, her notanın bir kalp atışı olduğu o son kor beyaz anda, sonsuza dek yaşa. Gökyüzünü yaka yaka ilerle.

Asla yaşlanmayacaksın. Asla ölmediğini söyleyecekler.

Anlaşma buydu. Dünyanın en büyük müzisyeni olacaksın.

Hızlı yaşa. Genç öl.

Müzik, ruhunu çekiştiriyordu.

Buddy bacaklarını yavaşça kaldırdı ve uçurumun yamacındaki taşlara şöyle bir dokundu. Sonra, gözlerini yumarak kendini sona hazırladı. Bir elini tekerlekten çekti.

Omzuna bir el dokundu.

"Hayır!"

Buddy gözlerini açtı.

Başını çevirince Susan'ın yüzünü gördü. Sonra başını kaldırıp arabaya baktı.

"Ama... neler..." dedi, şokla boğulmuş bir sesle.

Boştaki eliyle, gitar kayışını beceriksizce omzundan çıkardı. Gitarı sapından tutup karanlığa fırlatırken, teller uludu.

Fakat diğer eli, buz gibi tekerlekten kaydı.

Buddy uçuruma düştü.

Bir an, beyaz bir bulanıklık oldu. Buddy, tüm ağırlığıyla, at teri kokan kadifemsi bir şeyin üzerine düştü.

Susan dizginleri tutmayan eliyle onun dengesini bulmasına yardımcı oldu ve karla karışık yağmurun içinde Binky'yi yukarı doğru mahmuzladı.

Nihayet at yola kondu ve Buddy çamurların içine düştü.

Dirseklerine dayanarak doğruldu.

"*Sen?*"

"Ben," dedi Susan.

Susan tırpanı kılıfından çıkardı. Bıçağı açıldı. Bıçağa düşen kar taneleri hiç duraksamadan, nazikçe ikiye ayrılıyordu.

"Arkadaşlarını da kurtaralım, ne dersin?"

Havada, dünyanın dikkati odaklanıyormuşçasına bir sürtünme oldu. Ölüm, geleceğe baktı.

AH, KAHRETSİN.

Altındaki araç dağılıyordu. Kütüphaneci elinden geleni yapmıştı ama kemik ve tahta bu kadar gerilimi kaldırmazdı. Tüyler ve boncuklar döne döne fırladı ve dumanları tüterek yola düştü. Makine neredeyse dikey bir yay çizerken tekerleklerin biri milden ayrıldı ve çubuklar saçarak, seke seke uzaklaştı.

Ama hiç bir şey fark etmedi. Eksik parçaların yerlerinde, ruha benzer şeyler, titreşerek var oldu.

Parlak bir makineyi alıp üzerine ışık tutarsanız ve makine-

nin ışıldayıp parlamasını sağlarsanız; ve sonra da makineyi yok ederseniz *ama ışık kalırsa...*

Geride yalnızca at kafatası kalmıştı. Bir o, bir de arka tekerlek. Tekerlek şimdi yalnızca salt titrek ışıktan oluşmuş bir çatalın içinde dönüyordu ve için için yanıyordu.

Araç homurdanarak Dibbler'ın yanından geçti ve atının onu hendeğe fırlatıp kaçmasına sebep oldu.

Ölüm çok hızlı yolculuk etmeye alışıktı. Teoride zaten, her zaman her yerde ve hemen her şeyi bekler hâldeydi; ne de olsa yolculuk etmenin en hızlı yolu, hâlihazırda orada olmaktı.

Fakat daha önce, bu kadar yavaş giderken bu kadar hızlı gittiği hiç olmamıştı. Yeryüzünü daha önce de sık sık bir bulanıklık hâlinde görmüştü ama viraj alırken dizlerinin yalnızca on santim aşağısındayken değil...

Araba biraz daha kaydı. Şimdi Cliff bile karanlığa bakıyordu.

Bir şey omzunu dürttü.

ŞUNA TUTUN. AMA BIÇAK KISMINA SAKIN DOKUNMA.

Buddy yanından eğildi.

"Atlın, eğer çantayı bırakırsan seni yukarı çe..."

"Aklına bile getirme."

"Kefenin cebi yok Atlın!"

"Sen yanlış terziye gitmişsin."

Sonunda Buddy onu diğer bacağından tuttu ve çekti. Grup üyeleri teker teker, birbirlerinin üzerine tırmanarak kendilerini yukarı çektiler ve yola ayak bastılar.

Sonra da dönüp Susan'a baktılar.

"Beyaz at," dedi Asfalt. "Ve siyah pelerin. Ve tırpan. Ee..."

"Onu sen de görebiliyor musun?" dedi Buddy.

"Görmediğimizi dilemeyiz umarım," dedi Cliff.

Susan bir can saati kaldırdı ve incelercesine baktı.

"Bir tür anlaşma yapmak için geç kalmışızdır herhâlde?" dedi Atlın.

"Ölüp ölmediğinize bakıyorum," dedi Susan.

"*Bence* yaşıyorum ben," dedi Atlın.

"Bunu aklında tutmaya çalış."

Yan tarafta büyük bir gacırtı kopunca dönüp baktılar. Araba sonunda tamamen kaymıştı; uçurumun ortasındaki bir kaya çıkıntısına çarparak çatırdadı ve dev bir gümbürtü eşliğinde dipteki taşlara indi. Bir *vuuuump* sesi duyuldu; fenerlerdeki yağ patlayınca turuncu alevler yükseldi.

Enkazdan bir tekerlek çıktı ve alev alev yanarak yuvarlandı...

"Onun içinde olabilirdik," dedi Cliff.

"Durumumuzun şimdi daha iyi olduğunu mu düşünüyorsun?" dedi Atlın.

"Evet," dedi Cliff. "Çünkü yanan bi arabanın enkazında ölmedik."

"Evet ama... kız biraz... sihirli görünüyor."

"Bana uyar. Sihirliyi, kızarmışa yeğlerim."

Susan, Buddy'ye döndü.

"Sanırım... sanırım anladım," dedi. "Müzik... tarihi çarpıtı sanırım. Evet. *Bizim* tarihimizde var olmaması gerekiyordu. Gitarı nereden bulduğunu hatırlıyor musun?"

Buddy bakakaldı. Beyaz atlı, hoş ve çekici bir kız tarafından kesin ölümden kurtarılmışsanız, soruların *alışveriş* hakkında olmasını beklemezdiniz.

"Ankh-Morpork'ta bi dükkândan," dedi Cliff.

"Eski, gizemli bir dükkân mıydı?"

"Hem de ne gizemli... Orda..."

"Bir daha gittiniz mi? Hâlâ orada mıydı? Aynı yerde miydi?"

"Evet," dedi Cliff.

"Hayır," dedi Atlın.

"Peki, hakkında gerçekten bilgi edinmek isteyeceğiniz türden, bir sürü ilginç ürünü var mıydı?"

"Evet!" dedi Atlın ve Cliff bir ağızdan.

"Ah," dedi Susan, "*o tür* bir dükkân..."

"Buraya ait olmadığını biliyordum!" dedi Atlın. "Buraya ait olmadığını söylememiş miydim? Buraya ait olmadığını *söylemiştim*. Tekinsiz demiştim."

"Ben onun 'bir tanecik' anlamına geldiğini sanıyordum?" dedi Asfalt.

Cliff elini kaldırdı.

"Kar yağışı kesildi," dedi.

"O şeyi uçuruma attım," dedi Buddy. "Benim... artık ona ihtiyacım yoktu. Parçalanmıştır herhâlde."

"Hayır," dedi Susan, "o kadar basit ola..."

"Bulutlara bakın... Şimdi de *onlar* tekinsiz görünüyor," dedi Atlın, başını kaldırarak.

"Nasıl yani, bir tane mi ?" dedi Asfalt.

Hepsi hissetti: Dünyanın etrafındaki duvarlar kaldırılmışçasına tuhaf bir duyguydu. Hava uğulduyordu.

"*Şimdi* neler oluyor?" dedi Asfalt, içgüdüyle birbirlerine sokulurlarken.

"Senin bilmen lazım," dedi Atlın. "Her yere gittiğini ve her şeyi gördüğünü sanıyordum?"

Havada beyaz bir ateş çıtırdadı.

Sonra, *hava* ışık oldu; ay ışığı kadar beyaz ama güneş ışığı kadar güçlü.

Ve sonra, milyonlarca sesin aynı anda kükreyişi gibi bir ses duyuldu.

Ve ses şöyle dedi: *Kim olduğumu göstereceğim size. Ben, müziğim.*

Çuvalağız arabanın fenerlerini yaktı.

"Acele etsene!" diye bağırdı Clete. "Onları *yakalamak* istiyoruz, biliyorsun! Hıh. Hıh. Hıh."

"Kaçsalar da ne önemi var anlamıyorum," diye homurdandı Çuvalağız, arabaya tırmanarak. Clete atları kırbaçlayarak harekete geçirdi. "Yani, *gittiler* işte. Çalmayacaklar artık. Önemli olan bu değil mi?"

"Hayır! Onları gördün. Bütün bu sorunların... *ruhu* onlar," dedi Clete. "Bu tür şeylerin sürmesine izin veremeyiz!"

Çuvalağız yana doğru baktı. Zihnine bir kez daha, Bay Clete'in herhangi bir orkestrayla çalmadığı ve mantıklı, soğuk parçaları kullanarak kendi kızgın çılgınlığını yarattığı düşüncesi doldu. Çuvalağız, muhtelif parmakların üzerinde horon tepmeye ve kafataslarını davul gibi çalmaya karşı değildi ama mesela, birini asla öldürmezdi; en azından bilinçli olarak. Çuvalağız, bir ruha sahip olduğunu biliyordu ve evet, bazı açılardan eksik ve genel olarak biraz kaba bir ruh olsa da, bir gün tanrı Reg'in semavi orkestrasında kendisine bir yer bulacağını umuyordu. Çok iyi bir yer olmasa da olurdu; katilseniz, en iyi gösterilere çıkmazdınız ne de olsa. Ve muhtemelen viyola çalmak zorunda kalırdınız.

"İşin peşini bıraksak ne olur ki?" dedi. "Bence geri dönmey..."

"Kes sesini!"

"Ama onları takip etmenin bir anl...

Atlar şahlandı. Araba sallandı. Bir şey, bir bulanıklık hâlinde yanlarından geçti ve karanlıkta kayboldu. Geride bıraktığı mavi alev çizgisi bir süre daha titreştikten sonra söndü.

Ölüm bir noktada durması gerekeceğini biliyordu. Fakat, artık yavaştan farkına varmaya başladığı üzere, bu hayalet makine nasıl karanlık bir sözcük haznesiyle yaratılmışsa, "yavaşla" emri de "dikkatli sür" emri kadar anlamsız kalıyordu.

Şarkının üçüncü kıtasının sonundaki dramatik ve tehlikeli yere gelene kadar hızını yavaşlatmak makinenin doğasında yoktu.

İçinde taşlar olan müziğin sorunu da buydu işte. Her şeyi kendi tarzında yapmak istiyordu.

Ön tekerlek, çok yavaşça dönmeye devam ederek, yerden yükseldi.

Mutlak karanlık, evreni doldurdu.

Bir ses konuştu: "Sen misin Cliff?"

"Evet."

"Tamam. Bu da ben miyim: Atlın?"

"Evet. Kulağa senmişsin gibi geliyor."

"Asfalt?"

"Benim."

"Buddy?"

"Atlın?"

"Ve... ee... siyahlı hanım?"

"Evet?"

"Nerede olduğumuzu biliyor musun küçükhanım?"

Altlarında zemin yoktu fakat Susan uçtuğunu da hissetmiyordu. Ayakta duruyordu yalnızca ve belli ki, ayaklarının altında hiçbir şey bulunmaması, önemsiz bir noktaydı. Düşmüyordu, çünkü düşecek bir *yer* yoktu.

Susan coğrafyayla hiç ilgilenmemişti ama... *bu* mekânın hiçbir atlasta bulunmadığı gibi güçlü bir his vardı içinde.

"*Bedenlerimizin* nerede olduğunu bilmiyorum," dedi.

"Ah, güzel," dedi Atlın'ın sesi. "Gerçekten mi? Ben buradayım ama bedenimin nerede olduğunu bilmiyoruz, öyle mi? Param nerede peki?"

Karanlıkta, uzaktan gelen hafif ayak sesleri duyuldu. Ağır ağır, dikkatle yaklaşıyorlardı. Sonunda durdular.

Bir ses konuştu: Bir. Bir. Bir, iki. Bir, iki.

Sonra ayak sesleri yine uzaklaştı.

Bir süre sonra bir başka ses konuştu: Bir, ki, üç, dört...

Ve evren var oldu.

Aslında buna "Büyük Patlama" demek yanlış olurdu; zira patlama demek yalnızca gürültü demekti ve öyle bir gürültü ancak daha fazla gürültü ve gelişigüzel partiküllerle dolu bir kozmos yaratırdı.

Madde, kaos gibi görünerek ve patlayarak var oldu; ama gerçekte, bir *akordu*. Nihai bir güç akoru. Her şey, hep birlikte, muazzam bir sel gibi dışarı doğru aktı. Tersine işleyen bir fosil gibi, *var olacak* her şeyi içinde taşıyan bir seldi bu.

Ve gittikçe genişleyen bulutun içinde, o ilk vahşi canlı müzik yaşıyordu.

Bir şekli vardı. Belli bir dönüşü vardı. *Ritmi* vardı. Temposu vardı ve ona uyarak dans edebiliyordunuz.

Her şey dans ediyordu.

Susan'ın kafasının içinde bir ses konuştu:

Ve asla ölmeyeceğim.

"Yaşayan her varlıkta, senden bir parça var," dedi Susan.

Evet. Ben kalp atışıyım. Ben arkadaki tempoyum.

Susan diğerlerini hâlâ göremiyordu. Işık akıp geçiyordu.

"Ama gitarı fırlatıp attı."

O çocuğun, benim için yaşamasını istedim.

"Hayır. Onun, senin için *ölmesini* istedin! O enkazda!"

Ne farkı var? Zaten ölecekti. Fakat müzikte *ölmek... Söyleme şansını bulamadığı şarkılarla her zaman hatırlanacak. Ve bunlar, en harika şarkıları olacak.*

Hayatını bir anda yaşa.

Ve sonra, sonsuza dek yaşa. Solup gitme.

"Bizi geri gönder!"

Bir yere gitmediniz ki.

Susan gözlerini kırpıştırdı. Hâlâ yoldaydılar. Hava titreşip çıtırdıyordu ve ıslak karla doluydu. Etrafına bakındı. Buddy'nin yüzünde dehşet vardı.

"Buradan gitmemiz lazım..."

Buddy elini kaldırdı. Saydamdı.

Cliff neredeyse yok olmuştu.

Atlın para çantasının sapını tutmaya çalışıyordu ama parmakları içinden geçip duruyordu. Yüzünde ölümün... hayır, altınsızlığın dehşeti vardı.

Susan bağırdı: "Sizi kullanıp attı işte! *Haksızlık* bu!"

Keskin mavi bir ışık yolda ilerliyordu. Hiçbir araba bu kadar hızlı hareket edemezdi. Bıçaklarını bileyen kasapla göz göze gelmiş bir devenin çığlığını andıran bir kükremesi vardı aracın.

Işık viraja ulaştı, kaydı, bir kayaya çarptı ve vadinin üzerindeki boşluğa uçtu...

İçi boş, derin bir sesin, AH, KAHR... dediği duyuldu.

Işık karşı yamaca çarptı, alevler uçuruma yayıldı.

Kemikler, aşağıdaki nehir yatağına doğru seke seke yuvarlandı ve durdu.

Susan tırpanını savurmaya hazırlanarak hızla döndü. Fakat havada yalnızca müzik vardı; tırpanın yöneltilebileceği bir ruh falan yoktu.

Bu haksızlık, diye bağırabilirdiniz evrene. Evren de size, *Haklısın. Üzgünüm,* derdi.

Birilerini son anda kurtarabilirdiniz. Tam zamanında orada olabilirdiniz. Ve yine de bir şey, parmaklarını şıklatıp, *Hayır, üzgünüm ama bu şekilde olmak zorunda. Nasıl olması gerektiği benden sorulur ve efsane dediğin, bu şekilde olur,* diyebilirdi...

Susan uzandı ve Buddy'nin elini tutmaya çalıştı. Onu hissedebiliyordu ama yalnızca bir soğukluk olarak.

"Beni duyabiliyor musun?" diye bağırdı, muzaffer akorların üzerinden.

Buddy başını salladı.

"Bu... bu bir efsaneye benziyor ve sanırım gerçekleşmek *zorunda!* Ve ben onu... durduramıyorum! Müzik gibi bir şeyi nasıl öldürebilirim ki?"

Susan uçurumun kenarına koştu. Araba alev alev yanıyordu. Ve az sonra Grup da onun içinde olacaktı; hem de öyle ansızın falan değil. *Zaten orada olmuş olacaklardı.*

"Durduramıyorum! *Haksızlık bu!*"

Susan yumruklarını hiddetle havaya kaldırıp haykırdı... üstünden geçip karşı yamaca çarpan mavi ışıklı şeyi gördü.

"*Büyükbaba!*"

Kuru nehir yatağının dibindeki kayaların üzerinde mavi alevler kesik kesik titreşti.

Küçük bir parmak kemiği, taşların üzerinde yuvarlanarak, biraz daha büyük bir kemik buldu.

Üçüncü kemik bir kayadan yuvarlandı ve onlara katıldı.

Yarı karanlıkta, taşların arasından takırtılar duyuldu. Bir avuç küçük ve beyaz şekil, sıçrayarak ve yuvarlanarak bir araya geldi. Ve sonunda, işaretparmağını gökyüzüne doğru uzatmış bir el, gecenin içinde yükseldi.

Sonra, daha uzun ve daha büyük kemikler, daha gür ve daha boş sesler eşliğinde takırdayarak, loşluğun içinde toplandı...

"Ben her şeyi düzeltecektim!" diye bağırdı Susan. "Sürekli saçma sapan kurallara uymak zorundaysan, Ölüm olmanın ne faydası var?"

Büyükbabasına baktı. Son bir ayak parmağı kemiği daha çamurların üzerinde hoplayarak gitti ve Ölüm'ün cübbesinin altındaki yerine yerleşti.

Ölüm, uzun adımlarla yaklaştı.

ONLARI GERİ GETİR, dedi, etrafa yayılmış hâldeki müziğe.

Hayır.

Ölüm, Susan'ın elindeki tırpanı kaptı ve kendi başının üzerinde tek bir hamleyle savurarak kenardaki bir taşa hızla çarptı. Tırpanın bıçağı parçalandı.

Ölüm eğildi ve minik bir parçayı eline aldı. Parça parmaklarında, mavi buzdan minik bir yıldız gibi parladı.

BU BİR RİCA DEĞİLDİ.

Sen beni öldüremezsin.

Ölüm cübbesinin içine uzandı ve oradan gitarı aldı. Bazı parçaları kırılmıştı ama önemli değildi bu. Şekli havada titreşiyordu. Telleri parlıyordu.

Sonra Ölüm, aynısını yapabilmek için Crash'in canını verebileceği bir poz takındı ve bir elini havaya kaldırdı. Tırpan bıçağının parçası parmaklarında parıldadı. O parıltı bir ses çıkarabilse, *ting!* diye çakardı.

Dünyadaki en büyük müzisyen olmayı istedi o. Bedelini ödeyecek. Bir kural olmak zorunda. Kader kendi yolunda ilerler.

Ölüm, belki de ilk kez, gülümsemiyormuş gibi göründü.

Elini tellere indirdi.

Hiç ses çıkmadı.

Ama bir ses *kesintisi* çıktı: Susan'ın baştan beri, sürekli, hayatı boyunca işittiğini fark ettiği bir gürültünün *sonuydu* sanki. Kesilene kadar fark etmediğiniz türden bir sesti...

Teller kıpırdamıyordu.

Milyonlarca tını vardır. Milyonlarca sayı da vardır. Ve herkes her zaman sıfır sayısını unutur. Oysa sıfır olmadan, sayılar yalnızca aritmetiktir.

Sessizlik olmadan da, müzik yalnızca gürültüdür.

Ölüm, es vermişti.

Tempo yavaşladı. Zayıflamaya başladı. Evren her atomuyla dönmeye devam etti ama kısa süre sonra dönüş sona erecekti; dans edenler etraflarına bakınacak ve *şimdi* ne yapmaları gerektiğini merak edeceklerdi...

Hayır! ONUN zamanı değil henüz! Hemen başka bir şeyler çal!

ÇALAMAM.

Ölüm başını Buddy'ye doğru salladı.

AMA *O* ÇALABİLİR.

Gitarı Buddy'ye fırlattı fakat gitar Buddy'nin içinden geçip gitti.

Susan koşarak gidip gitarı yerden aldı ve ona uzattı.

"Almak zorundasın!" dedi. "Çalmak zorundasın! Müziği yeniden *başlatmak* zorundasın!" Parmaklarını tellerde çılgınca dolaştırınca Buddy biraz irkildi. "Lütfen! *Solup gitme!*"[43]

Müzik Susan'ın içinde haykırıyordu.

Buddy gitarı kavramayı başardı ama onu daha önce hiç görmemiş gibi bakakaldı.

"Çalmazsa ne olur?" dedi Atlın.

"Hepiniz enkazda ölürsünüz!"

VE SONRA, dedi Ölüm, MÜZİK DE ÖLÜR. VE DANS SONA ERER. TAMAMEN BİTER.

Hayaletsi cüce öksürdü.

"Bu gösteri için para alacağız, değil mi?" dedi.

EVRENİ ALACAKSINIZ.

"Beleş bira var mı peki?"

Buddy gitarı gövdesine yasladı. Susan ile göz göze geldi.

Elini kaldırdı. Ve çaldı.

Çaldığı tek akor, uçurumun her yerinde çınladı ve tuhaf tınılarla ileri geri yankılandı.

TEŞEKKÜR EDERİM, dedi Ölüm. Yaklaştı ve gitarı geri aldı.

Ardında da ani bir hareketle onu bir *taşa* çarptı. Teller koptu; *bir şey* hızla uçarak karların arasından yıldızlara doğru aktı...

Ölüm parçalara tatminle baktı.

İŞTE *BU*, İÇİNDE TAŞLAR OLAN MÜZİK, dedi.

Ve parmaklarını şıklattı.

Ay, Ankh-Morpork'un üzerinde yükseldi.

Park ıssızdı. Gümüşi ışık, sahne enkazının, seyirci alanındaki çamurların ve yarısı yenmiş sosislerin üzerine akıyor, sağda solda yatmakta olan kırık müzikkapanlarından yansıyordu.

Bir süre sonra, alandaki çamurun bir kısmı doğrulup oturdu ve biraz çamur tükürdü.

"Crash? Jimbo? Leş?" dedi.

"Sen misin Noddy?" dedi, sahnenin ayakta kalmayı başarmış birkaç direğinin birinden sarkan, hüzünlü bir şekil.

Çamur, kulaklarından biraz daha çamur temizledi. "Evet. Leş nerede?"

"Sanırım onu göle attılar."

"Crash yaşıyor mu?"

Enkaz yığınının altından bir inleme geldi.

"Yazık," dedi Noddy duygudaşlıkla.

Gölgelerin içinden bir gölge çıktı ve fışırdayarak yaklaştı.

Crash enkazdan dışarı yarı süründü, yarı düştü.

"İtiraf etmenif lafım," diye mırıldandı, gösteri sırasında bir noktada gitarı dişlerine çarptığından, "bu tam anlamıyla ifinde taflar olan müfikti..."

"Tamam," dedi Jimbo, kirişten aşağı kayarak. "Ama bir dahaki sefere, çok teşekkürler ama, ben almayayım. Seks ve uyuşturucu kısmını tercih ederim."

"Babam, uyuşturucu kullanırsam beni öldüreceğini söylüyor," dedi Noddy.

"Uyuşturucu etkisi altındayken, beynin..." diye başladı Jimbo. "Hayır Leş, beynin *bu*. Buradaki, bir yumru."

"Ah, tamam. Sağ ol."

"Şu anda bir ağrı kesici çok iyi gelirdi," dedi Jimbo.

Göle biraz daha yakın bir yerde, bir çuval yığını yana doğru kaydı.

"Rektörüm?"

"Evet Bay Stibbons?"

"Sanırım biri şapkama bastı."

"Ee? Ne olmuş?"

"Hâlâ kafamdayken."

Ridcully ağrıyan kemiklerini gererek doğrulup oturdu.

"Hadi evlat," dedi. "Eve dönelim. Artık müzikle o kadar da ilgilendiğimi sanmıyorum. Bir dünya hertz işte..."

Bir araba, dolambaçlı dağ yolunda takırdaya takırdaya ilerliyordu. Bay Clete sürücü koltuğunda dikilmiş, atları kırbaçlıyordu.

Çuvalağız sallanarak ayağa kalktı. Uçurumun kenarı o kadar yakındaydı ki karanlığı buradan görebiliyordu.

"Bütün bunlar artık canıma tak etti!" diye bağırdı ve kırbacı kapmaya çalıştı.

"Kes şunu! Yoksa onları asla yakalayamayacağız!" diye karşılık verdi Clete.

"Ee? Kimin umurunda! Ayrıca... müzikleri benim *hoşuma gidiyordu!*"

Clete döndü. Yüz ifadesi korkunçtu.

"Hain!"

Kırbacın sapı Çuvalağız'ın karnına indi. Çuvalağız sendeleyerek geriledi, arabanın kenarını tutmaya çalıştı ama tutamadı.

Düşerken panikle kolunu savurdu ve karanlıkta, eline ince bir dal gibi gelen bir şeyi yakaladı. Uçurumun üzerinde çılgınca savruldu fakat sonunda, botlarıyla kayalara tutunmayı başardı ve diğer eliyle de kırık bir çit direğini kavradı.

Tam zamanında arkasını döndüğünde, arabanın dümdüz şekilde yoluna devam ettiğini gördü...

...ancak, *yol* dümdüz şekilde ilerlemiyordu.

Çuvalağız gözlerini yumdu ve tüm o çığlık, çatırtı ve patırtı karmaşası solana kadar sıkıca tutundu. Gözlerini açtığında, alev alev bir tekerleğin, vadide seke seke uzaklaştığını gördü.

"Vay canına," dedi, "şansım varmış ki burada tutunacak... bir... şey... var... mış..."

Bakışlarını kaldırdı. Ve kaldırmaya devam etti.

EVET. ŞANSIN *VARMIŞ*, DEĞİL Mİ?

Bay Clete arabanın enkazının içinde doğrulup oturdu. Araba kesinlikle alevler içindeydi. Bundan canlı kurtulduğu için şanslı olduğunu söyledi kendi kendine.

Siyah cübbeli bir şekil, alevlerin içinde yürüdü.

Bay Clete ona baktı. Bu tür şeylere hiçbir zaman inanmamıştı. Aslında o *hiçbir şeye* inanmamıştı. Ama *inanmış* olsa, bundan daha... iri yarı birine inanırdı.

Başını eğdi ve bedeni olarak düşündüğü şeye baktı. Arkasını görebiliyordu. Üstelik görüntü, gittikçe daha fazla belirginleşiyordu.

"Ah, eyvah," dedi. "Hıh. Hıh. Hıh."

Uzun burunlu şekil sırıttı ve minik tırpanını savurdu.

SNH, SNH. SNH.

Çok daha sonraları, insanlar vadinin dibine indiler ve Bay Clete'in kalıntılarını diğer her şeyin kalıntılarından ayıkladılar. Çok fazla şey kalmamıştı zaten.

Onun bir tür müzisyen olduğu öne sürüldü. Şehirden kaçmış bir müzisyen gibi bir şey... Değil miydi? Yoksa o, başka biri miydi? Her neyse. Sonuçta artık ölmüştü.

Değil mi?

Kimse diğer ayrıntılara dikkat etmedi. Kurumuş bir nehir yatağında *her zaman* bir sürü şey birikirdi zaten. Bir atın kafatası vardı, bazı tüyler ve boncuklar falan vardı... Yumurta gibi kırılıp açılmış bir gitardan kalan birkaç parça da vardı. Ama uçan şeyin ne olduğunu bilebilmek zordu.

Susan gözlerini açtı. Yüzünde rüzgârı hissetti. İki yanında ona destek olan kollar, aynı zamanda beyaz bir atın dizginlerini de tutuyordu.

Öne eğildi. Çok aşağıda, bulutlar geçip gidiyordu.

"Tamam," dedi. "Şimdi ne olacak?"

Ölüm bir an sessiz kaldı.

TARİH HİZAYA GİRME EĞİLİMİNDEDİR. SÜREKLİ YAMA YAPIYORLAR ONA. FAKAT HER ZAMAN, ÇÖZÜLMEMİŞ UFAK TEFEK BİR ŞEYLER KALIR. ZANNEDİYORUM Kİ, PARKTA DÜZENLENMİŞ BİR KONSERE DAİR KARMAN ÇORMAN ŞEYLER HATIRLAYANLAR ÇIKACAKTIR. FAKAT... NE OLMUŞ Kİ? OLMAMIŞ OLAN ŞEYLERİ HATIRLAYACAKLAR.

"Ama *oldular!*"

FARK ETMEZ.

Susan karanlık manzaraya baktı. Sağda solda, çiftliklerin ve küçük köylerin ışıkları görülebiliyordu. Başlarının üzerinden,

çok yükseklerden neler geçtiğine aldırış etmeden hayatlarını yaşayan insanların bulunduğu yerlerdi bunlar. Susan onları kıskandı.

"Peki," dedi Susan, "örneğin, yani... *Grup*'a ne olmuş olacak?"

AH, HER YERDE OLABİLİRLER. Ölüm, Susan'ın kafasının arkasına baktı. MESELA, OĞLANI ELE ALALIM. BELKİ BÜYÜK ŞEHİRDEN AYRILMIŞTIR. BELKİ BAŞKA BİR YERE GİTMİŞTİR. YA DA BELKİ, ONU KIT KANAAT GEÇİNDİRECEK BİR İŞ BULMUŞTUR. DOĞRU ZAMANI BEKLEMİŞTİR. HER ŞEYİ KENDİ BİLDİĞİ GİBİ YAPMIŞTIR.

"Ama o gece Davul'da çalacaktı!"

ORAYA GİTMEMİŞSE, ÇALAMAZ.

"Bunu yapabilir misin? Hayatı sona ermek üzereydi! Can veremediğini söylemiştin bana!"

VEREMEM ZATEN. AMA BELKİ, SEN VEREBİLİRSİN.

"Ne demek istiyorsun?"

YAŞAM PAYLAŞILABİLİR.

"Ama o... gitti. Onu bir daha göremeyeceğim."

GÖRECEĞİNİ BİLİYORSUN.

"Bunu nereden biliyorsun?"

HER ZAMAN BİLİYORDUN. HER ŞEYİ HATIRLIYORSUN. BEN DE HATIRLIYORUM. AMA SEN BİR İNSANSIN VE ZİHNİN, SENİ KORUMAK İÇİN, BU YETENEĞE İSYAN EDİYOR. FAKAT BİR ŞEYLER AŞIYOR BU ENGELİ. DÜŞLER BELKİ. YA DA ÖNSEZİLER. DUYGULAR. BAZI GÖLGELER O KADAR UZUNDUR Kİ, IŞIKTAN ÖNCE GELİRLER.

"Dediklerinin hiçbirini anlamadım."

EH, UZUN BİR GÜN OLDU...

Aşağıdan daha fazla bulut geçti.

"Büyükbaba?"

EFENDİM?

"Döndün mü yani?"

ÖYLE GÖRÜNÜYOR. HEP İŞ, HEP İŞ.

"O zaman... ben bırakabilir miyim? Bu işte çok başarılı olduğumu sanmıyorum."

EVET.

"Ama... bir sürü kuralı ihlal ettin..."

BELKİ DE BAZEN, KURALDAN ZİYADE... YALNIZCA ÖNERİDEN İBARETTİRLER.

"Ama annemle babam yine de öldü."

ONLARA DAHA FAZLA YAŞAM VEREMEZDİM. ONLARA ANCAK ÖLÜMSÜZLÜK VEREBİLİRDİM, ONLAR DA BUNUN BEDELİNE DEĞMEDİĞİNE KARAR VERDİLER.

"Ben... sanırım ne demek istediklerini anlıyorum."

GELİP BENİ ZİYARET EDEBİLİRSİN ELBETTE.

"Teşekkür ederim."

ORADA HER ZAMAN BİR YUVAN OLACAK. İSTERSEN.

"Gerçekten mi?"

ODANI TIPKI BIRAKTIĞIN GİBİ SAKLAYACAĞIM.

"Teşekkür ederim."

DİNGONUN AHIRI GİBİ.

"Özür dilerim."

YERLERİ BİLE GÖREMİYORUM. BİRAZ DERLEYİP TOPLAYABİLİRDİN.

"Özür dilerim."

Aşağıda Quirm'in ışıkları parladı. Binky rahatça indi.

Susan karanlık okul binalarına bakındı.

"Yani... ben şimdi, aynı zamanda hep burada mıydım?"

EVET. SON BİRKAÇ GÜNÜN TARİHİ... EH, FARKLIYDI. SINAVLARINDA DA EPEY BAŞARILI OLDUN.

"Öyle mi? Kim girdi sınavlara?"

SEN GİRDİN.

"Ah." Susan omuzlarını silkti. "Mantıktan kaç aldım?"

A ALDIN.

"Ah, *hadi* ama. Ben ondan her zaman A+ alırım!"

DAHA FAZLA ÇALIŞMALIYDIN.

Ölüm tekrar eyere tırmandı.

"Bir dakika," dedi Susan çabucak. Söylemek zorunda olduğunu biliyordu.

EVET?

"Şey... yani... şu değişim meselesi... Hani bir bireyin kaderinin değişmesi tüm dünyayı değiştirirdi?"

BAZEN DÜNYANIN DA DEĞİŞMESİ GEREKİR.

"Ha. Ee... büyükbaba?"

EVET?

"Şey... salıncak..." dedi Susan. "Meyve bahçesindeki yani... Çok güzeldi. Çok güzel bir salıncaktı."

GERÇEKTEN Mİ?

"Evet. Yalnızca... *ben* takdir edemeyecek kadar küçüktüm."

GERÇEKTEN SEVMİŞ MİYDİN?

"Belli bir... tarzı vardı. Başka kimsenin öyle bir salıncağı olduğunu sanmıyorum."

TEŞEKKÜR EDERİM.

"Ama bütün bunlar hiçbir şeyi değiştirmiyor, biliyorsun. Dünya hâlâ aptal insanlarla dolu. Beyinlerini kullanmıyorlar. Doğru düzgün düşünmek istemiyorlar."

SENİN AKSİNE Mİ, DEMEK İSTİYORSUN?

"Ben en azından çaba gösteriyorum. Örneğin... Yani ben birkaç gündür buradaydıysam, şu an yatağımdaki kim?"

BİRKAÇ GÜN OLARAK DÜŞÜNMEK ZORUNDA DEĞİLSİN. SANIRIM SEN YALNIZCA, AY IŞIĞINDA BİR YÜRÜYÜŞE ÇIKMIŞTIN.

"Ah. Sorun yok o zaman..."

Ölüm öksürdü.

ŞEY... ACABA...

"Efendim?"

BİLİYORUM, ÇOK SAÇMA AMA...

"Ne?"

SANIRIM... İHTİYAR DEDENE BİR ÖPÜCÜK VERMEZSİN?

Susan ona bakakaldı.

Ölüm'ün gözlerindeki mavi parıltı yavaşça soldu; ve solarken kızın bakışlarını öyle çekti ki, Susan onun gözyuvalarından içeri, ötedeki karanlığa doğru sürüklendiğini hissetti...

...ve bu durum sürdü, sürdü, sürdü... Âdeta sonsuza dek sürdü. İfade etmeye kelimeler yetmezdi. *Sonsuzluk* bile insani bir fikirdi; ona bir isim vermek, bir tür uzunluk da veriyordu; itiraf etmek gerekir ki çok uzun bir uzunluk. Fakat *bu* karanlık, sonsuzluk bile pes ettiğinde geriye kalan şeydi. Ölüm'ün yaşadığı yerdi.

Tek başına yaşadığı yer...

Susan uzandı, büyükbabasının başını kendine çekti ve kafatasının tepesini öptü. Kafası bir bilardo topu gibi pürüzsüz ve fildişi beyazıydı.

Sonra, mahcubiyetini saklamak için döndü ve gölgeli binalara baktı.

"Umarım bir pencereyi açık bırakmayı unutmamışımdır... Eh, yapacak bir şey yoktu; sorduğu için kendi kendine uyuz olacak olsa da sormak zorundaydı. "Bak... ee... tanıştığım kişiler var ya... Yani... onları bir daha görüp göremeyeceğimi biliyor mus..."

Fakat arkasına döndüğünde hiçbir şey göremedi; parke taşlarının üzerinde solmaya yüz tutmuş birkaç nal izinden başka, hiçbir şey.

Açık pencere bulamadı. Ana kapıya gitti ve karanlıkta merdivenleri çıktı.

"Susan!"

Susan, alışkanlık gereği, hemen solarken buldu kendini. Fakat bu kez bunu durdurdu. Gerek yoktu. Aslında *hiçbir zaman* gerek olmamıştı.

Koridorun sonunda, bir lamba ışığı halkasında, bir şekil duruyordu.

"Efendim Bayan Butts?"

Müdire, bir şey yapmasını beklermiş gibi ona bakmaya devam etti.

"İyi misiniz Bayan Butts?"

Öğretmen kendini topladı. "Saatin gece yarısını geçtiğini biliyor musun? Utan utan! Yatağından çıkmışsın ve üzerindeki *kesinlikle* okul üniforması değil!"

Susan başını eğip baktı. Her ayrıntıyı doğru yapmak zordu. Üzerinde hâlâ dantelli siyah elbise vardı.

"Evet, dedi, "haklısınız." Bayan Butts'a parlak, dost canlısı bir gülümseme bahşetti.

"Bu okulun *kuralları* var, biliyorsun, dedi Bayan Butts, ama sesi tereddütlüydü.

Susan onun kolunu okşadı.

"Bence onlar daha çok... *öneri* sayılır, dedi. "Sence de öyle değil mi? Eulalie?"

Bayan Butts ağzını açtı ve kapattı. Ve Susan, kadının aslında oldukça kısa boylu olduğunu fark etti. Uzun boylu bir duruşu, uzun boylu bir sesi ve uzun boylu bir tavrı vardı ve boy dışında her açıdan uzun boyluydu da. Fakat şaşırtıcı şekilde, bu sırrı herkesten saklamayı başarmıştı.

"Ama yatağıma dönsem iyi olacak," dedi Susan, zihni adrenalinle dans ederek. "Sen de öyle. Saat, bu yaşta cereyanlı koridorlarda dolaşmak için çok geç, öyle değil mi? Üstelik yarın son gün. Ebeveynler geldiğinde yorgun görünmek istemezsin."

"Şey... evet. Evet. Teşekkür ederim Susan."

Susan, meyus öğretmene bir sıcak gülümseme daha bahşetti ve sonra da yatakhaneye yollandı. Orada, karanlıkta soyundu ve örtünün altına girdi.

Oda, dokuz kızın yumuşak nefesleri –ve Prenses Yeşim'in ritmik ve boğuk çığ düşmesi gürültüleri– dışında sessizdi.

Ve bir süre sonra, işitilmeden ağlamaya çalışan birinin sesi eklendi onlara. Oldukça uzun bir süre boyunca devam etti, çünkü oldukça uzun bir süredir birikiyordu.

Dünyanın çok yükseklerinde, Ölüm başını salladı.

Ya ölümsüzlüğü seçerdiniz, ya insanlığı. Fakat hangisi olursa olsun, seçimi kendi adınıza *siz* yapardınız.

Dönemin son günüydü ve her yerde kaos hâkimdi. Bazı kızlar erken ayrılıyordu, muhtelif ırklardan ebeveynler okula akın ediyordu ve ders işlenmesi söz konusu bile değildi. Kuralların esnetilmesi, bugün için herkesçe kabullenilmiş bir uygulamaydı.

Susan, Gloria ve Prenses Yeşim, çiçek saatinin oraya yürüdüler. Saat papatyaya çeyrek vardı.

Susan kendini bomboş hissediyordu ama aynı zamanda yay gibi de gerilmişti. Parmak uçlarından kıvılcımlar çıkmamasına şaşıyordu.

Gloria, Üç Gül Sokak'taki dükkândan bir kesekâğıdı dolusu kızarmış balık almıştı. Kesekâğıdından sıcak sirke ve katı kolesterol kokusu yükseliyordu ama dükkânın ürünlerine bir *kimlik* kazandıran o kızarmış çürümüşlük kokusu bu sefer yoktu.

"Babam, memlekete gidip trolün tekiyle evlenmem gerektiğini söylüyor," dedi Yeşim. "Hey, iyi balık kılçığı varsa bana da uzat."

"Çocuğu tanıyor musun peki?" dedi Susan.

"Hayır. Ama babam, kocaman bi dağı olduğunu söylüyor."

"Sakın kabul etme," dedi Gloria, bir ağız dolusu balığın üzerinden. "Meyve Yarasası Yüzyılı'ndayız artık! Ayağını yere vur ve hayır de. Haksız mıyım Susan?"

"Efendim?" dedi Susan. Aklında başka bir şey vardı. Sonra, her şey tekrarlandığında, "Bence haksızsın," dedi. "Ben olsam, ilk önce nasıl biri olduğuna bakardım. Belki de çok iyi biridir. Hem, dağı da varmış baksana."

"Evet. Mantıklı aslında," dedi Gloria. "Baban resim göndermedi mi?"

"Ah, evet, gönderdi," dedi Yeşim.

"Ee?"

"Şey... aslında bazı hoş çatlakları var," dedi Yeşim düşünceli düşünceli. "Bi de küçük bi buzulu. Babam, yaz sıcağında bile erimediğini söyledi."

Gloria onayla başını salladı.

"İyi bir çocuğa benziyor."

"Ama ben yan vadideki Sarp'tan hoşlanıyorum. Babam ondan nefret ediyor gerçi... Ama çok çalışkan bi çocuk ve para biriktiriyor. Kendi köprüsünü alcak kadar biriktirdi nerdeyse."

Gloria içini çekti. "Kadın olmak çok zor bazen,"[44] dedi. Susan'ı dürtükledi. "Balık ister misin?"

"Aç değilim, sağ ol."

"Gerçekten iyi yapmışlar ama bu sefer. Eskiden sattığı bayat şeyler gibi değil."

"Hayır, teşekkürler."

Gloria onu yine dürtükledi.

"O zaman, gidip kendin için biraz alsana," dedi, sakalının ardından alaylı alaylı sırıtarak.

"Aç değilim dedim ya!"

"Ah, bugün oraya *bir sürü* kız gitti ama," dedi cüce. Susan'a daha da yaklaştı. "Orada çalışan şu yeni oğlan yüzünden," diye ekledi sessizce. "Yemin ederim ki... acayip *elfsi* biri."[45]

Susan'ın içinde bir şey gerildi ve sonra *tın!* etti.

Ayağa kalktı.

"*Bunu* kastetti demek! *Henüz olmamış şeyler* derken, bunu..."

"Ne? Kim?" dedi Gloria.

"Üç Gül Sokak'taki dükkân mı?"

"Evet."

Sihirbazın evinin kapısı açıktı. Sihirbaz, kapının önüne bir sallanan sandalye koymuş, güneşte uyuyordu.

Şapkasına bir kuzgun tünemişti. Susan durdu ve ona dik dik baktı.

"*Senin* yapacak bir yorumun var mı?"

"Gak, gak," dedi kuzgun, tüylerini kabartarak.

"Güzel," dedi Susan.

Yüzünün kızardığını fark ederek yürümeye devam etti. Arkasında bir sesin, "Hah!" dediğini duydu. Duymazdan geldi.

Su kanalındaki döküntülerin arasında bir hareketlenme oldu. Balık sarmak için kullanılmış bir kâğıdın altındaki bir şey, SNH, SNH, SNH yaptı.

"Ah, evet, çok komik," dedi Susan.

Yürümeye devam etti.

Sonra da hızla koşmaya başladı.

Ölüm gülümsedi, Diskdünya'nın üzerindeki büyüteci kenara itti ve kendisini izlemekte olan Albert'ı fark etti.

EE... YALNIZCA KONTROL EDİYORDUM, dedi.

"Evet Efendim," dedi Albert. "Binky'yi eyerledim."

YALNIZCA KONTROL EDİYORDUM, ANLIYORSUN DEĞİL Mİ?

"Elbette Efendim."

ŞİMDİ DAHA İYİ MİSİN?

"İyiyim Efendim."

YA ŞİŞE? HÂLÂ SENDE Mİ?

"Evet Efendim." Albert'ın yatak odasında, bir raftaydı.

Ölüm'ün peşinden ahır avlusuna gitti, ata binerken Efendisine yardım etti ve sonra da tırpanını uzattı.

VE ŞİMDİ GİTMEM LAZIM, dedi Ölüm.

"Aynen öyle Efendim."

BU YÜZDEN, O ŞEKİLDE TİPSİZ TİPSİZ SIRITMAYI BIRAK.

"Peki Efendim."

Ölüm avludan çıktı ama kendini, beyaz atını meyve bahçesindeki patikaya doğru sürerken buldu.

Belli bir ağacın önünde durdu ve ona bir süre baktı. Sonunda şöyle dedi:

BANA SON DERECE MANTIKLI GÖRÜNÜYOR.

Binky uysallıkla döndü ve dünyaya koştu.

Diyarlar ve şehirler, önünde uzanıyordu. Tırpanının kenarında mavi ışıklar alevleniyordu.

Ölüm, izlendiğini hissetti. Başını kaldırıp evrene baktı. Gerçekten de Evren, şaşkın bir ilgiyle onu izliyordu.

Yalnızca onun işittiği Biri dedi ki, Demek şimdi de asi oldun ha, küçük Ölüm? Neye isyan ediyorsun peki?

Ölüm düşündü. Zekice bir yanıt varsa bile şimdi aklına gelmiyordu.

Bu yüzden, soruyu duymazdan geldi ve insanlığın yaşamlarına doğru yol almaya devam etti.

Ona *ihtiyaçları* vardı.

Diskdünya'dan çok uzakta, bambaşka bir dünyada yaşayan biri, ruhunun ritmini yankılayan bir müzik enstrümanını, çekinerek eline aldı...

Çünkü o asla ölmeyecek.

Daima yaşayacak.[46]

SON

Çalma Listesi*

Sex & Drugs & Rock & Roll - Ian Dury, 1977

Two Out of Three Ain't Bad - Meat Loaf, 1977**

"I remember every little thing / As if it happened only yesterday..." *Paradise by the Dashboard Light* - Meat Loaf, 1977

Tutti Frutti - Little Richard, 1955

"There's a Riot Goin' On" - Sly and the Family Stone, 1971

Paint It Black - Rolling Stones, 1966

I Got Ants in My Pants - James Brown, 1973

8 *Great Balls of Fire* - Jerry Lee Lewis, 1957

American Pie - Don McLean, 1971

10 *Blue Suede Shoes* - Carl Perkins, 1956

11 *Good Golly, Miss Molly* - Little Richard, 1958

12 *Chantilly Lace* - The Big Bopper, 1958

---

* Müzisyenler Loncası kütüphanecisi Herbert "Bay Klavsen" Karışıkçal'ın gizli notlarından derlenen bu liste, kitapta atıfta bulunulmuş şarkı, albüm, grup ve filmleri içeriyor. En azından bir kısmını. [E.N.]

** Bu albümün kapağı, *Ruh Müziği*'nin kapağına da doğrudan ilham vermiştir.

[13] *Stairway to Heaven* - Led Zeppelin, 1971

[14] Grup: Madness [Delilik]

[15] *Born to Run* - Bruce Springsteen, 1975

[16] *River Deep - Mountain High* - Ike & Tina Turner, 1965

[17] *Rave On* - Buddy Holly, 1958

[18] *Da Doo Ron Ron* - The Crystals, 1963

"So you want to be a rock 'n' roll star? / Then listen now to what I say..." *So You Want to Be a Rock 'n' Roll Star* - The Byrds, 1967

[20] Grup: They Might Be Giants [Onlar Belki Devdir]

[21] *Something's Gotten Hold of My Heart* - Gene Pitney, 1967

[22] Grup: The Troggs (Troglodyte'tan kısaltılarak) [Mağara Adamları]

[23] Grup: Kiss [Öp]

"Joe's Garage" - Frank Zappa, 1979

[25] Grup: The Velvet Underground [Yeraltındaki Kadife]

[26] Grup: Def Leppard [Sağır Leopar]

[27] Grup: The Who [Kim]

[28] Grup: The Ink Spots [Mürekkep Lekeleri]

[29] Grup: Led Zeppelin [Kurşun Zeplin]

[30] Grup: Rolling Stones [Yuvarlanan Taşlar]

[31] Grup: Grateful Dead [Minnettar Ölüler]

"Everyday, it's a gettin' closer..." *Everyday* - Buddy Holly, 1958

[33] *Whole Lotta Shakin' Goin' On* - Big Maybelle, 1955

[34] *Give Me Rock 'N' Roll* - Sheriff, 1982

[35] *That'll Be the Day* - Buddy Holly & The Crickets, 1957

[36] Grup: N.W.A. (Niggaz wit Attitudes) [Tavırlı Zenciler]

[37] *Life in the Fast Lane* - Eagles, 1976

[38] Film: *Boyz n the Hood* [*Artık Çocuk Değiller*] (Yön: John Singleton, 1991)

[39] Grup: U2 [Sen de]

[40] *Johnny B. Goode* - Chuck Berry, 1959*

[41] *Anarchy in the U.K.* - The Sex Pistols, 1977

[42] *Bad to the Bone* - George Thorogood & The Destroyers, 1982

[43] *Not Fade Away* - Buddy Holly & The Crickets, 1957

"Sometimes it's hard to be a woman..." *Stand by Your Man* - Tammy Wynette, 1968

[45] *There's a Guy Works Down the Chip Shop, Swears He's Elvis* - Kristy MacColl, 1981

"Rock 'n roll is here to stay / It will never die..." *Rock and Roll Is Here to Stay* - Danny & The Juniors, 1957

* "Sioni bod da" Galcede "Johnny, iyi ol" demekmiş; yani "Johnny, be good."

Terry Pratchett

Ruh Müziği

"Uzun boylu, kibirli, dehşet verici. Kuralları esnetecek kadar esneklik gösterebilir ama bu, onu insan yapmaz. Dünyanın kapısının nöbetçisi o. Tanımı gereği ölümsüz. Her şeyin sonu. O benim büyükbabam..."

Mort ile Ysabell'in kızı Susan, on altı yaşına geldiğinde mecburen hatırladı büyükbabasını. Zira Ölüm'ün aklı yine varoluşsal sorunlarla karıncalanınca, "aile işini" sürdürmek ona kaldı: doğaüstü şeylere hiç inanmayan bir kıza. Fakat hiç beklemediği bir ritim vardı etrafta...

"Bu, kaçmakla yetinmeyen, kaçarken bir de banka soyan müzikti. Kol yenlerini kıvırıp yakasının düğmesini açmış hâlde, sırıtarak gümüşleri çalan müzikti. Bu müzik, beyne uğramadan leğen kemiklerinden geçen ve doğruca ayaklara akan müzikti..."

Bu müzik tamamen kanunsuz, tamamen ölümsüzdü. Ve Disk'in incecik büyü duvarını aşıp yetenekli bir ozanın kollarına indikten sonra, herkesi ele geçirmesi an meselesi oldu...

Diskdünya'nın on altıncı kitabı *Ruh Müziği*, rock tarihinin önünden geçerken cübbesini ilikleyen Ölüm'ü de yanına katarak, ölüleri bile diriltecek kadar gürültülü, isyankâr, hadsiz ve *canlı* bir öykü anlatıyor.

Çünkü *içinde taşlar olan müzik*, yaşıyor.

DiskDunyaTurkiye diskdunya.tr diskdunya

THG 0588596 NFS

ISBN: 978-605-2349-19-9

9 786052 349199

Delidolu

delidolu.com.tr

delidolukitap